

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ

Πτυχιακή για την λήψη του πτυχίου στην
Κοινωνική Εργασία από το Τμήμα της Κοινωνικής
Εργασίας, της Σχολής Επαγγελματών Υγείας και Πρόνοιας.

Θέμα:

Ο ΑΝΗΛΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΟΣ

Σπουδάστριες:

Γαλαίου Ανδριανή

Τσούλη Αθανασία

Υπεύθυνος Εκπαιδευτικός

Σκανδάμης Μαρίνος

ΠΑΤΡΑ 2009

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ.....	vi
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ I

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

1.1.Εισαγωγή – Το Πρόβλημα.....	3
1.2. Σκοπός μελέτης.....	4
1.3. Ορισμοί και Ανάλυση Χρήσιμων Όρων.....	4
1.4. Ιστορική Εξέλιξη της Αντίληψης για το Έγκλημα.....	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΘΕΩΡΙΕΣ ΠΟΥ ΕΞΗΓΟΥΝ ΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1. Εισαγωγή.....	13
2.2. Ψυχαναλυτικές Θεωρίες.....	13
2.2.1. Η θεωρία του Freud.....	13
2.2.2. Οι συνεχιστές του Freud.....	17
2.2.3. Νεότερες Προσεγγίσεις.....	18
2.3. Ψυχολογικές Θεωρίες.....	20
2.3.1. Η εξελικτική Ψυχολογία.....	20
2.3.2. Η θεωρία της Μειωμένης Διανοητικής Ικανότητας.....	21
2.3.3. Η ψυχοπαθητική Προσωπικότητα.....	23
2.3.4. Σχιζοφρένεια.....	24
2.3.5. Νεότερες Προσεγγίσεις.....	26
2.4. Βιολογικές Θεωρίες.....	29
2.4.1 Κληρονομικότητα.....	29
2.4.2. Γενετικές Ανωμαλίες.....	31
2.4.3 Η Φυσιογνωμία.....	32
2.4.4. Το φύλο.....	36

2.5. Κοινωνιολογικές Θεωρίες.....	37
2.5.1. Η Θεωρία της Ανομίας.....	39
2.5.2. Η Θεωρία του Διαφορικού Συγχρωτισμού.....	41
2.5.3. Η Θεωρία του Ελέγχου.....	46
2.5.4. Η Θεωρία της Πολιτιστικής Παρέκκλισης.....	48
2.5.5. Η Θεωρία της Σύγκρουσης Κανόνων Συμπεριφοράς.....	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III

ΒΙΑ ΚΑΙ ΑΝΗΛΙΚΟΙ

3.1. Bulling.....	54
3.1.1. «Το πρώτο βήμα» στην Παραβατικότητα.....	54
3.1.2. Το Bulling στην Πράξη.....	54
3.1.3. Bulling και Φύλο.....	55
3.1.4. Το bulling σε αριθμούς.....	56
3.1.5. Το προφίλ του θύτη.....	56
3.1.6. Το προφίλ του Θύματος.....	57
3.1.7. Οι Συνέπειες του Φαινομένου.....	58
3.2. Χουλιγκανισμός.....	59
3.2.1. Τι είναι ο Χουλιγκανισμός.....	59
3.2.2. Η ιστορία του Χουλιγκανισμού.....	60
3.2.3. Ο Χουλιγκανισμός στην Ελλάδα.....	62
3.2.4. Μία πρώτη Προσέγγιση του Φαινομένου.....	62
3.2.5. Αιτίες του Φαινομένου.....	64
3.2.6. Κατηγορίες Χούλιγκαν.....	64
3.3. Βανδαλισμός.....	64
3.3.1. Τι είναι ο Βανδαλισμός.....	64
3.3.2. Τύποι Βανδαλισμού.....	65
3.4. Βία Συμμοριών.....	66
3.4.1. Οι Συμμορίες Ανηλίκων ως Ενδοαστεακό Φαινόμενο.....	66
3.4.2. Γενικά Χαρακτηριστικά Συμμοριών.....	71
3.4.3. Τύποι Οικογενειών των Συμμοριών.....	74
3.4.4. Κατηγορίες Συμμοριών.....	76
3.4.5. Οι Συμμορίες στην Ελλάδα.....	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ

4.1. Τυπικά Χαρακτηριστικά Ανθρωποκτόνων.....	83
4.2. Χρόνος Τέλεσης Ανθρωποκτονίας.....	83
4.3. Τρόπος Τέλεσης Ανθρωποκτονίας.....	84
4.4. Τα Αγόρια και τα Κορίτσια ως Ανθρωποκτόνοι.....	85
4.4.1. Τα Αγόρια Ανθρωποκτόνοι.....	85
4.4.2. Τα Κορίτσια Ανθρωποκτόνοι.....	87
4.5. Τύποι Ανθρωποκτονιών.....	88
4.5.1. Ενδοοικογενειακές Ανθρωποκτονίες.....	88
4.5.2. Ανθρωποκτονίες που Διαπράττονται κατά την διάρκεια άλλων εγκλημάτων.....	90
4.5.3. Οι Αδικαιολόγητες Ανθρωποκτονίες.....	92
4.5.4. Παράλογες Ανθρωποκτονίες.....	92
4.5.5. Οι Συγκινησιακές Ανθρωποκτονίες.....	93
4.5.6. Ανθρωποκτονίες από Παραθρησκευτική Λατρεία.....	94
4.5.7. Οι «Ρομαντικές» Ανθρωποκτονίες.....	95
4.5.8. Ο School Shooter.....	97

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΑΠΟ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΑΝΗΛΙΚΟΙ ΓΙΑ ΝΑ ΦΤΑΣΟΥΝ ΣΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

5.1. Τα ατομικά χαρακτηριστικά.....	100
5.2. Το Περιβάλλον.....	101
5.2.1. Η Οικογένεια.....	101
5.2.2. Το Σχολείο.....	104
5.2.3. Η Περιοχή και η Γειτονιά.....	107
5.3. Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.....	108

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

6.1. Ποινικός Κώδικας.....	111
6.2. Ποινικός Σωφρονισμός.....	120
6.2.1. Ιδρύματα Αγωγής.....	121
6.2.2. Καταστήματα Κράτησης.....	127
6.2.3. Μία κριτική Προσέγγιση της Ιδρυματικής και Σωφρονιστικής Μεταχείρισης των Ανηλίκων στην Ελλάδα.....	130
6.2.4. Επίλογος.....	133
6.3. Ο Ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στα Καταστήματα Κράτησης Νέων.....	137

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1. Συμπεράσματα.....	141
7.2. Προτάσεις.....	142

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	143
------------------------------	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	146
--------------------------	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	155
-----------------------	------------

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Η μελέτη αυτή έγινε στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, του Α.Τ.Ε.Ι. Πατρών για τη λήψη πτυχίου.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά τον συντονιστή της επικείμενης εργασίας, κο. Σκανδάμη Μαρίνο, για την αμέριστη βοήθεια και υποστήριξή του, ηθική και πρακτική, καθώς και για την εμπιστοσύνη που μας κατέδειξε καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής αυτής της εργασίας.

Ακόμα θέλουμε να ευχαριστήσουμε τις οικογένειές μας για τη δύναμη και το κουράγιο, όπως και άτομα του φιλικού μας περιβάλλοντος για τη βοήθεια, υποστήριξη και συμπαράσταση, με τα οποία μας ενίσχυαν για την εκπόνηση και διεκπεραίωση αυτής της εργασίας.

Τέλος ευχαριστούμε και την Κοινωνική Υπηρεσία του Δικαστηρίου Ανηλίκων Αθηνών για την πολύτιμη βοήθειά τους καθώς και για την άριστη συνεργασία τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Το θέμα που θα μας απασχολήσει στην παρούσα μελέτη είναι το φαινόμενο της ανθρωποκτονίας των ανηλίκων, το οποίο έχει απασχολήσει κατά καιρούς το σύνολο της κοινωνίας. Στα πλαίσια της εκπόνησης της πτυχιακής μας εργασίας πραγματοποιήσαμε βιβλιογραφική μελέτη καθώς και ερευνητική.

Πρωταρχικός σκοπός της ενασχόλησης μας με το συγκεκριμένο αντικείμενο μελέτης είναι η διερεύνηση της εγκληματικής συμπεριφοράς των ανηλίκων και ιδιαίτερα των ανήλικων ανθρωποκτόνων.

Μέσα από την ερευνητική μας μελέτη, στόχος μας είναι να παρουσιάσουμε το προφίλ του ανήλικου ανθρωποκτόνου και τα αίτια τα οποία οδηγούν έναν ανήλικο στην ανθρωποκτονία.

Θεωρείται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η ευαισθησία που οφείλουμε να έχουμε ως σπουδαστές σήμερα και ως επαγγελματίες στο άμεσο μέλλον, κάνει επιτακτική την ανάγκη ενασχόλησης μας με την συμπεριφορά των παιδιών και των εφήβων οι οποίοι θα αποτελέσουν τους αυριανούς πολίτες.

Όσον αφορά στο περιεχόμενο της πτυχιακής μας εργασίας αυτό χωρίζεται σε δύο κύρια μέρη. Στο πρώτο μέρος παρατίθεται η βιβλιογραφική μελέτη που έχει πραγματοποιηθεί, ενώ το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει στατιστικά στοιχεία σχετικά με εγκλήματα ανηλίκων.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο πρόβλημα, το σκοπό και τους επιμέρους στόχους της μελέτης καθώς επίσης και στους ορισμούς των βασικών όρων. Παράλληλα, αναφέρεται και η ιστορική εξέλιξη του θέματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξηγούνται με λεπτομέρεια οι θεωρίες της εγκληματικότητας και οι νεότερες θεωρήσεις. Πιο συγκεκριμένα εξετάζεται η βιολογική διάσταση του φαινομένου η οποία περιέχει την κληρονομικότητα και άλλα φυσιολογικά χαρακτηριστικά. Ακόμη, η ψυχολογική διάσταση, η οποία μέσα από τις θεωρητικές προσεγγίσεις της επιστήμης εξετάζει τα αίτια της εγκληματικής συμπεριφοράς των ανηλίκων, καθώς και κάθε οπτική γωνία άλλων επιστημών πάνω σε αυτό το θέμα.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρονται οι θεωρίες της βίας καθώς οι συμμορίες στις οποίες ανήκουν οι ανήλικοι.

Το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρει τις πηγές οι οποίες επηρεάζουν τον ανήλικο και τον οδηγούν πολλές φορές στο έγκλημα.

Στο έκτο κεφάλαιο αναφέρεται το φαινόμενο της εγκληματικής συμπεριφοράς των ανηλίκων κάτω από το πρίσμα της νομοθεσίας, όπως οι νόμοι που ισχύουν σε κάθε περίπτωση αλλά και η διαβίωση μέσα στα καταστήματα κράτησης νέων, καθώς και ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού σε αυτά.

Το έβδομο κεφάλαιο αναφέρει τα συμπεράσματά μας πάνω στο θέμα αυτό αλλά και την τοποθέτησή μας προτείνοντας διάφορα μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Όσον αφορά το ερευνητικό κομμάτι, περιλαμβάνει όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως στατιστικά στοιχεία από τα Δικαστήρια Ανηλίκων Αθηνών καθώς και την αναφορά δύο περιστατικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.1. Εισαγωγή – Το Πρόβλημα

Τα τελευταία χρόνια η εγκληματικότητα βρίσκεται σε μια πρωτοφανή έξαρση. Αυτό δεν αποτελεί αποκλειστικό φαινόμενο της Ελληνικής κοινωνίας. Απλώς η εγκληματικότητα στην Ελλάδα “ άνθισε ” την τελευταία δεκαετία με ραγδαίους ρυθμούς, με αποτέλεσμα να δημιουργήσει τεράστια ανησυχία στο κοινωνικό σύνολο και ιδιαίτερα στους πολίτες που ζουν στα μεγάλα αστικά κέντρα. Διαπιστώνεται μάλιστα ο φόβος ότι στην επόμενη δεκαετία , η αύξηση της εγκληματικότητας θα είναι ακόμη μεγαλύτερη και τα μεγέθη της μη προβλέψιμα. (Κουράκης, 2004: 562)

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εγκληματικότητα των ανηλίκων , διότι ο ανήλικος δεν αποτελεί μικρογραφία του ενήλικου, αλλά αντίθετα αποτελεί μια ιδιόρρυθμη ύπαρξη που διαφέρει από αυτόν ποσοτικά και ποιοτικά (Φαρσεδάκης, 1985:14).

Η μελέτη της προσωπικότητας του ανηλίκου, της συμπεριφοράς του, των ιδιαίτερων προβλημάτων που αντιμετωπίζει αλλά και το ποια είναι τα κύρια “ αίτια ” που τον οδήγησαν σε μία εγκληματική συμπεριφορά, αποτελούν ιδιαίτερη ανησυχία στον επιστημονικό χώρο.

1.2. Σκοπός μελέτης

Σκοπός της μελέτης είναι η διερεύνηση του ανήλικου που διαπράττει έγκλημα και συγκεκριμένα «έγκλημα ανθρωποκτονίας» .

ΟΙ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΧΟΙ ΕΙΝΑΙ:

- Η παρουσίαση του προφίλ του ανήλικου ανθρωποκτόνου.
- Τα αίτια που μπορεί να οδηγήσουν τον ανήλικο σε μία τέτοια πράξη.
- Όπως επίσης και η διερεύνηση της σχολικής βίας.
- Τα ελαφρυντικά που μπορεί να έχουν οι ανήλικοι, όσον αφορά το ποινικό κομμάτι.
- Και τέλος, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού μέσα στα καταστήματα κράτησης νέων αλλά και των επιμελητών ανηλίκων πριν την φυλάκιση τους.

1.3. Ορισμοί και Ανάλυση Χρήσιμων Όρων

ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ:

Είναι η αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής, από ανθρώπινη ενέργεια ή παράλειψη (Μοντέρνα έγχρωμη εγκυκλοπαίδεια, εκδ. Αυλός, Αθήνα)

Ανθρωποκτονία με πρόθεση:

Σύμφωνα με το **άρθρο 299** του ποινικού κώδικα,

1. Όποιος με πρόθεση σκότωσε άλλον, τιμωρείται[με την ποινή του θανάτου ή με ισόβια κάθειρξη.
2. Αν η πράξη αποφασίστηκε και εκτελέστηκε σε βρασμό ψυχικής ορμής, επιβάλλεται η ποινή της πρόσκαιρης κάθειρξης. (Ποινικός Κώδικας)

Ανθρωποκτονία με συναίνεση:

Σύμφωνα με το άρθρο 300 του ποινικού κώδικα, όποιος αποφάσισε και εκτέλεσε ανθρωποκτονία ύστερα από σπουδαία και επίμονη απαίτηση του

θύματος και από οίκτο γι' αυτόν που έπασχε από ανίατη ασθένεια τιμωρείται με φυλάκιση. (οπ. π.)

Συμμετοχή σε αυτοκτονία:

Σύμφωνα με το άρθρο 301 του ποινικού κώδικα, όποιος με πρόθεση κατέπεισε άλλον να αυτοκτονήσει, αν τελέστηκε η αυτοκτονία ή έγινε απόπειρα της, καθώς και όποιος έδωσε βοήθεια κατ' αυτήν, τιμωρείται με φυλάκιση. (οπ. π.)

Ανθρωποκτονία από αμέλεια:

Σύμφωνα με άρθρο 302 του ποινικού κώδικα, 1. Όποιος επιφέρει από αμέλεια το θάνατο άλλου, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. (οπ. π.)

Υπαιτιότητα:

Σύμφωνα με το άρθρο 26 του ποινικού κώδικα, 1. Τα κακουργήματα και πλημμελήματα τιμωρούνται μόνο όταν τελούνται με δόλο. Κατ' εξαίρεση στις περιπτώσεις που ορίζει ειδικά ο νόμος, τα πλημμελήματα τιμωρούνται και όταν τελούνται από αμέλεια.

2. τα ππαίσματα τιμωρούνται πάντοτε και όταν τελέστηκαν από αμέλεια, εκτός από τις περιπτώσεις για τις οποίες ο νόμος απαιτεί ρητά δόλο. (οπ. π.)

Δόλος :

Σύμφωνα με το άρθρο 27 του ποινικού κώδικα,

1. Με δόλο (με πρόθεση) πράττει όποιος την παραγωγή των περιστατικών που κατά τον νόμο απαρτίζουν την έννοια κάποιας αξιόποινης πράξης, επίσης όποιος γνωρίζει ότι από την πράξη του ενδέχεται να παραχθούν αυτά τα περιστατικά και το παραδέχεται.

2. Όπου ο νόμος απαιτεί να έχει τελεστεί η πράξη εν γνώσει ορισμένου περιστατικού, δεν αρκεί ο ενδεχόμενος δόλος. Και όπου ο νόμος απαιτεί η πράξη να έχει τελεστεί με σκοπό την πρόκληση ορισμένου αποτελέσματος, απαιτείται ο δράστης να έχει επιδίωξη να προκαλέσει αυτό το αποτέλεσμα. (οπ. π.)

Αμέλεια : Σύμφωνα με το άρθρο 28 του ποινικού κώδικα, από αμέλεια πράττει όποιος από έλλειψη της προσοχής την οποία όφειλε κατά τις περιστάσεις και μπορούσε να καταβάλλει είτε δεν πρόβλεψε το αξιόποιο

αποτέλεσμα που προκάλεσε η πράξη του, είτε το πρόβλεψε ως δυνατό, πίστεψε όμως ότι δεν θα επέρχονταν. (οπ. π.)

ΑΝΗΛΙΚΟΣ:

Με τον όρο ανήλικοι νοούνται αυτοί, που κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης έχουν ηλικία μεταξύ του 8^{ου} και 18^{ου} έτους της ηλικίας τους συμπληρωμένων. (Ποινικός κώδικας)

ΕΦΗΒΕΙΑ:

Η εφηβεία είναι η περίοδος της ζωής του ανθρώπου ανάμεσα στην παιδική ηλικία και την ώριμη ηλικία. Σε ορισμένες παραδοσιακές κοινωνίες η έναρξη της εφηβείας σηματοδοτείται από μία ιδιαίτερη τελετή που γίνεται σε μια συγκεκριμένη ηλικία ή σε ένα σταθερό χρονικό σημείο του έτους. Αλλά στο δυτικό κόσμο κανείς δεν γνωρίζει με βεβαιότητα πότε πραγματικά αρχίζει και πότε τελειώνει . Ο όρος “εφηβεία” σημαίνει το να μεγαλώνει κανείς αλλά ποιος μπορεί να πει πότε η διαδικασία αυτή αρχίζει και πότε σταματά (Παρασκευόπουλος 1999:12)

ΝΕΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑ:

Η διαπίστωση ότι ο ανήλικος δεν αποτελεί μικρογραφία του ενήλικου, αλλά αντίθετα αποτελεί μία ιδιόρρυθμη ύπαρξη , που διαφέρει από αυτόν ποιοτικά αλλά και ποσοτικά. (Φαρσεδάκης 1985, σελ.32) Η μελέτη της προσωπικότητας του ανήλικου, της συμπεριφοράς του και ιδιαίτερων προβλημάτων που αντιμετωπίζει αποτέλεσαν πεδίο επιστημονικής ενασχόλησης στο χώρο της κοινωνιολογίας και της παιδαγωγικής (Αρτινοπούλου, 2001)

ΒΙΑ :

Υπάρχει σε κάθε κοινωνική πράξη η παράληψη η οποία βλάπτει τη ζωή , την φυσική ή ψυχολογική ακεραιότητα ή την ελευθερία ενός προσώπου και η οποία βλάπτει σοβαρά την ανάπτυξη της προσωπικότητας του. (Αρτινοπούλου,2001)

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ:

Ως επιθετικότητα μπορεί να οριστεί ως η βίαιη συμπεριφορά του παιδιού, όπου προβαίνει σε ενέργειες βλάπτει ψυχολογικά ή σωματικά ουσ άλλους συνομηλίκους του.

ΕΓΚΛΗΜΑ:

Είναι πράξη άδικη και καταλογιστική στο δράστη της, η οποία τιμωρείται από τον νόμο (Ποινικό Δίκαιο). Σύμφωνα με τον Garofallo, έγκλημα είναι η βλαβερή πράξη που θίγει το ηθικό συναίσθημα της κοινωνίας και πιο συγκεκριμένα τα θεμελιακά αλτρουιστικά συναισθήματα της αγαθότητας και της χρηστότητας.(Σπινέλλη, 1985:84).

Το έγκλημα είναι η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά που προσβάλλει τις αξίες που κατά τις κοινωνικό – πολιτικές αντιλήψεις μιας κοινωνίας είναι βασικές για την συνέχιση της ύπαρξή της, γι' αυτό η κοινωνία επιζητεί την επιβολή κυρώσεων που θίγονται μέχρι και τα θεμελιώδη αγαθά του δράστη. (Πανούσης, 2000:55)

ΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ:

Είναι ότι προβλέπεται με ποινή από τον νόμο. Διακρίνεται σε :

Κακούργημα (πρόσκαιρη κάθειρξη ή ισόβια)

Πλημμέλημα (ποινή φυλάκισης ή χρηματική ποινή)

Πταίσμα (ποινή κράτησης ή πρόστιμο)

(Σπινέλλη, 1990: 35-36, 58 – 59)

ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ:

Είναι το σύνολο των κανόνων δικαίου που καθορίζουν ποιες πράξεις αποτελούν εγκλήματα και σε ποιες κυρώσεις υποβάλλεται ο δράστης τους (οπ. π.: 17)

ΔΙΚΑΙΟ:

Είναι σύνολο κανόνων που θεσπίζονται και επιβάλλονται αναγκαστικά για να ρυθμίζουν την κοινωνική συμβίωση. Στην μελέτη αυτή όμως χρησιμοποιείται ο όρος «Δίκαιο Ανηλίκων» τον οποίο η Σπινέλλη και η Τρωάκου ορίζουν ως εξής :

Είναι το σύνολο των κανόνων δικαίου που ρυθμίζουν τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και την προστασία ανηλίκων αλλά και της κοινωνίας γενικότερα, στο μέτρο που η διατήρηση και η εξέλιξή του συναρτάται με την διαφύλαξη των νεώτερων μελών της. (οπ. π.: 17)

ΣΥΜΜΟΡΙΕΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ:

Εννοούμε ομάδες νεαρών ατόμων τα οποία συνδέονται σε ένα ξεχωριστό πλαίσιο. Οι δραστηριότητες τους περιλαμβάνουν εγκληματικές πράξεις αλλά δεν περιορίζονται μόνο σ' αυτές. Θεωρείται σκόπιμο να σημειωθεί ότι οι ομάδες ανηλίκων που συμμετέχουν σε μία υποκουλτούρα αλλά δεν διαπράττουν εγκληματικές ή παραβατικές πράξεις δεν θεωρούνται ως συμμορία . Η διάπραξη παραβατικών πράξεων από μόνη της δεν είναι αρκετή για τον χαρακτηρισμό της ομάδας ως συμμορία. Απαιτείται η ύπαρξη και κάποιων άλλων χαρακτηριστικών όπως στενοί συνεκτικοί δεσμοί μεταξύ των μελών της ομάδας, αισθήματα αλληλοϋποστήριξης, αλληλεγγύη, συντονισμένη δράση καθώς και η ύπαρξη κάποιας μορφής ιεραρχίας. (Μανουδάκη 1998: 27)

ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ:

Περιλαμβάνει αξιόποινες πράξεις, οι οποίες διαπράττονται από ομάδες ή ενώσεις προσώπων, τα οποία μέλη χωρίζονται σε περισσότερα από δύο επίπεδα, μια προσωρινής και με καταμερισμό της εργασίας συνεργασίας, προκειμένου να αποκομίσουν υλικό κέρδος ή να επηρεάσουν την δημόσια ζωή (Βαθρακοκοίλης 2001:91)

Υπό τον όρο οργανωμένο έγκλημα δεν νοείται μόνο μια ομοιάζουσα της Μαφίας παράλληλη κοινωνία, αλλά μια συνειδητή, ηθελημένη, με καταμερισμό της εργασίας και διαρκή συνεργασία μεταξύ περισσότερων ανθρώπων για την διάπραξη αξιόποινων πράξεων, συχνά με την αξιοποίηση σύγχρονης υπό δομής με απώτερο σκοπό την αποκόμιση όσο το δυνατόν γρηγορότερα οικονομικών κερδών. (οπ. π : 23)

Οργανωμένο έγκλημα είναι η επιδιώκουσα με κέρδος και δύναμη σχεδιαζόμενη διάπραξη εγκλημάτων, τα οποία στο σύνολο τους είναι βαρύνουσας σημασίας, εάν δύο ή περισσότεροι συμμετοχοί για μακρύ και ακαθόριστο χρονικό διάστημα συνεργάζονταν α) με την χρησιμοποίηση βίας ή άλλων μέσων κατάλληλων για εκφοβισμό β) επιδιώκοντας την άσκηση επιρροής στην πολιτική, στα Μ.Μ.Ε, στην δημόσια διοίκηση , στην δικαιοσύνη ή στην οικονομία . (οπ. π: 23)

1.4. Η ιστορική Εξέλιξη της Αντίληψης για το Έγκλημα

Η επιστήμη της εγκληματολογίας είναι μία από τις νεώτερες επιστήμες. Μόλις έκλεισε 100 χρόνια ζωής, αφού η γέννηση της συνήθως τοποθετείται, συμβατικά, στο έτος 1876, χρόνια που ο C. Lombroso δημοσίευσε το περίφημο έργο του «Ο Εγκληματίας Άνθρωπος». Το έγκλημα όμως είναι πανάρχαιο. (Γιωτοπούλου – Μαραγκοπούλου, 1984:51)

Ήδη από την πιο πρωτόγονη και μικρή αυτεξούσια κοινωνική ομάδα, ένα από τα κυριότερα μελήματα των μελών της ήταν να απαγορεύσουν ορισμένες πράξεις που θα μπορούσαν να διαλύσουν αυτήν την ομάδα. Οι σχετικοί κανόνες (άγραφοι στις πρωτόγονες κοινωνίες, γραπτοί αργότερα) συνοδεύονταν από τιμωρητές για τους παραβάτες κυρώσεις. (οπ. π.: 51)

Στα πρώτα στάδια της ανθρώπινης παρουσίας στον πλανήτη μας, οι άνθρωποι ζούσαν κατά οικογένειες περιφερόμενες για να βρουν την αναγκαία για την επιβίωσή τους τροφή. Οι αρχικές μικρές οικογένειες διευρύνθηκαν και σχημάτισαν φυλές. Κάθε οικογένεια και αργότερα κάθε φυλή είχε τον αρχηγό της που επιβάλλει σε όλα τα μέλη της την τήρηση των εθίμων που συνίστανται σε αρχές κυρίως θρησκευτικές και μαγικές ή σε διασφάλιση της οικογένειας ή της φυλής από εξωτερικούς εχθρούς. (οπ. π.: 51)

Έτσι οι πρώτες κοινωνίες θεώρησαν ως έγκλημα τη μαγεία, την ιεροσυλία , την αιμομιξία , την προδοσία , την ανθρωποκτονία και τις παραβάσεις των εθίμων για τον προσπορισμό της τροφής (δηλαδή του κυνηγιού, του ψαρέματος, της συλλογής καρπών). (οπ. π.: 52)

Βασικό ρόλο για την γένεση μιας υποτυπώδους έννοιας του εγκλήματος και της ποινής στις πρωτόγονες κοινωνίες έπαιξαν οι έννοιες του Τοτέμ και ταμπού. Το Τοτέμ ήταν μια σειρά όντων ή αντικειμένων με την οποία ήταν συνδεδεμένη μία φυλή ή μια ομάδα που άνηκε σε μια φυλή. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει από εγκληματολογική άποψη η απαγόρευση γενετήσιων σχέσεων μεταξύ προσώπων που έχουν το ίδιο Τοτέμ (άσχετα με το βαθμό συγγένειας). (Wund, 1906: 308).

Το ταμπού ήταν κάθε πράγμα που εθεωρείτο ιερό ή μισρό και που για αυτό ήταν επιβεβλημένη η τήρηση ορισμένων κανόνων περιοριστικών της επαφής μαζί του, που αν δεν γίνονταν σεβαστοί έπρεπε να επακολουθήσουν ορισμένες σοβαρές συνέπειες. (οπ. π : 308).

Τα πρώτα εγκλήματα ήταν, πράξεις που απαγορεύονταν γιατί πρόσβαλαν τις υπερφυσικές δυνάμεις. Στην ουσία ήταν πράξεις που

πρόσβαλλαν τους βασικούς κανόνες συμπεριφοράς που η πρωτόγονη κοινωνία είχε θεσπίσει για να κατορθώσει να διατηρήσει την συνοχή, την τάξη και την συμβίωση μέσα σ' αυτήν. (οπ. π : 53)

Ακόμα και στην Αρχαία Αθήνα, στόχος της παιδείας ήταν να κρατήσει τους νέους «καλούς κι αγαθούς» πολίτες. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, όποιος νέος έπραττε ότι δεν ήταν σύμφωνο με το νόμο, τιμωρούνταν με ραβδισμούς και με στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων. (Λιβάνιος,1988:9)

Η Αρχαία Πολιτεία της Σπάρτης, είχε θεσπίσει τον νόμο της «Κρυπτείας», για τους νέους. Σύμφωνα με τον εν λόγω θεσμό του Λακωνικού Πολιτεύματος, για τον οποίο κάνει λόγο και ο Πλάτωνας στους νόμους, οι νεαροί Σπαρτιάτες υποχρεώνονταν να κρύβονταν σε απόμερες τοποθεσίες και να εξορμούν τις νύχτες για να σκοτώσουν τους πιο δυνατούς από τους Είλωτες. (οπ. π : 9)

Έτσι κατά τον Πλάτωνα, το έγκλημα είναι έκφραση κάποιας ασθένειας της ψυχής ή αποτέλεσμα ελλιπούς παιδείας. Κατά τον Αριστοτέλη, που στηρίζεται στα γεγονότα και όχι στις ηθικές έννοιες, το έγκλημα είναι προϊόν της θέλησης του δράστη. Η θέληση αυτή πηγάζει από τα πάθη και τις επιθυμίες του. (Φαρσεδάκης, 1990 : 53).

Οι συσχετισμοί που αποκαλύφθηκαν από τους Αθηναίους, κατά την παρατήρησή τους, του εγκληματικού φαινομένου, δείχνουν πως είχαν συνειδητοποιήσει ότι η εγκληματικότητα υφίσταται την ισχυρή επίδραση ορισμένων παραγόντων. Είχαν ιδιαίτερα σημειώσει ορισμένους περιβαλλοντικούς παράγοντες, αλλά και ατομικούς που επιδρούν στον σχηματισμό της «εγκληματικής προσωπικότητας» και ευνοούν το πέρασμα του στην «εγκληματική πράξη». (ο.π.π. : 53).

Αναφορικά με την έννοια της «εγκληματικής προσωπικότητας» αυτή γεννιέται κατά τον Αριστοτέλη από την δράση και αλληλεπίδραση των δύο προαναφερθεισών κατηγοριών παραγόντων. Ο ίδιος ο φιλόσοφος θεωρεί πως ο άνθρωπος κατά ένα μεγάλο μέρος είναι ο ίδιος αίτιος της δικής του ηθικής φύσης και αναδεικνύεται κατά αυτόν τον τρόπο, σε πρωτοπόρο της σύγχρονης ψυχογένεσης. (ο.π.π: 53).

Εξάλλου η απάντηση της προσωπικότητας του εγκληματία στην δεδομένη κατάσταση και η διαδικασία που συνήθως συναντούμε κατά το πέρασμα στην εγκληματική πράξη, προσδιορίζεται κατά τον Πλάτωνα από τον υπερβολικό εγωκεντρισμό του, ενώ κατά τον Αριστοτέλη από την φιλοδοξία και την κενότητά του. (ο.π.π: 54)

Με το πέρασμα των χρόνων παρατηρούμε την νομοθεσία των ίδιων των βυζαντινών αυτοκρατόρων που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον (Νεαρές, Εκλογή, Πρόχειρος Νόμος , Βασιλικά). Ειδικά όμως από το «Ποινάλιον» συλλογή βυζαντινών διατάξεων περί εγκλημάτων και ποινών , δεν διασώθηκαν παρά μόνο ελάχιστες περικοπές. Το ίδιο και από το σύγγραμμα του Ιωάννου Κουβίδιου «Αντικήνσορος» για το Π.Δ.. Η νομοθεσία του Βυζαντίου στο σύνολο της ήταν φιλανθρωπότερη και προοδευτικότερη από την αντίστοιχη μεσαιωνική Ευρωπαϊκή. (Vasiliev, 1932 : 322)

Στον Δυτικό Μεσαίωνα, προσπαθώντας οι άνθρωποι να ερμηνεύσουν το φαινόμενο «έγκλημα», στην οποία ασυνείδητα ίσως προσέφευγαν, ήταν, ότι ο εγκληματίας είχε καταληφθεί από «δαιμόνια», είχε σκλαβωθεί από σκοτεινές δυνάμεις και πνεύματα. Η μεταχείριση που επιφυλάχτηκε σ' αυτούς τους «δαιμονισμένους» δεν είχε τίποτα να ζηλέψει από την βαρβαρότητα των άγριων λαών. Η απονομή της δικαιοσύνης αποτελούσε μία εξαγνιστική τελετουργία, μία διαδικασία εξοστρακισμού ενός εξιλαστήριου θύματος που έπρεπε να «φορτωθεί» όλα τα δεινά ώστε να απαλλαγεί η κοινότητα από την οργή των θεών. (Πανούσης, 1990 : 26).

Παρ' όλα αυτά, η πνευματική κίνηση στην Ευρώπη, κατά την Αναγέννηση και τον Διαφωτισμό, μετά τις διάφορες επαναστάσεις (εθνικές, κοινωνικές , οικονομικές) και τις συνέπειες τους, την επανεμφάνιση του επιστημονικού πνεύματος (εμπλουτισμένων με όλα τα διατάγματα των αρχαίων Ελληνικών θεωριών και ερευνών στις φυσικές επιστήμες), ιδιαίτερα όπως είχαν αναπτυχθεί κατά τους Ελληνικούς χρόνους μετά την σταδιακή αποδέσμευση από τα αυστηρά πλαίσια της θρησκείας και της φιλοσοφίας που οδήγησε στην δημιουργία επιμέρους επιστημονικών κλάδων. (οπ. π : 26)
Προπαρασκεύασε το έδαφος για την εμφάνιση κατά το τελευταίο τέταρτο του περασμένου αιώνα τις επιστήμες της εγκληματολογίας (Φαρσεδάκης, 1990 : 55).

Πρώτος, λοιπόν, ο Auguste Comte, προτρέπει τον ερευνητή να μελετά τα κοινωνικά φαινόμενα, όπως ο φυσικός μελετά τα φυσικά φαινόμενα, θέτοντας έτσι τα θεμέλια της κοινωνιολογίας. Όπως είναι φυσικό το κίνημα αυτό των ιδεών δεν άργησε να επηρεάσει και τον χώρο μελέτης του εγκληματολογικού φαινομένου. (Δασκαλάκης 1985 : 9).

Για την δημιουργία της εγκληματολογίας επέδρασαν δύο παράγοντες: η προήγηση σημαντικών εργασιών για την εγκληματικότητα και τον κόσμο και η επίδραση του θετικισμού. Έτσι :

A) οι πρώτες συστηματικές εργασίες για την εγκληματικότητα έγιναν στις πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα, στην Γαλλία από τους A. Guenry (1829) και de Candolle (1830) και στο Βέλγιο από τον A. Quetelet (1834), που άρχισαν να παρατηρούν την αυξομείωση του φαινομένου της εγκληματικότητας, δεχόμενοι μια συνάρτηση αυτών και των κοινωνικών παραγόντων. (Ανδροσόπουλος 1974 : 13).

Εκτός φυσικά από τους παραπάνω, που παρακολουθούσαν στατιστικά τα θέματα της εγκληματικότητας, στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, βοήθησαν στην δημιουργία της εγκληματολογίας, οι ανθρωπολόγοι, ιατροί, νομικοί και αστυνομικοί. Ο C. Lombroso άρχισε την ανθρωπολογική εξέταση των εγκληματολογικών φυσιογνωμιών (εξέτασε 6.608 εγκληματίες των Ιταλικών φυλακών) και το 1876 δημοσίευσε τις παρατηρήσεις του στο σύγγραμμα “Ο Εγκληματίας Άνθρωπος”. Οι νομικοί E. Ferri και R. Garofalo πλαισίωσαν νομικά τις απόψεις του C. Lombroso. Ο F.V. Liszt έδωσε μια ακόμα ώθηση ανάπτυξη της εγκληματολογίας , δίνοντας μια κοινωνική έξαρση στο πρόβλημα. Ο ανθρωπολόγος A. Btillon πειραματίστηκε και δημιούργησε την ανθρωπομετρική μέθοδο καταγραφής των εγκληματιών και προς τα τέλη του ίδιου αιώνα ο F. Galton ανέπτυξε την δακτυλοσκοπία, που την τελειοποίησε ο Sir. E. Henry, το 1899 (οπ. π: 14).

B) ο θετικισμός (positivimus) : από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, άρχισε να μπαίνει σε όλους τους κλάδους της επιστήμης, ως μέθοδος έρευνας που δέχεται την θετική έρευνα και αντιμετώπιση της πραγματικότητας, θεμελιώνει στις μεθόδους της παρατηρήσεως και του πειράματος. (ο.π.π : 14)

Έτσι πραγματοποιείται μία τομή στην πραγματικότητα. Η παρατήρηση και το πείραμα αποκαλύπτουν τα αίτια των φαινομένων, η θετική έρευνα ακολουθεί την αρχή «ουδέν εν τω κόσμω άνευ αιτίας» και η επιστήμη στρέφεται πια στην μελέτη των αιτιών, που διαμορφώνουν τα κοινωνικά προβλήματα, κάνοντας τον θετικισμό, όπως ισχυρίστηκε ο εμπνευστής του A.Comte, μια φιλοσοφία των επιστημών, ένα στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας, από το οποίο ο άνθρωπος σταματά να ψάχνει το απόλυτο, περιοριζόμενος στην παρατήρηση των φαινομένων, με σκοπό να βρει τους νόμους που το διέπουν. (ο.π.π : 14).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

2.1. Εισαγωγή

Η εγκληματικότητα αποτελεί ένα παγκόσμιο διαχρονικό κοινωνικό φαινόμενο. Ανεξάρτητα από τόπο και χρόνο, ορισμένοι άνθρωποι (οι ονομαζόμενοι εγκληματίες) παραβαίνουν τους κοινωνικούς κανόνες (ποινικούς νόμους) και οι παραβάσεις τους (εγκλήματα) κρίνονται τόσο ώστε να επισύρουν τις ανάλογες κυρώσεις (τις ποινές). Οι όροι «Ποινικός Νόμος», «Εγκλημα», «Εγκληματίας», «Ποινή», συνθέτουν το καλούμενο **«εγκληματικό φαινόμενο»**. Κι ο σκεπτόμενος άνθρωπος προσπαθεί, ανά τους αιώνες να το ερμηνεύσει. (Φαρσεδάκης, 1990: 25)

Οι εξηγήσεις αυτές, διάφορες κατά καιρούς, κατάφεραν ορισμένες φορές να αναχθούν σε θεωρίες και να τύχουν κάποιας συστηματοποίησης. Βασίσθηκαν σε διαφορετικές μεθοδολογίες και τρόπους προσέγγισης. Οδήγησαν, τελικά, κατά τον περασμένο αιώνα – σ' αυτό ασφαλώς συνέβαλλαν και άλλοι λόγοι, στην διαμόρφωση μιας νέας επιστήμης, της εγκληματολογίας. (ο.π.π: 25)

Η εγκληματολογία είναι μια επιστήμη που έχει ως στόχο στην επιστημονική διερεύνηση του εγκληματικού φαινομένου που συνίσταται στην διακρίβωση των σχέσεων μεταξύ ποινικού νόμου και εγκλήματος , ποινικής κύρωσης και συνδετικών στοιχείων τους (του κράτους και του εγκληματία και της μεταξύ τους διαντίδρασης. (ο.π.π: 26)

2.2 Οι ψυχαναλυτικές θεωρίες

2.2.1 Freud

Η ψυχανάλυση, που καθιερώθηκε από τον Sigmund Freud (1856-1939) περί το τέλος του 19ου αιώνα ως μέθοδος ιατρικής θεραπείας των νευρώσεων, έδωσε πολύ ενδιαφέρουσες απόψεις αναφορικά με την αιτιολογία της εγκληματικής συμπεριφοράς. Κατ' αρχήν, δέχεται ότι οι εγκληματικές πράξεις που πραγματοποιούνται δεν

προέρχονται από μια ειδική κατηγορία ανθρώπων, γιατί κάθε άνθρωπος είναι ικανός κάτω από ορισμένες συνθήκες και σε ορισμένη κατάσταση να διαπράξει έγκλημα. Η ψυχαναλυτική ερμηνεία του εγκλήματος είναι πρώτη που δεν αποκλείει τον ρόλο ούτε των οργανικών ούτε των κοινωνικών παραγόντων. Παράλληλα προς αυτούς όμως δέχεται και μια τρίτη κατηγορία αιτίων με καθαρά ψυχολογικό χαρακτήρα. (Στέργιος, 2004: 58)

Έτσι, διακρίνει κατ' αρχή δύο βασικές κατηγορίες εγκληματιών: α) τους περιστασιακούς, οι οποίοι διαπράττουν εγκλήματα κάτω από ορισμένες μόνον συνθήκες και β) τους χρόνιους, οι οποίοι διακρίνονται ειδικότερα στους:

- Ομαλούς εγκληματίες, εκείνους δηλ, οι οποίοι στην ψυχική τους υφή μοιάζουν με τον <<ομαλό>> (εντελώς προσαρμοσμένο κοινωνικά) άνθρωπο αλλά ταυτοποιούνται με τα εγκληματικά πρότυπα. Στην υποδιαίρεση αυτή τα αίτια του εγκλήματος είναι αποκλειστικά κοινωνικά.
- Οργανικά ασθενείς εγκληματίες στους οποίους το έγκλημα οφείλεται αποκλειστικά σε βιολογικούς (οργανικούς) παράγοντες.
- Νευρωτικούς εγκληματίες, εκείνους δηλαδή στους οποίους η αντικοινωνική τους στάση προέρχεται από μια εσωτερική ψυχική σύγκρουση ανάμεσα στο κοινωνικό και στο αντικοινωνικό τμήμα της προσωπικότητας.

Στην τελευταία υποδιαίρεση των νευρωτικών εγκληματιών στηρίχτηκε αρχικά η ψυχαναλυτική ερμηνεία του εγκλήματος, που ύστερα της δόθηκε μικρότερη ή μεγαλύτερη έκταση ή και διαφορετική κατεύθυνση. (ο.π.π: 58,59)

Ειδικότερα, η εν λόγω ερμηνεία αιτιολογεί το έγκλημα με το φαινόμενο της απώθησης (κατά τη διδασκαλία του Freud): Κατ' αυτό, διάφορες ορμές, δυσάρεστες εντυπώσεις της παιδικής ηλικίας και ηθικά αποδοκιμαζόμενες επιθυμίες, παραστάσεις, ή ιδέες απωθούνται στο ασυνείδητο, όπου παραμένουν σαν ασυνείδητες παραστάσεις. Μεταξύ αυτών πρωτεύοντα ρόλο διαδραματίζουν οι επιθυμίες της γενετήσιας σφαίρας (libido). (ο.π.π: 59)

Η ψυχική ζωή του ατόμου από την παιδική του ακόμα ηλικία καθορίζεται από ένα συνεχή πόλεμο του κόσμου του ασυνείδητου προς τον κόσμο του συνειδητού. Όταν το υποκείμενο δεν μπορεί να κρατήσει ισορροπία μεταξύ συνειδητού και ασυνείδητου (Εγώ, Υπερεγώ και Εκείνο), οι αντικοινωνικές ιδέες και τα ένστικτα του (ιδίως το ένστικτο της επιθετικότητας) επικρατούν με αποτέλεσμα την εκδήλωση ανώμαλης (κοινωνικά)

συμπεριφοράς. Η αντικοινωνική συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα λανθασμένης ανάπτυξης της προσωπικότητας. (Φαρσεδάκη, 2005: 101).

Σε πολλές περιπτώσεις η εν λόγω συμπεριφορά συνίσταται σε διάπραξη εγκλήματος, με το οποίο το άτομο αναζητά ανακούφιση για τις εσωτερικές του συγκρούσεις. Όλη αυτή η επιθετικότητα σύμφωνα με τον Freud, οφείλεται στην ύπαρξη του «ενστίκτου του θανάτου», που υπάρχει σε όλους τους ανθρώπους ως ένα ένστικτο για μίσος και καταστροφή. (Wolfgang, Ferracuti, 1996: 264).

Αντίθετα, όταν το υποκείμενο κατορθώσει να ελέγξει την απωθημένη στο ασυνείδητο αντικοινωνικότητά του, εξελίσσεται σε κοινωνικά προσαρμοσμένο άτομο, χωρίς να αποκλείεται να διοχετεύσει τα ένστικτα και τις αντικοινωνικές του τάσεις σε κοινωνικά παραδεκτές δραστηριότητες (πυγμαχία, ταυρομαχία κλπ.) ή τις ανικανοποίητες επιθυμίες του libido σε πνευματικές ή καλλιτεχνικές δραστηριότητες (εξιδανίκευση). (Στέργιος, 2004: 59)

Μαθητής του Freud ο Alfred Adler (1870-1937) και ιδρυτής της Σχολής της Ατομικής Ψυχολογίας θεωρεί μείζονος σημασίας για το πέρασμα στην εγκληματική πράξη το συναίσθημα μειονεκτικότητας, το οποίο εμφανίζεται σε όλους τους ανθρώπους κατά την παιδική τους ηλικία, είτε επειδή έχουν κάποια φυσικά ελαττώματα ή ανικανοποίητες επιθυμίες είτε απλώς και μόνο γιατί ζουν ανάμεσα στους δυνατούς και ανώτερους «μεγάλους» . Το εν λόγω συναίσθημα δημιουργείται σε όλα τα παιδιά είτε επειδή έχουν κάποια φυσικά ελαττώματα ή ανικανοποίητες επιθυμίες είτε απλώς και μόνο γιατί ζουν ανάμεσα στους δυνατούς και ανώτερους <<μεγάλους>>. Συνειδητοποιούν λοιπόν ότι η ζωή είναι μια διαρκής πάλη, ένας συνεχής αγώνας μέσα σ' ένα εχθρικό περιβάλλον. Προκειμένου να αποβάλλει αυτό το συναίσθημα , το άτομο αναπτύσσει μια πολύ ισχυρή τάση για δύναμη και υπέροχη, η οποία το ωθεί να επιβληθεί στους άλλους ανθρώπους. Κατά συνέπεια λοιπόν , το έγκλημα αποτελεί ένα μηχανισμό άμυνας του «εγώ» του και ένα τρόπο επιβεβαίωσης του τόσο στον εαυτό του όσο και στους άλλους. Όταν αυτό όμως γίνεται δυνατό με κοινωνικά ωφέλιμες εργασίες που αναγνωρίζονται από τους τρίτους, το άτομο εξελίσσεται σε κοινωνικά προσαρμοσμένη προσωπικότητα. (Χαΐδου, 1996: 103)

Στη χώρα μας με τη θεωρία του Adler ανέπτυξε ιδιαίτερα ο Δ. Μωραΐτης. Οι ψυχαναλυτικές θεωρίες από την πρώτη τους εμφάνιση προκάλεσαν τόσες συζητήσεις και υπέστησαν κριτική σε τόση έκταση, που και

η σύντομη ακόμα αναφορά τους είναι δύσκολο να γίνει εδώ. Με τη μεγαλύτερη δυνατή συντομία επισημαίνονται οι σημαντικότερες από τις επικρίσεις αυτές.

2. Η φύση της ψυχαναλυτικής θεωρίας είναι τέτοια, ώστε δεν είναι δυνατό να αποδειχθεί επιστημονικά η ορθότητα ή το εσφαλμένο των υποθέσεων της. Έτσι, η θεωρία επαληθεύεται είτε μπορέσει ο ψυχαναλυτής να αποδώσει την τωρινή πράξη σε απωθημένη ιδέα είτε όχι στην πρώτη περίπτωση λόγω της θετικής του διαπίστωσης, στη δεύτερη περίπτωση λόγω του ψυχολογικού φαινομένου της αντίστασης του υποκειμένου, που (κατά την εν λόγω θεωρία) αποτελεί απόδειξη της ύπαρξης της απωθημένης ιδέας.
3. Οι περισσότερες από τις έννοιες της ψυχαναλυτικής θεωρίας έχουν προκύψει από τη μελέτη ανωμάλων προσωπικοτήτων, ώστε ταιριάζουν στην περίπτωση τους. Δεν έχει όμως ελεγχθεί η αξία τους με μελέτες σε ομαλές προσωπικότητες. Κι αν λοιπόν η ψυχανάλυση μπόρεσε να ρίξει φως στο βάθος της παθολογικής συμπεριφοράς (γεγονός που είναι αναμφίβολο), πάντως δεν υπάρχει βάσιμος λόγος για να υποθέσει κάποιος ότι θα μπορούσε αποτελέσει τη βάση για την εξήγηση και της ομαλής συμπεριφοράς.
4. Η ψυχανάλυση (κατά τη διάρκεια του Freud) δίνει υπερβολική σημασία στο ρόλο του γενετήσιου ενστίκτου, που το ανάγει σε πρωταρχικό κίνητρο των πράξεων του ατόμου.
5. Αλλά και η τεχνική της γεννά πολλά ερωτηματικά, ιδιαίτερα αναφορικά με την επιρροή του ψυχαναλυτή πάνω στον εξεταζόμενο, τη δυνατότητα της απαλλαγής του τελευταίου αυτού από τις εσωτερικές του συγκρούσεις με την ψυχαναλυτική μέθοδο κλπ. Ακόμη κι όταν επιτυγχάνονται <<θεραπείες>> με τη μέθοδο αυτή, τούτο δεν σημαίνει απόδειξη της ορθότητας της θεωρίας. Πολύ περισσότερο αν ληφθεί υπόψη, ότι πρόκειται για νευρωτικά άτομα, άτομα δηλ. που υποβάλλονται πολύ εύκολα και που είναι έτοιμα να πιστέψουν οτιδήποτε τους λεχθεί, όσο παράλογο κι αν είναι αυτό.

Παρόλα αυτά η συμβολή της ψυχανάλυσης στην κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς είναι πολύ σημαντική, δεδομένου ότι έδειξε τη σημασία της αντιμετώπισης της προσωπικότητας ως δυναμικού συνόλου, τη σημασία που έχουν για την κατοπινή ζωή του ανθρώπου η νηπιακή και η παιδική ηλικία, τη σημασία του παράλογου στην ανθρώπινη συμπεριφορά, έδωσε έμφαση στα παραμελημένα προβλήματα της γενετήσιας σφαίρας κ.α.

Κυρίως τόνισε ότι κάθε άνθρωπος είναι ικανός να διαπράξει έγκλημα. (Στέργιος, 2004: 60,61)

2.2.2 Οι Συνεχιστές του Freud

Συνεχιστές του Freud, όπως ο Erikson (1902-1984) και ο Aichom (1878-1949) έριξαν περισσότερο φως στο θέμα της εγκληματικής συμπεριφοράς. Ο πρώτος, μελέτησε την «κρίση ταυτότητας» - εποχή αμφισβήτησης κατά την οποία τα νεαρά ιδίως άτομα προσπαθούν να βρουν τον προσανατολισμό τους και τις αξίες τους.

Ο ψυχολόγος Aichom, αντίθετα από τον Freud, βασιζόμενος σε πολύχρονη εμπειρία του σε ένα ίδρυμα για ανήλικους παραβάτες, υποστήριξε ότι οι εγκληματίες έχουν υποαναπτυγμένο Υπερεγώ. Το ατελές Υπερεγώ αφήνει το Εκείνο ανεξέλεγκτο και επιτρέπει στο άτομο να τελεί εγκλήματα δίχως τύψεις. Αυτού του είδους το Υπερεγώ δημιουργείται συνήθως όταν είναι, για οποιονδήποτε λόγο, απόντες (σωματικά ή/και συναισθηματικά). Οι γονείς κατά την κρίσιμη παιδική ηλικία και λείπει η διαδικασία ταύτισης. Για τον ψυχαναλυτή Abrahamsen ο εγκληματίας είναι άτομο που άγεται και φέρεται από το Εκείνο. Αδυνατεί να ελέγξει τα ένστικτά του και τις ενορμήσεις του που επιζητούν ευχαρίστηση. Από την άλλη πλευρά, ο ψυχίατρος Halleck, -για να μην εξαντλήσει κανείς όλους εκείνους που επηρέασε, ιδιαίτερα στο Νέο Κόσμο, ο Freud - εκτιμά ότι η εγκληματική συμπεριφορά είναι μία εκδήλωση συναισθημάτων καταπίεσης στα οποία η κοινωνία δεν μπορεί (δεν θέλει ;) να παρέμβει. Το έγκλημα επιτρέπει στα μη προνομιούχα άτομα να επιβιώνουν καθώς τους δημιουργεί θετικά ψυχικά αποτελέσματα.

Δηλαδή, συντελεί στο να αισθάνονται ελεύθεροι και ανεξάρτητοι. Τους δίνει επίσης τη δυνατότητα μιας έξαρσης και την ευκαιρία να χρησιμοποιήσουν τις δεξιότητες και τη φαντασία τους. Ακόμη τους παρέχει την ελπίδα θετικού οφέλους και τους επιτρέπει να θεωρούν τους άλλους υπεύθυνους για τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν (λ.χ. την Αστυνομία). Και τέλος, τους ενθαρρύνει να «εκλογικεύουν» το συναίσθημα της αποτυχίας με συλλογισμούς του τύπου: «αν δεν είχα μπλεξίματα, θα ήμουν πετυχημένος». (οπ. π.: 207,208)

2.2.3 Νεότερες προσεγγίσεις

Οι νεότεροι ψυχαναλυτές αρνούνται την ύπαρξη <<ενστίκτου του θανάτου>>, διατηρούν, όμως, την έννοια μιας εγγενούς επιθετικής τάσης, ανταγωνιστικής του Έρωτος (Berkowitz, 1962). Οι ρίζες της επιθετικότητας βρίσκονται στις εμπειρίες, στα βιώματα του παιδιού, από την αρχή της ζωής του (Saul, 1956). Η εχθρική στάση αντανακλά διαταραχές της ανάπτυξης που προέρχονται από διάφορες πηγές: τον υπερπροστατευτισμό, τις δυσχέρειες, στο επίπεδο της φατρίας, την απόρριψη των γονέων, την ταύτιση με τιμωρητικές γονικές αναπαραστάσεις. (Φαρσεδάκης, 2005: 106)

Έτσι, η επιθετικότητα είναι μία αντίδραση σε ορισμένες καταστάσεις, μάλλον, παρά ένα ένστικτο. Άλλοι, πάλι, δέχονται πως η επιθετικότητα θα μπορούσε να πηγάζει, συγχρόνως, από την ύπαρξη κάποιου ενστίκτου και να προκαλείται από στερήσεις και από τάσεις του εγώ (Waelder, 1956). Κι άλλοι πως υπάρχει μεν κάποια ενστικτώδης ρίζα, διαφορετική, όμως, από το ένστικτο του θανάτου. Η καταστροφική λειτουργία της επιθετικότητας είναι δυνατό να εξουδετερωθεί και να εξαγισθεί (Hartmann, Kris και Lowenstein, 1949). Τέλος, υπάρχουν και ορισμένοι ψυχαναλυτές (Fromm, 1941 - Honey, 1955) που αποδίδουν μεγαλύτερη σπουδαιότητα στις εμπειρίες κοινωνικοποίησης και τους πολιτιστικούς παράγοντες απ' ό,τι στην ιδέα του ενστίκτου, για να εξηγήσουν την επιθετικότητα. (ο.π.π: 106,107)

Ο Lorenz (1966), με τη σειρά του, ισχυρίζεται πως υπάρχει στα ζώα και στον άνθρωπο μια ενστικτώδης επιθετικότητα κατά ατόμων του ίδιου είδους. Αυτό το ένστικτο πληροί ορισμένες θετικές λειτουργίες, όπως τη διασπορά του πληθυσμού, για να γίνει η καταλληλότερη χρήση των πηγών τροφής. Έτσι, επιτυγχάνεται και η φυσική επιλογή, αφού τα ισχυρότερα άτομα έχουν καλύτερη περιοχή, καλύτερες συνθήκες και προστατεύουν καλύτερα τους απογόνους τους. Η επιθετικότητα, στο εσωτερικό του ίδιου είδους, επιτρέπει τη δημιουργία μιας ιεραρχίας και έτσι, αποφεύγονται οι διαμάχες. Ορισμένοι προτείνουν την ύπαρξη ενστίκτου αναπαραγωγής που συμπίπτει με την αναζήτηση συντρόφου και ζωτικού χώρου, διαπιστώνεται μια αύξηση της επιθετικότητας στα ζώα. (ο.π.π: 107)

Κατά τους Dollard, Doob, Miller, Nowrer και Sears (1939), η επιθετικότητα είναι, πάντοτε, το αποτέλεσμα μιας αποστέρησης. Μια τάση γεννημένη από μια στέρηση οδηγεί τον άνθρωπο να συμπεριφέρεται κατά τρόπο επιθετικό. Μια επιθετική συμπεριφορά προϋποθέτει την ύπαρξη μιας

αποστέρησης που οδηγεί, πάντοτε, σε κάποια μορφή επιθετικότητας. Ο βαθμός στέρησης και η βαρύτητα της τιμωρίας που ακολουθεί παίζουν σημαντικό ρόλο στις εκδηλώσεις επιθετικότητας που μπορεί, τότε, να μετατοπισθεί προς άλλο στόχο. (ο.π.π: 107)

Κατά τους Searw, Maccoby και Levin (1975), η επιθετικότητα μπορεί να εκδηλωθεί με σκοπό να ικανοποιήσει μίαν επιθυμία, να επιτύχει ένα όφελος ή γιατί η επιθετική συμπεριφορά είναι η ίδια ικανοποιητική για το άτομο. Η επιθετικότητα μαθαίνεται από το παιδί, ως συνέπεια των αντιδράσεων του περιβάλλοντος. Από μικρή ηλικία απαντά ενστικτωδώς στον πόνο και στην έλλειψη ανέσεων με θυμό. Στη συνέχεια μαθαίνει πως ορισμένες ανεπιθύμητες συμπεριφορές επιφέρουν τιμωρίες, αλλά συγχρόνως του προσφέρουν κάποια ικανοποίηση. Μπορεί να φωνάξει, να χτυπήσει κάποιον ή να πετάξει κάποιο αντικείμενο για να τραβήξει την προσοχή. Μπορεί να επεκτείνει αυτή τη συμπεριφορά του σε κάθε περίπτωση στέρησης, μια και οι αντιδράσεις που προκαλεί το ικανοποιούν καθ' εαυτές. Τόσο η τιμώρηση, όσο και η επιτρεπτικότητα αυξάνουν τη συχνότητα των επιθετικών εκδηλώσεων. Κυριότερο μέσο ελέγχου είναι η ενίσχυση των επιθυμητών συμπεριφορών που είναι ασυμβίβαστες με τις επιθετικές διαγωγές που θέλουμε να εξαλείψουμε. Όστε, η σχέση στέρησης - επιθετικότητας μπορεί να είναι αντικείμενο εκμάθησης ή να διευκολύνεται από ορισμένους παράγοντες σε ορισμένες καταστάσεις. (ο.π.π: 107,108)

Κατά τον Bandura (1973 α και β), η αποστέρηση γεννά επιθετικότητα μόνο στα άτομα που έμαθαν να απαντούν σε απωθητικές καταστάσεις με στάσεις και ενέργειες επιθετικές. Η επιθετικότητα μπορεί να παραχθεί και όταν απουσιάζει η στέρηση. Μπορεί να μην εκδηλωθεί, αν το άτομο δεν έχει τις αναγκαίες για την πραγμάτωση του εγχειρήματος φυσικές ικανότητες, αν η συμπεριφορά δεν έχει κάποια λειτουργική αξία ή αν επισύρει κάποια τιμωρία. Αντίθετα, μπορεί να διευκολυνθεί με τη χρήση, αμοιβών (Berkowitz, 1965), αν ενισχυθεί άμεσα με χειροπιαστές ανταμοιβές, (Walters και Brown, 1963) ή με την κοινωνική επιδοκιμασία. (ο.π.π: 108)

2. 3. Ψυχολογικές Θεωρίες

2.3.1 Η εξελικτική ψυχολογία

Η εξελικτική ψυχολογία, χρησιμοποιεί την ανακάλυψη του Δαρβίνου, σύμφωνα με την οποία οι οργανισμοί διαμορφώθηκαν μέσα από μια μακρά ιστορία επιλογής, με σκοπό να παράγει μοντέλα και υποθέσεις σχετικά με τους ψυχολογικούς μηχανισμούς που προσδοκείται να έχει αναπτύξει ένα ζώο όπως τον Homo Sapiens. Στη συνέχεια, χρησιμοποιεί τα συγκεκριμένα μοντέλα και τις υποθέσεις, προκειμένου να προβλέψει και να εξηγήσει τις αποκλίσεις στον κίνδυνο της διαπροσωπικής διαμάχης και της ανθρωποκτονίας.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια της φυσικής επιλογής, έτσι όπως αναπτύχθηκαν από τον Δαρβίνο, ο έσχατος αντικειμενικός στόχος της φυσιολογίας και της ψυχολογίας του ανθρώπου δεν είναι η μακροβιότητα, η ευχαρίστηση, η υγεία ή ο πλούτος, αλλά η ικανότητα προσαρμογής και υπερίσχυσης. Οι ορέξεις, οι φιλοδοξίες, οι έντονες αντιδράσεις μας υπάρχουν για να εξυπηρετούν αυτόν ακριβώς τον σκοπό. (Daly, Wilson, 1988)

Με πρωταρχικό, λοιπόν, στόχο την προσαρμογή και επιβίωση και στην προσπάθεια τους να υπερισχύσουν, οι άνθρωποι έχουν κοινά ή αντικρουόμενα συμφέροντα. Στις περιπτώσεις που η διαπροσωπική βία αποτελεί απάντηση σε κάποια διαμάχη, η εν λόγω θεωρητική προσέγγιση μπορεί να μας διαφωτίσει για το ποιος είναι πιθανότερο να χρησιμοποιήσει βία και εναντίον ποιου, αλλά και για τις συνθήκες που μπορούν να επιδεινώσουν ή να μετριάσουν τη χρήση βίας σε συγκεκριμένες σχέσεις. Σύμφωνα με τους Daly και Wilson, τελικά η ανθρωποκτονία χρησιμοποιείται, συνήθως από τους άνδρες, ως ένα μέσο για να εξοντώσουν τους ανταγωνιστές τους. (Daly, Wilson, Smith, Zahn, 1999:61).

Επιπροσθέτως, οι L. Huesmann και L. Eron συμφωνούν ότι ένα σημαντικό ποσοστό των ατομικών διαφορών στα επίπεδα επιθετικότητας μεταξύ των ανθρώπων μπορεί να αποδοθεί στην μάθηση. Υπέθεσαν ότι η κοινωνική συμπεριφορά ελέγχεται σε μεγάλο βαθμό από αντιδράσεις-απαντήσεις που έχουν διδαχθεί τα άτομα κατά τα πρώιμα στάδια ανάπτυξης και ότι αυτές οι διδαγμένες αντιδράσεις αναφορικά με την κοινωνική συμπεριφορά εν γένει και την επιθετική συμπεριφορά ειδικότερα, ελέγχονται κυρίως από γνωστικές εμπειρίες, οι οποίες απεκτήθησαν και

απομνημονεύτηκαν κατά την παιδική ηλικία και εμμένουν και κατά την ενηλικίωση. Αυτοί οι τρόποι αντίδρασης έχουν αποθηκευτεί στην μνήμη του ατόμου και χρησιμοποιούνται ως οδηγοί συμπεριφοράς και επίλυσης κοινωνικών προβλημάτων, προτείνοντας τρόπους με τους οποίους πρέπει να φερθεί το άτομο ως απάντηση σε συγκεκριμένα γεγονότα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ένα συνήθως επιθετικό παιδί ανακαλεί και χρησιμοποιεί σε τακτική βάση τρόπους κοινωνικής συμπεριφοράς που δίνουν έμφαση στην βία και την επιθετικότητα. Και, εφόσον καθιερωθούν αυτές οι γνωστικές δομές από τις οποίες πηγάζουν τα συγκεκριμένα μοντέλα συμπεριφοράς, είναι εξαιρετικά ανθεκτικές στην αλλαγή. Κατά συνέπεια, τα περισσότερα βίαια επεισόδια μπορούν να ανιχνευθούν σε καλά διδαγμένες, συστηματικές στρατηγικές βίας που κάποιοι άνθρωποι βρήκαν αποτελεσματικές κάθε φορά που έπρεπε να έρθουν αντιμέτωποι και να χειριστούν συγκρουσιακές διαπροσωπικές σχέσεις. (Huesmann & Eron, 95-106).

2.3.2. Η Θεωρία της Μειωμένης Διανοητικής Ικανότητας

Η θεωρία ότι το έγκλημα οφείλεται σε ελαττωμένη διανοητική ανάπτυξη υποστηρίχθηκε κυρίως στις Η.Π.Α. από τους θιασώτες (βασικά ψυχολόγους) της ψυχολογικής ή νεολομπροζιανής σχολής της Εγκληματολογίας. (Αλεξιάδης, 2004: 56)

Η εν λόγω σχολή ονομάστηκε νεο-λομπροζιανή, γιατί οι ρίζες της ξεκινούν από αφετηρία περίπου παράλληλη εκείνης του Lombroso, ο οποίος σε κάποιο στάδιο διαμόρφωσης της θεωρίας του για εκ γενετής εγκληματία απέδωσε την κατάσταση του σε ηθική παραφροσύνη (moral insanity), ενώ και αυτή τόνιζε ιδιαίτερα το ρόλο της κληρονομικότητας. Πραγματικά, πριν από το Lombroso αμερικανοί ερευνητές είχαν επισημάνει την έννοια της ηθικής μικρόνοιας (moral imbecility), της οποίας την περιγραφή έκανε ο J. Prichard (1837) και τον ορισμό έδωσε ο I. Kerlin (1890), κατά τον οποίο <<ηθική μικρόνοια είναι η κατάσταση στην οποία το άτομο ενεργεί αδιαφορώντας για τις παραδεκτές ηθικές εξαιτίας διανοητικής ελαττωματικότητας>>. Η κατάσταση της ηθικής μικρόνοιας, όμως ενώ αρχικά εθεωρείτο μόνο μορφή διανοητικής καθυστέρησης, ύστερα εξομοιώθηκε με <<ψυχοπάθεια>> και οι διασώτες της προκείμενης σχολής έπαυσαν κατά κανόνα να την επικαλούνται

αναφερόμενοι γενικά στις διανοητικές καθυστερήσεις. (ο.π.π: 56,57)

Η θεωρία της ψυχολογικής ή νεολομπροζιανής σχολής στηρίχθηκε κυρίως στις εξής τρεις αρχές:

1. Ότι η διανοητική καθυστέρηση κληρονομείται κατά τους νόμους του Mendel.
2. Ότι η διανοητική καθυστέρηση οδηγεί στο έγκλημα, επειδή δεν επιτρέπει την ανάπτυξη ανασταλτικών ελατηρίων και ιδιαίτερα εκείνων που πηγάζουν από τον εκφοβιστικό ρόλο της ποινής.
3. Ότι όλοι σχεδόν οι εγκληματίες είναι διανοητικά καθυστερημένοι.

Για την απόδειξη των παραπάνω αρχών ερευνήθηκαν, αφενός η επιρροή της διανοητικής καθυστέρησης στην εγκληματικότητα (αναλογία των διανοητικά καθυστερημένων μεταξύ των εγκληματιών, είδος των εγκλημάτων που διαπράττουν συχνότερα οι διανοητικά καθυστερημένοι, σχέση διανοητικής καθυστέρησης και υποτροπής κλπ.) και αφετέρου η εξέλιξη των <<εγκληματικών οικογενειών>> για την απόδειξη της σχέσης ανάμεσα σε διανοητική καθυστέρηση, κληρονομικότητα και εγκληματικότητα. Προς την κατεύθυνση αυτή ο Dugdale (1877) παρακολούθησε την εξέλιξη 709 απογόνων της ολιγοφρενούς Ada Jukes (οικογένεια Jukes) μέχρι το 1874 και διαπίστωσε ότι: 180 από αυτούς είχαν καταλήξει σε φτωχοκομεία ή άλλα φιλανθρωπικά ιδρύματα, 140 είχαν καταδικαστεί για διάφορα εγκλήματα, 50 ήταν πόρνες, 40 είχαν προσβληθεί από αφροδίσια νοσήματα και 30 ήταν νόθοι. Εξάλλου, ο Goddard (1920) ερεύνησε την εξέλιξη 480 απογόνων ολιγοφρενούς γυναίκας (οικογένεια Kallikak: από τα ελληνικά επίθετα καλός – κακός) και διαπίστωσε ότι μεταξύ τους υπήρχαν, 36 νόθοι, 33 ανήθικοι και πόρνες, 24 αλκοολικοί, ενώ οι υπόλοιποι ήταν γενικά αντικοινωνικοί τύποι. (ο.π.π: 57)

Προς έλεγχο των παραπάνω ερευνών και απόψεων έγιναν πολλές αντίστοιχες έρευνες σε μεγάλους αριθμούς υποκειμένων, τα πορίσματα των οποίων υπήρξαν αντίθετα. Η σημαντικότερη όμως προσπάθεια έγινε κατά τα έτη 1928–1929, οπότε εξετάστηκαν 175.000 εγκληματίες και συντάχθηκαν 350 εκθέσεις. Τα αποτελέσματα ήταν ότι η αναλογία των διανοητικά καθυστερημένων εγκληματιών από 50% που είχε προσδιοριστεί στην περίοδο 1910–1914, κατέβηκε σε 20% για την περίοδο 1925-1928. Από τις έρευνες

αυτές βγήκαν τα εξής συμπεράσματα και διατυπώθηκαν οι ακόλουθες επικρίσεις:

- Οι σημαντικές διαφορές των αποτελεσμάτων στις σχετικές έρευνες οφείλονται πιθανότατα στις διαφορές των μεθόδων μέτρησης της διανοητικής ικανότητας, παρά στην ιδιαίτερη σημασία αυτής της τελευταίας για την τροπή του υποκειμένου στο έγκλημα.
- Κατά τη μέτρηση του διανοητικού συντελεστή (I.Q.) υπεισέρχονται πάρα πολλοί τεχνικοί και ψυχολογικοί παράγοντες που επηρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα των μετρήσεων.
- Μέχρι τώρα δεν δόθηκε ικανοποιητική απόδειξη ότι η διανοητική καθυστέρηση κληρονομείται όπως τα φυσικά χαρακτηριστικού του ατόμου.
- Οι κρατούμενοι στις φυλακές εγκληματίες είναι πιθανότατα κατώτερης διανοητικής στάθμης από όσους δεν έχουν ακόμη συλληφθεί' αρκετή απόδειξη αυτού του ισχυρισμού αποτελεί το γεγονός της σύλληψής τους.
- Οι κρατούμενοι στις φυλακές διανοητικά καθυστερημένοι δείχνουν την ίδια περίπου συμπεριφορά όπως και οι άλλοι κρατούμενοι.

Άτομα που καταδικάζονται για εγκλήματα κατά των ηθικών είναι πιθανότερο να είναι καθυστερημένα, παρά όσα καταδικάζονται για άλλα εγκλήματα.
(ο.π.π: 57, 58)

2.3.3 Η Ψυχοπαθητική Προσωπικότητα

Η προσωπικότητα αυτή ανήκει στην κατηγορία των ατόμων με διαταραχές της προσωπικότητας ή με ψυχοπαθητική διαταραχή. Το ψυχοπαθητικό άτομο δεν είναι ούτε ψυχωσικό ούτε νευρωσικό ούτε νοητικά καθυστερημένο. Η «ψυχοπάθεια» με αυτή την έννοια δεν πρέπει να συγχέεται με την ψυχασθένεια ή τις ψυχικές νόσους –ή ορθότερα- τις ψυχικές διαταραχές, όπως αποκαλούνται σήμερα. Γι' αυτό το λόγο και δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ο όρος «ψυχοπαθής» για να χαρακτηρίσει αυτή τη μορφή προσωπικότητας αλλά ψυχοπαθητική ή κοινωνικοπαθητική ή αντικοινωνική προσωπικότητα. (Δάρα, 1973: 131)

Μεταξύ των επιστημόνων υπάρχει ομοφωνία σχετικά με τα γνωρίσματα της ψυχοπαθητικής προσωπικότητας. Τα άτομα αυτά

χαρακτηρίζονται από επιθετικότητα, α-κοινωνικότητα και ναρκισσισμό. Είναι συνήθως άτομα ανώριμα, καταστροφικά που δεν αισθάνονται ενοχή, δεν δέχονται κανόνες πειθαρχίας, δεν μαθαίνουν από τις εμπειρίες ή τις κυρώσεις και δεν δίνουν ούτε παίρνουν αγάπη. Τείνουν να κατηγορούν άλλους για την κατάσταση τους. Έχουν χαμηλή αντοχή στις απογοητεύσεις και γενικά η συμπεριφορά τους, τους φέρνει σε σύγκρουση με το κοινωνικό περιβάλλον. (ο.π.π: 131)

Έχει λεχθεί ότι ο χαρακτηρισμός «ψυχοπαθητική προσωπικότητα» μοιράζεται απλόχερα από ψυχιάτρους και νοσοκομειακό προσωπικό σχεδόν σε κάθε εγκληματία. Ουσιαστικά πρόκειται για μία βολική διάγνωση. Είναι ο «κάλαθος των αχρήστων») των ψυχιάτρων στον οποίο τοποθετούν οποιοδήποτε εγκληματία με διαταραχές προσωπικότητας ή άλλα προβλήματα, επειδή δεν είναι σε θέση να τον ταξινομήσουν διαφορετικά. (ο.π.π: 131)

Ορθότερο είναι πάντως να δεχθεί κανείς την άποψη ότι η ψυχοπαθητική προσωπικότητα διαφέρει από την εγκληματική και ότι η πλειονότητα των ατόμων με τέτοια προσωπικότητα δεν είναι εγκληματίες, ενώ η πλειονότητα των εγκληματιών δεν έχουν ψυχοπαθητική προσωπικότητα. Τέτοιες προσωπικότητες ευδοκιμούν σε πολλά επαγγέλματα. Και πάντως μία τυπική περίπτωση ψυχοπαθητικής προσωπικότητας διαφέρει από τον τυπικό εγκληματία. Του πρώτου οι πράξεις δεν κατευθύνονται τόσο προς ένα σκοπό και οι στόχοι του είναι λιγότερο κατανοητοί. Προκαλεί στον εαυτό του ανώφελη θλίψη και ντροπή και συνήθως δεν τελεί σοβαρά εγκλήματα ή εγκλήματα βίας. (ο.π.π: 132)

2.3.4. Η Σχιζοφρένεια

Αναφορικά, τέλος, με μια ιδιαίτερη κατηγορία ανθρωποκτόνων, αυτών που φτάνουν στο έγκλημα εξαιτίας της ύπαρξης ψυχικής νόσου, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν έχει επισημανθεί σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσα στα δύο. Πιο συγκεκριμένα, είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι άνθρωποι που πάσχουν από ψυχικά νοσήματα θα μπορούσαν να αποτελέσουν κίνδυνο με την επιθετική τους συμπεριφορά και να οδηγηθούν τελικά στο έγκλημα. Εξάλλου, η ανθρωποκτονία θεωρείται ως ένα από τα βασικά είδη εγκλημάτων του ψυχικά πάσχοντα και, κατά κύριο λόγο, του σχιζοφρενούς. Έτσι, έχει

υποστηριχθεί ότι όταν οι σχιζοφρενείς εγκληματούν, τα εγκλήματά τους είναι από τα πιο σοβαρά και στρέφονται κατά βάση εναντίον άλλων προσώπων. (Τσαλίκου, 1989: 66).

Πιο συγκεκριμένα, η συμπεριφορά του σχιζοφρενή και η ανθρωποκτονία που ενδεχομένως διαπράττει, είναι αποτέλεσμα εσωτερικών υποδείξεων και ψευδαισθησιακών προσταγών που δέχεται. Στην περίπτωση αυτή η λογική του σχιζοφρενούς φαίνεται να ακολουθεί κάποιους δικούς της ιδιόμορφους κανόνες (φονεύει π.χ. σε κατάσταση νόμιμης άμυνας, προστατεύοντας τον εαυτό του από έναν φανταστικό διώκτη, υπακούοντας σε μια θεϊκή προσταγή). Το φαινόμενο αυτό αποκαλέστηκε «νοσηρός ορθολογισμός». Ο φόνος, δηλαδή δεν είναι παρά η αντανάκλαση της νόσου. Το άτομο το ίδιο δε συμμετέχει στην πράξη, ο ψυχισμός του κατακλύζεται από τις νοσηρές διαδικασίες της αποδιοργάνωσης και γίνεται κατά κάποιο τρόπο έρμαιο στις προσταγές μιας ανεξέλεγκτης παθολογικής διαδικασίας που τον κυριεύει. (οπ. π.: 69,70).

Μια διεξοδική διερεύνηση απρόβλεπτων ανθρωποκτονιών σχιζοφρενικών ατόμων οδήγησε τον Lehman στο συμπέρασμα ότι ο πιο σημαντικός παράγοντας που συντέλεσε σ' αυτές υπήρξε μία τραυματική εμπειρία απόρριψης από τη μεριά του οικογενειακού του περιβάλλοντος. Ο Lehman υποστηρίζει ότι μια παθολογική ευαισθησία καθιστά τους σχιζοφρενείς εξαιρετικά ευάλωτους σε όλες τις συνηθισμένες πιέσεις της ζωής. Σύμφωνα μ' αυτόν, η απόρριψη από μέλη της οικογενειακής του ομάδας μοιάζει να είναι πολύ περισσότερο τραυματική απ' ότι οποιαδήποτε άλλη μορφή πίεσης. Η νοσηρή εξάρτηση από τα γονεϊκά πρόσωπα και τα συνακόλουθα αμφιθυμικά συναισθήματα που αυτή γεννά, η σταδιακή πορεία παθητικοποίησης του ατόμου μέσα από τους αλληπάλληλους ψυχιατρικούς εγκλεισμούς, η αδυναμία σχηματισμού μιας ενιαίας και ανεξάρτητης προσωπικότητας παγιδεύουν ολοκληρωτικά την ανάγκη επενέργειας πάνω στο περιβάλλον. Αν στην ρίζα κάθε επιθετικότητας βρίσκεται η αποστέρηση μιας βασικής για τον άνθρωπο ανάγκης, τότε η αποστέρηση της θεμελιακής ανθρώπινης ανάγκης επενέργειας στο περιβάλλον μπορεί να γίνει γενεσιουργός επιθετικότητα που στην ακραία της μορφής μπορεί να οδηγήσει στο φόνο. Στην περίπτωση αυτή ο φόνος του άλλου συμβολίζει μια απεγνωσμένη προσπάθεια ύπαρξης του ίδιου του δράστη, μια προσπάθεια περιχαράκωσης των ασαφών ορίων του εαυτού του που απειλούνται από τον άλλον, μια στιγμή ρήξης – ρωγμής στη μακροχρόνια πορεία της

παθητικοποίησής του. Στη διάρκεια του σχεδιασμού και της εκτέλεσης μιας εγκληματικής πράξης ο δράστης είναι ελεύθερο άτομο, απαλλαγμένο από τις εγκληματικές, ακατανόητες σε πρώτη όψη, πράξεις είναι προσπάθειες ανεύρεσης μιας στιγμιαίας τέτοιας αυτονομίας, όπου ο δράστης βεβαιώνεται ότι είναι κύριος του εαυτού του. (οπ. π.: 76).

Σύμφωνα με το Ray υπάρχουν κάποια συγκεκριμένα κριτήρια που επιτρέπουν τη διάσταση της εγκληματικής πράξης του ψυχικά ασθενή από εκείνην του φυσιολογικού ατόμου.

Τα κριτήρια αυτά είναι:

- Συμπτώματα ψυχικής ασθένειας πριν το έγκλημα.
- Στενή συγγενική σχέση με το θύμα.
- Κίνητρο δυσανάλογο με τη βαρύτητα της πράξης.
- Απουσία προπαρασκευής και συνενόχων.
- Υπερβολική βιαιότητα στον τρόπο εκτέλεσης της πράξης.

Τα γνωρίσματα του σχιζοφρενικού φόνου, στοιχειοθετούν τα όρια ενός παραδοσιακού σχήματος, με βάση το οποίο εξακολουθεί να γίνεται η προσέγγιση και η ερμηνεία του σχιζοφρενικού φόνου. (οπ. π: 76-77).

Πάντως, οι ψυχικά πάσχοντες που οδηγούνται στην ανθρωποκτονία αποτελούν μια μικρή μειονότητα, καθώς πολυάριθμες έρευνες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι τα άτομα που εκδηλώνουν ψυχοπαθολογία και, κατά κύριο λόγο, σχιζοφρένεια, δεν είναι ούτε λιγότερο ούτε περισσότερο επιρρεπή στην εγκληματικότητα από ότι ο ευρύτερος πληθυσμός. Τελικά η εγκληματική συμπεριφορά εκδηλώνεται σε ένα περιορισμένο μόνο αριθμό σχιζοφρενών. (οπ. π: 80)

2.3.5. Νεότερες προσεγγίσεις

Νεότεροι ψυχολόγοι, όπως ο W. Reckless, υιοθετούν μια νέα έννοια – σημείο, την έννοια του Εαυτού και της <<εγκράτειας>>. Ο ομαλός Εαυτός είναι αποτέλεσμα της κοινωνικοποίησης που προσανατολίζεται προς αξίες της μεσαίας τάξης. Από την πλευρά της ψυχολογικής προσέγγισης, ο <<καλός>> Εαυτός είναι κυματοθραύστης της πλάνης και των παθών, ενώ η <<εγκράτεια>> είναι η δύναμη προστασίας κατά της πτώσης του ηθικού. Παρατηρούμε ότι η έννοια της αντικοινωνικής προσωπικότητας δομείται,

σύμφωνα με αυτές τις θεωρήσεις, όχι στη βάση ύπαρξης ανεξάρτητων και ασυνείδητων ψυχικών δυνάμεων, αλλά σε αναφορά με ψυχικές διεργασίες που διαμορφώνουν την απάντηση σε εξωτερικά ερεθίσματα, με πρωτεύον αυτό της διαδικασίας κοινωνικοποίησης. (Αλεξιάδης, 2003: 53)

Σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα, το μικρό παιδί σχηματίζει ασυνείδητα την έννοια του καλού και του κακού, κυρίως από τις απαγορεύσεις ή τις προτροπές, από την καταπίεση ή τη στοργή των γονιών, ή ακόμα και από τη διαδικασία της ταύτισης. Όταν όμως αυτές οι εξωτερικές διαδικασίες αποτύχουν, οι ψυχολογικές αντιδράσεις του παιδιού δεν θα είναι οι αναμενόμενες <<ομαλές>> αντιδράσεις. Όπως λέει ο Thomas, πολλές συμπεριφορικές αποκλίσεις οφείλονται αρχικά σε ένα φτωχό ταίριασμα ανάμεσα στην παιδική ιδιοσυγκρασία και τις συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού, από τη μία, και στις γενικές θέσεις και πρακτικές, από την άλλη. Όταν δηλαδή το παιδί βιώνει είτε σκληρή απόρριψη των γονιών είτε ακραία υπερπροστασία είτε έντονη οικογενειακή δυσλειτουργία λόγω διαφωνιών ως προς τη διαπαιδαγώγηση, τότε αντιδρά σε κάθε πρότυπο πειθαρχίας. Μάλιστα, όπως θεωρεί ο Karlan, επειδή ο φόβος του παιδιού για απώλεια της αγάπης είναι δυνατός, το παιδί ακολουθεί δουλικά την παραπτωματική ηθική άλλων νέων. (Φαρσεδάκης, 2005: 77)

Ο Jung έρχεται σε αντίθεση με τον Eysenk, καθώς παρουσιάζει τον ανήλικο με <<παραβατική>> προσωπικότητα ως ενδοστρεφή, έναν ψυχολογικό τύπο διστακτικό, σχολαστικό, συντηρητικό, μοναχικό. Επειδή είναι <<αποξενωμένος>> από την εξωτερική πραγματικότητα, επιθυμεί να επιβληθεί, να είναι ο μοναδικός. Για να δημιουργήσει μια σχετική κίνηση γύρω από το όνομα του, ταλαντεύεται μεταξύ συνειδητών επιφυλάξεων και πρωτόγονων επιθυμιών και καταφεύγει πολλές φορές στη διάπραξη <<αντικοινωνικών πράξεων>>. Η διαμόρφωση μιας αντικοινωνικής προσωπικότητας η οποία υποδηλώνει προεγκληματική επικινδυνότητα δεν μπορεί να είναι ένα κοινωνικό κατασκεύασμα, καθώς μάλιστα είναι εμπειρικά αδύνατον να προβλέψουμε την επικίνδυνη συμπεριφορά, όταν η ικανότητα των ψυχιάτρων και των ψυχολόγων να προβλέψουν την επικίνδυνη συμπεριφορά, όταν η ικανότητα των ψυχιάτρων και των ψυχολόγων να προβλέψουν αξιόπιστα μια μελλοντική βίαιη συμπεριφορά είναι αναπόδεικτη. Παράλληλα, όπως έχει δειχθεί, οι παράγοντες που θεωρεί κάποιος τους σημαντικότερους για πρόβλεψη διαφέρουν ανάμεσα στους ψυχολόγους. (οπ. π: 78)

Σε γενικές γραμμές όμως, και από τη σημειολογική άποψη που μας ενδιαφέρει, το στίγμα του <<παραβατικού ανηλίκου>>, σύμφωνα με τους νεότερους ψυχολόγους, περιλαμβάνει τα παρακάτω χαρακτηριστικά: Η διάθεση τους παρουσιάζει ποικίλες, βίαιες, τεχνητές, γρήγορες και όχι αντικειμενικά αιτιολογημένες διαταραχές. Διακρίνονται για την ευερεθιστότητα και την καχυποψία τους, ενώ είναι υπερσυγκινησιακοί και συναισθηματικά ανώριμοι. Έχουν σαδομαζοχιστικές τάσεις, είναι μυθομανείς και παρορμητικοί, με ανεπάρκεια του ηθικού αισθήματος και δυσπροσαρμοστικότητα. Η συμπεριφορά τους παρουσιάζει <<σημάδια ηθικής παρεκτροπής>>, που εκδηλώνονται με ενέργειες όπως σκασιαρχείο, καθυστέρηση στο σχολείο, φυγή, κλοπή, κακή στάση απέναντι σε φίλους και ζώα, αστάθεια στον εργασιακό χώρο. (οπ. π: 78).

Η σεξουαλική και η συναισθηματική τους ζωή είναι εξίσου ανώμαλη και ασταθής. Ερωτεύονται με πάθος, με ναρκισσισμό και ζήλεια ταυτόχρονα. Προκαλούν έριδες, φιλονικίες, σκηνές βίας, απειλές για αυτοκτονία, χωρισμούς. Επίσης, διακρίνονται από κλεπτομανία, πυρομανία, φετιχισμό, επιδειξιμανία. Η ψυχική διεργασία για τη μετάβαση στην αντικοινωνική συμπεριφορά ξεκινά από τις πρώτες συναισθηματικές στέρσεις. Η αποτυχία της οιδιπόδειας φάσης καταλήγει στην ανικανότητα διατήρησης μιας σταθερής σχέσης με τους άλλους και στην απουσία ενός προσωποποιημένου Υπερεγώ. Αποτέλεσμα όλων αυτών των μεταβολών είναι η υιοθέτηση, χωρίς άγχος και χωρίς ενοχές, της αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Η αναβιώμενη ορμή δεν μπορεί να συγκρατηθεί από κανέναν ψυχικό μηχανισμό, γεννά κατά συνέπεια ένα άγχος μαζικό και ασυγκράτητο, το οποίο διοχετεύεται σε μια πράξη-βραχυκύκλωμα χωρίς συναίσθημα, σκέψη και λόγο. Η εγκληματολογική έρευνα έχει όμως προχωρήσει πολύ περισσότερο από την απλά αντιπαραβολή σε θεωρητικό επίπεδο δεδομένων που συγκροτούν στοιχεία της επικινδυνότητας του <<προπαραβατικού>> ανηλίκου. (Αλεξιάδης, 2003: 90)

Η ατομική κλινική έρευνα αφομοιώνει τα πορίσματα των μελετών που προαναφερθήκανε με αυτόν τον τρόπο <<η εξέταση της προσωπικότητας του εγκληματία μπορεί να αποβλέπει είτε στη διαπίστωση ενός συγκεκριμένου στοιχείου της προσωπικότητας του (π.χ. ευφυΐας, ύπαρξης ψυχικής νόσου) είτε στην κατανόηση της όλης προσωπικότητας και της πορείας του ανηλίκου προς την εγκληματική δραστηριότητα είτε στην εξιχνίαση της επικινδυνότητας του, του επίοβου χαρακτήρα του (pericolosita tembilita), δηλαδή της

αυξημένης πιθανότητας, λόγω ορισμένων ιδιοτήτων του, να περάσει αυτό το συγκεκριμένο άτομο στην εγκληματική δραστηριότητα: με άλλα λόγια της σταθερής διαστροφής του ή του μεγέθους του κακού που μπορεί κανείς να περιμένει από αυτό>>. (Φαρσεδάκης, 2005: 80)

2.4. Βιολογικές θεωρίες

2.4.1 Κληρονομικότητα

Πριν ακόμη αναπτυχθεί ο κλάδος της εγκληματολογίας, οι αρχαίοι Έλληνες είχαν τονίσει το ρόλο της Κληρονομικότητας του ατόμου. (Φαρσεδάκης, 1985: 20).

Οι έρευνες της εγκληματολογίας βασίστηκαν σε δύο μοντέλα δράσης. Το πρώτο μοντέλο αφορά την κάθετη λειτουργία της κληρονομικότητας, δηλαδή τη μεταβίβαση μιας παραβατικής συμπεριφοράς από τους γονείς στα παιδιά. Εδώ βασιζόμαστε στον έλεγχο της κληρονομικής τάσης για εγκληματικότητα μέσα από την μελέτη απογόνων και γενεαλογικών δέντρων διάφορων οικογενειών. (Καλογερόπουλους, 1988 – 1989: 39).

Ο Dugdale, συγκεκριμένα, ανασυγκρότησε το γενεαλογικό δέντρο της οικογένειας των Jukes, όπου βρήκε ανάμεσα σε 709 απογόνους ενός προγονικού αλκοολικού, 72/100 εγκληματίες, αλήτες, πόρνες και μαστροπούς. (οπ. π: 39).

Οι έρευνες, όμως, σε γενεαλογικά δέντρα οικογενειών, ενέχουν τον κίνδυνο της άμεσης επίδρασης της μεταβλητής σε οικογενειακό περιβάλλον. Γι' αυτό το λόγο, οι έρευνες που επιχειρούν να αποδείξουν την επίδραση του παράγοντα «κληρονομικότητα», ως προς την εμφάνιση εγκληματικής συμπεριφοράς, μεταφέρονται στον τομέα των υιοθετημένων παιδιών, που οι φυσικοί τους γονείς είχαν, μια κάποια εγκληματική σταδιοδρομία. (Γεωργούλας, 2003: 59).

Τα παιδιά αυτά υιοθετήθηκαν σε πολύ μικρή ηλικία από τρίτους, μη συγγενείς, θετούς γονείς. Τέτοιες έρευνες είναι του Kuttner στην Γερμανία, του Sculsinger με μεταβλητή στην ψυχοθεραπεία, του Crowe στην Αιόβα, όπως και του Cadoret. (οπ. π: 59)

Συνολικά καταγράφηκαν 14.427 υιοθεσίες από μη συγγενείς, τα έτη 1924- 47. Τα άτομα αυτά, που είχαν φυσικούς πατέρες με κάποιο βεβαρημένο παρελθόν, χωρίς να τους έχουν γνωρίσει, είχαν περισσότερες πιθανότητες να διαπράξουν κάποιο έγκλημα, απ' όσα οι θετοί γονείς των οποίων είχαν ποινικό μητρώο, χωρίς να έχουν οι φυσικοί γονείς. Οι συγκεκριμένες έρευνες δέχτηκαν πολλές κριτικές, κυρίως στο γεγονός ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες υιοθεσίας προσπαθούν να βρουν, για τα προς υιοθεσία παιδιά οικογένειες παρόμοιες με τη φυσική. Μ' αυτό τον τρόπο, οι κοινωνικοί παράγοντες παρέμεναν πάντα ενεργοί. Όμως, το συμπέρασμα ότι η κληρονομικότητα θεωρήθηκε και θεωρείται ως ένας από τους παράγοντες που αυξάνει την πιθανότητα της παραβατικής συμπεριφοράς, και άρα ως ένα "σημείο" στην επιστημονική δόμηση της αναπαράστασης του προπαραβατικού ανήλικου δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. (οπ. π: 59,60).

Για να επιβεβαιωθούν ακόμη περισσότερο τα ευρήματα αυτά των ερευνών, το πλάνο εργασίας τους μετατοπίστηκε στην μελέτη των μονοζυγωτικών και των διζυγοτικών ζευγαριών – αδελφών. Ο πρώτος που επιχείρησε τέτοια έρευνα ήταν ο βαυαρός ψυχίατρος J. Lange (1929), ο οποίος συγκέντρωσε υλικό από 37 ζεύγη διδύμων μέσα από βαυαρικές φυλακές και δύο ινστιτούτα, ένα ψυχιατρικό και ένα εγκληματολογικό. Στα 30 από τα παραπάνω ζεύγη ο ένας τουλάχιστον αδελφός είχε καταδικασθεί για κάποιο έγκλημα, ενώ στα υπόλοιπα 7 κανείς από τους δύο δεν είχε απασχολήσει τη δικαιοσύνη. Ο Lange έφθασε στη διαπίστωση ότι: από τα 13 μονογενή ζεύγη στα 10 είχε καταδικασθεί και ο δεύτερος αδελφός, ενώ από τα 17 δυογενή ζεύγη μόνο στα 2 είχε καταδικασθεί ο δεύτερος αδελφός. Κατέληξε λοιπόν στο συμπέρασμα, ότι το έγκλημα οφείλεται στην ιδιοσυστασία του ατόμου, όπως αυτή διαμορφώνεται από την κληρονομικότητα. Αυτό το συμπέρασμα διατύπωσε και στον τίτλο της μελέτης του: «Το έγκλημα ως πεπρωμένο». Τόσο η πρωτοπορία όσο και ο επιστημονικός χαρακτήρας της έρευνας του Lange προκάλεσαν το ενδιαφέρον και άλλων ερευνητών, οι οποίοι επιχείρησαν να ελέγξουν το συμπέρασμα του με ανάλογες έρευνες. Μ' αυτές τις έρευνες δεν εξαλείφεται η επίδραση των κοινωνικών και ψυχολογικών παραγόντων, αλλά αποδεικνύεται ότι ο ρόλος της κληρονομικότητας στην υιοθέτηση παραβατικής συμπεριφοράς δεν είναι ασήμαντος. (Αλεξιάδης, 2004: 55)

2.4.2 Γενετικές Ανωμαλίες

Συνεχίζοντας την παράδοση του Λομπροζιανού μύθου του “ εκ γενετής ” εγκληματία, νεότερες εγκληματολογικές έρευνες, έστρεψαν το ενδιαφέρον τους στη μελέτη, πέρα από τα φυσιολογικά χαρακτηριστικά, και σε ορισμένες οργανικές δυσλειτουργίες. (οπ. π: 61).

Μερικές συμπεριφορικές αποκλίσεις αλλά και διάφορα εγκλήματα βίας οφείλονται προφανώς, σε χρωματοσωματικές αιτίες, σε σωματικές ελαττωματικότητες ή ακόμα, στην κακή λειτουργία του ενδοκρινικού συστήματος. (Δημόπουλος, 1997: 213).

Ειδικότερα ,τα χρωμοσώματα βρίσκονται στον κυτταρικό πυρήνα και κανονικά ο αριθμός τους ανέρχεται σε σαράντα έξι σε κάθε κύτταρο. Ανάλογα με το σχήμα και το μέγεθος τους κατατάσσονται σε είκοσι τρία ζεύγη. Το εικοστό τρίτο ζεύγος θεωρείται προσδιοριστικό του φύλου του ατόμου, δεδομένου ότι στους μεν άνδρες αποτελείται από Χ και Υ χρωμόσωμα ενώ στις γυναίκες από ΧΧ.

Από τις έρευνες πάνω στην ενδεχόμενη σχέση χρωμοσωμικών ανωμαλιών, σωματικής διάπλασης και επιθετικότητας αναμένεται, ότι θα γίνει δυνατή η αιτιολόγηση ορισμένων τουλάχιστον εγκλημάτων.

Πιο συγκεκριμένα, οι χρωματοσωμικές ανωμαλίες οι οποίες, προέρχονται από την ψυχοσωματική κληρονομικότητα είναι:

1. Η τρισωμία δηλ. η ύπαρξη ενός επιπλέον, χρωματόσωμου στο ανθρώπινο κύτταρο, το οποίο δημιουργεί επιπλοκές στην σωματική και νοητική ανάπτυξη,
2. Η ανώμαλη σύζευξη των χρωματοσωμάτων, η οποία προκαλεί επιπλοκές στην σωματική και πνευματική ανάπτυξη
3. Το “ σύνδρομο του Turner ”, δηλ. η δυσπλασία των γεννητικών οργάνων των θηλέων και η πνευματική καθυστέρηση τους,
4. Το “ σύνδρομο του Klinefelter ” , που διαμορφώνει χαρακτηριστικά θηλέων στους άρρενες και
5. Η φαινυλοπυροσταφιλική ιδιοτεία, δηλ. η ανωμαλία στην αναπαραγωγή των βιοχημικών συστατικών των γόνων, η οποία προκαλεί σωματικά ελαττώματα και νοητική καθυστέρηση. (οπ. π.: 212,213)

Στις χρωμοσωματικές ανωμαλίες που παρουσιάζονται είτε στο «γονόσωμα» (23^ο ζεύγος), είτε στο «αυτόσωμα» (τα πρώτα 22 ζεύγη). Βέβαια, ένα πολύ μικρό ποσοστό των ανήλικων παραβατών, έχει αποδειχθεί πως παρουσιάζουν τέτοιου είδους γενετικές ανωμαλίες. Επίσης μια άλλη

κατηγορία αιτίων είναι η σύγκριση του βαθμού ταύτισης συμπεριφοράς μεταξύ μονοζυγωτικών και διζυγωτικών διδύμων. Οι μονοζυγωτικοί δίδυμοι έχουν διπλάσια σύμπτωση παραβατικής συμπεριφοράς από τους διζυγωτικούς. (Κουράκης, 1999: 36)

Επιπλέον, σημαντικό παράγοντα στην παραβατικότητα αποτελούν και οι φυσικές ασθένειες και μειονεξίες, όπως είναι οι επιπλοκές κατά την κύηση ή τον τοκετό, κακώσεις στο πρόσωπο και στο κεφάλι από χτυπήματα των γονέων, η συχνή εισαγωγή στο νοσοκομείο κατά τα πρώτα παιδικά χρόνια του ατόμου και οποιαδήποτε εγκεφαλική βλάβη. (οπ. π.: 36)

Οι σωματικές ελαττωματικότητες φορτίζουν αρνητικά το παιδί και ευνοούν την εμφάνιση απ' αυτό ορισμένων συμπεριφορικών αποκλίσεων. Έτσι, λοιπόν, τα σωματικά μειονεκτήματα κι η πλημμελής λειτουργία των αισθητήριων οργάνων, δεν οδηγούν μόνο σε αποδυνάμωση της σχολικής επίδοσης, αλλά ενισχύουν επιπλέον, τα συναισθήματα της μειονεκτικότητας, ενώ παράλληλα δημιουργούν επιπλοκές στην πνευματική και συναισθηματική λειτουργία. Η πνευματική ανεπάρκεια και η συναισθηματική αστάθεια αποτελούν βασικές συνέπειες των σωματικών ελαττωματικοτήτων. Η αστάθεια μάλιστα, συνιστά κοινό γνώρισμα του εγκληματία και του παιδιού, ενώ αποτελεί συγχρόνως, τον παράγοντα εκείνον, ο οποίος ευνοεί την μετάβαση του υποψηφίου δράστη, στη φάση της διαμορφωμένης συναίνεσης στην ιδέα του εγκλήματος. Από την άποψη αυτή, φαίνεται πως ο παράγοντας της αστάθειας, είναι ο εγγύτερος στην αιτιολογία του εγκλήματος και γι' αυτό, ανήκει στο στενότερο κύκλο της ψυχοδυναμικής ερμηνείας του φαινομένου. Έτσι η σωματική ελαττωματικότητα, η οποία ευθύνεται για την πρόκληση της αστάθειας, συνδέεται με μια απώτερη αιτιολογία της εγκληματικής δράσης και ως εκ τούτου, εντάσσεται στον ευρύτερο κύκλο ερμηνείας. Οι συμπεριφορικές αποκλίσεις και τα εγκλήματα βίας, που οφείλονται στην κακή λειτουργία του ενδοκρινικού συστήματος, μπορεί να είναι ο γιγαντισμός, η μεγαλακρία δηλ η εφηβική υπερέκκριση της αυξητικής ορμόνης που προκαλεί γιγαντισμό, ο νανισμός, ο κρετινισμός κ.α. Όλες αυτές οι βιολογικές ανωμαλίες μπορούν να διαγνωστούν με την αστάθεια και την επιθετικότητα, που αποδεικνύει ο ανήλικος. (Δημόπουλος, 1997: 213).

2.4.3 Η Φυσιογνωμία

Ο προπαραβατικός ανήλικος είναι ένα φυσιογνωμικό τέρας; (Deviant as a freak). Η σοβαρή σωματική μειονεξία του Κουασιμόδου στην “ Παναγιά των Παρισίων ” του Β. Ουγκώ, σηματοδοτούσε μια έκδηλη αντικοινωνική νοοτροπία και συνακόλουθα το φόβο εκδήλωσης συμπεριφοράς. Ο φόβος και ο τρόμος, που προκαλούνται είναι οι έννοιες που μας βοηθούν να καταλάβουμε με ποιο τρόπο δομείται η αναπαράσταση του προπαραβατικού ως “ τέρας ”. Η τέρψη του τρόμου, θα φαινόταν ως έκφραση νεύρωσης, ως αναζήτηση και αντικειμενοποίηση, μέσα από τις ιδιαίτερες συμπτώσεις του δαίμονα που εισηγείται ο Γιούνγκ... το ζόμπι, ή ο βρικόλακας, ο Γκόργκο ή ο Γκοτζίλα, τα τέρατα εκπροσωπούν την παραβίαση των φυσικών νόμων, τον κίνδυνο που ελλοχεύει, το μη έλλογο που δεν μπορούμε πια να το ελέγξουμε. (Έκο, 1987: 463).

Αυτό το στερεότυπο, διατυπώνεται στις εγκληματολογικές θεωρίες, κυρίως μέσα απ’ το λομπροζιανό μύθο του εκ γενετής εγκληματία, ο οποίος επηρέασε με τη σειρά του και νεότερες θεωρήσεις, ειδικευμένες στο χώρο του περάσματος στην παραβατική πράξη των ανηλίκων. (Γεωργούλας, 2003:52) Πριν από αυτόν όμως, ήδη στην Αρχαία Ελλάδα ο Αλκαίων ο Κροτονιατής μελέτησε την ανατομία του εγκεφάλου. Το 17^ο αιώνα, ο Delta Porta προσπάθησε να αποδείξει την ύπαρξη σχέσης μεταξύ της φυσιογνωμίας ορισμένων εγκληματιών και της κεφαλής άγριων θηρίων. Το φυσιογνωμικό ρεύμα όπως ονομάστηκε έγινε επίσημα ξεχωριστός κλάδος με τον Lavater και το έργο του “ Φυσιογνωμικά Αποσπάσματα ”.(Πανούσης, 1988: 20, 26)

Κατά την ίδια περίοδο, ο Gall υποστήριξε ότι υπάρχει σχέση μεταξύ κρανιακής διάπλασης και ιδιοτήτων του χαρακτήρα, που μπορεί να ενέχονται σε μια προεγκληματική κατάσταση. Πιο συγκεκριμένα, ο Gall και ο Spurzheim κατέγραψαν τις περιοχές στο κρανίο, όπου παρατηρούνται εξογκώματα σε περιοχές της μεμβράνης του μυελού, όπου αντανακλώνται ιδιότητες όπως η ζήλια, εριστικότητα, καταστροφικότητα, ερωτισμός, απληστία. (Γεωργούλας, 2003: 52,53).

Θεμελιωτής όμως του φυσιογνωμικού ρεύματος υπήρξε ο C. Lombroso. επηρεασμένος από την επιστήμη της ανθρωπολογίας και την θεωρία του Δαρβίνου, σκέφθηκε ότι ο εγκληματίας πρέπει να είναι ένα ανθρωπολογικό είδος, που δεν είχε ομαλή βιολογική εξέλιξη, ένας άνθρωπος με μερικά χαρακτηριστικά κατώτερου βιολογικού είδους. Τα στίγματα – σωματικά

γνωρίσματα που έχει αυτός ο άνθρωπος, συναντώνται στα πιθηκοειδή. Ανάμεσα σ' αυτά είναι : ασυμμετρία του κρανίου ή του προσώπου, μεγάλο ινιακό τρήμα(στη βάση του κρανίου), μέτωπο πολύ μικρό, και προς τα πίσω μάτια βυθισμένα στις κόγχες και βλέμμα αγριωπό, σαρκώδη και προεξέχοντα χείλη, ανώμαλη οδοντοφυΐα κ.α (Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, 1984: 87)

Όταν ο προεγκληματικά επικίνδυνος, βιολογικά κατώτερος, άνθρωπος συγκεντρώνει τουλάχιστον πέντε από τα πιο πάνω χαρακτηριστικά είναι ένας " εκ γενετής ", εγκληματίας, ένα " τέρας " που μας προκαλεί φόβο με την επικινδυνότητά του. Ένας φόβος, γιατί εμείς που δεν είμαστε φυσιολογικά τέρατα, είμαστε θύματα του. (Γεωργούλας, 2003: 53)

Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, που αφορά στις εγκληματολογικές θεωρίες για τα κριτήρια επικινδυνότητας ενός ανηλίκου, οι έρευνες που διεξήχθησαν, σχετικά με τη σωματική κατασκευή, υπογράμμιζαν το ίδιο στερεότυπο, της επικινδυνότητας του " διαφορετικού ". (Γεωργούλας, 2003: 53, 54)

Στις αρχές του αιώνα, ο γερμανός ψυχίατρος Ernst Kretschmer (1921), μελετώντας τη σωματική κατασκευή των ατόμων που έπασχαν από ψυχικές νόσους, έφθασε στο συμπέρασμα, ότι υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στο συγκεκριμένο τύπο σωματικής κατασκευής και το είδος της ψυχικής νόσου. Το συμπέρασμα αυτό το γενίκευσε, δίνοντας μορφή επιστημονικής θεωρίας στην παλιά αντίληψη, ότι η σωματική κατασκευή και ο ψυχικός κόσμος του ανθρώπου δεν είναι άσχετα μεταξύ τους (αντίληψη πάνω στην οποία ο Αριστοτέλης θεμελίωσε τη φυ-σιολογική ως επιστήμη). Ειδικότερα, ο Kretschmer υποστήριξε ότι όλοι οι άνθρωποι μορφολογικά κατατάσσονται σε δύο τύπους, τους κυκλοειδείς και τους σχιζοειδείς- ο δεύτερος αυτός τύπος περιλαμβάνει τους ασθενικούς και τους αθλητικούς. Οι κυκλοειδείς έχουν κυκλοειδή (πυκνική) σωματική διάπλαση, με τάση για παχυσαρκία, παχιά κοιλιά και χονδρό λαιμό. Οι εν λόγω τύποι διακρίνονται κοινωνιοψυχολογικά για το γελαστό και εύθυμο χαρακτήρα τους, την αισιοδοξία και την αγάπη για τη ζωή. Οι κυκλοειδείς τύποι είναι κυκλοθυμικοί και όταν αρρωστήσουν ψυχικά προσβάλλονται από μανιοκαταθλιπτική ψύχωση. Οι σχιζοειδείς, αντίθετα, είναι είτε αδύνατοι και λεπτόσωμοι είτε αθλητικοί τύποι με φαρδιές πλάτες. Αυτοί διακρίνονται κοινωνιοψυχολογικά από υπερευαισθησία ή ηθική αναισθησία, από την απόλυτη εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και από αδιαφορία για τη ζωή και τα εγκόσμια. Είναι σχιζοθυμικοί και όταν αρρωστήσουν ψυχικά προσβάλλονται από σχιζοφρένεια. Κατά τον Kretschmer, οι κυκλοειδείς και οι σχιζοειδείς τύποι συναντώνται και στα δύο

φύλα και δεν επηρεάζονται από τις κλιματολογικές συνθήκες. Οι σχιζοειδείς τύποι, όμως, λόγω των κοινωνικό-ψυχολογικών τους χαρακτηριστικών είναι εκείνοι από τους οποίους προέρχονται οι περισσότεροι εγκληματίες. (Αλεξιάδης, 2004: 59)

Στην ίδια βάση με την προηγούμενη στηρίχθηκε και η θεωρία των William Sheldon κ.ά. (1940), οι οποίοι διέκριναν τρεις τύπους σωματικής κατασκευής (somatotypes): τον ενδόμορφο (παχύ και πυκνικό), το μεσόμορφο (αθλητικό και πυκνικό) και τον εξώμορφο (αδύνατο και εύθραυστο). Ο ενδόμορφος είναι βασικά αργός, αγαπά τις ανέσεις και είναι εξωστρεφής· ο μεσόμορφος είναι επιθετικός και δραστήριος· ο εξώμορφος είναι κλεισμένος στον εαυτό του και εγωκεντρικός. Σε στατιστική επιβεβαίωση της εν λόγω θεωρίας οδήγησε έρευνα των Sh. και E. Glaeck (1950), οι οποίοι διαπίστωσαν ότι μεταξύ νεαρών εγκληματιών υπήρχε διπλάσιος αριθμός μεσόμορφων (ποσοστό 60,1 έναντι 30,7) και μόνο το μισό των εξωμόρφων (ποσοστό 14,4 έναντι 38,6) από ό,τι θα περίμενε κανείς σε μια τυχαία καταμέτρηση. (οπ. π.: 59)

Οι επικρίσεις που διατυπώθηκαν κατά των παραπάνω θεωριών είναι πολλές και ποικίλες. Έτσι, αντιπαρατηρήθηκε ότι:

Ο σχιζοειδής τύπος υπερέχει στους λαούς της Ευρώπης και συνεπώς είναι φυσικό να τροφοδοτεί τις τάξεις των εγκληματιών σε ποσοστό μεγαλύτερο από του κυκλοειδούς τύπου.

- Ο σχιζοειδής τύπος υπερέχει ακόμη και στις τάξεις εκείνες του πληθυσμού από τις οποίες προέρχονται οι περισσότεροι εγκληματίες (δηλ. τις τάξεις των ανθρώπων που ζουν κάτω από κακές βιοτικές συνθήκες, υποσιτίζονται κλπ.).
- Εφόσον ο σχιζοειδής τύπος είναι ισχυρότερος από τον κυκλοειδή, είναι φυσικό να υπερέχει και στην εγκληματική δραστηριότητα.
- Εν πάση περιπτώσει, οι σωματικοί τύποι που επισημάνθηκαν δεν κατανέμονται εξίσου σε όλους τους λαούς, γιατί είναι γνωστό, ότι σε ορισμένους λαούς επικρατεί ο σχιζοειδής τύπος, όπως λ.χ. στους Άγγλους και τους Ινδούς, σε άλλους ο κυκλοειδής τύπος, όπως λ.χ. στους Βαυαρούς. Άλλωστε, κατά κανόνα οι άνθρωποι είναι λεπτοί και αθλητικοί στα νιάτα τους, όσο όμως προχωρεί η ηλικία τους γίνονται πυκνικοί.
- Εξάλλου, και άλλοι παράγοντες, όπως λ.χ. το είδος της διατροφής, η επίδοση στον αθλητισμό ή η συμμόρφωση στις επιταγές της μόδας επηρεάζουν τη μορφή του σώματος.(οπ. π.: 60)

2.4.4. Το Φύλο

Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να σταθούμε στο πολιτισμικό στερεότυπο περί κατωτερότητας της γυναίκας, η οποία σε κάποια συγκεκριμένη ηλικία, θα πρέπει να "δεχτεί" ανατροφή και διαπαιδαγώγηση", που διαφοροποιείται από την αντίστοιχη ανατροφή των αγοριών. Υποδύεται ένα ρόλο που συγκεκριμένοι θεσμοί επιτάσσουν. Και σ' αυτό το ρόλο, η βία δεν έχει λόγο. Τα παιχνίδια της δεν είναι τα στρατιωτάκια, αλλά οι κούκλες. Δεν θα ασκήσει βία σε συνομήλικό της. Σε αντίθετη περίπτωση δε θα είναι μια "μικρή κυρία", αλλά ένα "αγοροκόριτσο", ρόλος που δεν αρμόζει στη θηλυκή φύση της. Το σημειωτικό κλειδί στην συγκεκριμένη περίπτωση είναι η έννοια "βία". Όταν η αναπαράσταση ενός προπαραβατικού ανήλικου, εμπεριέχει και τη βία, έννοια σαφώς αόριτη και συγκεχυμένη, τότε το φύλο αυτού του ανηλίκου αποτελεί ένα συνειρμικό κώδικα οριοθέτησης τη συγκεκριμένης κοινωνικής αναπαράστασης. Όμως αντικοινωνικές ανήλικες υπάρχουν. Η αντικοινωνικότητας τους έγκειται, κυρίως, στο χώρο της ηθικής. Σύμφωνα μ' αυτήν την οπτική, τα παραβατικά κορίτσια δεν έχουν βίαιο χαρακτήρα αλλά είναι "ανήθικα". Το προπαραβατικό κορίτσι δεν χρειάζεται να είναι μόνο ανήθικο. Διεκδικεί και την ταυτότητα του βίαιου ατόμου, ρόλο που κατέχει μόνο το αγόρι. Σ' αυτά τα πλαίσια, η εγκληματολογία έχει αρχίσει να ερευνά παράγοντες εγκληματογένεσης, κυρίως στον βιολογικό τομέα, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην έννοια του σκοτεινού αριθμού εγκληματικότητας. (Γεωργούλας, 2003:48)

Έτσι, λοιπόν, το κορίτσι δεν μπορεί να είναι βίαιο, αντικοινωνικό άτομο, λόγω υποδεέστερης σωματικής κατασκευής, μειωμένης φυσικής δύναμης ή λόγω πολιτισμικών διαφορών στην υιοθέτηση ρόλων κάτω από τις επιταγές μιας συγκεκριμένης κοινωνικοποίησης.

Έρευνες που στήριζαν τα πιο πάνω δεδομένα μελέτες που υιοθετούσαν το συγκεκριμένο διχοτομικό σχήμα είχαν γίνει ακόμα και από τους Έλληνες φιλόσοφους της αρχαιότητας, αλλά και από εγκληματολόγους το εικοστού αιώνα. Όμως βιολογικές και επιδημιολογικές μελέτες έδειξαν, πρώτον ότι η γυναικεία αντοχή, όχι μόνο δεν είναι υποδεέστερη, αλλά σε πολλούς τομείς ξεπερνάει και την αντρική. Επιχειρούνται επιστημονικές εξηγήσεις για πιθανή σύνδεση εγκληματογένεσης και ορμονικών διαταραχών και βιολογικών ιδιαιτεροτήτων όπως η εμμηνορρυσία ή η εγκυμοσύνη. Επιχειρείται να εξηγηθεί η χαμηλή γυναικεία εγκληματικότητα στις στατιστικές

από την ύπαρξη ενός μεγάλου ανεξιχνίαστου αριθμού εγκληματικότητας λόγω της ευαλωτότητας του στον επίσημο κοινωνικό έλεγχο. Και αυτή η αντίληψη λοιπόν προϋποθέτει μια διαφοροποίηση στο είδος της παραβατικής συμπεριφοράς, όπως ακριβώς και η προηγούμενη. (Φαρσεδάκη, 1990: 20)

Οι νεότερες προσεγγίσεις για την παραβατικότητα ανηλίκων δεν παρουσιάζουν τον παράγοντα «φύλο» σαν πρωτεύοντα. Υπερασπίζονται όμως μια ιδιαιτερότητα στην γυναικεία εγκληματικότητα που πρέπει να διερευνηθεί σε σχέση με το ρόλο της γυναίκας στην κοινωνία. Σύμφωνα με τις προσεγγίσεις αυτές, καθώς ο ρόλος αλλάζει η γυναικεία εγκληματικότητα θα διαφοροποιηθεί ποσοτικά και ποιοτικά. Η προσπάθεια για εφαρμογή της ισότητας των δύο φύλων θα έχει ως συνέπεια και την αύξηση της γυναικείας εγκληματικότητας. (Χάιδου, 1988-89: 66)

Όπως αναφέραμε ήδη, η ξεχωριστή εξέταση των παραμέτρων της παραβατικότητας, γίνεται καθαρά για λόγους πρακτικούς. Γνωρίζουμε καλά πως οι παράγοντες αλληλοεπηρεάζονται σε σημείο που δεν είναι δυνατή η εξέταση ενός χωρίς αναφορά στους υπόλοιπους. Προς αυτή την κατεύθυνση πιστεύουμε λοιπόν ότι θα πρέπει να κινηθούν οι περαιτέρω έρευνες για την αποσαφήνιση όλων των βιολογικών μηχανισμών που εμπλέκονται στην επιθετικότητα σε συνάρτηση με την επίδραση της μάθησης και άλλων κοινωνικών και ψυχολογικών λειτουργιών που θα εξεταστούν παρακάτω. Οι έρευνες της εγκληματολογίας αναπτύχθηκαν πάνω σε δύο πλαίσια δράσης: το πρώτο αφορά στην “κάθετη” λειτουργία της κληρονομικότητας, δηλαδή στην μελέτη πάνω στη μεταβίβαση μιας “κληρονομιάς” παραβατικής από τους γονείς στα παιδιά, από γενιά σε γενιά. το δεύτερο πλάνο αφορά την μελέτη των διδύμων, ώστε να ερευνηθεί ο παράγοντας κληρονομικότητα, με όσο το δυνατόν λιγότερη επίδραση από περιβαλλοντικούς παράγοντες. (Γεωργούλας, 2003: 58)

2.5. ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Στην ιστορία της εγκληματολογίας εναρκτήριο σημείο θεωρείται από τους περισσότερους, η έκδοση του έργου, το 1876, «Του Εγκληματία Ανθρώπου» του Cesare Lombroso. Αυτό το – όχι τυχαίο – γεγονός σημάδεψε την εξέλιξή της ως επιστημονικό κλάδο και καθόρισε για αρκετές δεκαετίες το χαρακτήρα και την αποστολή της. Αναμφισβήτητα γέννημα του θετικισμού του

19^{ου} αιώνα η εγκληματολογία , εστιάζοντας, τα μελέτη της, στον εγκληματία ως ένα ιδιότυπο ανθρωπολογικό είδος, προσπάθησε να αποδυναμώσει την αντίληψη του εγκλήματος του κοινωνικού φαινομένου και κατά συνέπεια της ευθύνες της κοινωνίας και της δυνατότητας της παρέμβασης για την μεταβολή των κοινωνικών δεδομένων. (Χάιδο, 1996 : 116)

Όπως χαρακτηριστικά παρατηρούν οι A. Lindesmith και Y. Levin (1937) αναφέρονται σε αυτήν την υποβάθμιση της κοινωνιολογικής ανάλυσης “ίσως η θεωρία του γεννημένου εγκληματία πρόσφερε μια βολική εκλογίκευση της αποτυχίας των προληπτικών προσπαθειών καθώς και μία αποτυχία του επικίνδυνου δόγματος, ότι το έγκλημα είναι αναπόφευκτο προϊόν της κοινωνικής μας οργάνωσης. Ίσως επίσης, ο κόσμος, που ενοχοποιεί το από τους αναμορφωτές επί αιώνες, δέχτηκε με ανακούφιση την ευκαιρία να αποδιώξει τις ευθύνες γι’ αυτό το ενοχλητικό πρόβλημα ”.(οπ. π :116)

Εν τούτοις ο ρόλος της κοινωνιολογικής έρευνας για την προσέγγιση του εγκληματικού φαινομένου είναι τόσο ουσιώδης, ώστε αρκετά γρήγορα αναβίωσαν οι αναζητήσεις των κοινωνιολόγων του 19^{ου} αιώνα, που είχαν τεθεί στο περιθώριο από τις βιολογικές και τις ψυχολογικές απόψεις, οι οποίες είχαν επικρατήσει. (οπ. π : 116)

Ως μία πρώτη κοινωνιολογική προσέγγιση στην εγκληματολογία θα μπορούσε να θεωρηθεί το έργο των “ ηθικών στατιστικολόγων ” ,του Βέλγου μαθηματικού Adolphe – Jacques Quetelet και του Γάλλου νομικού Andre – Michel Guerry, τους οποίους μάλιστα οι A.Lindesmith και Y. Levin, θεωρούν ως θεμελιωτής της εγκληματολογίας. (οπ. π : 116)

Οι πρώτες ολοκληρωμένες κοινωνιολογικές μελέτες γύρω από τη λειτουργία και τα αίτια του εγκλήματος προέρχονται από τη σχολή τη Λυών (την επονομαζόμενη γαλλική κοινωνιολογική σχολή) και τον διάσημο κοινωνιολόγο Emile Durkheim. Ο Gabriel Tarde, προσγειωμένος στις κοινωνιολογικές του αναζητήσεις για την ανάλυση του εγκλήματος, εστιάζει σε συγκεκριμένα, πραγματικά, κοινωνικοψυχολογικά στοιχεία σε ατομικό επίπεδο, σε αντίθεση με τους ηθικούς στατιστικολόγους, που ανατρέχουν σε σημαντικά, κατά τη γνώμη τους, αλλά “κενά περιεχόμενα και ασαφή αίτια, για την ερμηνεία της εγκληματογένεσης ” (P. Beirne 1987). Θεωρεί ότι δεν είναι αυτοί καθαυτοί οι οικονομικοί παράγοντες, φτώχεια αθλιότητα, που προκαλούν το έγκλημα, όσο ο κορεσμός ή έλλειψη κορεσμού των ορμών. Στο σημείο αυτό, λοιπόν, θα εξετάσουμε τις θεωρίες του κοινωνικού ελέγχου, της ανομίας, της πολιτιστικής παρέκκλισης, του διαφορικού συγχρωτισμού, της

κοινωνικής εκμάθησης και της εγκληματολογίας της κοινωνικής αντίδρασης. (Χάιδο, 1990 : 119-120)

2.5.1 Θεωρία της ανομίας

Η υπόθεση στην οποία στηρίζεται η βάση των θεωριών, στις οποίες συγκαταλέγεται και η θεωρία της ανομίας του R. Merton, είναι ότι ο άνθρωπος είναι ένα ηθικό ζώο που έχει την έμφυτη τάση, να συμμορφώνεται. Αν το άτομο αποτύχει στο να συμμορφωθεί, αυτό θα οφείλεται σύμφωνα με τις υποθέσεις των θεωριών σε κάποια πίεση ή ώθηση. Στις κλασικές θεωρίες ώθησης, αυτή η πίεση αποδίδεται στις νόμιμες επιθυμίες. (T. Hirschi 1969) και η παραβατική συμπεριφορά δεν αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο αλλά απαιτεί μια εξαιρετική πίεση ή ώθηση για να εκδηλωθεί. `` Αυτή η πίεση προκαλείται μερικές φορές από το πραγματικό ή νομιζόμενο χάσμα μεταξύ των προσδοκιών του κοινωνικού συνόλου και της κατάστασης του ατόμου.(W. V Pelfrey 1976 : 36)

Η ανομία αποτελεί μία από τις βασικότερες έννοιες της σύγχρονης Εγκληματολογίας. Ως κεντρικό σημείο ανάλυσης η θεωρία της ανομίας έχει την υφισταμένη κοινωνική δομή και βασίζεται, κατά κύριο λόγο, στους θεσμούς και τις αντίληψεις της Αμερικάνικης κοινωνίας της δεκαετίας του 30. Στα τέλη της δεκαετίας ο περίφημος κοινωνιολόγος Robert Merton βασισμένος στις αρχικές περί ανομίας αναλύσεις του E. Durkheim, επεξεργάστηκε μια νέα θεωρία η οποία δημιούργησε μία παράδοση με τεράστια επιρροή στην εξέλιξη της εγκληματολογίας . (Χαιδο, 1996 : 121,122)

Ο Robert Merton (1938,1957) λοιπόν, θεωρεί πως η παραβατική συμπεριφορά δημιουργείται από το χάσμα μεταξύ πολιτιστικών στόχων και διαθέσιμων μέσων για την επίτευξη των στόχων. Οι ανήλικοι που ανήκουν στις χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις , έχοντας εμπειρίες αποστερήσεων από την έλλειψη ευκαιριών συμμετοχής στα αποτελέσματα της οικονομικής επιτυχίας, αντιδρούν, είτε απορρίπτοντας τους πολιτιστικούς στόχους ή τα νόμιμα μέσα (απόσυρση ή τυπολατρία), είτε χρησιμοποιώντας παράνομα μέσα για την επίτευξη των στόχων (νεωτερισμός), είτε υποκαθιστώντας ένα νέο σύνολο στόχων και μέσων (επαναστατική στάση). (Becker, 2000 : 34)

Ο Merton ομαδοποίησε τους τρόπους προσαρμογής, τις διάφορες δηλαδή μορφές κοινωνικής συμπεριφοράς που σε συγκεκριμένες περιπτώσεις αποτελούν αποκλίσεις σε πέντε κύριες κατηγορίες. Αυτοί οι τρόποι προσαρμογής σχηματίζονται από τους συνδυασμούς των σκοπών και μέσων, αποδεκτών, απορριπτέων και υποκαθιστόντων. Έτσι σύμφωνα με τις προτάσεις του Merton διακρίνουμε : τον κομφορμισμό, την καινοτομία, την τυπολατρία, την απόσυρση και επανάσταση.

Αναλυτικότερα :

A) κομφορμισμός (Conformity):

Πρόκειται για τον πιο συνηθισμένο τρόπο προσαρμογής. Αυτός ο τύπος συμπεριφοράς περιλαμβάνει την αποδοχή τόσο των πολιτιστικών σκοπών, όσο και των νόμιμων μέσων επίτευξης.

B) καινοτομία (innovation)

Ο τύπος αυτός εμφανίζεται συχνότερα μεταξύ των ατόμων που ανήκουν στις χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις. Εδώ, το άτομο υιοθετεί τους σκοπούς, αλλά απορρίπτει τα αποδεκτά μέσα στην προσπάθειά του να πραγματοποιήσει τις φιλοδοξίες του. Ο τύπος αυτός είναι παρεκκλίνον και καινοτόμος και σύμφωνα με τον Merton αποτελεί το κεντρικό αντικείμενο της θεωρίας της ανομίας.

Γ) τυπολατρία (Ritualism)

Ο τυπολατρικός τύπος συμπεριφοράς, συνηθισμένος μεταξύ των ατόμων μεσαίων κοινωνικών τάξεων χαρακτηρίζει τα άτομα που αν και εμμένουν τυπολατρικά στα θεμιτά μέσα πραγμάτωσης των στόχων, απορρίπτουν τους ίδιους στόχους.

Δ) απόσυρση (Retreatism)

Πρόκειται για την αποχώρηση ενός ατόμου από τον κοινωνικό ιστό, μέσα από την απόρριψη τόσο των σκοπών, όσο και των αντίστοιχων μέσων. Ο αναχωρητικός τύπος χαρακτηρίζεται από την έλλειψη δραστηριοποίησης σχετικά με οποιοδήποτε στόχο.

Ε) Επανάσταση (Rebellion)

Και αυτός ο τύπος απορρίπτει τις κυρίαρχες αξίες υποκαθιστώντας τις όμως με νέες, προσαρμοσμένες στα δικά του πρότυπα. Ο επαναστατικός τύπος

προτείνει εναλλακτικούς κοινωνικούς προσανατολισμούς και διαδικασίες , στα πλαίσια μιας γενικότερης αμφισβήτησης της υπάρχουσας κοινωνικής δομής και οργάνωσης. (Becker, 2000: 35,36)

Η θεωρία της ανομίας, όπως αναπτύχθηκε από τον Merton έτυχε σοβαρής. Το κύριο πάντως μειονέκτημα της είναι πως ενώ στην ουσία πρόκειται για θεωρία που βασίζεται στην κοινωνική τάξη, παρά την θέση αρχική θέση του Merton, σε σχέση μ' αυτές των Cloward και Ohlin, και βεβαιώνει πως η περισσότερη παραβατική συμπεριφορά συγκεντρώνεται στις χαμηλότερες τάξεις, οι εμπειρικές έρευνες έδειξαν, αντίθετα, την ασθενή και συχνά, ασυνεπή σχέση των μεταβλητών κοινωνική τάξη – παραβατικότητα. Πέρα από αυτό, η θεωρία αδυνατεί να εξηγήσει γιατί υπάρχουν διαφορετικοί τύποι προσαρμογής στις εξωτερικές πιέσεις, καθώς και γιατί ορισμένα άτομα υπό πίεση συμμορφώνονται στους κανόνες ενώ άλλα παρεκκλίνουν. Και, βέβαια, οι έρευνες δείχνουν πως οι περισσότεροι παραβατικοί ανήλικοι, στην συνέχεια γίνονται νομοταγείς πολίτες, παρ' ότι οι προϋποθέσεις του προτύπου της θεωρίας δεν αλλάζουν μεταξύ ανηλικότητας και ενηλικότητας τους . (Φαρσεδάκης, 1990 : 116).

2.5.2 Διαφορικού Συγχρωτισμού

Με τον όρο διαφορετική οργάνωση της ομάδας αναφέρεται στο γεγονός ότι η κοινωνία αποτελείται από διαφορετικές ομάδες ατόμων, μερικές από τις οποίες έχουν εγκληματική παράδοση ενώ άλλες μη εγκληματική. (Thio,2003 : 64)

Η θεωρία της “ διαφορετικής συναναστροφής ” ή του “ διαφορικού συγχρωτισμού ” συνεχίζει την παράδοση της Σχολής του Σικάγου εμβαθύνοντας ορισμένες πλευρές της και παρέχοντας την απαιτούμενη θεωρητική επεξεργασία. Όπως αναφέρει ο E. Sutherland : “ το έγκλημα έχει τις ρίζες του στην κοινωνική οργάνωση και αποτελεί έκφραση της συγκεκριμένης κοινωνικής οργάνωσης, εννοώντας την οργάνωση στο κοινωνικό μικρό- επίπεδο. (Καρύδης ,1996 : 174)

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οι συναναστροφές τις οποίες κάθε άτομο αναπτύσσει καθορίζονται από το γενικό πλαίσιο της συγκεκριμένης μικρο – κοινωνικής οργάνωσης, την οποία συμμετέχει. Κατά συνέπεια, η κοινωνική

αποδιοργάνωση ή και καλύτερα η “ διαφορική κοινωνική οργάνωση ” συνοδεύεται μοιραία από υψηλούς δείκτες εγκληματικότητας, εφόσον στο συγκεκριμένο κοινωνικό περιβάλλον κυριαρχούν αντικοινωνικές αξίες. (οπ. π : 174)

Είναι γνωστές οι εννέα θέσεις που διατύπωσε ο Sutherland για την ερμηνεία της εγκληματικής συμπεριφοράς μέσω της διαφορικής συναναστροφής των ατόμων.

- Η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται
- Η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται σε αλληλεπίδραση με άλλα πρόσωπα σε μία διαδικασία επικοινωνίας.
- Το βασικό μέρος της εκμάθησης της εγκληματικής συμπεριφοράς λαμβάνει χώρα στο εσωτερικό στενών προσωπικών ομάδων.
- Όταν η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται, η εκμάθηση περιλαμβάνει α) τεχνικές διάπραξης του εγκλήματος, οι οποίες ορισμένες φορές είναι περίπλοκες και άλλες φορές πολύ απλές, β) συγκεκριμένη κατεύθυνση των κινήτρων , παρορμήσεων, εξορθολογισμών και στάσεων.
- Η συγκεκριμένη κατεύθυνση των κινήτρων και των παρορμήσεων μαθαίνεται μέσω των ευνοϊκών ή μη ορισμών των νομικών κανόνων.
- Το άτομο καθίσταται παραβατικό λόγω της υπεροχής ορισμών ευνοϊκών για την παραβίαση του νόμου έναντι αυτών που αποθαρρύνουν την παραβίαση του νόμου.

Πρόκειται ακριβώς για την αρχή της “ διαφορικής συναναστροφής ”. Κάθε άτομο σε τελευταία ανάλυση αφομοιώνει και υιοθετεί τις αξίες που το περιβάλλουν και κυριαρχούν στις στενές συναναστροφές του.

- Οι διάφορες συναναστροφές μπορούν να ποικίλουν σε συχνότητα, διάρκεια, προτεραιότητα και ένταση.
- Η διαδικασία της εκμάθησης της εγκληματικής συμπεριφοράς μέσω του συγχρονισμού με εγκληματικά και μη εγκληματικά πρότυπα περιλαμβάνει όλους τους μηχανισμούς που έχουν σχέση με κάθε διαδικασία μάθησης.
- Αν η εγκληματική συμπεριφορά είναι μία έκφραση γενικών αναγκών και αξιών, δεν ερμηνεύεται από αυτές τις γενικές ανάγκες και αξίες , εφόσον και η μη εγκληματική συμπεριφορά αποτελεί έκφραση των ίδιων αναγκών και αξιών

Η τελευταία, θέση, αποδυναμώνεται από τον χαρακτήρα της εγκληματικότητας που εμφανίζουν, η οποία σε μεγάλο βαθμό συγκροτείται από “ εγκλήματα φτώχειας ” ή ακόμα και “ επιβίωσης ” κατά τις ιδιοκτησίας όπως και αδικήματα που σχετίζονται με το παράνομο καθεστώς υπό το οποίο διαβιώνουν. (οπ. π.: 176, 177)

Η θεωρία του διαφορικού συγχρωτισμού σημειώνεται πως, ναι μεν το γεγονός πως μια αλλαγή στην ομάδα, στην οποία ανήκει το άτομο οδηγεί και σε αύξηση των πιθανοτήτων αλλαγής της παραβατικής συμπεριφοράς, πράγμα που σημαίνει πως ο διαφορικός συγχρωτισμός πράγματι, έχει συνέπειες, όμως, τα εμπειρικά δεδομένα δεν δείχνουν καθαρά πως η παραβατικότητα δημιουργείται από τον συγχρωτισμό και ότι, αντίθετα, αυτός ο συγχρωτισμός δεν επιζητείται απλά από ομοιόχωντους νέους. (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 1979: 73)

Η θεωρία όμως αυτή δέχτηκε αρκετές κριτικές, οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

Πρώτον, η θεωρία του διαφορικού συγχρωτισμού, είναι εφαρμοσμένη κυρίως στους εγκληματίες που διαπράττουν εγκλήματα ή αδικήματα σε ομάδες. Αφορά λιγότερο σε εκείνους που διαπράττουν εγκλήματα μόνοι τους, όπως “ οι κατακτητές γης, οι γαιοκτήμονες, οι παραβάτες των τραστ, οι πλαστογράφοι των επιταγών και οι εγκληματίες του λευκού περιλαίμιου. (Thio, 2003 :81)

Δεύτερον, είναι δύσκολο να καθορίσει κανείς, τι ακριβώς είναι ο διαφορικός συγχρωτισμός ή η “ υπέρβαση των εγκληματικών προτύπων, έναντι των μη εγκληματικών ”, στις συνθήκες της πραγματικής ζωής. Πολλοί ερευνητές έχουν διαπιστώσει ότι οι άνθρωποι συχνά δεν μπορούν να αναγνωρίσουν τα πρόσωπα στα οποία έχουν μάθει τα πρότυπα της εγκληματικής και της μη εγκληματικής συμπεριφοράς, υπάρχει πιο συχνά στη ζωή τους από έναν άλλον. (οπ. π.: 81)

Η δυσκολία να βρεθεί ένας εμπειρικός δείκτης του διαφορικού συγχρωτισμού είναι, από την επιστημονική άποψη, εξαιρετικά επιζήμια για την θεωρία και αυτό γιατί η θεωρία μπορεί να γίνει μία άχρηστη διατύπωση ενός κυκλικού συλλογισμού. Από τη στιγμή που είναι βολικό να αναγνωρίσουμε την ατομική εγκληματικότητα ως εμπειρικό δείκτη της “ υπέρβασης των εγκληματικών προτύπων έναντι των μη εγκληματικών ”, τότε είναι ταυτολογία (πλεονασμός) να πούμε ότι η υπέρβαση των εγκληματικών προτύπων, έναντι των μη εγκληματικών “ προκαλεί την ατομική εγκληματικότητα. Αυτό μας

οδηγεί στο να πούμε ότι η “ ατομική εγκληματικότητα προκαλεί την ομαδική εγκληματικότητα. Αλλά ο Gressey διαφωνεί. Υποστηρίζει ότι αυτές οι επιζήμιες κριτικές της θεωρίας του διαφορικού συγχρωτισμού ως ακριβούς προσδιορισμούς του μηχανισμού που καθιστά τα άτομα εγκληματίες, δεν επηρεάζουν την αξία της θεωρίας ως μιας γενικής αρχής, η οποία οργανώνει και κάνει κατανοητά τα δεδομένα των ποσοστών εγκλήματος. Μία θεωρεί που κρίνει την κατανομή του εγκλήματος, της εγκληματικότητας ή και κάθε άλλου φαινομένου, μπορεί να είναι έγκυρη, ακόμη και αν μια συντεταγμένη της θεωρίας αυτής, που διευκρινίζει την διαδικασία από τη οποία προκύπτει η παρέκκλιση στις ατομικές υποθέσεις, λανθασμένη και αστήρικτη. Ο Gressey προφανώς πιστεύει ότι αν η θεωρία δεν μπορεί να εξηγήσει επιτυχώς την ατομική εγκληματικότητα, μπορεί τουλάχιστον να κρίνει την ομαδική εγκληματικότητα. Μπορεί αυτό να μας οδηγήσει στο επόμενο σημείο? (οπ. π.: 82)

Τρίτον, είναι επίσης εμφανώς η δυσκολία της θεωρίας να υπολογίσει επιστημονική την ομαδική εγκληματικότητα. Ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να οδηγήσει την ομαδική εγκληματικότητα είναι επίσης ταυτολογικός, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως ο Sutherland λέει: “ η επίσημη κατάθεση της θεωρίας υποδηλώνει, παραδείγματος χάριν, ότι ένα υψηλό ποσοστό εγκλημάτων στις αστικές περιοχές μπορεί να θεωρηθεί ως το τελικό παράγωγο της εγκληματικής παράδοσης σ’ αυτές τις περιοχές “. (οπ. π.: 82) Σημειώνουμε ότι η εγκληματική παράδοση υποτίθεται ότι μπορεί να εξηγήσει το υψηλό ποσοστό εγκληματικότητας ή ότι η πρώτη είναι η αιτία και το δεύτερο το αποτέλεσμα . Είναι δύσκολο να παρατηρήσει κανείς το υψηλό ποσοστό του εγκλήματος. Μπορούμε να παρατηρήσουμε αυτό το υψηλό ποσοστό εγκλήματος ως τον παρατηρούμενο δείκτη της εγκληματικής παράδοσης . Ως εκ τούτου, θα ήταν μία άσκηση κυκλικού συλλογισμού, εάν ισχυριζόμασταν ότι η εγκληματική παράδοση είναι η αιτία ενός υψηλού ποσοστού εγκλήματος (οπ. π.: 83)

Τέταρτον, αν και είναι δύσκολο, να καθορίσουμε το ακριβές, εμπειρικό περιεχόμενο του διαφορικού συγχρωτισμού. Πολλοί κοινωνιολόγοι έχουν ισχυριστεί ότι τα δεδομένα των ερευνών τους φαίνεται να υποστηρίζουν την θεωρία του Sutherland. Όμως αυτό δεν πρέπει να μας εκπλήσσει. Στην πραγματικότητα αυτοί οι κοινωνιολόγοι δεν έχουν βρει καμία εμπειρική στήριξη για την θεωρία του Sutherland, αλλά μόνο για τις δικές τους ερμηνείες θεωρίας, όπως ο James Short, ο οποίος έχει κάνει αρκετές έρευνες στην

προσπάθεια του να δοκιμάσει τη θεωρία, καταλήγει `` η αρχή του διαφορικού συγχρωτισμού μπορεί να στηριχθεί, εάν οι ελευθερίες που χρειάζονται στην πορεία της λειτουργοποίησης [μετάφραση σε εμπειρικούς ή δοκιμασμένους όρους], είναι δεδομένες ``. Όλο και πιο συχνά, οι ερευνητές έχουν μεταφράσει την αρχή του διαφορικού συγχρωτισμού σε μία διανοουμενίστικη έκδοση της, εκλαΐκευσης της θεωρίας `` οι κακές παρέες `` , η οποία λέει , στην ουσία ότι ένα άτομο που συναναστρέφεται με κακές παρέες είναι περισσότερο πιθανόν να γίνει κακό απ' ότι ένα άλλο που δεν συναναστρέφεται με τέτοιου είδους παρέες (ο Sutherland θα θεωρούσε κάτι τέτοιο ως παρερμηνεία της θεωρίας του, όπως ξεκαθαρίζει, η έμφαση του στα εγκληματικά πρότυπα και στους ορισμούς). Ένας απ' αυτούς τους ερευνητές, παραδείγματος χάριν δίνει την παρακάτω συμπερασματική σκέψη για την έρευνα του `` στην ουσία αυτής της έρευνας, γίνεται αντιληπτό ότι οι έφηβοι που σχετίζονται εκτεταμένα με εγκληματίες φίλους, παρουσιάζουν μεγαλύτερη εγκληματική συμπεριφορά από εκείνους των οποίων `` η επαφή με εγκληματίες είναι μικρότερης κλίμακας `` . με οποιαδήποτε αναλογία, όλα αυτά δείχνουν ότι η θεωρία του διαφορικού συγχρωτισμού, έχει εμπνεύσει αρκετές έρευνες, οι οποίες μπορούν να κάνουν την θεωρία πιο εμπειρικά δοκιμασμένη και κατ' αυτόν τον τρόπο μία καλύτερη επιστημονική θεωρία. (οπ. π.: 83)

Πέμπτον, η θεωρία της διαφορικής συνταύτισης του Glaser φαίνεται ότι έχει στηριχθεί από κάποια εμπειρικά δεδομένα. Ο Victor Matthews, παραδείγματος χάριν ανακάλυψε ότι τα γυμνασιόπαιδα που ταυτίζονται με φίλους εγκληματίες είναι πιθανόν να γίνουν εγκληματίες και τα ίδια. Αλλά δεν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία που να δείχνουν ότι η συνταύτιση με εγκληματίες φίλους προκαλεί την εγκληματικότητα ή συμβαίνει, πριν ένα άτομο γίνει εγκληματίας. Είναι αρκετά πιθανόν ότι οι νέοι, μπορεί να ταυτιστούν με εγκληματίες φίλους μόνο μετά και όχι πριν γίνουν εγκληματίες οι ίδιοι. (οπ. π.: 83)

Έκτον, η θεωρία της διαφορικής ενίσχυσης των Burgess και Akers, δεν μπορεί να εξηγήσει από μόνη της γιατί ένα άτομο αρχικά διαπράττει μία παρεκκλίνουσα και όχι μία συμβατική πράξη. Η θεωρία δεν μπορεί να μας πει εξαρχής πια ερεθίσματα ενίσχυσης θα προκαλέσουν πιθανόν τις αρχικές πράξεις της παρέκκλισης. Ας υποθέσουμε ότι υπάρχει ένας αριθμός διαφορετικών προσδοκώμενων ανταμοιβών που προκύπτουν από το να είσαι ιερόδουλος όπως μεγάλα κέρδη, σεξουαλική ικανοποίηση, ευκολότερη ζωή και ελευθερία από προβληματικούς γονείς. (οπ. π.: 84)

Η θεωρία της διαφορικής ενίσχυσης δεν να προβλέψει πια από αυτές τις ανταμοιβές είναι πιθανόν να οδηγήσει κάποιες γυναίκες στην πορνεία. Αυτό μπορεί να γνωστό μόνο μέσω κάποιων άλλων θεωριών ή κάποιων υπάρχουσών μελετών για την πορνεία. Όπως ο Akers παραδέχεται το περιεχόμενο της διαφορικής ενίσχυσης μπορεί μόνο να “ αναγνωριστεί στην βάση των διαθέσιμων ερευνητικών αποτελεσμάτων και λογικών συμπερασμάτων που βγαίνουν από αυτά “. Εάν πρέπει να βασιστούμε σ’ αυτά τα ερευνητικά αποτελέσματα, παρά στη θεωρία της διαφορικής ενίσχυσης, για να προβλέψουμε ποιες ανταμοιβές θεωρούν ότι θα εισπράξουν κάποια άτομα, ώστε να προβούν σε συγκεκριμένες παρεκκλίνουσες ενέργειες, τότε γιατί χρειαζόμαστε τη θεωρία Είναι εμφανής άχρηστη και μη απαραίτητη ως πηγή γνώσης. Μπορεί στην καλύτερη περίπτωση να είναι μόνο ταυτολογική θεωρία, οι προσδοκώμενες ανταμοιβές, οι οποίες έχει διαπιστωθεί ότι προκαλούν την παρέκκλιση στα πλαίσια της έρευνας κάποιου άλλου, είναι η αιτία της παρέκκλισης. (οπ. π.: 85)

2.5.3 Η Θεωρία του Ελέγχου

Σύμφωνα με τον Travis Hirschi, ο δυνατός δεσμός με την κοινωνία είναι αυτός που εξασφαλίζει την συμβατικότητα τους. Εάν όμως ο δεσμός μας με την κοινωνία είναι αδύναμος ή αν σπάσει, τότε θα διαπράξουν παρεκκλίνουσες ενέργειες. (οπ. π.: 71)

Σύμφωνα με τον Hirschi, υπάρχουν τέσσερις τρόποι για να δεθούν τα άτομα με την κοινωνία:

- I. Είναι η προσκόλληση. Στην περίπτωση των νέων, η προσκόλληση αυτή φαίνεται με το να αγαπούνε και να σέβονται τους γονείς τους, έχοντας φίλους που είναι συμβατικά άτομα, δείχνοντας να τους αρέσει το σχολείο και δουλεύοντας σκληρά, για να αποκτήσουν πνευματικά προσόντα.
- II. Η δέσμευση με συμβατικότητα. Τα ανήλικα άτομα επενδύουν τον χρόνο τους στην μόρφωση, στην απόκτηση φήμης για την αρετή τους κ.α.

- III. Ενασχόληση με συμβατικές δραστηριότητες. Οι ανήλικοι κρατάνε τον εαυτό τους απασχολημένο με συμβατικά πράγματα ώστε δεν έχουν χρόνο να εμπλακούν σε παρεκκλίνουσες ενέργειες.
- IV. Και τέλος κρατούν την πίστη τους στο ηθικό κύρος των κοινωνικών κανόνων.

Εάν αυτά τα τέσσερα στοιχεία του δεσμού του ανήλικου είναι αδύναμα, τότε πιθανότατα θα ολισθήσει σε παρέκκλιση. (οπ. π.: 71,72)

Εν ολίγοις, οι θεωρίες του κοινωνικού ελέγχου, υποστηρίζουν πως η ακατάλληλη κοινωνικοποίηση αποκλείει την ανάπτυξη αυτοελέγχου ή εσωτερικής αυτοσυγκράτησης που θα μπορούσε να προλάβει την παραβατικότητα. Η ανάπτυξη ασθενών δεσμών με την κοινωνία οδηγεί στη μη παραδοχή των καθιερωμένων, αξιών και σ' ένα είδος αλλεργίας στους κοινωνικούς καταναγκασμούς που ρυθμίζουν την συμπεριφορά και προλαμβάνουν την παραβατικότητα. (Φαρσεδάκης, 1985 : 111)

Ενώ ο Hirchi παρατηρεί το πώς η κοινωνία μας ελέγχει μέσω των δεσμών της, ο Braithwaite εστιάζει την προσοχή του στο πως η κοινωνία μας ελέγχει μέσω του μηχανισμού της " ντροπής ". Υπάρχουν δύο τύποι ντροπής : α) η διασπαστική και β) η επανεντακτική. Στην διασπαστική ντροπή, ο ένοχος τιμωρείται με τέτοιο τρόπο, ώστε να στιγματίζεται, να απορρίπτεται ή να εξοστρακίζεται στην ουσία, εξορίζεται από την συμβατική κοινωνία. Ενώ η επανεντακτική ντροπή είναι περισσότερο θετική και αφορά στην διαδικασία του να κάνουμε τους ένοχους να αισθάνονται τύψεις, ενώ ταυτόχρονα δείχνουμε κατανόηση, συγχώρεση ή ακόμα και σεβασμό.(Thio, 2003 : 72)

Είναι το είδος της ντροπής που οι στοργικοί γονείς προκαλούν στα παιδιά τους, όταν δεν συμπεριφέρονται σωστά. Περιλαμβάνει την στάση του " να μισείς την αμαρτία ", αλλά να αγαπάς τον αμαρτωλό. Η επανεντακτική ντροπή είναι πιο συνηθισμένη στις κοιτικές κοινωνίες όπως η Ιαπωνία, ενώ η διασπαστική είναι περισσότερο διαδεδομένη στις λιγότερο κοινοτικές κοινωνίες, όπως Η.Π.Α.(οπ. π : 72)

Ο Braithwait, είναι πραγματικά πεπεισμένος ότι η θεωρία του για την επανεντακτική ντροπή μπορεί να μειώσει το έγκλημα, ειδικά εάν εφαρμοστεί σ' εκείνους που διαπράττουν πρώτη φορά μικρά αδικήματα.(οπ. π : 73)

Ενώ η θεωρία του Braithwaite, ασχολείται κατά ένα μεγάλο μέρος με την ντροπή ως ένα ανεπίσημο κοινωνικά έλεγχο, το δόγμα της πρόληψης του εγκλήματος εστιάζει πάνω στον επίσημο κοινωνικό έλεγχο (ο οποίος ασκείται από τους δικαστές και τους άλλους φορείς της εφαρμογής του νόμου). Αυτή η

εκδοχή της θεωρίας του ελέγχου υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι είναι βασικά λογικοί και υπολογίζουν τις ωφέλειες και το κόστος της διάπραξης ενός εγκλήματος. Εάν βρουν το κόστος μεγαλύτερο από την ωφέλεια, θα απέχουν από τη διάπραξη κάποιου εγκλήματος. Το κόστος του εγκλήματος, σύμφωνα με το δόγμα της πρόληψης του εγκλήματος, είναι η νομική τιμωρία, όπως η σύλληψη, η ποινική δίωξη, η φυλάκιση, ή η θανάτωση. Γι' αυτό, δόγμα της πρόληψης του εγκλήματος υποστηρίζει ότι η τιμωρία αποτρέπει το έγκλημα και η έλλειψη της το ενθαρρύνει. (οπ. π : 73)

Κριτική της θεωρίας του ελέγχου

Όπως είδαμε, η θεωρία του ελέγχου στο σύνολο της στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σε εμπειρικά δεδομένα. Αυτό αληθεύει ειδικά στην περίπτωση του Hirschi. Αλλά κατά ουσία όλη αυτή η στήριξη από τα δεδομένα αφορά μόνο από την εγκληματική συμπεριφορά των εφήβων. Η θεωρία του Hirschi είναι χρήσιμη για την εξήγηση της νεανικής εγκληματικότητας, αλλά λιγότερο εφαρμόσιμη στα εγκλήματα του λευκού περιλαίμιου, τα οποία τυπικά διαπράττονται από φιλόδοξους, σεβαστούς ενήλικες που δε στερούνται κοινωνικών δεσμών. Ένας λόγος – κλειδί είναι ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στον κόσμο που ζουν οι νέοι και σ' αυτόν που ζουν οι ενήλικοι. Στον κόσμο των νέων, η συμβατικότητα και η παρέκκλιση, το καλό και το κακό, είναι σαφώς χωρισμένα και αντίθετα το ένα από άλλο. Ο ενστερνισμός της συμβατικότητας είναι, γι' αυτόν το λόγο, κατηγορηματικά η παρεμπόδιση της παρέκκλισης. αλλά στον περισσότερο κόσμο των ενηλίκων, όταν οι άνθρωποι μαθαίνουν μία συμβατική συμπεριφορά, μαθαίνουν συγχρόνως και να πραγματοποιούν μία παρεκκλίνουσα πράξη. (οπ. π : 75)

2.5.4 Θεωρία της πολιτιστικής παρέκκλισης

Κατά τις θεωρίες της πολιτιστικής παρέκκλισης, η επίδραση των παραβατικών συντρόφων και των αξιών τους είναι καθοριστική.

Κατά τον Matza (1964), η ιδεολογία του συστήματος παιδικής προστασίας δημιουργεί στους νέους την εντύπωση αδικιών, με συνέπεια να

οδηγούνται στην παραβατικότητα. Παραβαίνοντας το νόμο, ο ανήλικος δεν επιδιώκει να εφαρμόσει, έναν άλλον κανόνα. Ξέρει πως διαπράττει αδίκημα. Όμως, ο νόμος θεωρεί πως δεν είναι εφαρμόσιμος στην περίπτωση του. Κι αυτό γιατί από τις πρώτες επαφές με την ποινική δικαιοσύνη διαπιστώνει μια σχεδόν ολική “ αυθαιρεσία ” κατά την λήψη των αποφάσεων και τον καθορισμό των μέτρων που τον αφορούν, μια και οι δικαστές, εκτός από την υλική πράξη της παράβασης , συνεκτιμούν ένα σωρό άλλα στοιχεία, που, ίσως που λόγω της άγνοιας που έχει ο ανήλικος των θεωρητικών νομικών κατασκευών (λ.χ. λόγοι που αίρουν τον άδικο χαρακτήρα της πράξης ή τον καταλογισμό ή εξαλείφουν το αξιόποιο κ.τ.λ.), τον οδηγούν στην ανάπτυξη “ τεχνικών εξουδετέρωσης ”, (της ηθικής ευθύνης για την πράξη που εμφανίζεται ηθικά ουδέτερη) , με την εκλογίκευση και δικαιολόγηση της συμπεριφοράς του που τον απελευθερώνουν από ηθικούς καταναγκασμούς και τον σπρώχνουν στην παραβατικότητα. (Αλεξιάδης, 2004 : 56)

Η παραβατικότητα χαρακτηρίζεται ως μια διαδικασία. Το γλίστρημα προς αυτήν γίνεται με τμηματικές, βαθμιαίες, ανεπαίσθητες σχεδόν για τον ανήλικο κινήσεις. Ο ανήλικος ζει, κατά τρόπο μεταβατικό, μεταξύ συμμόρφωσης στους κανόνες και παραβατικότητας, αποφεύγει την λήψη απόφασης και την οποιαδήποτε οριστική του ένταξη εδώ και εκεί. Και σ’ αυτό το σημείο είναι κρίσιμη η οποιαδήποτε παρέμβαση των οργάνων του κοινωνικού ελέγχου, αφού η δικαστική εξουσία έχει την ευθύνη κατανομής και απονομής της σχετικής στιγματιστικής ετικέτας. Έτσι για τον Matza, με την διαπιστούμενη αλληλεπίδραση μεταξύ δικαστικών , επιμελητών ανηλίκων κ.τ.λ. παραβατικού νέου, δεν μπορεί να γίνει λόγος για παραβατικότητα ως προϊόν υποπολιτισμού. Ιδιαίτερα στην περίπτωση των ανηλίκων που ακριβώς το νεαρό της ηλικίας του καθιστά απίθανη τη δημιουργία μιας αντιθετικής υποκουλτούρας. (Herpin, 1973 : 67)

Παραπλήσια, ως προς αυτό το σημείο, εμφανίζεται και η άποψη του Festinger. Κατ’ αυτήν τα άτομο που βρίσκεται σε κατάσταση συγκρουόμενων προσδοκιών προσπαθεί να επανασυλλάβει το νόημα της κατάστασης για να λύσει τη δυσαρμονία. Ανάμεσα στους δύο πόλους βρίσκεται η παρέκκλιση και η δυσαρμονία δεν καθίσταται δυνατόν να αρθεί, το άτομο μπορεί να θεωρήσει πως οποιαδήποτε απόπειρα συμμόρφωσης είναι μάταιη. (Φαρσεδάκης, 1996 : 112)

Η κοινωνική ετερογένεια και η ποικιλία αξιών και κανόνων που παρατηρείται στις μέρες μας έχει ως συνέπεια τη γένεση της παραβατικής

συμπεριφοράς σε άτομα που κοινωνικοποιούνται μέσα στα πλαίσια της ομάδας που πιστεύει σε αξίες και έχει κανόνες διαφορετικούς ή και αντίθετους από εκείνους της ευρύτερης κοινωνίας . κατ' αυτόν τον τρόπο, η παραβατικότητα είναι κάτι το " φυσιολογικό " για την ιδιαίτερη υποπολιτισμική ομάδα και μαθαίνονται, όπως και οποιαδήποτε άλλη κοινωνική συμπεριφορά. (οπ. π.: 112)

Αλλά οι διαφορές επί μέρους θεωρίες που στεγάζονται κάτω από τον τίτλο της πολιτιστικής παρέκκλισης, εκτός από το κοινό σημείο εκκίνησης εμφανίζουν και αρκετές διαφορές.

Κατά τον A. Cohen (1955) που, επωφελούμενος από τη σχετική έρευνα του σε παραβατικούς ανηλίκους, δημιουργεί μια γενική υποπολιτισμική θεωρία – περιγράφοντας το πνεύμα της, τον τρόπο δημιουργίας και διατήρησης της – όχι ως υποσυστήματος, αλλά ως ενός " συστήματος υποπολιτισμικού " , ο κεντρικός μηχανισμός πάνω στον οποίο βασίζεται η παραβατικότητα είναι η κοινωνικοποίηση. Η θεωρία του στηρίζεται, ειδικότερα, στις δυσχέρειες που συναντούν , κατά την κοινωνικοποίηση τους, των λαϊκών τάξεων. Υπάρχει αντιφατικότητα μεταξύ οικογενειακής και σχολικής κοινωνικοποίησης. Σ' αυτήν την αντίφαση, αντιδρώντας τα παιδιά, οδηγούνται στην δημιουργία εγκληματικών συμμοριών. Όσο η κοινωνικοποίηση περιορίζεται στην οικογενειακή αγωγή, τα παιδιά εσωτερικεύουν ομοιογενή και συνεπή πρότυπα. Μόλις έλθουν σε επαφή με το σχολικό σύστημα που βασίζεται στις αξίες της μεσαίας τάξης , όπου στην ουσία τους ζητείται να απαρνηθούν την πολιτιστική τους προέλευση για να ασπαστούν τα πρότυπα της μέσης τάξης , εξανίστανται. (Herpin,1973: 68)

Υποκείμενο στην πίεση δύο αντίθετων πολιτισμών – που καθ' αυτόν δεν αποτελούν πηγή παραβατικότητας – το παιδί των λαϊκών τάξεων αντιδρά. Αντί να δημιουργήσει ένα συμφιλιωτικό πολιτισμό, ρυθμίζει κατά τρόπο συμβολικό , το πρόβλημα , πράγμα που δείχνει τη σύγχυση στην οποία βρίσκεται, εξαιτίας της ανικανότητας του να επιλύσει την αντίφαση μεταξύ δύο εσωτερικευμένων πολιτισμών. Οι ασυνέπειες του υπερεγώ ή των πολιτιστικών αξιών είναι στη βάση της παραβατικότητας των ανηλίκων. (οπ. π : 69)

Έτσι , ο παραβατικός υποπολιτισμός δεν είναι τίποτε άλλο από το σύνολο των κανόνων στους οποίους συμφωνούν τα μέλη της ομάδας – για τις εσωτερικές τους σχέσεις , αλλά και για την αντιμετώπιση του εξωτερικού κόσμου. Παρέχει στα μέλη ένα είδος νομιμοποίησης που τους επιτρέπει, όταν

συλλαμβάνονται , αφηφούν τις αρχές, να δικαιολογούν και να ερμηνεύουν τις πράξεις τους. Η παραβατικότητα των συμμοριών αποτελεί ένα σύστημα ρόλων που ενσωματώνεται στο κοινωνικό σύστημα. Η παραβατική υποκοουλτούρα είναι ένα σύνολο κανόνων που καθορίζει αυτή την διπλή ένταξη. (ο.π.π : 69)

Κριτική της θεωρίας

Οι θεωρίες της πολιτιστικής παρέκκλισης κρίνονται θετικά και αρνητικά. Ως κυριότερη συμβολή τους θεωρείται η αναγνώριση πως ορισμένες μορφές, ελαφρότερης ιδίως, παραβατικότητας συνιστούν ένα παραδεκτό μέρος της κοινωνικής δραστηριότητας των ανηλίκων. Στις περισσότερες περιπτώσεις η παραβατικότητα δεν συνεχίζεται μετά την ανηλικότητα και ούτε εμφανίζονται σ' αυτούς τους νέους οποιεσδήποτε διαταραχές συμπεριφοράς ή άλλες. Όμως, οι έρευνες , συγχρόνως , δείχνουν – πράγμα που δεν συμβιβάζεται με τις θεωρίες – πως σε άλλες περιπτώσεις δεν υπάρχει καμία διαφορά ανάλογα με την κοινωνική τάξη, πως ακόμα και στην ίδια ομάδα παραβατικών παιδιών – της εργατικής τάξης λ/χ. – οι υπότροποι διαφοροποιούνται από τους άλλους και πως υπάρχει μια γενική θεώρηση δυσπροσαρμοστικότητα, κοινή τόσο σ' αυτούς που προέρχονται από χαμηλές κοινωνικό – οικονομικές τάξεις, όσο και σ' αυτούς που προέρχονται από τη μέση. (Stott,1960 k 1966 – Conger k Miller, 1966- Roff, Sells k Golden,1972, West k Farrington, 1973 : 34)

Εξάλλου, το γεγονός πως τα θύματα των παραβατικών αυτών των συμπεριφορών σε περιοχές κοινωνικά μειονεκτικές και υψηλής παραβατικότητας ανήκουν σε άλλους φτωχούς ανθρώπους, καθώς και το ότι οι κάτοικοι αυτών των περιοχών καταδικάζουν , εξίσου με τους άλλους αυτές τις πράξεις, αντιπροσωπεύεται πλήρως τις εξηγήσεις που προσπαθούν να δώσουν οι θεωρίες αυτές. (Kornhauser,1978, Rutter k Giller, 1985: 53)

2.5.5. Η θεωρία της σύγκρουσης κανόνων συμπεριφοράς

Σύμφωνα με τον Thorsten Sellin το έγκλημα αποδίδεται στις συγκρούσεις που προκαλούνται στον ψυχικό κόσμο του ατόμου. Το άτομο γεννιέται μέσα σε ένα ορισμένο πολιτισμικό περιβάλλον και δέχεται τις

επιρροές αντιλήψεων και ιδεών σχετικά με τα ήθη, τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, τους κοινωνικούς θεσμούς κλπ. Όλες αυτές οι ιδέες αποτελούν πολιτιστικά στοιχεία, που εμφυτεύονται στον πνευματικό του κόσμο και μεταβάλλονται σε προσωπικά στοιχεία, σε τέτοιο βαθμό που μπορεί να λεχθεί ότι αποτελούν την ίδια του την προσωπικότητα. Το κάθε άτομο αποτελεί μέρος κάποιων κοινωνικών ομάδων. Η κάθε ομάδα έχει κανόνες συμπεριφοράς και δικές τις πεποιθήσεις που το άτομο πρέπει να ακολουθήσει. Το άτομο επιλέγει σε ποιες ομάδες θα ενταχθεί. Η επιλογή του στηρίζεται στο πόσο οι απόψεις του και οι αντιδράσεις του με αυτές της κάθε ομάδας. (Αλεξιάδης,1986 : 63)

Κριτική της θεωρίας

Οι θεωρίες της κοινωνικής εκμάθησης της επιθετικής και παραβατικής συμπεριφοράς, σημειώνεται πως είναι αδύνατο να ελεγχθούν εμπειρικά στο σύνολο τους. Παραβλέπουν την διερεύνηση ορισμένων μεταβλητών (λ.χ. φύλου και ηλικίας). Δεν εξειδικεύουν πως, ακριβώς, πως αποκτάται η αντικοινωνική συμπεριφορά και γιατί υπάρχουν τόσο σημαντικές διαφορές στην συμπεριφορά. Επιπλέον αφήνουν άλυτα πολλά προβλήματα (λ.χ. πως συμβιβάζονται οι εμπειρικές παρατηρήσεις πως η υπερβολική τιμωρία χαρακτηρίζει τις οικογένειες των επιθετικών παιδιών, αλλά και η έλλειψη πειθαρχίας είναι το χαρακτηριστικό των οικογενειών των ανηλίκων κλεπτών κ.τ.λ.). Αλλά το κυριότερο, είναι πως οι θεωρίες αυτές, βασίζονται, όχι σε παρατηρήσεις της πραγματικής ζωής, αλλά σε εργαστηριακές έρευνες (Harris, 1973 – Harris k Samerotte, 1975 – Cloutier k Dionne, 1981 – Rutter k Giller, 1985). Δεν μας λένε τίποτε για το τι πραγματικά συμβαίνει στις οικογένειες των παραβατικών ανηλίκων.

Πάντως, οι Rutter k Giller(1985) κρίνουν ότι η θεωρία και οι έρευνες του Patterson που χρησιμοποιούν στοιχεία παρατήρησης από την κατάσταση της πραγματικής ζωής – παρ' ότι βασίζονται σε επιλεγμένα δείγματα επιθετικών και παραβατικών παιδιών – συμβάλλουν σημαντικά στην κατανόηση του προβλήματος που μας απασχολεί, με την απόδειξη της σπουδαιότητας του στοιχείου “ στοργής ” στις σχέσεις γονέων – παιδιών. Αλλά η σημαντικότερη συμβολή του Patterson είναι, ασφαλώς, πως κατάφερε να αποδείξει ότι τα δεδομένα της παρατήρησης μπορούν να μεταφράσουν γενικές έννοιες, όπως η “ επίβλεψη ” ή “ αυστηρότητα πειθαρχίας ” σε πιο κατανοητές τμηματικές διαδικασίες που παρέχουν μια μεγαλύτερη δυνατότητα να απαντηθεί το

ερώτημα : ποιες ιδιότητες των πράξεων και συμπεριφορών των γονέων καθιστούν πιο αποτελεσματική την επίτευξη των επιθυμητών στόχων. (Φαρσεδάκης, 1985 : 110).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

3.1. Bullying

3.1.1. Bullying το «πρώτο βήμα» στην παραβατικότητα

Το bullying είναι αγγλική λέξη και αποτελεί αδιαμφισβήτητα δυσμετάφραστο όρο. Σύμφωνα με το OXFORD ENGLISH-GREEK DICTIONARY η λέξη “bully” μεταφράζεται “νταής”, “φωνακλάς”, “τύραννος” όταν απαντάται ως ουσιαστικό και “απειλώ”, “εκφοβίζω”, “εξαναγκάζω” όταν απαντάται ως ρήμα. (Oxford English-Greek Learner’s Dictionary).

Ας δούμε, όμως, εισαγόμενοι και ουσιαστικά στο θέμα, κάποια στοιχεία ορισμού: Το bullying είναι ένας «τεχνικός», ουσιαστικά, όρος ο οποίος περικλείει:

- πράξεις παραβατικού χαρακτήρα
οι οποίες
- τελούνται από ανήλικους εναντίον ανηλίκων
και
- έχουν επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα.

Περιφραστικά, λοιπόν, θα μπορούσαμε γενικά να ορίσουμε το bullying ως μορφή βίας η οποία εκδηλώνεται μεταξύ ανηλίκων. (Oxford English-Greek Learner’s Dictionary).

3.1.2. Το bullying στην πράξη

Κατά τις παραβατικές αυτές πράξεις ο πιο δυνατός ανήλικος ή η πιο δυνατή ομάδα ανηλίκων επιτίθεται / προσβάλλει (σ)τον λιγότερο δυνατό ανήλικο ή (σ)τη λιγότερο δυνατή ομάδα ανηλίκων. Θεωρείται, λοιπόν, ότι υπάρχει εδώ η χρήση από κάποιον της δύναμης ή της υπερέχουσας κατάστασής του προκειμένου να εκφοβίσει, να βλάψει ή να ταπεινώσει κάποιον άλλο. Κατά τον νορβηγό Καθηγητή Dan Olweus, κατά το bullying υπάρχει διαφορά δύναμης μεταξύ θύτη και θύματος τέτοια ώστε το θύμα να αδυνατεί να αμυνθεί και να

αντιδράσει. Το bullying ξεκινά ως φαινόμενο στα χρόνια του δημοτικού, κορυφώνεται στα χρόνια του γυμνασίου και συνεχίζεται στα χρόνια του λυκείου. (Olweus, 1993: 33)

Μορφές bullying

- **σωματική** (π.χ. ελαφρά χτυπήματα, κλωτσιές, φτύσιμο, σπρώξιμο, κλοπή προσωπικών αντικειμένων)
 - **λεκτική** (π.χ. σαρκασμός, μοχθηρά πειράγματα, παρατσούκλια, απειλές)
 - **ψυχολογική-κοινωνική** (π.χ. διάδοση φημών, δολοπλοκίες σε κοινωνικές σχέσεις, προσπάθειες για κοινωνικό αποκλεισμό, εκβιασμό ή εκφοβισμό)
- Όσο προχωρούν οι σχολικές τάξεις και, συνεπώς, μεγαλώνει η ηλικία των παιδιών οι σωματικές προσβολές δείχνουν να μειώνονται ενώ η λεκτική και η ψυχολογική-κοινωνική διάσταση του bullying παραμένουν σταθερές. (Οπ. π.: 34)

3.1.3. Bullying και φύλο

Τα αγόρια συνήθως ασκούν ή βιώνουν την σωματική και λεκτική μορφή και με άμεσες συμπεριφορές. Τα κορίτσια συνήθως ασκούν ή βιώνουν την λεκτική και ψυχολογική μορφή και με έμμεσες συμπεριφορές (εδώ συχνότερα παρατηρούνται ο σαρκασμός, οι προσβολές σεξουαλικής φύσεως και η διάδοση φημών):

(Ahmad, Smith & Sharp, 1994: 77)

«Περιβάλλον» εκδήλωσης του φαινομένου

Το bullying είναι διαδεδομένο στο σχολικό, στο φιλικό και στο οικογενειακό περιβάλλον και, έτσι, μπορεί να εντοπιστεί σε σχολικές αυλές, σε γειτονιές και σε σπίτια. Όπως, επομένως, παρατηρούμε είναι ένα πρόβλημα το οποίο εκδηλώνεται σε όλους τους φορείς κοινωνικοποίησης. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι επιθέσεις bullying πολλές φορές λαμβάνουν χώρα ακόμη και ενώπιον

ενηλίκων (π.χ. οι δάσκαλοι ή οι γονείς) οι οποίοι αγνοούν την έκταση και σημασία του προβλήματος μα και ενώπιον άλλων παιδιών τα οποία τις περισσότερες φορές είναι απρόθυμα να αναμειχθούν ή απλά δεν ξέρουν πώς να βοηθήσουν. (Charach, Pepler, & Ziegler, 1995: 43)

3.1.4. Το bullying “σε αριθμούς”

Έρευνα καταδεικνύει ότι στις Η.Π.Α. το bullying αφορά το 29,9% των μαθητών (το 13% ως θύτες, το 10,6% ως θύματα και το 6,3% ως θύτες και θύματα). (Nansel, Overpeck, Pilla, Ruan, Simons-Morton, & Scheidt, 2001).

Σε μια άλλη εκτίμηση του Καθηγητή Dan Olweus, το 15% των μαθητών ασκούν ή πέφτουν θύματα bullying. (Olweus, 1993: 77).

Συνεχίζοντας, σύμφωνα με έκθεση του National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) από τους ερωτηθέντες:

- **17%** έχουν πέσει θύματα μερικές φορές ή τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα
- **19%** έχουν καταστεί θύτες μερικές φορές ή τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα
- **6%** έχουν καταστεί και θύτες και θύματα στα ως άνω χρονικά πλαίσια.

Τέλος, σύμφωνα με έρευνα του World Health Organization Health Behavior in School-Aged Children εκτιμήθηκε ότι στις Η.Π.Α. στις τάξεις του γυμνασίου 1.600.000 παιδιά πέφτουν θύματα τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα και ότι 1.700.000 παιδιά ασκούν bullying τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα. (Nansel, Overpeck, Pilla, Ruan, Simons-Morton, & Scheidt, 2001)

3.1.5. Το προφίλ του θύτη

Οι bullies έχουν ανάγκη να νιώσουν δυνατοί / ισχυροί (μπορούμε να πούμε ότι νιώθουν ενός είδους ανασφάλειας για την δύναμή τους) και αντλούν

ευχαρίστηση και ικανοποίηση με το να κακομεταχειρίζονται τους άλλους. Παρ' όλα αυτά έχουν μικρή ή καθόλου εμπάθεια για τα θύματά τους (άρα δρουν αδιακρίτως) και συχνά δικαιολογούν τις πράξεις τους λέγοντας ότι τα θύματα τους προκάλεσαν – λένε δηλαδή ένα μικρό ψεματάκι και φαίνεται να μην έχουν το θάρρος να παραδεχθούν την προβατική τους συμπεριφορά ερχόμενοι ενώπιον των ευθυνών τους. (Batsche & Knoff, 1994: 55).

Επιπρόσθετα, είναι συχνά ανυπάκουοι, προκλητικοί ή εναντιώνονται στους ενηλίκους (σ'έναν γενικό, δηλαδή, χαρακτηρισμό αντιδραστικοί) καθώς και αντικοινωνικοί. Σε επίπεδο σχολείου τείνουν να παραβαίνουν τους σχολικούς κανόνες. (Κουράκη, 2004: 217).

Συνεχίζοντας, οι bullies φέρονται να έχουν ελάχιστο άγχος και υπερβολική αυτοεκτίμηση (δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι θυματοποιούν άλλους γιατί νιώθουν άσχημα για τους εαυτούς τους). Τους διακρίνει, επίσης, το ότι έχουν μάθει να αντεπιτίθενται για να διαχειρίζονται τα όποια προβλήματά τους, συμπεριφέρονται, δηλ., με βιαιότητα. (οπ. π.: 94).

Τέλος, οι bullies φαίνεται ότι συχνά προέρχονται από οικογένειες όπου οι γονείς «σηκώνουν χέρι» ως τιμωρία και τους παραμελούν – από εστίες δηλ. από τις οποίες λείπει η ζεστασιά και η θαλπωρή (π.χ. διαλυμένες οικογένειες). (οπ. π.: 95)

3.1.6. Το προφίλ του θύματος

Τα θύματα συνήθως είναι οι ήσυχτοι και ευαίσθητοι μαθητές, αγχώδεις και ανασφαλείς. Δεν εμφανίζουν επιθετική ή προκλητική συμπεριφορά και σπάνια αμύνονται ή αντεπιτίθενται ακόμα κι όταν δέχονται προσβολές. (Batsche & Knoff, 1994: 45)

Σε ότι αφορά την οικογένεια από την οποία προέρχονται , τα θύματα φέρονται να είναι πολύ κοντά στους υπερπροστατευτικούς, εν προκειμένω, γονείς τους. (Olweus, 1993: 41)

Το κυριότερο και καθοριστικό χαρακτηριστικό των θυμάτων είναι το ότι είναι σωματικά ή ψυχολογικά πιο αδύναμοι από τους συνομηλίκους τους. (ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ, Κυριακή 11 Ιουνίου 2006, σελ. 48).

Όπως και παραπάνω αναφέρθηκε, οι bullies δρουν αδιακρίτως: βασικό όμως στοιχείο της θυματοποίησης σε πολλές περιπτώσεις αποτελεί η

διαφορετικότητα ή, πιο συγκεκριμένα, η απόκλιση από κάποιον κοινά αποδεκτό μέσο όρο χαρακτηριστικών και συμπεριφορών. Γι' αυτόν τον λόγο συχνά θυματοποιούνται παιδιά που έχουν ανεπτυγμένη μαθητική κουλτούρα, παιδιά άλλης εθνικότητας και ή θρησκείας ή παιδιά με κάποια αναπηρία (ιδίως όταν αυτή δεν είναι τόσο φανερή). Πάντως, άλλα χαρακτηριστικά όπως το βάρος, το ντύσιμο ή το να φορά κάποιος γυαλιά μυωπίας δεν φαίνεται να είναι παράγοντες που θα μπορούσαν να συσχετισθούν με την εν προκειμένω θυματοποίηση. (<http://www.novita.org.au/content.asp?p=447>)

3.1.7 Συνέπειες του φαινομένου

Καταρχάς, το bullying μπορεί να έχει αντίκτυπο στο κοινωνικό περιβάλλον ενός σχολείου δημιουργώντας κλίμα φόβου μεταξύ των μαθητών, εμποδίζοντας την ικανότητά τους να μάθουν και οδηγώντας σε αντικοινωνικές συμπεριφορές. Επιπρόσθετα, κατά την έκθεση του National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) (η οποία αναφέρθηκε ξανά πιο πάνω), θύματα μα και θύτες του bullying αντιμετωπίζουν κοινά προβλήματα όπως μοναξιά, δυσκολία στο να κάνουν φίλους, μαθησιακές δυσκολίες ή αποτυχία στο σχολείο και πολλές φορές υιοθετούν προβληματικές συμπεριφορές (π.χ. κάπνισμα, αλκοολισμός). Συνεχίζοντας, το bullying συνδέεται και με άλλες μορφές αντικοινωνικής ή παραβατικής συμπεριφοράς όπως βανδαλισμούς, κλοπές σε καταστήματα (shoplifting), “κοπάνες” ή αποβολές από το σχολείο ή διακοπή του σχολείου και χρήση ναρκωτικών ή άλλων ψυχοτρόπων ουσιών (π.χ. χαπιών). (Oliver, Hoover, & Hazler, 1994: 27)

Κι ας περάσουμε στο μάλλον σημαντικότερο στοιχείο της μελέτης: “...Οι bullies φαίνεται ότι διατηρούν την συμπεριφορά αυτή και κατά την ενηλικιότητα, επηρεάζοντας αρνητικά την ικανότητά τους να αναπτύξουν και να διατηρήσουν εποικοδομητικές σχέσεις και ομαλή κοινωνική ζωή...”. Σ' αυτή τη διαπίστωση, λοιπόν, το bullying προβάλλει ως η αρχή ενός δείγματος γενικώς αντικοινωνικής και παραβατικής συμπεριφοράς η οποία μπορεί να επεκταθεί στην ενηλικιότητα. Κι ας δούμε πώς μεταφράζεται η διαπίστωση αυτή σε αριθμούς: σύμφωνα με έρευνα του Καθηγητή Dan

ΟΙweus στην Νορβηγία και τη Σουηδία το bullying μπορεί να οδηγήσει σε εγκληματική συμπεριφορά στο μέλλον εφόσον:

Το **60%** των αγοριών που ήταν bullies στο γυμνάσιο καταδικάστηκαν για τουλάχιστον ένα έγκλημα ως ενήλικες

Το **35-40%** των ως άνω αγοριών είχαν και πλέον καταδίκες από την ηλικία των 24 (ΟΙweus, 1993: 59)

Μετά, επομένως, από αυτές τις διαπιστώσεις μπορούμε κάλλιστα να θεωρήσουμε πώς το bullying μπορεί να αποτελεί ένα πρώτο στάδιο εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς, ένα «**πρώτο βήμα**» στην παραβατικότητα.

3.2 Χουλιγκανισμός

3.2.1 Τι είναι ο Χουλιγκανισμός

Ο χουλιγκανισμός ονομάστηκε έτσι από τον όρο "*hooliganism*" που χρησιμοποιείται από τη δεκαετία του 1890 για να χαρακτηρίσει τη συμπεριφορά συμμοριών των δρόμων. Η χρήση του όρου εμφανίζεται σε μια αναφορά της Αστυνομίας του Λονδίνου το 1898, αλλά ενδεχομένως δεν είναι η πρώτη. Μία επικρατής θεωρία αναφέρει πως ο όρος πάρθηκε από το όνομα του Πάτρικ Χούλιγκαν ο οποίος ήταν Ιρλανδός βάνδαλος που έμενε στο [Λονδίνο](#). Μια άλλη θεωρία αναφέρει πως ο όρος προέρχεται από τον απολίτιστο τρόπο ζωής μιας Ιρλανδικής αγροτικής οικογένειας. Άλλη θεωρία υποστηρίζει ότι ο όρος πάρθηκε από μία συμμορία του δρόμου στο [1σλινγτον](#) του Λονδίνου που είχε το όνομα "Χούλι". Τέλος, υπάρχει και μια θεωρία που υποστηρίζει ότι ο όρος βασίζεται στην Ιρλανδική λέξη "*houlie*" που χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει ένα έκλυτο πάρτι. ([www. βικιπαιδεία](#))

Ως **χουλιγκανισμός** αναφέρεται η ανάρμοστη και [βίαιη](#) συμπεριφορά οπαδών αθλητικών ομάδων που οδηγεί στη διατάραξη της τάξης. Εκφάνσεις χουλιγκανισμού συνήθως θεωρούνται πράξεις όπως η υβριστική

συμπεριφορά σε γήπεδα κατά τη διάρκεια αγώνων πολλές φορές με ρατσιστική διάθεση, η επιθετική συμπεριφορά σε αυτούς τους χώρους, οι εισβολές οπαδών στον αγωνιστικό χώρο πολλές φορές με βίαιες διαθέσεις, οι ομαδικές συγκρούσεις οπαδών εντός και εκτός γηπέδων καθώς και δολοφονίες που γίνονται μεταξύ οπαδών που τάσσονται υπέρ διαφορετικών ομάδων. ([www. βικιπαιδεία.](http://www.βικιπαιδεία.))

Ο όρος χρησιμοποιείται πολύ συχνά για να περιγράψει την συμπεριφορά των οπαδών σε αγώνες [ποδοσφαίρου](#). Με αυτόν τον τρόπο δηλώνονται βανδαλισμοί και ομαδικές συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα πριν, κατά τη διάρκεια, ή μετά από έναν ποδοσφαιρικό αγώνα, αλλά δεν είναι λίγες οι φορές που προκαθορισμένες συγκρούσεις μεταξύ οπαδών γίνονται ανεξάρτητα από τους αγώνες ή με αφορμές αγώνες άλλων αθλημάτων. ([www. βικιπαιδεία.](http://www.βικιπαιδεία.))

3.2.2 Η Ιστορία του Χουλιγκανισμού

Το ποδόσφαιρο στην [Αγγλία](#) προήλθε από παραδοσιακές εκδηλώσεις που περιλάμβαναν παιχνίδι με μια μπάλα που είχαν συνήθως μαζική συμμετοχή από τους κατοίκους της περιοχής όπου λάμβανε χώρα. Γενικά σκοπός ήταν συνήθως η μεταφορά της μπάλας από ένα σημείο της πόλης σε ένα άλλο ή η κατοχή της μπάλας από έναν συμμετέχοντα μέχρι κάποια προκαθορισμένη διάρκεια. Η μαζική συμμετοχή υποδηλώνει τις βίαιες συγκρούσεις που ξεσπούσαν πολλές φορές σε τέτοιου είδους εκδηλώσεις. Από το 1314 ακόμη, ο [Εδουάρδος Β' της Αγγλίας](#), απαγόρευσε τέτοιου είδους εκδηλώσεις διότι όπως αναφέρει μπορεί να προκαλούσαν κοινωνικές αναταραχές ή και [προδοσία](#). Στην ίδια χώρα και αφού οι πρώτοι κανόνες του σύγχρονου ποδοσφαίρου είχαν εδραιωθεί, σημειώθηκαν μεγάλες αναταραχές μετά τον αγώνα της [Πρέστον Νορθ Εντ](#) με την [Άστον Βίλα](#). Οι δύο ομάδες λιθοβολήθηκαν και χτυπήθηκαν άσχημα με ξύλα και αναφέρεται ότι ένας παίκτης της Πρέστον έμεινε αναίσθητος. Τον επόμενο χρόνο καταγράφηκαν συμπλοκές μεταξύ οπαδών της Πρέστον με οπαδούς της [Κουϊνς Παρκ Ρέιντζερς](#) καθώς το 1905 κάποιοι υποστηρικτές της Πρέστον δικάστηκαν για χουλιγκανισμό μετά τον αγώνα της ομάδας με την [Μπλάκμπερν](#). Μεταξύ τους ήταν και μια "μεθυσμένη και εκτός τάξης" 70χρονη γυναίκα. Στο διάστημα του

μεσοπολέμου δεν καταγράφηκαν αντίστοιχα φαινόμενα, αλλά κατά τη [δεκαετία του 1950](#) εμφανίστηκε η [μόδα](#) των [Μοντς](#) και αυτή των [Ρόκερς](#) που όπως αναφέρεται ομάδες κάθε παράταξης είχαν συγκρούσεις μεταξύ τους, με αφορμή διαφορές στην ιδεολογία και στον τρόπο εμφάνισης. Τέτοιου είδους αντιθέσεις όξυναν το κλίμα μεταξύ των οπαδών αντιπάλων ομάδων και εμφανίστηκε ένα νέο κύμα χουλιγκανισμού. Το 1956, οπαδοί της [Λίβερπουλ Φ.Κ.](#) και της, επίσης από την πόλη του [Λίβερπουλ](#), [Έβερτον](#), έλαβαν μέρος σε διάφορα περιστατικά καταστροφής τρένων. Από το 1965 αναφέρονται κάθε χρόνο κατά μέσο όρο περίπου 25 περιστατικά χουλιγκανισμού στην Αγγλία. (BBC-h2g2-Mods-1960's fun Lovin Criminals – A707627).

Στην ήπειρο της [Αμερικής](#) έχουν καταγραφεί φαινόμενα χουλιγκανισμού από το [1964](#). Εκείνη τη χρονιά στο [Περού](#) σκοτώθηκαν περισσότεροι από 300 και τραυματίστηκαν 500 σε έναν αγώνα μεταξύ Αργεντινής και Περού, προκριματικό για τους [Ολυμπιακούς Αγώνες του Τόκιο](#). Στην [Αργεντινή](#) σκοτώθηκαν περίπου 70 άτομα σε έναν ποδοσφαιρικό αγώνα στο [Μπουένος Άιρες](#), αφού κάποιοι πετούσαν καιόμενα κομμάτια χαρτιού στις κερκίδες. Αναφέρεται ότι έχουν σκοτωθεί στην Αργεντινή 40 άτομα από το [1992](#) ως το [2002](#) σε συγκρούσεις που σχετίζονται με χουλιγκανιστική συμπεριφορά. Το [1969](#), μεταξύ [Ελ Σαλβαδόρ](#) και [Ονδούρα](#) εξεγέρσεις μετά τον ποδοσφαιρικό αγώνα μεταξύ των εθνικών ομάδων των δύο χωρών δυναμίτισαν τις πολιτικές διαφορές τους και ένας πενθήμερος πόλεμος ξέσπασε που ονομάστηκε από την αφορμή του [Πολέμου του ποδοσφαίρου](#). Το [1971](#) στη [Βραζιλία](#) σκοτώθηκαν τέσσερις και τραυματίστηκαν πάνω από 1500 μετά από συγκρούσεις που ακολούθησαν ποδοσφαιρικό αγώνα στο [Σαλβαδόρ](#). (Major Stadium Disasters)

Στη [δεκαετία του 1970](#) καταγράφονται φαινόμενα χουλιγκανισμού και στην υπόλοιπη [Ευρώπη](#) πέραν της [Αγγλίας](#). Στην [Ιταλία](#) τότε πρωτοεμφανίστηκαν βίαιες πράξεις από οπαδούς σε γήπεδα ποδοσφαίρου, όπως οι ρίψεις επικίνδυνων αντικειμένων προς παίκτες και διαιτητές. Το φαινόμενο οξύνεται από τις οργανώσεις των [Ούλτρας](#) που εμφανίστηκαν στα τέλη της [δεκαετίας του 1960](#) και πολλές φορές σχετίζονται με [νεοναζιστική](#) ιδεολογία. Σκοπός των οργανώσεων αυτών πέρα από την υποστήριξη των ομάδων είναι οι συγκρούσεις με οπαδών αντίπαλων ομάδων. Στην [Ολλανδία](#), το [1974](#), ξέσπασαν συγκρούσεις μεταξύ οπαδών της [Φέγιενорντ](#) και της Αγγλικής [Τότεναμ](#) στον τελικό του [κυπέλλου ΟΥΕΦΑ](#). Από εκείνη την περίοδο και μετά ολοένα και περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες εμφανίζουν έντονα

φαινόμενα χουλιγκανισμού. Μεταξύ τους η [Ισπανία](#), η [Τουρκία](#), η [Νορβηγία](#), η [Πολωνία](#), η [Κροατία](#), η [Ρωσία](#) και η [Ελλάδα](#). ([www. βικιπαιδεία](http://www.βικιπαιδεία))

3.2.3 Ο Χουλιγκανισμός στην Ελλάδα

Ο χουλιγκανισμός εμφανίστηκε στην [Ελλάδα](#) στις αρχές της [δεκαετίας του '80](#) και σε σύντομο χρονικό διάστημα είχε ραγδαία εξελιχθεί σε ανησυχητικό κοινωνικό φαινόμενο. Παρατηρήθηκε κυρίως ανάμεσα σε οπαδούς των μεγάλων ομάδων της [Αττικής](#) και της [Θεσσαλονίκης](#), όμως περιστασιακά και αποσπασματικά παρατηρήθηκε και σε οπαδούς πολλών ομάδων της Ελλάδας, ακόμη και σε διοργανώσεις τοπικού και ερασιτεχνικού επιπέδου. ([www. βικιπαιδεία](http://www.βικιπαιδεία))

Τη [δεκαετία του '90](#) μεταφέρθηκε και στο [μπάσκετ](#), από τους ίδιους οπαδούς που στήριζαν τα [ποδοσφαιρικά](#) σωματεία. Τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί ύφεση στα περιστατικά, παρά το αξιοσημείωτο συμβάν της [29ης Μαρτίου 2007](#) όπου σε συμπλοκή χούλιγκανς του [Ολυμπιακού](#) και του [Παναθηναϊκού](#) υπήρξε νεκρός οπαδός. Μάλιστα, σε έκθεση του [Συμβουλίου της Ευρώπης](#), η [Ελλάδα](#) είναι τελευταία στην κατάταξη των ευρωπαϊκών χωρών που αντιμετωπίζουν πρόβλημα χουλιγκανισμού. ([www. βικιπαιδεία](http://www.βικιπαιδεία))

Ελληνικός χουλιγκανισμός

Γνωστά τα «ραντεβουδάκια» πριν και μετά τους αγώνες

Επιθέσεις στους συνδέσμους

Εισχώρηση ακροδεξιών στοιχείων(misfits,v.o.π.o) (www.ethnos.gr)

3.2.4 Μία Πρώτη Προσέγγιση του Φαινομένου

Παρ' όλο που στην Ελλάδα τα φαινόμενα της βίας στα γήπεδα δεν έχουν ακόμα ιδιαίτερα πανικοβάλλει την κοινή γνώμη, επιχειρούμε μία πρώτη προσέγγιση, του φαινομένου του `` χουλιγκανισμού `` βασιζόμενοι κυρίως στις εμπειρίες ξένων.

Μία πρώτη λοιπόν προσέγγιση είναι :

A) Το ποδόσφαιρο αποτελούσε το σύμβολο μιας αυτόνομης κουλτούρας, της εργατικής τάξης “ της κουλτούρας του φτωχού ” , μέχρι το 2^ο παγκόσμιο πόλεμο. Το ποδόσφαιρο είχε οργανωθεί σε κοινοτική βάση και έδινε σε εκείνες τις γενιές των εργατών την αίσθηση της ένταξης τους σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα καθώς και την ευκαιρία (κύρια μέσα από αγώνες μεταξύ “ χωριών ”) να βγαίνουν λίγο από τον εργασιακό χώρο.

B) Γύρω στα 1960 η επαγγελματικοποίηση του ποδοσφαίρου και η αστικοποίηση (στη σύνθεση) των θεατών έφερε αρκετές μεταβολές ακόμα και στα ίδια στάδια (στέγες για τη βροχή , μπαρ, καθίσματα σε μαξιλάρια) με εξαίρεση το χώρο απ’ όπου παρακολουθούν το ματς, όσοι αγοράζουν “ φθηνό εισιτήριο ” και όπου τους παρακολουθούν οι αστυφύλακες και τα σκυλιά .

Γ) Οι μελέτες γύρω από τον “ χουλιγκανισμό ” συμφωνούν σ’ ένα φαινόμενο που αναφέρεται σε ένα νεανικό πληθυσμό (17 – 21 ετών) εργατικής κυρίως καταγωγής. Προερχόμενοι από συνοικίες όπου η “ συμμορία ” είναι μία από τις προσφιλείς μεθόδους κοινωνικοποίησης των εφήβων. Η “ γαλαρία ” των γηπέδων ταυτίζεται με την ένταξη σε μια υποκουλτούρα της εργατικής νεολαίας και οι εκδηλώσεις δεν στρέφονται μόνο εναντίον των οπαδών της αντίπαλης ποδοσφαιρικής ομάδας, αλλά και εναντίον των εκφραστών της αντίπαλης κοινωνικής ομάδας, δηλ εκείνων που κάθονται “ στα μαξιλάρια ” .

Δ) Το ποδόσφαιρο ως άθλημα, εκφράζει αξίες όπως: συμμετοχή σε μια κοινότητα, εχθρότητα τοπικιστική, καβγάς, πιστά για την νίκη, φυσική δύναμη και ανδρισμό.

Ε) Το ποδοσφαιρικό ματς ως μαζική εκδήλωση επιτρέπει την “ οργάνωση ομάδων ” και το ξεκαθάρισμα λογαριασμών κατά και μετά τον αγώνα.

Στ) Η διεθνοποίηση και η εμπορευματοποίηση του ποδοσφαίρου διέυρνε το σχίσμα ανάμεσα στην “ ομάδα ” και στο “ κοινό ” της. Η ομάδα έχει ξένες βεντέτες και πατρυνάρεται από πλούσιους εφοπλιστές και το κοινό το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να “ φωνάζει στις εξέδρες ” . και φωνάζει άλλοτε τοπικιστικά (π.χ. Λάρισα και Βόλου) άλλοτε κοινωνικά (π.χ. ερασιτεχνικό σωματείο εφοπλιστικού επαγγελματικού) , άλλοτε εθνικά (π.χ. Ελλάδα και Αγγλίας) και άλλοτε “ ρατσιστικά ” (π.χ. λευκοί κατά των μαύρων).
(Πανούσης, 1990: 154, 156)

3.2.5. ΑΙΤΙΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

- Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των οπαδών
- Έντονα κοινωνικά προβλήματα
- Έλλειψη αξιών □ υποτίμηση ανθρώπινης ζωής
- Οι διάφορες μορφές ρατσισμού (www.enet.gr: 2007)

3.2.6. Κατηγορίες Χούλιγκαν

- 1) Αυτοί που προκαλούν καταστροφές χωρίς ιδιαίτερη αφορμή, από έλλειψη παιδείας ή για να κάνουν αισθητή την παρουσία τους έξω από τα παράθυρα των «κέντρων λήψεως αποφάσεων».
- 2) Αυτοί που μεταφέρουν εκτός έδρας εσωτερικές διαφορές και εθνικές αντιπαλότητες.
- 3) Οι οπαδοί από χώρες με υψηλό ποσοστό ανεργίας και αλκοολισμού
- 4) Οι οπαδοί από χώρες με υψηλό ποσοστό ανεργίας και
- 5) Αλκοολισμού (www.madboys.gr: 2006)

3.3. ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΣ

3.3.1. Τι είναι ο βανδαλισμός

Βανδαλισμός είναι η συστηματική μερική ή ολική καταστροφή έργων [τέχνης](http://www.βικιπαιδεία.gr) και πολιτισμού.(www.βικιπαιδεία.gr)

Ο όρος προήλθε από το [Γερμανικό](#) φύλο των [Βανδάλων](#), οι οποίοι συνήθιζαν κατά τις [εκστρατείες](#) τους να καταστρέφουν έργα τέχνης από τους τόπους των κατακτήσεών τους. Κατέστρεφαν κυρίως [αγάλματα](#), αφαιρώντας συνήθως τις [μύτες](#) και τα [αυτιά](#) των προσώπων κι αυτό με αφορμή μια [προκατάληψη](#) που έλεγε πως τα αγάλματα διαθέτουν ψυχή κι έτσι καταστρέφοντάς τα, αφαιρούσαν τη δυνατότητα να εισέρχεται και να εξέρχεται η ψυχή μέσα στο [άγαλμα](#). Στη συνέχεια προχώρησαν και σε καταστροφές άλλων μορφών [τέχνης](#). (www.βικιπαιδεία.gr)

Στις μέρες μας ο όρος βανδαλισμός έχει λάβει μια ευρύτερη διάσταση μη περιοριζόμενος στην καταστροφή έργων τέχνης, αλλά στην καταστροφή γενικότερα ιδιωτικής ή δημόσιας περιουσίας. (www.βικιπαιδεία.gr)

3.3.2 Τύποι βανδαλισμού

Οι συνηθέστερες μορφές βανδαλισμού στη LivePedia.gr:

a)Spam

Η πρόσθεση ακατάλληλων εξωτερικών συνδέσμων με στόχο την αυτοπροβολή.

b)VandalBot

Ένα script ή "robot" που ασκεί βανδαλισμό ή spam *μαζικά* σε λήμματα (εκατοντάδες ή χιλιάδες), διαγράφοντας κείμενα ή προσθέτοντας εμπορικούς συνδέσμους.

c)Παιδαριώδης βανδαλισμός

Πρόσθεση γκράφιτι ή διαγραφή σελίδων.

d)Ανόητος βανδαλισμός

Χρήστες δημιουργούν ενίοτε σελίδες με αστεία ή αντικαθιστούν υπάρχοντα λήμματα με αληθοφανείς ανοησίες. Ο καλύτερος δικτυακός τόπος για περιεχόμενο τέτοιου τύπου είναι η [Φρικηπαιδεία](#) ή η αγγλόφωνη [Uncyclopedia](#)

Παράδειγμα Βανδαλισμού

Επεισόδια στους δρόμους της Αθήνας

Οι ταραχές στην Ελλάδα τον Δεκέμβριο του 2008 είναι μια σειρά πανελλαδικής εμβέλειας ταραχών που προκλήθηκαν έπειτα από το θανάσιμο τραυματισμό του 15χρονου **Αλεξάνδρου Γρηγορόπουλου** από πυροβολισμούς ειδικού φρουρού της [Ελληνικής Αστυνομίας](#). Οι ταραχές έλαβαν μεγάλη έκταση στο σημείο να λάβουν από μερίδα του τύπου και των πολιτικών κομμάτων το χαρακτηρισμό "εξέγερσης". Ο πραγματικός

χαρακτήρας των γεγονότων έγινε αντικείμενο πολιτικής και κοινωνικής τριβής και διχογνωμιών σχετικά με την φύση και τα αίτιά του.

Ο θάνατος του νεαρού μαθητή το βράδυ του Σαββάτου της [6ης Δεκεμβρίου 2008](#) στο κέντρο της [Αθήνας](#) προκάλεσε αντιδράσεις από πολίτες σε όλες τις μεγάλες ελληνικές πόλεις όπως την Αθήνα, τη [Θεσσαλονίκη](#), τα [Ιωάννινα](#), την [Πάτρα](#), το [Ηράκλειο](#), τα [Χανιά](#), την [Κομοτηνή](#), το [Βόλο](#), τη [Μυτιλήνη](#), την [Κέρκυρα](#) και το [Αγρίνιο](#). Πορείες διαμαρτυρίας που διοργανώθηκαν το ίδιο βράδυ του περιστατικού και την επομένη οδήγησαν σε μεγάλες υλικές καταστροφές γραφείων, καταστημάτων, δημοσίων και ιδιωτικών κτηρίων. Οι μεγαλύτερες καταστροφές σημειώθηκαν στην Αθήνα.

3.4. ΒΙΑ ΣΥΜΜΟΡΙΩΝ

3.4.1. ΟΙ ΣΥΜΜΟΡΙΕΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΩΣ ΕΝΔΟΑΣΤΕΑΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Η συμμορία σαν μια μορφή παραβατικής υποκουλτούρας

Η συλλογική και ομαδική φύση των νεανικών παραβατικών συμπεριφορών και των παρεκκλινόντων στυλ, εκφράζεται, πρώτα απ' όλα και στον υποπολιτισμικό τους χαρακτήρα. Για να προσδιορίσουμε όμως την έννοια της υποκουλτούρας, χρειάζεται να εξετάσουμε, έστω και πολύ συνοπτικά την έννοια της κουλτούρας, καθώς επίσης και της μεταξύ τους σχέση.

Ο όρος κουλτούρα αποτελεί τις χαρακτηριστικές εκείνες κανονικότητες, που συνάγονται από την εμπειρική παρατήρηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε μια δεδομένη κοινωνία. Από συμπεριφορική άποψη, η κουλτούρα, σύμφωνα με τον Firth, είναι το σύνολο της εκμαθημένης συμπεριφοράς που έχει αποκτηθεί κοινωνικά. (Αστρινάκης Α., 1991, σελ. 6, Doweners, 1966: 3 και Brake, 1985: 2)

Η κουλτούρα λοιπόν, είναι εκείνο το μέρος της εκμαθημένης συμπεριφοράς, το οποίο συνδέει τους ανθρώπους σε ολότητες. Συγχρόνως, όμως, η κουλτούρα διαχωρίζει τους ανθρώπους, καθώς συνίσταται σε παραδοσιακούς τρόπους επίλυσης προβλημάτων ή σε κοινωνικά εκμαθημένες λύσεις προβλημάτων.(οπ. π.: 6)

Η κουλτούρα επίσης δεν είναι απλώς «κοινωνική κληρονομιά», όρος που υπονοεί νεκρά, στατικά χαρακτηριστικά. Οι άνθρωποι δεν είναι μόνο

φορείς ή μεταφορείς, αλλά ταυτόχρονα και δημιουργοί της κουλτούρας, μιας κι αυτή χαρακτηρίζεται από οργάνωση και περιεχόμενο. Τέλος, οι περισσότερες κουλτούρες χαρακτηρίζονται από εμφανείς αντιθέσεις και αντιφάσεις. Η έννοια της υποκουλτούρας ενσαρκώνει μια τέτοια αντίθεση. (Αστρινάκης, 1991:6-7)

Βασιζόμενοι στην υποπολιτισμική ανάλυση του D. Downes, μπορούμε να ταξινομήσουμε τις υποκουλτούρες σε τρία κύρια είδη. Πρώτον, σε αυτές που σχηματίζονται έξω από τα όρια της κυρίαρχης κουλτούρας. Είναι οι κουλτούρες των ομάδων μεταναστών, οι οποίες γίνονται υποκουλτούρες στο πλαίσιο της κουλτούρας υποδοχής και προσδιορίζονται ως εθνικές ή μειονοτικές. Το δεύτερο είδος υποπολιτισμών, είναι αυτό που δημιουργείται εντός της κυρίαρχης κουλτούρας και μάλιστα ως θετική απάντηση στις απαιτήσεις των κοινωνικών και πολιτισμικών δομών. Αυτοί οι σχηματισμοί προσδιορίζονται σύμφωνα με τον Downes, ως ηλικιακές ή επαγγελματικές υποκουλτούρες. Τέλος, ο τρίτος τύπος υποπολιτισμών αποτελείται από αυτούς που διαμορφώνονται ως αρνητική απάντηση στις κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες της κυρίαρχης κουλτούρας. Σ' αυτούς κυρίως τους υποπολιτισμούς θα αναφερθούμε, μεταξύ άλλων. (οπ. π.: 7, 8)

Οι περισσότεροι μελετητές της υποκουλτούρας συμφωνούν στη διαπίστωση ότι ο υποπολιτισμός διαμορφώνεται για να επιλύσει προβλήματα, στα οποία η επίσημη ή κυρίαρχη κουλτούρα δεν δίνει διέξοδο. Η υποπολιτισμική καινοτομία είναι επινόηση και επεξεργασία απαντήσεων σε κοινωνικές και πολιτισμικές δυσχέρειες ή αντιφάσεις, για τις οποίες δεν υπάρχουν κοινωνικά εκμαθημένες λύσεις ή οι υφιστάμενες δεν είναι αποδεκτές (οπ. π.: 8).

Η αντίληψη της υποκουλτούρας ως “αντίδραση στα κοινώς βιωμένα προβλήματα που δημιουργεί η κυρίαρχη κουλτούρα”, έχει την αφετηρία της στην αμερικανική υποπολιτισμική παράδοση με κύριους εκφραστές τους Cohen, Miller, Cloward και Ohlin. (Κουράκης, 1999: 31)

Σύμφωνα με τον Cohen, ο οποίος είναι εμφανώς επηρεασμένος από την θεωρία της ανομίας του Merton, η συμμετοχή των παιδιών των χαμηλότερων κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων, είναι απόρροια της πολιτισμικής σύγκρουσης των ιδιαίτερων αξιών τους με τις κυρίαρχες αξίες της μεσο-αστικής τάξης. (Ζαραφωνίτου, 1995: 121).

Δημιουργούν, έτσι, τα άτομα αυτά μια δική τους υποκουλτούρα, μια παραβατική υποπολιτισμική ομάδα. (Χαϊδου, 1996: 163).

Ο Cohen μελετά τη συμπεριφορά των νέων της μεσαίας και της εργατικής τάξης. Οι στόχοι της μεσαίας τάξης δεν είναι εφικτοί για τους νέους της εργατικής τάξης και στην προσπάθεια επίτευξης των στόχων αυτών δημιουργείται μια ανομική κατάσταση, στην οποία οι νέοι της εργατικής τάξης μπορεί να αντιδράσουν με διαφορετικούς τρόπους. Ο πρώτος είναι να εγκαταλείψει τον αρχικό τρόπο ζωής του προς όφελος της εκπαίδευσης και των προτύπων της μεσαίας τάξης (το λεγόμενο «college boy», σύμφωνα με τον Whyte), ο δεύτερος είναι να συμβιβαστεί με την κοινωνική του θέση, να δεχθεί δηλαδή τους περιορισμούς που του έχουν τεθεί στο πλαίσιο της ζωής του στην εργατική τάξη (το λεγόμενο «corner boy», σύμφωνα με τον Whyte) και ο τρίτος είναι να στραφεί στην παραβατική συμπεριφορά (Brake, 1985: 51).

Αυτή η τελευταία λύση θα τον οδηγήσει στη συμμορία ανηλίκων. Στην ομάδα αυτή που σχηματίζεται εν προκειμένω από έναν αριθμό νέων, οι οποίοι προσπαθούν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της χαμηλής κοινωνικής τους θέσης (social status), εφαρμόζοντας μέσα στο πλαίσιο της ομάδας τις δικές τους αξίες. Η θεωρία του Cohen πηγάζει από τα πορίσματα των ερευνών που διεξήγαγε πάνω στις συμμορίες ανηλίκων και τα οποία έγιναν γνωστά μέσα από το έργο του «Delinquent Boys. The Culture of the Gang».(Cohen A., 1955). Δεν πρέπει να παραλείψουμε να επισημάνουμε πως πλαίσιο αναφοράς του είναι, φυσικά, η αμερικανική κοινωνία του '50, που χαρακτηρίζεται από έντονη κοινωνική διαστρωμάτωση και όπου η κοινωνική θέση έχει μεγάλη σημασία.

Στη μελέτη του αυτή, παρατήρησε ότι το μεγαλύτερο μέρος της εγκληματικότητας των ανηλίκων εμφανιζόταν στο πλαίσιο συμμοριών, παρά ατομικά, καθώς επίσης ότι ήταν κατά κύριο λόγο, «...μη ωφελμιστική, κακόβουλη και καταστρεπτική». (McCord J., 1997, σελ. 103).

Αυτό που επιζητούσαν οι νέοι μέσα από την παραβατική τους συμπεριφορά, δεν ήταν η απόκτηση υλικών αγαθών, αλλά κοινωνικής θέσης (status frustration). (Burke, 2002, : 114)

Ο Miller σε αντίθεση με τον Cohen, υποστηρίζει ότι η υποκουλτούρα της εργατικής τάξης, δεν αποτελεί αρνητική αντίδραση στις αξίες της μεσαίας τάξης, αλλά ένα αυθύπαρκτο πολιτισμικό σύστημα, με τις συνήθειες, τα ενδιαφέροντα και τους τρόπους συμπεριφοράς, που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά της κουλτούρας της εργατικής τάξης. Το κεντρικό επιχείρημα του Miller είναι το ότι να ανήκει στην κατώτερη τάξη στη (σύγχρονη)

αμερικανική κοινωνία, σημαίνει ότι δέχεσαι τέτοιες επιδράσεις οι οποίες συντελούν στην εκδήλωση παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς, μια μορφή της οποίας είναι και η παραβατικότητα ανηλίκων. (οπ. π.: 177, 178).

Σύμφωνα με τον Miller, η εγκληματικότητα των συμμοριών στις αστικές περιοχές δεν είναι προϊόν της φτώχειας καθαυτής, αλλά μιας διακριτής κουλτούρας της κατώτερης τάξης της οποίας τα «εστιακά ενδιαφέροντα» (focal concerns), δεν ευνοούν την κομφορμιστική συμπεριφορά αλλά την παρεκκλίνουσα. Αναφέρεται συγκεκριμένα ότι η μεσαία και η κατώτερη τάξη, είναι σε ένα σημαντικό βαθμό διαφορετικοί κόσμοι, με διαφορετικές αξίες και αντιλήψεις της πραγματικότητας. Η δομή της ζωής των κατώτερων κοινωνικο-οικονομικών τάξεων, παίζει τον πρωταρχικό ρόλο στη συμπεριφορά των συμμοριών. «Η εγκληματικότητα είναι το προϊόν των πολύχρονων και στερεών παραδόσεων της ζωής των κατώτερων τάξεων, παρά το αποτέλεσμα των συγκρούσεων με τις αξίες της μεσαίας τάξης». (οπ. π.: 178)

Έτσι, ενώ τα εστιακά ενδιαφέροντα της μεσαίας τάξης είναι το κατόρθωμα, η ηθική ικανοποίηση και η σκληρή εργασία, αντίστοιχα της κατώτερης τάξης είναι η φασαρία, η εξυπνάδα, η σκληρότητα, η μοίρα, η έκσταση και η αυτονομία. (Nettler, 1978: 246-247).

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι νέοι της μεσαίας τάξης να προσανατολίζονται σε καλά αξιώματα, κολέγιο και καριέρα, ενώ οι νέοι της κατώτερης τάξης να στοχεύουν στην απόκτηση ανδρείας, στην ελευθερία από κάθε είδους εξουσία και σε εντάσεις που βιώνουν στους δρόμους. Υποθέτει ο Miller λοιπόν, ότι οι φτωχές οικογένειες στις εξαθλιωμένες περιοχές της Αμερικής, στις οποίες κυρίως επικεντρώνεται το πρόβλημα της εγκληματικότητας, χαρακτηρίζεται από έναν τρόπο ζωής που βασίζεται σ' αυτά τα εστιακά ενδιαφέροντα.

Κοινό συμπέρασμα των θεωριών του Cohen και του Miller είναι ότι όχι μόνο υπάρχει μεγαλύτερη εγκληματικότητα στα κατώτερα στρώματα, αλλά και ότι διαφορετικές διαδικασίες οδηγούν σε εγκληματική συμπεριφορά, που εξαρτάται από τη θέση στην κοινωνική τάξη. (Muncie , 1995: 109).

Οι R. Cloward & L. Ohlin με τη θεωρία τους των «συστημάτων διαφορετικών ευκαιριών» (1960), συνέδεσαν τη θεωρία της πολιτισμικής μεταβίβασης των Shaw & McKay, τη θεωρία της μάθησης του E. Sutherland, και τη θεωρία της ανομίας του Merton, με τη βασική έννοια της υποκουλτούρας. (Cloward R., και Ohlin L.E., 1960). Γι' αυτούς, οι διαφορετικές οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στις βιομηχανικές

κοινωνίες δυτικού τύπου, αποκλείουν τους νέους της κατώτερης τάξης που έχουν εσωτερικεύσει τις αξίες της μεσαίας, από τις δυνατότητες πρόσβασης στους στόχους της τελευταίας, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη εγκληματικών εναλλακτικών τρόπων συμπεριφοράς για την επίτευξη μιας υποκατάστατης κοινωνικής θέσης. Διαπιστώνουν έτσι, ότι η πρόσβαση στα νόμιμα μέσα για να επιτύχουν τους πολιτισμικούς στόχους των μεσαίων και ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων, είναι δυνατή ανάλογα με την κοινωνική τους θέση. (Χαϊδου, 1996: 169, 170)

Αντικείμενο των ερευνών τους αποτέλεσαν οι φτωχογειτονίες των μεγαλουπόλεων (slums) και ιδιαίτερα οι νεαροί που κατοικούσαν σε αυτές, κυρίως Αφροαμερικανοί. Στη μελέτη τους διαπίστωσαν ότι η πρόσβαση σε νόμιμα μέσα επίτευξης των καθορισμένων στόχων είναι εξαιρετικά περιορισμένη για τα άτομα αυτά, με αποτέλεσμα να αισθάνονται μειονεκτικά. Η δυσαρέσκειά τους, τους οδηγεί σε αποξένωση από το επίσημο σύστημα αξιών και στη δημιουργία συμμοριών. (οπ. π.: 170)

Σύμφωνα με τους Cloward & Ohlin, η παραβατική υποκοουλτούρα διακρίνεται σε τρία είδη: α) στην “υποκοουλτούρα σύγκρουσης” (conflict subculture), που έχει ως κεντρικό της ενδιαφέρον τη βία, β) στην “εγκληματική υποκοουλτούρα” (criminal subculture), που έχει κίνητρο τα υλικά αγαθά, την κοινωνική δύναμη και το κύρος, γ) τέλος, στην “υποκοουλτούρα της απόσυρσης” (retreatist subculture), που διαμορφώνεται ως λειτουργικό μέσο για την απόσυρση των ατόμων που την αποτελούν κυρίως δε ως εργαλείο πρόσβασης, στη χρήση των τοξικών ουσιών. (Ζαραφωνίτου, 1995: 122).

Στη θεωρία τους οι συγγραφείς, κληρονομούν την βασική παραδοχή του Merton, όπου για την επίτευξη του στόχου που περιβάλλει όλους στη σύγχρονη κοινωνία, την χρηματική επιτυχία, υπάρχουν δύο διαθέσιμα μέσα: οι νόμιμες και οι παράνομες δομές ευκαιριών. Οι νόμιμες είναι διαθέσιμες στην οργανωμένη κοινωνία, οι παράνομες στο οργανωμένο slum, ενώ από το αποδιοργανωμένο slum απουσιάζουν και οι δύο. Κατ’ αυτόν τον τρόπο, η εμφάνιση της συμμορίας της σύγκρουσης γεννάται στο αποδιοργανωμένο slum, που βασίζει τις αξίες του στη χρήση βίας. (Clinard και Ferracuti, 1979: 150)

Για τα βίαια πρότυπα και την κοινωνική, εθνική ή φυλετική προέλευσή τους, αξίζει να αναφερθεί το αντιπροσωπευτικό έργο των M. Wolfgang και F. Ferracuti (1995). (Wolfgang και Ferracuti, 1995)

Το ενδιαφέρον τους εστιάζεται στο ρόλο των κανόνων, αξιών και πεποιθήσεων οι οποίες προσδιορίζουν τον υποπολιτισμό της βίας (subculture of violence).

Σύμφωνα με τον ορισμό τους, η υποκουλτούρα αποτελεί έναν τρόπο ζωής, ο οποίος σε μερικά σημεία ταυτίζεται και σε άλλα διαφέρει από τα κυρίαρχα πολιτισμικά πρότυπα. Έτσι για ορισμένες ομάδες, η βία και η επιθετικότητα συνιστά την κατάλληλη απάντηση σε απειλές, εξυβρίσεις ή άλλες προσβολές. Τα χαρακτηριστικά της υποκουλτούρας αυτής μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά, ενώ δεν τίθεται θέμα ενοχής εφόσον, η βία αποτελεί συμμόρφωση σε ορισμένους κανόνες αποδεκτούς στο πλαίσιο αυτής της ομάδας. Πρόκειται για τη «νομιμοποίηση» της βίας, ως μέσου επίλυσης των διαφορών. (Ζαραφωνίτου, 1995: 125, 126).

Τα στοιχεία αυτά προέκυψαν από έρευνα του M. Wolfgang, για τις ανθρωποκτονίες στη Φιλαδέλφεια των Η.Π.Α.. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι σε ορισμένες κοινωνικές ομάδες, όπως είναι οι νέοι μαύροι κάτοικοι αστικών περιοχών, και σε ορισμένες χώρες (όπως η Κολομβία), υπάρχουν κοινωνικοί κανόνες για τη χρήση διαπροσωπικής βίας, οι οποίοι αυξάνουν κατά πολύ τα ποσοστά της βίαιης εγκληματικότητας. (Wolfgang και Ferracuti, 2002: 92)

Οι υποπολιτισμικές θεωρίες οι οποίες αναπτύχθηκαν, προσπάθησαν να εξηγήσουν την νεανική παραβατική συμπεριφορά και κύρια τις νεανικές συμμορίες, σαν μια μορφή παραβατικής υποκουλτούρας. Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τα κύρια χαρακτηριστικά των συμμοριών ανηλίκων.

3.4.2. Γενικά Χαρακτηριστικά Συμμοριών

Στις τάξεις αυτών των ομάδων, υπάρχει αυστηρή ιεραρχία, επιμέρους καθήκοντα κι εξοντωτικές ποινές. Ιδίως στις Ισπανόφωνες συμμορίες του δρόμου, υπάρχουν ορισμένες άγραφες αρχές " *Monidas* ", οι οποίες πρέπει να τηρούνται απαρέγκλιτα και στην περίπτωση παραβίασης τους επισύρουν βάνουσες κυρώσεις, μεταξύ των οποίων, είναι και η θανατική εκτέλεση. Από τις αρχές αυτές, δύο συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον: Η νομιμοφροσύνη (loyalty) έναντι της συμμορίας και η πιστή τήρηση του εθιμικού κώδικα της συμμορίας. Η παραβίαση αυτών των αρχών ισοδυναμεί

με προδοσία κι ο προδότης , θα πρέπει να εξοντωθεί, παντοιοτρόπως. (Δημόπουλος, 1997: 165)

Τα κύρια στοιχεία των συμμοριών του δρόμου, είναι :

- Οι συμμορίες αυτές, συγκροτούνται είτε από μαύρους αποκλειστικά, είτε από μεικτές ομάδες Ισπανόφωνων και λευκών ανηλίκων , είτε τέλος, μόνον από λευκούς, οι οποίοι επιδιώκουν να εξοντώσουν τα μέλη άλλων συμμοριών. Στην Καλιφόρνια, διαμένουν επίσης , νόμιμα ή παράνομα, πολυάριθμοι Ισπανόφωνοι κυρίως, Μεξικάνοι οι οποίοι ζουν κάτω από άθλιες κοινωνικές συνθήκες , σε απομονωμένες γειτονιές. Υποαπασχολούνται με χαμηλά ημερομίσθια, παρουσιάζουν γλωσσικά προβλήματα , στερούνται ειδικευσης, ενώ αποκλείονται από τον δημόσιο βίο της πολιτείας. Αυτή η κοινωνική εξαθλίωση και η περιθωριοποίηση, δημιουργεί απaráμιλλο μίσος στους ανηλίκους, οι οποίοι συγκροτούν συμμορίες του δρόμου, σπέρνοντας τον θάνατο, αδιακρίτως.(Scheingold, 1992: 29)
- Η εκλογή ηγεσίας της συμμορίας, η οποία αποτελείται από τον αρχηγό - ως πρόεδρο - και τον υπαρχηγό - ως αντιπρόεδρο - που είναι κατά ουσία, ο πολέμαρχος (warlord) της ομάδας. Ο αρχηγός , διαθέτει , πάντοτε , ηγετικές ικανότητες κι η ανάδειξη του στο " αξίωμα " αυτό, αποτελεί αναγνώριση των σωματικών και πνευματικών του προσόντων και ανήκει - ως εκ τούτου - στον σκληρό πυρήνα της συμμορίας. Ο αρχηγός υπηρετείται πιστά απ' όλα τα μέλη της συμμορίας κι αναγνωρίζεται επίσης, από τους αρχηγούς των άλλων συμμοριών.
- Οι συμμορίες του δρόμου, δεν έχουν - πάντοτε - μια στερεή εσωτερική δομή. Αυτό, οφείλεται στο γεγονός ότι πολλές φορές - αναγκάζονται ν' αλλάζουν " δρόμους " , που είναι κι " οι τομείς της εγκληματικής τους ευθύνης " . το πρόβλημα τούτο , το ξεπερνούν με τη διαίρεση της συμμορίας τους, σ' επιμέρους κλίκες " cliques " . οι κλίκες , είναι υποσύνολα άλλων ευρύτερων συμμοριακών σχημάτων και συνομαδώνονται με κριτήριο την ηλικία ή την ειδικότητα των μελών τους. Οι κλίκες φέρουν διάφορα ονόματα και τα μέλη τους, αναγνωρίζονται αμοιβαία, από την ένταξη τους στην συμμορία ή στην κλίκα. Όλα

τα μέλη αυτά, οφείλουν υπακοή, αν όχι τυφλή υποταγή στον αρχηγό της συμμορίας.

- Η συγκρότηση των κλίκων με βάση την ηλικία των συμμοριτών, εξυπηρετεί τις ανάγκες αδελφότητας κι αλληλεγγύης, που πρέπει να χαρακτηρίζουν τον “ πολιτισμό ” (subculture) αυτών των ομάδων. Η συγκρότηση τους, με γνώμονα την ειδικότητα - ειδίκευση στην βιαιοπραγία ή στην χρήση των πυροβόλων όπλων - εξυπηρετεί την αποτελεσματικότητα δράση των κλίκων. Οι κλίκες, μπορούν ν’ αλλάζουν τα ονόματα τους, όχι όμως και τα μέλη τους. Με την ωρίμανση των κλίκων, που επέρχεται με τη χρόνια εγκληματική δράση, χαλυβδώνονται και οι σχέσεις μεταξύ των συμμοριτών.
- Τα μέλη των συμμοριών και των κλίκων, μπορούν να φέρουν διάφορα “ παρατσούκλια ” (nicknames), προκειμένου να μην επισημαίνονται από τον άτυπο και τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο και να διευκολύνουν επίσης, την αλληλοαναγνώρισή τους. Τα ονόματα αυτά, προσιδιάζουν στα φυσικά ή ψυχολογικά χαρακτηριστικά των μελών που τα φέρουν.
- Οι συμμορίες του δρόμου υιοθετούν επίσης, ορισμένα ονόματα, τα οποία σχετίζονται με τη γεωγραφική τοποθεσία στην οποία ζουν ή και δρουν. Αυτά τα ονόματα αντιστοιχούν σε ονομασίες οδών, λόφων , κοιλάδων, περιοχών ή παραδοσιακών γειτονιών και οικοδομικών τετραγώνων. Οι συμμορίες προστατεύουν τις γειτονιές τους από επιθέσεις άλλων συμμοριών και διεκδικούν τους χώρους δράσης τους, όπως λχ δρόμους, πάρκα, κ.α. συνήθως, γράφουν συνθήματα στους τοίχους δημοσίων κτιρίων και - ιδίως σχολείων, για να καθιστούν την παρουσία τους φανερή. Τα συνθήματα αυτά, περιέχουν κοινωνικά μηνύματα, απειλές επικείμενων ενεργειών τους και συνοδεύονται πάντοτε, από την υπογραφή σήμα της συμμορίας.
- Τα μέλη των συμμοριών ντύνονται ομοιόμορφα , όπως για παράδειγμα τα μέλη των Ισπανόφωνων τα οποία φορούν σπινθηροβόλα λευκά πουκάμισα, στενά παντελόνια, δερμάτινες ζώνες , φουλάρια, μπότες κ.α. και φροντίζουν μάλιστα , να διαφέρουν αισθητά, τα ρούχα τους , από εκείνα των μαύρων συμμοριτών ανηλίκων. (Hebdige, 1992: 136)

- Σε μερικές συμμορίες μετέχουν επίσης κορίτσια, τα οποία όμως δεν έχουν ίσα δικαιώματα με τα αγόρια. Συνήθως, συνδέονται συναισθηματικά με κάποιον συμμορίτη ανήλικο κι αυτό, παίζει σημαντικό ρόλο στην συνοχή και την αποτελεσματική δράση των συμμοριών. Φιλοξενούνται σε πολυάριθμες συμμορίες, με σταθερή εδαφική σχέση, για να μην εκτίθενται σε κινδύνους. Το φύλο τους και πολλές φορές, η εμφάνιση τους, διευκολύνει την διείσδυση τους σε άλλες συμμορίες, για την εκμείωση πληροφοριών. Η απόσπαση τέτοιων μυστικών, δίνει προβάδισμα στη συμμορία τους, η οποία - έτσι - αιφνιδιάζει το αντίπαλο στρατόπεδο.
- Ο νόμος της σιωπής, οφείλει να ακολουθεί και τους συμμορίτες που συλλαμβάνονται κι εγκλείονται στις φυλακές. Εάν μαρτυρήσουν, θα θεωρηθούν ένοχοι προδοσίας και θα υποστούν τις κυρώσεις του άγραφου κώδικα αρχών. (Δημόπουλος, 1997: 168)

3.4.3. Τύποι Οικογενειών των Συμμοριών

Πολλές φορές, οι οικογενειακές δομές, ασκούν εγκληματογενή ρόλο. Έχει παρατηρηθεί ότι μια μεγάλη μερίδα συμμοριτών ανηλίκων, προέρχεται από μονογονεϊκές και κυρίως μητριαρχικές οικογένειες. Συνήθως, οι μητέρες αυτών των ανηλίκων, έχουν γεννήσει πριν από το 18^ο έτος της ηλικίας τους και έχουν εγκαταλειφθεί από τους εραστές τους. Όπως, λοιπόν, συμβαίνει σ' αυτές τις περιπτώσεις, τα παιδιά τους θα μείνουν έκθετα κι απροστάτευτα και θα πέσουν θύματα εκμετάλλευσης. Η θέση αυτών των παιδιών χειροτερεύει επίσης, από το γεγονός ότι οι μητέρες τους, δεν μπορούν να τους εξασφαλίσουν τα απαραίτητα όπως λχ τροφή, ενδυμασία, σχολικές δαπάνες κ.α. αυτά τα αρνητικά βιώματα των παιδιών, θα μετεξελιχθούν σ' ένα γενικό αίσθημα μίσους, εναντίον ολόκληρης της κοινωνίας. Θεωρώντας την κοινωνία υπεύθυνη για την κατάσταση τους, πιστεύουν ότι έχουν το απόλυτο δικαίωμα, αν όχι την υποχρέωση, να κάνουν οτιδήποτε και οποτεδήποτε εναντίον της. (Δημόπουλος, 1997: 159)

Ένας δεύτερος τύπος οικογένειας, που ευνοεί ή συγκατατίθεται στην ανάμιξη των παιδιών στις συμμορίες του δρόμου, είναι εκείνος του οποίου ο

ένας ή και οι δύο γονείς ανήκουν σε κάποια συμμορία ενηλίκων. Στην πράξη λοιπόν, οι εν λόγω γονείς ενθαρρύνουν τα παιδιά τους να ενταχθούν σε τέτοια συμμοριακά σχήματα, ακριβώς επειδή φρονούν ότι με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζουν ένα λαμπρό μέλλον γι' αυτά. έτσι αναπαράγεται το εγκληματικό ιστορικό της οικογένειας και μαζί του, διαιωνίζεται η μυσταγωγία του "έκτροπου πολιτισμού". πρόκειται για το πρόβλημα της "family with Gang Lineage". (οπ. π. 159)

Ένας άλλος τύπος οικογένειας, οποίος προάγει εξ' αντικειμένου, το φαινόμενο των "street gangs", είναι η οικογένεια εκείνη, που διακρίνεται για την εμμονή της στις έξω αμερικάνικες πολιτιστικές παραδόσεις. Πρόκειται κυρίως για ισπανόφωνες οικογένειες, "family of Hispanic Cultural Background", στις οποίες οι γονείς δεν μιλούν Αγγλικά και είναι προσκολλημένοι στα ήθη και τα έθιμα της χώρας καταγωγής τους. Τα παιδιά αυτών των μεταναστών, που είναι ουσιαστικά, Αμερικανοί πολίτες, θα απομακρυνθούν από τους γονείς τους κι η οικογένεια τους, δεν θ' αποτελεί γι' αυτούς στο μέλλον, καταφύγιο και σημείο κοινωνικής αναφοράς. Αυτοί οι ανήλικοι λοιπόν, έχουν όλες τις προϋποθέσεις να συγκρουστούν με το νομικό σύστημα της πολιτείας, όπου διαμένουν. Επειδή μάλιστα, η οικογένεια τους δεν μπορεί να σταθεί αρωγός σε πιθανούς δικαστικούς αγώνες, οι εν λόγω ανήλικοι παραβάτες απογοητεύονται και αναζητούν από αλλού προστασία. Στις περιπτώσεις αυτές οι συμμορίες του δρόμου, αποτελούν μια φιλόξενη και συνάμα, προσιτή, προοπτική ασφάλειας, κοινωνικότητας, αυτοεκτίμησης και αυτοπραγμάτωσης. (οπ. π.: 160)

Ο τελευταίος τύπος της οικογένειας, που σχετίζεται με το φαινόμενο των συμμοριών του δρόμου, είναι η οικογένεια εκείνη, η οποία ενέχει στους κόλπους της, ένα ατυπικό μέλος, "family with an atypical Member". Λέγοντας "ατυπικό" μέλος, οι συγγραφείς εννοούν κάποιον ανήλικο, ο οποίος δεν εντάσσεται σε ορισμένη ερμηνευτική κατηγορία και δεν πληρεί τους όρους του συγκεκριμένου στερεοτύπου των ανηλίκων συμμοριών του δρόμου. Αυτό το μέλος λοιπόν, σπάζει τις ταξινομήσεις και ανατρέπει τις εξηγητικές παραδοχές του φαινομένου. Σ' αυτό το οικογενειακό μοντέλο, οι γονείς για να δημιουργήσουν παραγωγικούς απογόνους και χρήσιμα και μέλη στην κοινωνία. Για άγνωστους λόγους όμως, ένα ή περισσότερα από τα παιδιά τους, γίνονται ανεξέλεγκτα μέλη του σκληρού πυρήνα των συμμοριών του δρόμου, ενώ τα υπόλοιπα, όχι. Και μολονότι, οι γονείς προσπαθούν

απελπισμένα, να επαναφέρουν στην τάξη το παιδί που εκτράπηκε, εκείνο γίνεται, αμετάκλητα, συμμορίτης . (οπ. π.: 161)

Οι παραπάνω 4 τύποι οικογενειών, δεν εξαντλούν την σχετική κατηγοριοποίηση, αλλά απλώς, αποτελούν τις πιο ορατές και συνήθεις περιπτώσεις οικογενειών, από τους κόλπους των οποίων, προέρχονται οι συμμορίτες του δρόμου. Επίσης, αυτοί οι συμμορίτες, σπάνια προέρχονται από έναν και μόνο τύπο οικογένειας.

Έτσι, τα διακεκριμένα αυτά profiles των οικογενειών - που προαναφέρθηκαν – κατ' εξαίρεση μόνον, απαντώνται στην απλή και καθαρή τους μορφή. Συνήθως, τα μέλη των συμμοριών του δρόμου “ ανήκουν ” σε οικογένειες, με αλληλεπικαλυπτόμενες χαρακτηρισολογικές δομές.(Jackson-McBride, 1994: 13)

Εκτός από τον ρατσισμό, τις οικονομικοκοινωνικές πιέσεις και τις αρνητικές οικογενειακές δομές, ένας άλλος - σημαντικός - παράγοντας, που ευνοεί την εμφάνιση των συμμοριών του δρόμου, είναι η έλλειψη τιμωρίας (lack of punishment), για τα μέλη αυτών των ομάδων, που συλλαμβάνονται. Υποστηρίζεται σχετικά, ότι ο τυπικός ανήλικος συμμορίτης είναι “ street smart ” και γι αυτό, θα συνεχίσει τις εγκληματικές του δραστηριότητες, αν - κάτω από τις κρατούσες προνοιακές αντιλήψεις του δικαίου ανηλίκων - δεν τιμωρηθεί παραδειγματικά. Είναι προφανές, ότι οι απόψεις αυτές, ευθυγραμμίζονται με την “ νεοκαντιανή ” προβληματική της “ απόλυτης δικαιοσύνης ” , που επιχειρεί να αναβιώσει σήμερα στις Η.Π.Α, το τιμωρητικό ιδεώδες του παρελθόντος. (Hirsch, 1976: 59)

3.4.4 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΥΜΜΟΡΙΩΝ

Συμμορίες του δρόμου που έχουν συστήσει οι **μαύροι** ανήλικοι. Το συμμοριακό αυτό φαινόμενο, γεννήθηκε στο “ Los Angeles ” , στις αρχές της δεκαετίας του 1920. Παρά το γεγονός όμως, ότι οι ομάδες τρομοκρατούσαν τις περιοχές τις οποίες δρούσαν, εντούτοις δεν ήταν ευρέως γνωστές. Και, αυτό γιατί η εγκληματική δραστηριότητα των νέγων ανηλίκων συμμοριτών ήταν επικεντρωμένη στις συνοικίες των μαύρων. Αυτές, οι πρώτες συμμορίες δεν υπάρχουν σήμερα, είτε γιατί τα μέλη τους βρίσκονται στη φυλακή είτε γιατί έχουν γεράσει ή πεθάνει. (οπ. π.: 168)

Ο αριθμός κι η δράση των εν λόγω συμμοριών φαίνεται ότι ακολουθεί την αρχή της “ κυκλικής περιοδικότητας ” . έτσι λοιπόν, σε ορισμένες περιόδους παρατηρείται έξαρση και σε άλλες , ύφεση αυτού του συμμοριακού φαινομένου. Ο πιο πρόσφατος κύκλος - που διαρκεί και μέχρι σήμερα έχει αρχίσει από τα μέσα της δεκαετίας του 1970. Και αυτό το χρονικό διάστημα, μια ομάδα μαθητών στο “ High school ” απειλούσε με μαχαίρια όσους διέμεναν στο “ Campus ”, αλλά και τους διαμένοντες στη γειτονιά τους. Αυτοί οι “ thus ” , αυτοαποκαλούνταν “ Crips ” και λήστευαν ή ξυλοκοπούσαν τους συμμαθητές τους. Η τακτική της ομάδας αυτής, είναι η ακόλουθη: απομονώνουν έναν μαθητή και αφού τον ληστέψουν , τον ρωτούν εάν επιθυμεί να γίνει μέλος της συμμορίας τους. Αν αυτός αρνηθεί, τότε τον χαράζουν ή τον μαχαιρώνουν. Το θύμα διαθέτει 4 επιλογές : να γίνει συμμορίτης , να τραπήει σε φυγή , να αντισταθεί στην βία ή να ζητήσει βοήθεια. (οπ. π.: 169)

Επειδή όμως , οι τοπικές - σχολικές κι αστυνομικές αρχές δεν μπορούν να παρέχουν διαρκή προστασία , τα θύματα αυτά αναγκάζονται, να ζητούν βοήθεια από άλλες συμμορίες , οι οποίες διάκεινται εχθρικά προς τους “ crips ” . τελευταία, μάλιστα η βιαιοπραγία των “ crips ”, δεν στρέφεται μόνο εναντίον των συμμαθητών ή γειτόνων τους, αλλά και εναντίον αγνώστων - και πάντως αθώων θυμάτων. Από το 1980, έχει λάβει χώρα μια ενδιαφέρουσα αλλαγή αυτής της συμμορίας. (οπ. π.: 169)

Για μια ποικιλία λόγων, που σχετίζονται , κατά βάση, με την μεγάλη φήμη των “ crips ”, έχουν εμφανιστεί πολυάριθμες - άλλες - συμμορίες του δρόμου, οι οποίες έχουν εμφανιστεί πολυάριθμες - άλλες - συμμορίες του δρόμου, οι οποίες έχουν ενσωματώσει την επωνυμία τους, τη λέξη crips. Τέτοιες συμμορίες είναι λ.χ. οι “ kitchen crips ” , οι “ s- Deuce crips ” και οι “ Rollin’ 20’ s crips ”. Μολονότι αυτές οι ομάδες έχουν υιοθετήσει στην προμετωπίδα τους την επωνυμία crips , εντούτοις, διατηρούν τον ίδιο αρχηγό και υπαρχηγό. Τελευταία, όμως , έχουν κάνει την εμφάνιση τους κι ορισμένες ψευδο - crips , ομάδες , οι οποίες μοιράζονται την ίδια επωνυμία, χωρίς - ωστόσο - να πειθαρχούν στην αυτή ηγεσία. Για να μην προκαλείται σύγχυση λοιπόν, οι γνήσιες συμμορίες crips, αυτοαποκαλούνται “ Cuzz ” και τις λοιπές - που αντιποιούνται την επωνυμία τους και οικειοποιούνται τη φήμη τους - τις ονομάζουν “ Bloods ” . (οπ. π.: 170)

Οι παραπάνω συμμορίες του δρόμου των μαύρων ανηλίκων, παρουσιάζουν ορισμένες αισθητές διαφορές, από τις αντίστοιχες συμμορίες των **Ισπανόφωνων** ανηλίκων. Οι κυριότερες είναι:

- Οι περισσότερες Ισπανόφωνες συμμορίες, είναι παραδοσιακές, έχοντας ένα “ γενεαλογικό δέντρο ” δύο ή περισσότερων γενεών συμμοριτών . οι πατέρες ή και οι παππούδες των σημερινών Ισπανόφωνων ανηλίκων συμμοριτών, υπήρξαν επίσης, στην νεανική τους ηλικία, συμμορίτες. Η συμμοριακή ιδιότητα, αποτελεί γι’ αυτούς , οικογενειακή ταυτότητα και δείγμα οικογενειακής συνέχειας.
- Οι Ισπανόφωνες συμμορίες δρουν, κυρίως, σε διάφορες περιοχές, οι οποίες συμπίπτουν με τους τόπους διαμονής τους. Αντίθετα οι νέγροι ανήλικοι συμμορίτες, έχουν σταθερές θέσεις, αλλά συνδέονται με άλλες - καινούργιες συμμορίες, οι οποίες δρουν σε νέες τοποθεσίες . Επίσης, οι Ισπανόφωνοι συμμορίτες “ δένονται ” περισσότερο με την ιδέα και την δομή της συμμορίας, ενώ οι νέγροι , αναπτύσσουν ισχυρούς δεσμούς “ αδελφότητας ” με τα άλλα μέλη της συμμορίας στην οποία συχνά ανήκουν.
- Οι εθιμοτυπίες, οι κώδικες συμπεριφοράς και οι συμβολισμοί είναι πιο σύνθετοι ανάμεσα στις συμμορίες των μαύρων, απ’ ότι είναι μεταξύ των ισπανόφωνων. Οι νέγροι ανήλικοι συμμορίτες είναι πιο πολύ ατομιστές και περσοναλιστές, απ’ ότι οι αντίστοιχοι (τους) ισπανόφωνοι. Έτσι οι μαύροι υιοθετούν ένα αυστηρά προσωπικό στυλ στην ενδυμασία τους, ενώ οι ισπανόφωνοι ακολουθούν το παραδοσιακό “ choco ” στυλ της ισπανικής ενδυμασίας. Οι συμμορίτες crips αναγνωρίζονται μεταξύ τους , από το μπλε ή το μαύρο χρώμα ή ακόμα, από τον συνδυασμό τους. Οι “ non - crips ” χρησιμοποιούν γενικά το κόκκινο χρώμα. (Γιανναρά , 1987: 21)

Παραλλαγές αυτών των δύο μεγάλων ομάδων - των ισπανόφωνων και των νέγρων - είναι επίσης, δύο ειδικότερες συμμορίες ανηλίκων του δρόμου : οι “ stoner gangs ” από το stone =πέτρα και οι “ car clubs ” . η πρώτη ομάδα αποτελείται από εφήβους , που κάνουν χρήση ναρκωτικών ή είναι αλκοολικοί. Γι’ αυτό και αποκαλούνται “ stoned ” - που σημαίνει στουπί στο μεθύσι ή “ loaded ” , δηλ “ βαρεμένοι ” . οι ανήλικοι αυτοί ακούν, συνήθως ροκ μουσική, συχνάζουν στους δρόμους, επιδεικνύουν αντικοινωνική συμπεριφορά και συγκροτούνται συχνά με τους περαστικούς και τις αρχές. Εξ’

ορισμού οι stones gangs δεν είναι ανθρωποκτόνοι. Μετατρέπονται όμως σε δολοφόνους , κάτω από την επήρεια των ψυχοτρόπων ουσιών και του αλκοόλ. Πολλοί από αυτούς, εμπλέκονται στον σατανισμό και διαπράττουν ακόμα και ανθρωποκτονίες, κατόπιν σατανικής παραγγελίας. Αναγράφουν στους τοίχους “ graffiti ” με σατανικά θέματα ή ανεξήγητες απεικονίσεις , ντύνονται αλλοπρόσαλλα και η γενικότερη εμφάνισή τους είναι προκλητικοί. Κατά κανόνα είναι παιδιά εύπορων οικογενειών , σε αντίθεση με τους άλλους street gangs, που είναι μέλη οικογενειών , με χαμηλά εισοδήματα. (Tarde, 1982: 33)

Εκτός από τις παραπάνω παραλλαγές, τελευταία έχουν κάνει τους κι ορισμένες άλλες συμμορίες του δρόμου, από ανήλικους εθνικών μειοψηφιών , όπως λχ είναι οι “ Chinese Gangs ” και οι “ Korean Gangs ”. Πρόκειται για το σύγχρονο συμμοριακό φαινόμενο των **Ασιατικών** ανηλίκων. Οι πιο επώνυμες συμμορίες των **κινέζων** ανηλίκων είναι οι “ Yu Li, Joe Boys και Wah ching ” , που δρουν και δολοφονικά - στους κόλπου των κινέζικων συνοικιών, “ Chinatowns ”. Το ίδιο “ mundus operandi ” διακρίνει και τις **βιετναμέζικες** συμμορίες ανηλίκων, οι οποίες τελούν ληστείες κλοπές ή βίαιες επιθέσεις, εναντίον των ομοεθνών τους. Η βασική τους εγκληματική δραστηριότητα, συνίσταται στη διάπραξη ενός “ business crime ” . οι **φιλιππινέζικες** συμμορίες ανηλίκων του δρόμου όμως είναι, αρκετά επικίνδυνες και διαπράττουν, πολύ συχνά ανθρωποκτονίες. Από άποψη οργανωτικής δομής κι εγκληματικής πρακτικής , παρομοιάζουν με τις ισπανόφωνες συμμορίες και ειδικότερα, με τις Μεξικάνικες , με τις οποίες άλλωστε διατηρούν σχέσεις αδελφικής αλληλεγγύης. Τούτο οφείλεται προφανώς, στο γεγονός ότι αυτοί οι κίτρινοι συμμορίτες, έχουν ως εθνική τους γλώσσα την Ισπανική, όπως, άλλωστε κι οι Μεξικάνοι. Οι κύριοι βραχίονες της συμμοριακής τους δράσης βρίσκονται στο San Francisco, στο Los Angeles, σε πόλεις της Alaska και της πολιτείας του Washington. Οι πιο γνωστές συμμορίες είναι : οι “ satanas ” , οι “ Taboos ” και η “ temple street Gang ”.

Οι γιαπωνέζικες συμμορίες του δρόμου, αποτελούνται από ανήλικους - μέλη της γιαπωνέζικης mafias , με το όνομα “ Yakuza ή Boryokudan ”. Πρόκειται για άτομα, τα όποια είναι αυστηρά προσκολλημένα στις εθνικές παραδόσεις της Ιαπωνίας και βιαιοπραγούν και πολλές φορές σκοτώνουν ιάπωνες, μετανάστες που εγκαταλείπουν τις παραδόσεις αυτές και προσχωρούν στην Αμερικάνικη κουλτούρα. (Δημόπουλος, 1997: 173)

Μια ακόμα ενδιαφέρουσα κατηγορία συμμοριών είναι αυτή των “ **prison Gangs** ” . πρόκειται για συμμορίες εφήβων, μετεφήβων και κυρίως ενηλίκων κρατουμένων, οι οποίοι συνασπίστηκαν σε ομάδες, για να αντιμετωπίσουν την “ βία των κελιών ” και να διεκδικήσουν αποτελεσματικότερα τα δικαιώματά τους. Οι βασικότερες συμμορίες των φυλακών είναι : η “ nuestra Familia ” , οι “ black prison gangs ” και οι “ white prison gangs ”. Ειδικότερα, η “ Mexican Mafia ”, είναι η χρονικά πρώτη και η πιο περίφημη συμμορία κρατουμένων, με την συντετμημένη επωνυμία “ EME ”. Συγκροτήθηκε στη δεκαετία του 1950, με στόχο την προστασία των ισπανόφωνων κρατουμένων, από τις ρατσιστικές διαθέσεις και επιθέσεις άλλων κατηγοριών κρατουμένων. Η συμμορία αυτή, εξελίχθηκε σε μια “ επαγγελματική ” ομάδα, η οποία διαχειρίζεται εργολαβικά την προστασία και την διακίνηση των ναρκωτικών ουσιών. (Krantz, 1988: 21)

Οι “ white Prison Gangs ” τέλος, είναι η πιο σημαντική συμμορία ενηλίκων και ανηλίκων λευκών κρατουμένων. Όταν πρωτοεμφανίστηκε, στις αρχές της δεκαετίας του 1960, ονομαζόταν “ blue bird ”, αλλά αργότερα, πήρε το όνομα “ Aryan Brotherhood ” . τα μέλη αυτής της συμμορίας, αλληλοαναγνωρίζονται από ένα τατουάζ που φέρουν στον βραχίονα του χεριού το οποίο συμβολίζει τον “ Αντίχριστο ” και είναι ο αριθμός “ 666 ” , τον οποίο μνημονεύει ο Ιωάννης στην “ Αποκάλυψη ” . Η αρχική αποστολή της συμμορίας, ήταν η προστασία των λευκών κρατουμένων, από τις επιβουλές των έγχρωμων συναδέλφων τους. Σταδιακά όμως, προσχώρησε στη ναζιστική ιδεολογία και μετεξελίχτηκε σε “ αδελφότητα ” , η οποία εμπνέεται από την θεωρία και την “ ανωτερότητα ” της “ Άριας φυλής ”. (Sheingold, 1992: 136)

3.4.5. ΟΙ ΣΥΜΜΟΡΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '90, άρχισε να απασχολεί εντονότερα την ελληνική κοινωνία και τους ειδικούς η πιθανή μετεξέλιξη μερίδας της νεανικής παραβατικότητας από ατομικές αντικοινωνικές συμπεριφορές, σε συλλογικές και οργανωμένες μορφές. (Κουράκης Ν., 2000, σελ. 185.).

Αν και η μετεξέλιξη αυτή παρέμεινε σε οριακά επίπεδα, η εμφάνιση και η δράση οργανωμένων ομάδων ανηλίκων σε περιοχές της πρωτεύουσας,

καθώς και η καταγραφή ορισμένων κρουσμάτων συλλογικής παραβατικής συμπεριφοράς οδήγησε στον προβληματισμό περί ύπαρξης συμμοριών ανηλίκων. (Παπαθεοδώρου, 2002: 199).

Θα πρέπει εξ αρχής να σημειώσουμε ότι δεν θεωρούμε πως στην Ελλάδα έχουν αναπτυχθεί συμμορίες ανηλίκων, με τα χαρακτηριστικά αυτών που δρουν στις Η.Π.Α. και άλλων δυτικοευρωπαϊκών χωρών. Ειδικότερα, από τις έρευνες που έχουν διεξαχθεί, φαίνεται ότι δεν υπάρχουν στην Ελλάδα συμμορίες ανηλίκων, που να συνιστούν εγκληματικές υποκοουλτούρες, να επιδίδονται σε συστηματική βία, να διαθέτουν οργάνωση, ιεραρχική δομή και τελετουργικά μύησης για την εισδοχή νέων μελών, να επιδιώκουν την αναπαραγωγή του συστήματος αξιών της υποκοουλτούρας μέσα από αυστηρές διαδικασίες και τα μέλη τους να ακολουθούν σταθερές παρεκκλίνουσες ή εγκληματικές σταδιοδρομίες. (οπ. π.: 199).

Αυτά τα χαρακτηριστικά ανήκουν σε συμμορίες που έδρασαν στο παρελθόν και δρουν ακόμα στις Η.Π.Α. αλλά και στην Ευρώπη, τροφοδοτώντας σε μεγάλο βαθμό τα ποσοστά της εγκληματικότητας των ανηλίκων. Το γεγονός όμως ότι η ελληνική πραγματικότητα δεν μπορεί να συγκριθεί με τα φαινόμενα αυτά, δεν σημαίνει ότι θα πρέπει να υποτιμηθεί η μετεξέλιξη (έστω και οριακή) της εγχώριας παραβατικότητας των ανηλίκων προ πιο συλλογικές μορφές αδικημάτων. Πράγματι τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε η εντεινόμενη δράση οργανωμένων ομάδων ανηλίκων σε σχολικούς και εξωσχολικούς χώρους. (οπ. π.: 199).

Όπως προκύπτει από έρευνα που διενήργησαν οι Α. Μαγγανάς και Θ. Μανουδάκη το 1998 σε δείγμα 126 μαθητών (ηλικίας 15-19 ετών) από πέντε λύκεια των Αθηνών, το 7,1% των ερωτηθέντων, που προέρχονταν από τις περιοχές Νέου Κόσμου, Δάφνης, Καλλιθέας, Ταύρου, Πετραλώνων, Εξαρχείων, Κέντρου, Μέτς, Πειραιά, Αγ. Παύλου, Γκύζη, Μεταξουργείου και Παγκρατίου, δήλωσαν ότι ανήκουν ήδη σε οργανωμένες ομάδες που διαπράττουν βανδαλισμούς σε σχολεία και επιθέσεις εναντίον συνομηλίκων τους, με σκοπό την απόσπαση χρημάτων και αντικειμένων, ή απλώς εκφοβισμό και διακινούν ναρκωτικά. Παράλληλα η έρευνα έδειξε καθαρά την ύπαρξη οργάνωσης, σταθερότητας και κάποιας μορφής ιεραρχίας, ενώ διαπιστώθηκαν και οι στενοί συνεκτικοί δεσμοί μεταξύ των μελών και η ύπαρξη αλληλεγγύης και υποστήριξης. (Μανουδάκη, 1998: 1145).

Επίσης, το 16,6% των ερωτηθέντων συμμετέχει σε ομάδες που τελούν συλλογικά διάφορες παραβατικές πράξεις, αλλά δεν ανταποκρίνονται

αναγκαία σε εκείνους που συμμετέχουν σε μια συμμορία, αφού δεν πληρούν απόλυτα όλες τις προϋποθέσεις που έθετε η έρευνα για το χαρακτηρισμό μιας ομάδας ως συμμορία. Είναι πολύ πιθανό λόγω του υψηλού ποσοστού που αντιπροσωπεύουν, να πρόκειται για ανήλικα άτομα που δρουν συλλογικά σε επίπεδο παρέας, αλλά όχι οργανωμένα στο πλαίσιο κάποιας ομάδας. Τέλος, το 47% των ερωτηθέντων μαθητών υποστηρίζουν ότι έχουν πέσει θύματα επίθεσης από «συμμορίες» συνομηλίκων τους. (Μανουδάκη, 2002: 1144).

Σύμφωνα με την εν λόγω έρευνα, η πλειονότητα των συμμετεχόντων σε οργανωμένες ομάδες είναι αγόρια, προέρχεται από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα και δεν έχει πάντα χαμηλές σχολικές επιδόσεις. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι το 26,1% των μαθητών «ομολόγησε» ότι είχε προκαλέσει με πρόθεση ζημιές σε σχολικό χώρο, το 13,4% ότι είχε «δανειστεί» αυτοκίνητο ή μηχανάκι, το 22% ότι είχε δοκιμάσει κάποια ναρκωτική ουσία, ενώ το 19% αναγνωρίζει την ύπαρξη αρχηγού στην ομάδα. (οπ. π.: 1145).

Συνολικά πάντως το 7,1% θεωρήθηκε ότι ανήκει σε οργανωμένες ομάδες (συμμορίες), σύμφωνα με τις υποθέσεις της έρευνας. Σε παρόμοια συμπεράσματα κατέληξε και η πιο πρόσφατη έρευνα του Πανεπιστημίου Αθηνών σε αποφάσεις του Μονομελούς και του Τριμελούς Δικαστηρίου Ανηλίκων, για από κοινού τελεσθείσες σοβαρές παραβατικές πράξεις που απασχόλησαν το εν λόγω δικαστήριο κατά το έτος 2000, σύμφωνα με τα οποία: περιπτώσεις που να εμπíπτουν στο αδίκημα της «σύστασης συμμορίας και άρα να μπορούν να χαρακτηριστούν (έστω μόνον από νομική άποψη) ως «συμμορία», καταγράφηκε ένα ποσοστό 6,8%. (Κουράκης, Ζαγούρα και Γαλανού, 2003: 2207).

Εν τούτοις, όσο και αν τα στοιχεία των δύο ερευνών είναι σημαντικά και καταγράφουν μια υπαρκτή πραγματικότητα βίας και παραβατικότητας μιας (μικρής) μερίδας ανηλίκων, δεν κατάφεραν να αποδείξουν τη συστηματοποιημένη δράση συμμοριών στην Ελλάδα κατά τα πρότυπα άλλων χωρών. Όμως, η εμφάνιση και μόνο οργανωμένων ομάδων ανηλίκων σε σχολικές μονάδες και εξωσχολικούς χώρους, συνιστά ίσως το προοίμιο μιας γενικότερης μετεξέλιξης της νεανικής παραβατικότητας, η οποία κάτω από τις κατάλληλες συνθήκες μπορεί να λάβει μεγάλες διαστάσεις. (Παπαθεοδώρου , 2002: 200).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

4.1. Τυπικά χαρακτηριστικά ανθρωποκτονιών

Διάφορες μελέτες έχουν δείξει την ύπαρξη κάποιων τυπικών χαρακτηριστικών που επαναλαμβάνονται στα περισσότερα περιστατικά ανθρωποκτονιών. Όμως αυτά τα στοιχεία μπορούν να εντοπιστούν πρωτίστως στις ανθρωποκτονίες που διαπράττονται από τα άτομα της κατώτερης κοινωνικής τάξης και όχι σε εκείνες που διαπράττονται από τα άτομα της μέσης και της ανώτερης κοινωνικής τάξης. (Thio, 2003:148)

4.2. Χρόνος Τέλεσης της Ανθρωποκτονίας

Ως χρόνος τέλεσης της πράξης θεωρείται ο χρόνος κατά τον οποίο ο υπαίτιος ενέργησε ή όφειλε να ενεργήσει. Οι περισσότερες ανθρωποκτονίες διαπράττονται στην έξαψη του πάθους και φαίνεται όντως να υπάρχει μία σχέση ανάμεσα στις εποχές του χρόνου και την ανθρωποκτονία. Ο αριθμός των ανθρωποκτονιών αυξάνεται προς το τέλος της άνοιξης και κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, με αποκορύφωμα τους μήνες του Ιουλίου και του Αυγούστου, κατά τη διάρκεια των οποίων οι πιθανοί θύτες και θύματα, που είναι μάλλον συγγενείς, φίλοι και γνωστοί, παρά ξένοι μεταξύ τους, συναντιούνται συνήθως σε δημόσιους χώρους. Οι ανθρωποκτονίες συνήθως μειώνονται τις κρύες μέρες του φθινοπώρου και τις πρώτες μέρες της άνοιξης και μειώνονται ακόμα περισσότερο κατά τους χειμερινούς μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο. Όμως ο αριθμός αυξάνει κατά το μήνα Δεκέμβριο, κυρίως λόγω των εορτών κατά τη διάρκεια των οποίων, όπως και τον Ιούλιο και τον Αύγουστο, έρχονται κοντά τα άτομα που είναι πιο πιθανό να αναμειχθούν σε μια ανθρωποκτονία. Πολύ πιο δυνατή όμως από τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην εποχή του χρόνου και την ανθρωποκτονία, είναι η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην ανθρωποκτονία και τις ημέρες της εβδομάδας, καθώς επίσης και τις ώρες της ημέρας. (οπ. π.: 148)

Οι ανθρωποκτονίες γίνονται με μεγαλύτερη ταχύτητα τα βράδια του Σαββατοκύριακου, και ιδιαίτερα τα βράδια του Σαββάτου. Γι' αυτό το λόγο το περίστροφο το πιο πολυχρησιμοποιημένο όπλο στο φόνο είναι γνωστό ως το

ειδικό όπλο του Σαββατοκύριακου. Στις ανθρωποκτονίες αυτές που γίνονται κατά τη διάρκεια του Σαββατοκύριακου οι πρωταγωνιστές τους είναι πιο πιθανό να είναι μέλη μιας οικογένειας, από ότι σε εκείνες που γίνονται κατά τη διάρκεια της υπόλοιπης εβδομάδας, οι πρωταγωνιστές των οποίων συνήθως είναι ξένοι μεταξύ τους. Ο λόγος είναι ότι οι άνθρωποι μένουν σπίτι τους περισσότερη ώρα τα Σαββατοκύριακα. Όμως όλα αυτά δεν ισχύουν για τα περιστατικά στα οποία εμπλέκονται άτομα της μέσης και ανώτερης κοινωνικής τάξης. Έρευνες έχουν δείξει ότι δε διαφοροποιούνται σημαντικά τα περιστατικά των ανθρωποκτονιών αυτών σε σχέση με τους μήνες του χρόνου ή τις μέρες της εβδομάδας. Οι ανθρωποκτονίες που διαπράττονται από άτομα ανώτερης κοινωνικής τάξης είναι πιο πιθανό, από τις αντίστοιχες που διαπράττονται από άτομα κατώτερης κοινωνικής τάξης, να είναι προμελετημένες και λιγότερο πιθανό να διαπραχθούν σε μια έκρηξη οργής. Υπάρχουν και απόψεις που εκφέρουν τη σχέση της ανθρωποκτονίας με την σελήνη. Ο ψυχίατρος Arnold Leider ισχυρίστηκε ότι υπάρχουν περισσότερα περιστατικά ανθρωποκτονίας όταν υπάρχει πανσέληνος. Αντίθετα ο αστρονόμος Nicholas Sanduleak ισχυρίστηκε ότι δεν υπάρχει καμία αλληλεξάρτηση ανάμεσα στις σεληνιακές φάσεις και τα ποσοστά των ανθρωποκτονιών. (οπ. π.: 149)

4.3. Τρόπος Τέλεσης της Ανθρωποκτονίας

Το να σκοτώσει κανείς έναν άνθρωπο μπορεί να φαίνεται συγκλονιστικό και πολλές φορές αυτό διεγείρει τη φαντασία πολλών συγγραφέων μυστηρίου, οι οποίοι βοηθούν στη διάδοση της κοινής αντίληψης ότι οι δολοφόνοι συχνά χρησιμοποιούν μυστηριώδεις, εξωτικές, πανούργες ή πανέξυπνες μεθόδους. Παρόλα αυτά τα στοιχεία δείχνουν ότι δεν υπάρχει τίποτα το εξαιρετικό στις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για τον τερματισμό της ζωής κάποιου άλλου ανθρώπου. Τα πιο πολλά αντικείμενα, εφόσον είναι διαθέσιμα τη στιγμή που το άτομα ξεπερνάει τα όρια μπορούν εύκολα να μετατραπούν σε φονικά όπλα. (Σπινέλλη, 1990: 59).

Στην κοινωνία μας η απόκτηση ενός πιστολιού είναι μια πολύ εύκολη υπόθεση και γι αυτό τα πιστόλια χρησιμοποιούνται πιο συχνά στις ανθρωποκτονίες. Ένα βίαιο άτομο μπορεί να οδηγηθεί σε μια δολοφονική πράξη, αν τη στιγμή που εμπλέκεται σε μια θερμή διαφωνία, δει ένα όπλο μπροστά του. Όπως είπε ο Shakespeare όσο πιο συχνά βλέπεις μπροστά

σου τα μέσα για να προβείς σε νοσηρές πράξεις, τόσο πιο συχνά τις πράττεις. Βέβαια τα πιστόλια από μόνα τους δεν μπορούν να προκαλέσουν ανθρωποκτονία, ούτε η απουσία τους μπορεί να εξαλείψει την ύπαρξη των κινήτρων. Είναι αλήθεια ότι δεν σκοτώνουν τα όπλα αλλά οι άνθρωποι. Όμως αν τα όπλα ήταν λιγότερο διαθέσιμα, πολλές θερμές διαφωνίες θα είχαν ως αποτέλεσμα μια βίαιη επίθεση και όχι μια ανθρωποκτονία, και ως εκ τούτου θα μειωνόταν ο αριθμός των μοιραίων περιστατικών. (Thio, 2003:150)

Αρκετές επιθέσεις με μαχαίρι είναι λιγότερο πιθανό να καταλήξουν σε θάνατο από ότι οι επιθέσεις με πιστόλι. Η χρήση λιγότερο επικίνδυνων όπλων όπως το μαχαίρι σε μια απόπειρα ανθρωποκτονίας έχει εκτιμηθεί ότι προκαλεί λιγότερους θανάτους. Ένα τεράστιος όμως αριθμός όπλων βρίσκεται στα χέρια ιδιωτών. Η εύκολη πρόσβαση των όπλων οδηγεί σε περισσότερες ανθρωποκτονίες. Αλλά η εύκολη πρόσβαση στα όπλα εμφανίζεται να είναι ένας μεγάλος εξισωτής για τους φτωχούς. Δίνει δύναμη στους ανίσχυρους. Αυτό ίσως να εξηγεί γιατί τα άτομα της κατώτερης κοινωνικής τάξης είναι πιο πιθανό να χρησιμοποιήσουν πιστόλια από οποιοδήποτε άλλο όπλο, όταν σκοτώνουν. (οπ. π.: 151)

Η χρήση του πιστολιού είναι επίσης και ο πιο δημοφιλής τρόπος τέλεσης ανθρωποκτονίας και στα άτομα της ανώτερης τάξης. Όμως τα άτομα της ανώτερης κοινωνικής τάξης που εγκληματούν είναι δύο στις τέσσερις φορές πιο πιθανό από τους αντίστοιχους της κατώτερης κοινωνικής τάξης να χρησιμοποιήσουν περισσότερο εκλεπτυσμένους τρόπους ανθρωποκτονίας, όπως η δηλητηρίαση, η υποθερμική ένεση ενός θανατηφόρου φαρμάκου και η σκηνοθεσία ενός αυτοκινητικού ατυχήματος.(οπ. π.: 152)

4.4. Τα αγόρια και τα κορίτσια, ως ανθρωποκτόνοι

4.4.1. Τα αγόρια ανθρωποκτόνοι

Οι ανθρωποκτονίες οι οποίες τελούνται από ανηλίκους, διαφοροποιούνται στατιστικά, ανάλογα προς την ηλικία του δράστη. Όσο αυξάνονται λοιπόν, τα επίπεδα της ηλικίας των ανηλίκων δολοφόνων, τόσο αυξάνεται κι ο ετήσιος αριθμός διαπραττόμενων ανθρωποκτονιών και μάλιστα αυτών, που τελούνται από πρόθεση. Αντίστροφα όμως, όσο μειώνονται τα επίπεδα ηλικίας των ανηλίκων δραστών, τόσο μειώνεται κι ο ετήσιος αριθμός

των τελούμενων ανθρωποκτονιών. Αυτή η στατιστική διαπίστωση, θα λέγαμε ότι παρουσιάζει μία διεθνή σταθερότητα και ομοιομορφία. (Δημόπουλος, 1997: 187)

Για παράδειγμα, στις Η.Π.Α , το 1983-1988 το F.B.I . μας πληροφορεί ότι τα παιδιά κάτω των 10 ετών, προβάλλονται στους στατιστικούς πίνακες των ανθρωποκτονιών , με ποσοστό λιγότερο του 1% , ενώ τα παιδιά της ηλικίας 10-12 ετών, καλύπτουν μόλις το 1,5% του συνόλου των ανθρωποκτονιών που τελέστηκαν από πρόθεση ή από αμέλεια. Πρέπει να σημειωθεί ωστόσο, πως όταν αναφερόμαστε στην έννοια “ αγόρια ” δεν εννοούμε μόνο, τους δράστες, εκείνους , οι οποίοι χαρακτηρίζονται μ’ αυτόν τον τρόπο , από νομική - ποινική σκοπιά. Στην εγκληματολογική έρευνα που επιχειρούμε εδώ, τα αγόρια υπολογίζονται με την ουσιαστική και όχι με την τυπική - έννοια, δηλ. ως τα άτομα εκείνα αρσενικού ή θηλυκού γένους. (οπ. π.: 188)

Όπως είναι γνωστό λοιπόν, στη χώρα μας, όσο και στις περισσότερες ποινικές νομοθεσίες της αλλοδαπής, οι δράστες εγκλημάτων , κάτω της ηλικίας των 7 ετών , δεν ενδιαφέρουν το ποινικό δίκαιο και γι’ αυτό , δεν εμφανίζονται στις εγκληματολογικές στατιστικές. (οπ. π.: 188)

Πάντως η ανθρωποκτονική εγκληματικότητα των παιδιών , τόσο στην χώρα μας , όσο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες είναι απειροελάχιστη και κατά τούτο, δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο στατιστικό ενδιαφέρον. Από τη άλλη πλευρά , τα μετανηπιακής ηλικίας παιδιά που διαπράττουν ανθρωποκτονίες , συνήθως δεν συλλαμβάνονται είτε γιατί διαφεύγουν της υποψίας των οργάνων του κοινωνικού και επίσημου ελέγχου της εγκληματικότητας είτε γιατί δεν αποκαλύπτονται από το άμεσο περιβάλλον τους, όταν διαπιστώνονται τέτοιες ανθρωποκτονικές περιπτώσεις είτε τέλος, γιατί και αν ακόμα συλληφθούν με την κατηγορία της διάπραξης ανθρωποκτονίας, οι φορείς της ποινικής καταστολής, αλλά και ο ανεπίσημος κοινωνικός έλεγχος, συνήθως δυσπιστούν μπροστά σ’ αυτές τις τραγικές αποκαλύψεις. Έτσι λοιπόν οι ανθρωποκτονίες των αγοριών, περιβάλλονται συχνά, από έναν υψηλό σκοτεινό αριθμό και μέρος της παιδικής ανθρωποκτονικής εγκληματικότητας, από αφάνεια. (Αλεξιάδης , 1970: 361)

Η ποσοτική σκιαγράφηση αυτού του είδους είναι της εγκληματικότητας δεν είναι εφικτή και συνάμα ο παραπλανητικός ρόλος των ΜΜΕ, δεν μπορεί εξουδετερωθεί , δεν μένει παρά μόνον, η προσφυγή στην εμπειρική διερεύνηση του προβλήματος. Μέσα από τις συγκεκριμένες εμπειρικές

έρευνες, μπορεί πράγματι ν' αποτυπωθεί η γνήσια φυσιολογία αυτού του φαινομένου, να προσδιοριστεί κατά προσέγγιση η έκταση του και να επιχειρηθεί αξιόπιστα, η αιτιολογική του απόδοση. Βέβαια οι έρευνες δεν μπορούν να καλύψουν όλο το πεδίο της πραγματική ανθρωποκτονικής δραστηριότητας των αγοριών. (Πιτσελά, 1970: 290)

4.4.2. Τα Κορίτσια Ανθρωποκτόνοι

Η κατηγορία των ανήλικων κοριτσιών - ανθρωποκτόνων , παρουσιάζει ένα πολύ ειδικό ενδιαφέρον. Κατ' αρχάς, τα ανήλικα κορίτσια , σπάνια προβαίνουν σε πράξεις ανθρωποκτονίας. Φαίνεται λοιπόν, ότι η ανθρωποκτονία, δεν αποτελεί σε γενικές γραμμές - για τα κορίτσια , οικεία εγκληματική πρακτική. Σε όλα τα επίπεδα της ηλικίας κάτω των 18 ετών, η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων , τα οποία συλλαμβάνονταν για ανθρωποκτονία από πρόθεση ή από αμέλεια , ήταν αρσενικού γένους. Ιδιαίτερα στις Η.Π.Α , τα αγόρια είναι 12 φορές πιθανότερο να διαπράξουν ανθρωποκτονία , απ' ότι τα κορίτσια. Αυτός ο δείκτης όχι μόνο παραμένει σταθερός από χρόνο σε χρόνο, αλλά αντικατοπτρίζει επίσης, την τάση αυτή και για της ηλικίες, άνω των 18 ετών. Η εν λόγω στατιστική εικόνα, επηρέασε , όπως αναμενόταν και τους ειδικούς, οι οποίοι παραλείπουν συστηματικά από τις έρευνες τους τα κορίτσια, ως υποψήφιος περιπτώσεις τέλεσης ανθρωποκτονιών. (Rosner, 1979: 342)

Οι ελάχιστες περιπτώσεις και που είναι άξιος μνείας, θα παρατεθούν συστηματικά, με κριτήριο την εγκληματική τους προτίμηση. Αυτές οι περιπτώσεις αφορούν κυρίως, σε : ενδοοικογενειακές ανθρωποκτονίες, σε ανθρωποκτονίες, οι οποίες οφείλονται σε ψυχικά αίτια, σε ανθρωποκτονίες, οι οποίες τελούνται κατά τη διάρκεια άλλων εγκλημάτων, σε αδικαιολόγητες ανθρωποκτονίες, σε συμμοριακές ανθρωποκτονίες και στις περίφημες ρομαντικές ανθρωποκτονίες - αυτοκτονίες. Όπως γίνεται φανερό, από την κατάταξη αυτή, τα κορίτσια διαφοροποιούνται από τα παιδιά, όχι όμως κι από τα αγόρια, στην ποιότητα της ανθρωποκτονικής εγκληματικότητας. Από τα αγόρια όμως διαφοροποιούνται αισθητά, όσον αφορά την έκταση της ανθρωποκτονικής τους δραστηριότητας. (Δημόπουλος, 1997: 202-203)

4.5. ΤΥΠΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΩΝ

4.5.1. Ενδοοικογενειακές Ανθρωποκτονίες

Οι ενδοοικογενειακές ανθρωποκτονίες των αγοριών, εμπίπτουν στην ίδια τυπολογία των φόνων, οι οποίοι τελούνται από εφήβους δηλ. στην πατροκτονία, την μητροκτονία και την αδελφοκτονία. (Ewing, 1989: 91)

Ειδικότερα, έχει διαπιστωθεί πως οι πατροκτονίες αποτελούν τις συχνότερες ανθρωποκτονικές προτιμήσεις των αγοριών κι ότι διαπράττονται με ίδια ή παρόμοια δυναμική μ' εκείνη που διακρίνει τους έφηβους πατροκτόνους. Παράλληλα, η έρευνα έχει δείξει ότι τα αίτια των παιδικών και των εφηβικών πατροκτονιών, είναι ταυτόσημα και ότι συνίστανται κυρίως στην κακοποίηση και την παραμέληση τους, από τους καταδυναστευτικούς, άστοργους και αντικοινωνικούς(λχ μεθυσμένους, βίαιους,) πατέρες. (οπ. π.: 91)

Πχ ένα παιδί 31/2 ετών από τοMichigan, πυροβόλησε και σκότωσε τον πατέρα του, πριν από 10 χρόνια, περίπου. Οι μάρτυρες βεβαίωσαν, ότι ενώ η οικογένεια του μικρού έκανε ένα barbecue , ο πατέρας του, βρισκόμενος σε κατάσταση μέθης, οργίστηκε ξαφνικά με την μητέρα του, την οποία και έδειρε. Βλέποντας αυτό το θέαμα ο μικρός, άρπαξε το πιστόλι του πατέρα του και τον πυροβόλησε θανάσιμα. Ο μικρός, ομολόγησε αργότερα, ότι τον σκότωσε ο ίδιος και ότι θα τον πυροβολούσε ξανά, αν ξαναχτυπούσε την μάνα του. από την Αστυνομική έρευνα προέκυψε ακόμα, πως το εν λόγω περιστατικό, είναι από τις σπάνιες περιπτώσεις, όπου χρησιμοποιήθηκε πυροβόλο όπλο. Και τούτο επειδή σ' αυτήν την ηλικία, δεν μπορεί το παιδί να σχηματίσει δόλο ανθρωποκτονίας ούτε επίσης, μπορεί να διακρίνει ανάμεσα στο ανθρωποκτονικό και μη αποτέλεσμα του πυροβολισμού. (οπ. π.: 91)

Σε μια άλλη προεφηβική περίπτωση πατροκτονίας, μια 11χρονη από την πολιτεία της Virginia, πυροβόλησε και σκότωσε τον 29χρονο πατριό της. Σε μια τηλεοπτική συνέντευξη της, η 11χρονη, δήλωσε πως με τον τρόπο αυτό, ήθελε να προστατεύσει την μητέρα της, την οποία μεταχειριζόταν βάνουσα το θύμα. (οπ. π.: 91)

Και οι δύο περιπτώσεις δεν διώχθηκαν ποινικά.

Γενικά η μητροκτονία είναι ασυνήθιστη, αν όχι ανήκουστη μεταξύ των ανηλίκων και κυρίως, ανάμεσα στους προέφηβους. Τόσο στις εμπειρικές έρευνες όσο και στα επιστημονικά μελετήματα, σπανίζουν οι αναφορές μητροκτονιών από παιδιά. Αυτό, οφείλεται προφανώς, στον ισχυρισμό δεσμού

αίματος και φιλίας, που συνδέει τους προεφήβους με τις μητέρες τους. Στις Η.Π.Α μάλιστα 0χώρα με ανησυχητικά επίπεδα παιδικής εγκληματικότητας και μέχρι το 1990 - είχε αναφερθεί μόνο μια τέτοια περίπτωση μητροκτονίας. Συγκεκριμένα, ένας 12χρονος από την Washington, σκότωσε με `` 22 caliber `` κυνηγητικό τουφέκι του και αποπειράθηκε να σκοτώσει και τον πατέρα του. το επεισόδιο συνέβη κατά την διάρκεια έντονων διαξιφισμών ανάμεσα στους γονείς και το παιδί, επειδή το τελευταίο επέμενε να φέρει μαζί του ένα φονικό μαχαίρι. Το παιδί όμως, διαφώνησε και αντέδρασε με τη διάπραξη του μοιραίου. Πρέπει να σημειωθεί ότι πριν από τα περιστατικό, το παιδί - δολοφόνος χαρακτηριζόταν ως `` πολύ ευγενικό `` κι `` εντυπωσιακά ήσυχο `` . όπως συνάγεται από αυτόν τον χαρακτηρισμό, πολλά -αν όχι όλα τα παιδιά ανθρωποκτόνοι, δεν εμφανίζουν έγκαιρα, προεγκληματικές ενδείξεις και γι' αυτό, δεν πιθανολογούν, την μελλοντική τέλεση εγκλήματος και μάλιστα ανθρωποκτονίας. Από την άποψη αυτή δυσχεραίνουν το έργο της οικογενειακής και σχολικής αγωγής, ενώ καθιστούν - στην πράξη - αναποτελεσματική την προληπτική αντεγκληματική- κοινωνική πολιτική του κράτους. (οπ. π.: 95)

Ενώ όμως, οι προέφηβοι, σπανίως προβαίνουν σε πατροκτονίες ή μητροκτονίες, αντίθετα επιδίδονται συχνότερα, στις αδελφοκτονίες. Στις περιπτώσεις αυτές φαίνεται ότι δεν έχει χαλυβδωθεί η οριζόντια σχέση αγάπης, μεταξύ των αδελφών, ενώ η σχέση γονικής μέριμνας κι εξουσίας - που εξουδετερώνει αρκετά, τις γονεοκτονίες - δεν λειτουργεί στις περιπτώσεις των αδελφοκτονιών. Εδώ, αναπτύσσεται ένας οξύς και ενίοτε, άμετρος ανταγωνισμός , ο οποίος μπορεί ευχερώς να προσλάβει τον χαρακτήρα της μονομερούς ή και της αμοιβαίας εξόντωσης των αδελφών. (οπ. π.: 95)

Πρέπει να τονιστεί ακόμα, ότι οι αδελφοκτονίες βαρύνονται μ' ένα εξαιρετικά μεγάλο ιστορικό φορτίο. Αρκεί κανείς ν' αναφερθεί στο αιογραφικό επεισόδιο του `` Καιν και Άβελ `` , για να καταδείξει το εκπληκτικό χρονικό βάθος της αδελφοκτονίας. Η προεφηβική και κάποτε η νηπιακή, αδελφοκτονία όμως, δεν είχε πάντοτε, τον ίδιο ιστορικό ορίζοντα, ούτε την ίδια ανησυχητική έκταση. Αυτό οφείλεται είτε στην απουσία σχετικών πληροφοριών από εγκληματολογικό παρελθόν είτε στην ιστορική εξέλιξη του φαινομένου. (οπ.π. 95)

Οι Petti και Davidman, ανέλυσαν ένα δείγμα 9 παιδιών, ηλικίας 6-11 ετών, τα οποία σκότωσαν ή αποπειράθηκαν να σκοτώσουν άλλους. Έξι απ' αυτά τα παιδιά προσπάθησαν να σκοτώσουν αδέρφια τους, ενώ το έβδομο

κατάφερε να σκοτώσει έναν αδελφό του. η έρευνα απέδειξε ότι από τα παιδιά αυτά, δύο άνηκαν σε ευυπόληπτες οικογένειες, ενώ άλλα τρία, είχαν κακοποιηθεί. επίσης, επτά από αυτά, έπασχαν από κατάθλιψη , τρία ήταν ψυχονευρωτικά, όχι όμως και ψυχωτικά, έξι είχαν μητέρες και τρία είχαν πατέρες με ψυχιατρικά ιστορικά και τέλος, ο δείκτης νοημοσύνης όλων των παιδιών - ανθρωποκτόνων, κυμαίνονταν από 73- 105, με μέσο όρο I.Q. 89. (Petti -Davinson, 1981: 82)

Οι ενδοοικογενειακές ανθρωποκτονίες των κοριτσιών, διαφέρουν από εκείνες των αγοριών, όχι μόνο στην συχνότητα εμφάνισης τους, αλλά και ως προς την συνδρομή δύο άλλων στοιχείων : α) ως προς την συμμετοχή τρίτων και β) ως προς την σχέση δράστη και θύματος.

Συγκεκριμένα , ενώ οι περισσότερες ενδοοικογενειακές ανθρωποκτονίες διαπράττονται σε ατομική βάση, οι τελούμενες από περισσότερους του ενός δράστη, αφορούν σε πράξεις που έχουν ως φορέα εγκληματικής δράσης , οπωσδήποτε κάποιο κορίτσι. Στην έρευνα την οποία διεξήγαγε ο Rowley κι οι συνεργάτες του, φάνηκε ότι οι 20 από τις 21 ενδοοικογενειακές ανθρωποκτονίες διαπράχθηκαν από περισσότερες δράστες, ανάμεσα στους οποίους, υπήρχε πάντα ένα κορίτσι. Το κορίτσι - δράστης ενδοοικογενειακής ανθρωποκτονίας ευθύνεται άλλοτε ως ηθικός αυτουργός , καταπείθοντας έναν έφηβο, συνήθως, να προβεί στην τέλεση του εν λόγω εγκλήματος ξι άλλοτε, ως συναυτουργός, με κάποιον άλλον έφηβο. (Rowly- Ewing, 1987: 34)

Βασική ανθρωποκτονική προτίμηση των ανηλικών κοριτσιών αποτελεί η βρεφοκτονία κι ιδιαίτερα, ο φόβος των νεογέννητων. Οι βρεφοκτονίες διαπράττονται - κατά κανόνα - από ανήλικες και ανύπαντρες μητέρες , οι οποίες έτσι, προσπαθούν να συγκαλύψουν το γεγονός ότι έχουν γεννήσει ή προσπαθούν να αποφύγουν τον ρόλο του γονέα. (οπ. π.: 34)

4.5.2. Ανθρωποκτονίες που διαπράττονται κατά την διάρκεια άλλων εγκλημάτων

Οι προέφηβοι διαπράττουν συνήθως, εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας. Στα πλαίσια αυτών των εγκλημάτων, λαμβάνουν χώρα ορισμένες ανθρωποκτονίες οι οποίες όμως, δεν σχετίζονται αιτιολογικά, προς την

βασική εγκληματική τους δραστηριότητα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι ανθρωποκτονίες αυτές ανακύπτουν αιφνίδια κι όμως εξαιρετικά κι ότι συνδέονται με την ίδια συμπεριφορά του θύματος, κατά την τέλεση του βασικού - αρχικού εγκλήματος . για παράδειγμα, στην πολιτεία του Wisconsin, ένα εντεκάχρονο κορίτσι, βρέθηκε ένοχο άγριου μαχαιρώματος και ξυλοκοπήματος έως θανάτου, ενός εννιάχρονου αγοριού, γείτονά του. το συμβάν προκλήθηκε όταν το αγόρι έκλεψε το ποδήλατο του θύματος. Πιο πρόσφατα, πέντε έφηβοι, ηλικίας 12 - 20 ετών, που ήταν όλοι τους μασκοφορεμένοι κι οπλισμένοι, κατέκλυσαν το σπίτι μιας οικογένειας στην California , με σκοπό την διάπραξη ληστείας. Όταν λοιπόν ένα από τα υποψήφια θύματα φώναξε, τρόμαξε τους ληστές , οι οποίοι αμέσως πυροβόλησαν και σκότωσαν έναν ένοικο του σπιτιού. Και οι πέντε ληστές τράπηκαν σε φυγή, πλην όμως συνελήφθησαν δύο από αυτούς , 12 και 13 ετών αντίστοιχα, οι οποίοι καταδικάστηκαν γι' ανθρωποκτονία `` πρώτου βαθμού ``. (Ewin, :95).

Τα κορίτσια είναι η μειοψηφία, τόσο ανάμεσα στους δράστες ανθρωποκτονίας, όσο και ανάμεσα σ' εκείνους, όλων σχεδόν, των εγκλημάτων. Τα περισσότερα εγκλήματα, όπως μας βεβαιώνει η εμπειρική έρευνα, διαπράττονται ειδικά από δράστες του αρσενικού φύλου. Όπως ακριβώς σκοτώνουν τα κορίτσια, στον ίδιο βαθμό, διαπράττουν και άλλα εγκλήματα, τα οποία ενδέχεται να καταλήξουν σε ανθρωποκτονία. Η συντριπτική πλειοψηφία, αυτού του είδους των πράξεων, τελείται από άνδρες και εφήβους. (Δημόπουλος, 1997, σελ 204)

Περιστασιακά, όμως τα κορίτσια, όντως σκοτώνουν, κατά την διάρκεια, τέλεσης ενός άλλου εγκλήματος και συνήθως κάποιας ληστείας. Αλλά , και στην περίπτωση αυτή, τα κορίτσια δεν προβαίνουν στην τέλεση του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας μόνα τους, αλλά μαζί με άλλους ή άλλες συμμετόχους. Πάντως παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον το γεγονός ότι μολονότι αυτές οι ανθρωποκτονίες διαπράττονται σπανίως, εντούτοις όταν αυτές τελούνται, είναι από τις πιο αποτρόπαιες πράξεις των ανήλικων δραστήων. Στις περιπτώσεις αυτές, κάνει την εμφάνιση του το στοιχείο της `` συμμοριακής δράσης `` , όπου ο διαμεσολαβούμενος ανταγωνισμός των συμμετοχών , άγει σε απίθανες φρικαλεότητες. . (Δημόπουλος, 1997: 204)

4.5.3. Οι Αδικαιολόγητες Ανθρωποκτονίες

Οι περισσότερες ανθρωποκτονίες, οι οποίες διαπράττονται από ανήλικους δράστες, φαίνονται ως αδικαιολόγητες ή ως μη διαπνεόμενες από κάποια εμφανή και λογική ερμηνεία. Αντίστροφα όμως, οι περισσότερες ανθρωποκτονίες που τελούνται από κορίτσια και εκτός από εκείνα τα οποία εμφανίζουν κάποια ψυχική ανωμαλία, φαίνεται να εμπίπτουν στην κατηγορία των κατανοητών φόνων. Πρόκειται στην ουσία , `` για επιχειρησιακές ανθρωποκτονίες `` , όπου μ' αυτές, επιδιώκεται η επίτευξη κάποιου λογικού - αν και όχι κοινωνικά αποδεκτού- σκοπού. Τέτοιες ανθρωποκτονίες περιλαμβάνουν τον αφανισμό ενός γονέα ή την εξόντωση και των δύο γονέων, την συγκάλυψη μιας ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης, τη συμμετοχή σε τέλεση ενός οικονομικού εγκλήματος κ.α. (Ewing, 1992: 110)

Πάρα ταύτα, όμως, σε ορισμένες περιπτώσεις, ο επιχειρησιακός στόχος της τελούμενης ανθρωποκτονίας δεν είναι, ευχερώς, κατανοητός. Τέτοιοι φόνοι είναι εκείνοι που σχετίζονται με κάποια συμμορία και οι λεγόμενες ρομαντικές ανθρωποκτονίες - αυτοκτονίες.

Στην πρώτη κατηγορία, τα κορίτσια μετέχουν ως μέλη κάποιας φονικής συμμορίας ανηλίκων, επειδή συνδέονται ερωτικά, με τα αρσενικά της μέλη. Έτσι λχ διευκολύνουν τις ανθρωποκτονίες των street gangs , σταματώντας άλλα αυτοκίνητα, όπου επιβαίνουν κάποια υποψήφια θύματα ή αποτελούν ελκυστικούς στόχους τρίτων, οι οποίοι επίσης είναι υποψήφιοι προς θυματοποίηση. (Ewing, 1987: 111, 135).

Στην δεύτερη κατηγορία, δύο ετερόφυλοι ανήλικοι αποφασίζουν να πεθάνουν. Εδώ λοιπόν, δεν διευκρινίζεται πάντοτε και με σαφήνεια, ποιος ήταν ο ρόλος του κοριτσιού. Αφού και οι δύο πεθαίνουν. Το πρόβλημα περιπλέκεται από το γεγονός ότι και οι δύο δράστες είναι ανήλικοι και ως εκ τούτου, δεν μπορεί να προσδιοριστεί αν το κορίτσι είχε την πρωτοβουλία του εγκλήματος ή ήταν απλώς θύμα. (οπ. π.: 111, 135)

4.5.4. Παράλογες Ανθρωποκτονίες

Θα μπορούσε να ειπωθεί, ότι - σχεδόν - οι ανθρωποκτονίες, οι οποίες διαπράττονται από ανήλικους, είναι εξ' ορισμού, παράλογες. Και τούτο, γιατί δεν έχει ολοκληρωθεί εισέτι, η διαδικασία κοινωνικοποίησης τους, για να

επιχειρηματολογήσουμε πειστικά, ότι το έγκλημα τους, αποτελεί μια συνειδητή και παράνομη επιλογή, η οποία – μ' αυτόν τον τρόπο - ανατρέπεται τον ποινικό λόγο και κατ' επέκταση, τον κοινωνικοποιημένο δίκαιο πολιτισμό . παρά ταύτα όμως, ο ανήλικος σκοτώνει. Αψηφά την κατηγορική προσταγή " ου φονεύσεις " , απόλυτα και οριστικά. (Παντζιού, 1992: 119)

Ορισμένες όμως ανθρωποκτονίες διαπράττονται από ψυχωτικούς ανήλικους, όπου η λειτουργία του λογικού είναι παυμένη. Οι πράξεις αυτές - ωστόσο αντιπροσωπεύουν ένα πολύ μικρό αριθμό στο σύνολο διαπραττόμενων ανθρωποκτονιών από ανηλικούς. Απομένει λοιπόν , μια ευρύτερη σειρά δολοφονιών, που τελείται από - καθόλα φυσιολογικούς, κοινωνικά αποδεκτούς ανηλικούς, οι οποίες όμως διαπράττουν ξαφνικά, τις πιο άγριες και κτηνώδεις ανθρωποκτονίες. (Δημόπουλος, 1997: 95)

Η εγκληματολογική ανάλυση λοιπόν, έχει προβεί στην ακόλουθη κατηγοριοποίηση των πράξεων, των παράλογων ανθρωποκτονιών :

- α) στις " συγκινησιακές " ανθρωποκτονίες
- β) " εκδικητικές " ανθρωποκτονίες
- γ) οι ανθρωποκτονίες από παραθρησκευτική λατρεία
- δ) τις " ρομαντικές " ανθρωποκτονίες . (οπ. π.: 95)

4.5.5. Οι Συγκινησιακές Ανθρωποκτονίες

Μια πρώτη μορφή εμφάνισης των παράλογων ανθρωποκτονιών, είναι οι λεγόμενες συγκινησιακές ανθρωποκτονίες. Η " πρωτοτυπία " τους έγκειται στο γεγονός διαπράττονται από έναν ή περισσότερους -φαινομενικά - φυσιολογικούς ανηλικούς, εναντίον ενός απόλυτα άγνωστου θύματος , τον οποίο επιλέγεται τυχαία. Οι φόννοι αυτοί, άλλοτε προμλετώνται κι άλλοτε, είναι συμπτωματικοί. Πάντως τελούνται χάριν αστεϊσμού και προς τέρψη των πρωταγωνιστών της ανθρωποκτονικής δράσης . οι δράστες των συγκινησιακών ανθρωποκτονιών, φαίνεται ότι συγχέουν το παιχνίδι με την πραγματικότητα, ενώ υποτιμούν την αξία της ανθρώπινης ζωής των άλλων. Ο κόσμος που αναπαρίστανται στον ψυχισμό τους, είναι μόνον ο κόσμος του ψυχισμού τους. (Νικολαΐδη, 1986: 49)

Οι αποκαλούμενοι συγκινησιακοί φόννοι τελούνται, περιστασιακά κι από ανήλικους, οι οποίοι δρουν από μόνοι τους. Έτσι , ο Rod Mathews, από την

Μασαχουσέτη, καταδικάστηκε, αμετάκλητα, για “ φόνου δευτέρου βαθμού ” , επειδή φόνευσε έναν 14χρονο γείτονά του. ο 15χρονος Rod, πλησίασε αθόρυβα το θύμα του στο δάσος - όπου έκανε περίπατο αναψυχής και το σκότωσε, κτυπώντας το πισώπλατα με ένα μπαστούνι του baseball. Ο Rod, διηγήθηκε, εκ των υστέρων, στους φίλους του το συμβάν με κάθε λεπτομέρεια. Τους οδήγησε επίσης στο δάσος, προκειμένου να δουν το πολτοποιημένο πτώμα του θύματος . ο δράστης ισχυρίστηκε - κατά την ομολογία του - ότι “ ήθελε να ξέρει πως ήταν το να σκοτώνεις κάποιον ” ! στην περίπτωση αυτή, η συγκινησιακή ανάγκη του παράλογου του Rod, διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην ανθρωποκτονική του προτίμηση και δράση. (Mc Carthy, 1978: 19-29).

Οι ανήλικοι ανθρωποκτόνοι εμπλέκουν των παράγοντα της μειωμένης εκτίμησης, για την αξία της ανθρώπινης ζωής. Εμμέσως πλην σαφώς - αναδύονται επίσης, το αίσθημα υπεροχής, η απουσία οίκτου κι η αισθητική απόλαυση του φόνου, τα οποία συγκροτούν την ψυχική δομή του παράλογου ανήλικου φονιά και σκηνοθετούν το παράλογο έγκλημα. (οπ. π.: 19-29)

4.5.6. Οι Ανθρωποκτονίες από Παραθρησκευτική Λατρεία

Σχετικά , πρόσφατα , έχει απασχολήσει την εγκληματολογική έρευνα, ένα, διαρκώς, ογκούμενο φαινόμενο, το οποίο σχετίζεται με την ανθρωποκτονία λόγω παραθρησκευτικής λατρείας των ανήλικων δραστήων. Πολλά τέτοια επεισόδια σε χώρες του εξωτερικού, αλλά και στην ημεδαπή, αναφέρονται στην ειδησεογραφία των ΜΜΕ. (Δημόπουλος, 1997: 124)

Η υπόθεση των Ελλήνων σατανιστών, που συγκλόνησε την χώρα μας πρόσφατα, αποτελεί μία από τις εμφανείς περιπτώσεις ανθρωποκτόνων αυτού του είδους. Οι δράστες των ανθρωποκτονιών τούτων , εμπνέονται από διάφορες αποκρυφιστικές θεωρίες και ιδιαίτερα , από εκείνη του σατανισμού. (οπ. π.: 124)

Η δύναμη της επιρροής αυτών των ιεροτελεστιών, είναι τόσο ισχυρή, ώστε ο μνημένος σ’ αυτές, μετατρέπεται ουσιαστικά σε ενεργούμενο. Η εμπλοκή πολλών ανηλίκων, στις ανησυχίες της εσχατολογικής μεταφυσικής και στις δοξασίες της σατανικής μαγείας , συνιστά ένα κρίσιμο κοινωνιολογικό ζήτημα. Η αναζήτηση προσωπικού κύρους κι ευτυχίας, μέσα από αυτά τα

λατρευτικά σχήματα, μαρτυρεί την ηθική σήψη κι αναρχία , της εποχής μας. Ο ανήλικος δεν ικανοποιείται - και πολύ περισσότερο, δεν ισορροπεί - με την κρατούσα ηθική τάξη των πραγμάτων.(Δαρβέρη,1988: 44)

Οι μεταφυσικές αναζητήσεις λοιπόν και κυρίως, οι επικλήσεις του σατανά , αποτελούν απρόσφορες - μα δικαιολογημένες σ' έναν βαθμό - απόπειρες διεξόδου των ανθρώπων και ιδιαίτερα των νέων , οι οποίοι κατεξοχήν, υφίστανται τις αλλόκοτες επιπτώσεις του σημερινού κοινωνικού ολοκληρωτισμού. (οπ. π.: 45)

Γενικά, οι ανθρωποκτονίες, οι οποίες τελούνται λόγω παραθρησκευτικής πίστης και λατρείας των ανηλίκων, διακρίνονται: α) στις ανθρωποκτονίες που διαπράττονται από ανήλικους δράστες, οι οποίοι είναι μέλη ενός λατρευτικού " δόγματος " β) στις ανθρωποκτονίες, που διαπράττονται από ανήλικους, οι οποίοι δεν είναι επισήμως μέλη ενός λατρευτικού σχήματος, πλην όμως , θεωρούν τους εαυτούς τους " λατρευτές και οπαδούς, των δοξασιών του και γ) στις ανθρωποκτονίες που διαπράττονται κατά την διάρκεια των παιχνιδιών, τα οποία προσποιούνται , φαντασιακά, διάφορες λατρευτικές ιεροτελεστίες. (Δημόπουλος, 1997: 127-128)

Π.χ. Τρεις έφηβοι, μέλη μιας ιδιόμορφης σατανιστικής οργάνωσης - ξυλοκόπησαν με μπαστούνια του baseball μέχρι θανάτου έναν άλλο έφηβο και στην συνέχεια, αφού έδεσαν το σώμα του, με μια πέτρα βάρους 100 κιλών , τον έριξαν μέσα σε ένα πηγάδι. Οι τρεις 17χρονοι ομολόγησαν ότι η ανθρωποκτονία αυτή, ήταν θυσιαστική προσφορά του Σατανά. (Σπανού,1988: 41)

4.5.7. Οι "Ρομαντικές" Ανθρωποκτονίες

Στις ανθρωποκτονίες χωρίς εμφανές και λογικό κίνητρο - τις οποίες αποκαλέσαμε παράλογες - περιλαμβάνονται επίσης και οι ρομαντικές ανθρωποκτονίες. Πρόκειται, ουσιαστικά για ανθρωποκτονίες , οι οποίες τελούνται από ανήλικους , συνήθως , στην εφηβική ή ακόμα, στη μετεφηβική τους ηλικία. Οι καταστάσεις αυτές λαμβάνουν χώρα, σε περιόδους ερωτικού παροξυσμού , ανάμεσα σε δύο ετερόφυλους εφήβους. Στις Η.Π.Α, το φαινόμενο τούτο παρουσιάζει ανησυχητική έξαρση και υπολογίζεται ότι κατά έτος, πάνω από 5.000 αυτοκτονίες ανηλίκων, είναι αποτέλεσμα τέτοιων

καταστάσεων. Το φαινόμενο αυτό - εξάλλου - δεν είναι άγνωστο σε άλλες χώρες και φυσικά, στην πατρίδα μας. (Ewing, 1992: 75)

Ο άμετρος ρομαντισμός και η επιθυμία των ανηλίκων ερωτευμένων για απόλυτη και αιώνια ένωση, τους οδηγεί - ορισμένες φορές - σε μελαγχολικές μεταπτώσεις και κάποτε, στην απόγνωση. Η ορμονική διέγερση της ήβης, δεν καταλήγει πάντοτε, σε καταστάσεις ψυχικής ή σωματικής-ισορροπίας και πού πολύ περισσότερο, δεν συνεπάγεται αναγκαία, μια ώριμη και διαψυχική σχέση αγάπης. Το συγκινησιακό φαινόμενο, που άλλοτε, προκαλείται από το οδυνηρό πάθος για τον ιδανικό έρωτα και άλλοτε, οφείλεται στον ψυχικό φόβο απώλειας του ερωτικού συντρόφου, εμπλέκει το ερωτικό ζεύγος σε ψυχοπαθολογικές εξάρσεις, των οποίων αποτέλεσμα - συχνά είναι οι "ανθρωποκτονίες - αυτοκτονίες". (Σαγκονίδη - Δασκλάκη, 1992: 58)

Η περίπτωση των "ανθρωποκτονιών - αυτοκτονιών" έχει τύχει επίσης, επαρκούς αναλυτικής μέριμνας. οι ανήλικοι, οι οποίοι μετέρχονται στο στάδιο αυτό, από έρωτα, είναι, οπωσδήποτε, παθολογικοί. Πρόκειται για "ωφελιμιστικό έγκλημα πάθους", που αποτελεί μίαν εξαιρετική παραλλαγή του κοινού εγκλήματος πάθους από έρωτα. Το κοινό - αληθινό έγκλημα πάθους, είναι μια πράξη εκδίκησης και αναφέρεται στο παρελθόν. Αποδίδει η δικαιοσύνη, για την άμετρη ζήλεια, την πρόκληση, την προδοσία κ.α., που έχουν ανατρέψει την φύση του ερωτικού δεσμού. Το ωφελιμιστικό έγκλημα πάθους όμως, είναι ένα έγκλημα πάθους με αρνητικό ορόσημο. Εδώ, η αγάπη δεν έχει υπονομευθεί από παράγοντες που την εκτρέπουν. Αντίθετα μάλιστα, η διαψυχική ένωση των ερωτευμένων είναι ολοκληρωτική, γίνεται απόλυτη, πυργώνεται συνεχώς. ο παρελθόν, το ωφελιμιστικό έγκλημα εκδικείται το μέλλον. (οπ. π.: 49-58).

Εκεί που το κοινό έγκλημα πάθους εκδικείται το μέλλον. Συνηγορεί στην απώλεια του, ακριβώς, για διασώσει τον ρομαντισμό τη αγάπης, ο οποίος μ' αυτόν τον τρόπο- θέλει να μείνει άσπιλος, αμόλυντος και ξένος, έναντι της "άδικης πραγματικότητας". Η είσοδος των ερωτευμένων ανηλίκων σ αυτό το φάσμα σκέψεων, τους καθιστά αναμφίβολα, προεγκληματικά αλλά και θυματολογικά- επικίνδυνους. Αυτή η παθολογική μεταστροφή του ερωτικού νατουραλισμού, είναι μια ειδικά επικίνδυνη κατάσταση. Ο καταμερισμός των εγκληματικών ρόλων, η ενδεχόμενη εναλλαγή τους και γενικά η σκηνική τους λειτουργία, είναι μια λεπτομερειακή συνθήκη της επικίνδυνης παθολογίας τους. Και φυσικά, "η κρίση - απόφαση" - ως τελευταία φάση της εγκληματικής τους πορείας - είναι ζήτημα

ελάχιστου χρόνου. Η μετάβαση μάλιστα , στην ανθρωποκτονία - αυτοκτονία, είναι τόσο βέβαιη , όσο βέβαιος είναι ο ρομαντισμός που διέπει τους πρωταγωνιστές της. (Δημόπουλος,1997: 73)

4.5.8. «SCHOOL SHOOTER»

Από τα ΜΜΕ αλλά και τις αρχές καλλιεργείται λίγο ως πολύ η άποψη ότι οι school shooters αποτελούν τους νέους αιμοσταγείς αντι-ήρωες της μεταμοντέρνας εποχής. Στην πραγματικότητα, αυτά τα βαθύτατα διαταραγμένα και πληγωμένα νεαρά άτομα επιδιώκουν την αναγνώριση και την αποδοχή με βάση τα κοινά αποδεκτά πρότυπα της εποχής μας και επειδή αποτυγχάνουν εκδικούνται τον εαυτό τους και την κοινωνία. (<http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=610830>: 2007)

Μεγάλη ευθύνη για αυτό το «παράλογο» αίσθημα της αποτυχίας έχουν όχι μόνο τα ίδια τα προβληματικά άτομα, αλλά και οι κυρίαρχες ναρκισσιστικές και εγωκεντρικές αξίες της εποχής μας. Όταν σε κάποιο ευαίσθητο άτομο επιβάλλεται να ενδιαφέρεται αποκλειστικά για τον εαυτό του και την κοινωνική του αναγνώριση, όταν ο εαυτός αναδεικνύεται σε μέγιστη αξία και προτεραιότητα (ναρκισσισμός), τότε είναι σχεδόν φυσικό να αντιδρά βίαια σε κάθε αποτυχία ή στη μη αναγνώριση του υποτιθέμενου μεγαλείου του. (οπ. π.)

Διαφορετικές κοινωνικές και ψυχολογικές έρευνες επιβεβαιώνουν την υποψία ότι τα πολύ ναρκισσιστικά και εγωκεντρικά άτομα δυσκολεύονται ιδιαίτερα να προσαρμοστούν στις αλλαγές του κοινωνικού τους περιβάλλοντος, κυρίως όμως έχουν την τάση να γίνονται εξαιρετικά βίαια όταν αισθάνονται ότι τα απορρίπτουν.

Μόνο στις ΗΠΑ, κάθε χρόνο είκοσι κατά μέσο όρο σπουδαστές δολοφονούν έναν ή περισσότερους συμμαθητές τους. Ένα ανησυχητικό κοινωνικό φαινόμενο που εξαπλώνεται πλέον και σε χώρες της Ευρώπης, με μεγάλη κοινωνική συνοχή και ασφάλεια. Γονείς, δάσκαλοι και ειδικοί - κοινωνιολόγοι, ψυχολόγοι, γιατροί- επιχειρούν να εξηγήσουν, ο καθένας από τη σκοπιά του, αυτή την «παράλογη» σχολική βία. (<http://www.enet.gr>: 2008)

Ποια όμως η εικόνα των νεαρών δολοφόνων προκύπτει από τις, μέχρι σήμερα, επιμέρους επιστημονικές προσπάθειες; Άραγε υπάρχει ένα κοινό ψυχολογικό προφίλ, που θα μας επέτρεπε να αναγνωρίσουμε τον μαθητή που ετοιμάζεται να πραγματοποιήσει ένα μακελειό; (οπ. π.)

«Δεν πιστεύω ότι υπάρχει ένα μοναδικό ψυχολογικό προφίλ που θα μας επέτρεπε να εντοπίζουμε εγκαίρως τους δυνητικούς school shooters. Υπάρχουν, όμως, σίγουρα κάποια κοινά γνωρίσματα που τους χαρακτηρίζουν», υποστηρίζει η Ann Marie C. Lenhardt, η οποία θεωρείται η σημαντικότερη Αμερικανίδα ειδικός σε θέματα νεανικής βίας. Μελετώντας με τους συνεργάτες της 15 «επεισόδια» που συνέβησαν μεταξύ των ετών 1996 και 2005, κατάφερε να ανασυγκροτήσει την προσωπικότητα αλλά και την κοινωνική-συναισθηματική ζωή των νεαρών δραστών. (οπ. π.)

Έτσι, κατέληξε σε μια σειρά από κοινά σε όλους χαρακτηριστικά: ως επί το πλείστον ήταν άτομα που αισθάνονταν απομονωμένα και απαξιωμένα από τους συμμαθητές και τους δασκάλους τους, δυσκολεύονταν να αντιμετωπίσουν δύσκολες καταστάσεις και είχαν μια απελπισμένη ανάγκη για να τραβήξουν την προσοχή. Με λίγα λόγια, συνήθως πρόκειται για άτομα ιδιαίτερα ευαίσθητα και συχνά περιθωριοποιημένα, τα οποία δεν βρίσκουν μια θέση στο εξαιρετικά ανταγωνιστικό μικροκοινωνικό περιβάλλον του σχολείου, ούτε έναν σκοπό στη σύντομη ζωή τους. Σύμφωνα με τη Lenhardt, πρόκειται για άτομα με κάποια εμφανή ψυχολογική ανεπάρκεια, ανίκανα να διαχειριστούν αυτό το εσωτερικό κενό και κυρίως να υπερβούν τις δυσκολίες που τους θέτει το περιβάλλον ή που δημιουργούν από μόνα τους. Ένα επιπλέον στοιχείο που προέκυψε τόσο από αυτή όσο και από άλλες έρευνες στις ΗΠΑ είναι ότι η εγκληματική συμπεριφορά εκδηλώνεται συνήθως μετά τη συσσώρευση γεγονότων που ο school shooter βιώνει ως «προσωπικές αποτυχίες». (οπ. π.)

Εκτός αυτού κάποιες νευροεπιστημονικές μελέτες δείχνουν σαφώς ότι ο μετωπιαίος φλοιός του εγκεφάλου επηρεάζεται σημαντικά από την καθημερινή έκθεση των παιδιών στις σκληρές βίας της τηλεόρασης και των βιντεοπαιχνιδιών.

Πάντως, πίσω από κάθε σχολικό μακελειό υπάρχει σχεδόν πάντα κάποιο ή κάποια εξωτερικά αίτια που το πυροδοτούν, γεγονός που αποδεικνύει την ανεπάρκεια καθησυχαστικών επιχειρημάτων όπως ότι πρόκειται απλώς για «παράλογα» ή «μεμονωμένα» περιστατικά. Εξάλλου, το 95% των μελετημένων περιπτώσεων δεν είναι καθόλου παράλογες ή

αδικαιολόγητες εκρήξεις βίας αλλά, αντίθετα, καλά σχεδιασμένες εγκληματικές πράξεις, τις οποίες μάλιστα οι δράστες φροντίζουν να ανακοινώσουν εγκαίρως σε κάποια άτομα ή στο Διαδίκτυο! (οπ. π.)

Πέρα από τις κοινοτοπίες περί «αιμοσταγών δολοφόνων»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Η γνώση των παραγόντων, ατομικών αλλά και κοινωνικών, που επιδρούν στην διαμόρφωση του φαινομένου της νεανικής παραβατικότητας είναι σημαντική γιατί προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες, όχι μόνο για τους χώρους και τα πεδία στα οποία θα πρέπει να πραγματοποιηθεί η παρέμβαση, αλλά και το περιεχόμενο που αυτή θα πρέπει να έχει.

Ταυτόχρονα, η ικανότητα διάκρισης των διαφορετικών μορφών παραβατικής συμπεριφοράς και η ορθή αποτίμηση των κινδύνων που αυτές παρουσιάζουν, μας επιτρέπουν, όχι μόνο να επιλέξουμε αλλά και να εντοπίσουμε και να προσεγγίσουμε τις ομάδες - στόχο, με μεγαλύτερη επιτυχία. (Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου, 1984: 66)

5.1. Τα Ατομικά Χαρακτηριστικά

Οι παράγοντες εκείνη που αποτελούν τις κύρια μη περιβαλλοντολογικές συνιστώσες της προσωπικότητας διακρίνονται σε ιδιοσυγκρασία (που χαρακτηρίζουν την σχετικά σταθερή φυσιολογική σύσραση και βιολογική δομή του οργανισμού , μπορούν όμως να εμφανίσουν αλλαγές κατά την διαδικασία ανάπτυξης ή ως αποτέλεσμα κάποιου ατυχήματος ή ασθένειας), συγγενής (που αποκτήθηκαν κατά την ενδομήτρια ζωή), εγγενείς (που οφείλονται σε μεταλλαγές και χωρισμό των γονιδίων) και κληρονομικούς (που μπορούμε να αποδώσουμε στη συμβολή των γονέων που είναι δυνατόν να προβλεφθεί). Οι κυριότερες σύγχρονες έρευνες που προσπαθούν να ανεύρουν ενδεχόμενες σχέσεις μεταξύ βιολογικού οργανισμού των ανηλίκων και παραβατικής συμπεριφοράς αναφέρονται στις ακόλουθες κατηγορίες : 1 οι γενετικές 2. Σωματική κατασκευή ,στις φυσικές ασθένειες και μειονεξίες, τα οποία τα έχουμε αναλύσει εκτενέστερα στο πρώτο κεφάλαιο.

5.2 Το Περιβάλλον

Η επίδραση του περιβάλλοντος στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και τις συμπεριφορικές αντιδράσεις των ανηλίκων είναι ιδιαίτερα σημαντική. Το περιβάλλον αυτό θα μπορούσε να διακριθεί σε άμεσο , στενότερο και ευρύτερο. (Φαρσεδάκης, 1986: 50)

Οι περιβαλλοντολογικοί παράγοντες, βέβαια , είναι ποικίλοι και παρουσιάζουν στενή μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Οι κυριότεροι απ' αυτούς είναι οι γεωγραφικοί (κλιματολογικοί, οικολογικοί, γενικά παράγοντες του φυσικού περιβάλλοντος , τόπος κατοικίας - διαμονής και τόπος τέλεσης της παράβασης) οι πολιτιστικοί (κι εδώ περιλαμβάνεται η εξέταση , όλων εκείνων των επιμέρους παραγόντων - οικογενειακοί- σχολικοί- ιδεολογικοί κ.τ.λ.) και των στοιχείων και των χαρακτηριστικών που τους συνιστούν και τους δημιουργούν), οι οικονομικοί, οι πολιτικοί, οι λειτουργικοί και λοιποί παράγοντες. (οπ. π: 50)

5.2.1 Οικογένεια

Πολλές έρευνες ασχολήθηκαν από παλιά , με τις οικογενειακές μεταβλητές , συγκρίνοντας ιδρυματικούς παραβατικούς ανηλίκους με ομάδες ελέγχου μη παραβατικών ανηλίκων (Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου, 1979: 62)

Είναι γεγονός ότι η οικογένεια είναι το πιο συχνά αναφερόμενο “ σημείο ” (από τις κοινωνικές μεταβλητές) δόμησης της σημασιολογικής πραγματικότητας του προπαραβατικού ανήλικου , στις διάφορες εγκληματολογικές θεωρίες. (Γεωργούλας, 2003: 99)

Πάντως, σε κάθε περίπτωση , δομείται η εικόνα η εικόνα μιας οικογένειας κάποιου εγκληματικού ανήλικου, η οποία και φέρει την ευθύνη για την υιοθέτηση παραβατικής συμπεριφοράς από το παιδί και η οποία σε γενικές γραμμές, χαρακτηρίζεται από προβλήματα είτε στις διαπροσωπικές σχέσεις των γονιών, που είναι ασταθείς και ανεύθυνες, είτε στις γονεϊκές τους ικανότητες όπου παραμελούν ή κακοποιούν τα παιδιά τους, αγνοούν τις βασικές συναισθηματικές τους ανάγκες και αναθέτουν εύκολα την φροντίδα σε άλλους. (οπ. π.: 99)

Κατά κύριο λόγο, οι θεωρίες , που ασχολούνται με την οικογένεια ως παράγοντα εγκληματογένεσης , χωρίζονται σε δύο μεγάλους θεματικούς τομείς, ανάλογα με τον τρόπο προσέγγισης και τον παράγοντα, στον οποίο εστιάζουν το ενδιαφέρον τους. Οι θεωρίες που εντάσσονται στην πρώτη οπτική προσέγγισης , δίνουν πρωτεύουσα σημασία στο πεδίο των διαπροσωπικών σχέσεων γονέα - παιδιού, μέσα από θέματα , όπως η επίβλεψη, η επιβολή, η διαπαιδαγώγηση και η κοινωνικοποίηση. Η δεύτερη οπτική προσέγγισης θεωρεί ως σημαντικούς τους αντικειμενικούς παράγοντες, που στοιχειοθετούν μια προπαραβατική οικογένεια , όπως το μέγεθος , οι οικονομικοί όροι, οι σχέσεις των γονιών μεταξύ τους, και το είδος της οικογένειας, χωρίς όμως να παραλείπεται η αναφορά στο ίδιο το παιδί και κυρίως στο πως δέχεται, σημασιολογεί και εντέλει “ μεταφράζει ” σε συμπεριφορά αυτού του αντικειμενικού όρους. Κοινό στοιχείο, δηλ. και των δύο οπτικών προσέγγισης είναι η ψυχολογία του ανηλικού προπαραβατικού, είτε αυτή δίνεται μέσα από μια ψυχαναλυτική ερμηνεία διαπροσωπικών σχέσεων, είτε μέσα από μια ψυχολογιοποίηση κοινωνικών παραμέτρων. (οπ. π.: 100)

Όσον αφορά στην πρώτη οπτική, οι μεταβλητές που αποτελούν και παράγοντες πρόγνωσης μελλοντικής παραβατικής συμπεριφοράς , σχηματίζουν μια “ γενική εικόνα ”, σε σχετικές έρευνες , που δείχνουν ότι οι γονείς :

- § Είναι περισσότερο τιμωρητικοί
- § Εκδίδουν περισσότερες εντολές
- § Δίνουν συχνότερα σημασία σε περίπτωση παραβατικής συμπεριφοράς, αλλά συγχρόνως,
- § Δεν αντιλαμβάνονται έγκαιρα ενδεχόμενη παραβατική συμπεριφορά ,
- § Εμπλέκονται σε διαρκέστερες φάσεις καταναγκαστικών ανταλλαγών με τα παιδιά τους,
- § Δίνουν πιο ασαφείς και αόριστες εντολές ,
- § Είναι λιγότερο αποτελεσματικοί στο σταμάτημα της παραβατικής συμπεριφοράς των παιδιών τους. (Φαρσεδάκης, 1986: 55, 56)

Η σκληρή απόρριψη των γονιών, ή η εξωπραγματική προστασία, σε συνδυασμό με διαφωνίες των γονιών ως προς την διαπαιδαγώγηση, που προκαλούν έντονη οικογενειακή δυσλειτουργία, έχει ως αποτέλεσμα την αντίδραση του παιδιού και την διαφυγή από κάθε “ pattern ” πειθαρχίας. Οι

γονείς εμφανίζονται ψυχροί και άκαμπτοι, περιοριστικοί και καταπιεστικοί στις μεθόδους ανατροφής. Επειδή ο φόβος για χάσιμο της αγάπης είναι δυνατός, το παιδί ακολουθεί πιστά την αντικοινωνική ηθική των άλλων. (Γεωργούλας, 2003: 101)

Η δεύτερη οπτική προσέγγιση αφορά την παρουσίαση αντικειμενικών κοινωνικών παραμέτρων οικογενειακής ζωής και στον τρόπο με τον οποίο η ψυχολογική πρόσληψη τους από τον ανήλικο, τον καθιστούν, σημειωτικά, προπαραβατικό. Μια τέτοια κοινωνική παράμετρος είναι και η εγκληματικότητα των ίδιων των γονιών, καθώς και άλλα προβλήματα κοινωνικής δυσπροσαρμοστικότητας, που τους χαρακτηρίζουν, και που καλλιεργούν τους αναγκαίους όρους υιοθέτησης παραβατικής συμπεριφοράς από ότι τα ανήλικα τέκνα. Οι όροι αυτοί εξηγούνται με βάση, τους νόμους της μίμησης , τους οποίους ο Tarde ανέπτυξε. Σύμφωνα μ' αυτούς η μίμηση είναι ο βασικός παράγοντας στις εγκληματικότητες, καθώς όλες οι σημαντικές πράξεις τελούνται κάτω από την επίδραση του παραδείγματος. Μάλιστα, η μίμηση γίνεται πιο έντονη, όσο περισσότερο στενά συνδεδεμένοι είναι το υποκείμενο και το αντικείμενο της μίμησης. Γι' αυτό το λόγο, η αντικοινωνικότητα των γονιών έχει καταγραφεί επιστημονικά, ως ένας σημαντικός παράγοντας ένδειξης παραβατικότητας των ανήλικων παιδιών. (οπ. π.: 102)

Αναφορά σε μελέτες που ασχολούνται με την πρόγνωση, μελλοντικής παραβατικότητας των ανηλίκων, γίνεται και στο αν αυτά τα παιδιά έχουν γεννηθεί εντός ή εκτός γάμου, αν είναι ορφανά, αν είναι θετά, αν είναι μέλη πολύτεκνων οικογενειών, και αν οι γονείς έχουν πάρει διαζύγιο. Όσον αφορά τα παιδιά που έχουν γεννηθεί εκτός γάμου , επιστημονικές έρευνες έδειξαν ότι μεταξύ των κρατουμένων σε ιδρύματα αγωγής Ανηλίκων, κατέχουν ένα μεγάλο ποσοστό. Η ισχυρότερη αυτή ροπή προς το έγκλημα εξηγείται από το γεγονός ότι τα νόθα συχνά εγκαταλείπονται και όταν γίνεται αυτό η ανατροφή και η αγωγή που τους παρέχονται, δεν είναι ισοδύναμες με αυτές που παρέχονται με νόμιμα τέκνα. (οπ. π.: 104, 105).

Για τα θετά παιδιά, το ενδιαφέρον για την επικινδυνότητα της υπόστασής τους μετατοπίζεται στα εμπόδια που ορθώνονται στην ανατροφή τους. Σύμφωνα με τον Cyril Burt, ο οικογενειακός δεσμός δεν είναι τόσο ισχυρός, όσο αυτός που συνδέει τα γνήσια παιδιά με τους γονείς τους. Τα θετά, παιδιά όταν αποκαλυφθεί η υιοθεσία τους, αισθάνονται ότι το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνουν, είναι τεχνητό , επίπλαστο, βασιλεύει η

επιφυλακτικότητα, η δυσπιστία και η ψυχική μόνωση. Το αίσθημα της κατωτερότητας είναι και εδώ παρόν, όταν μάλιστα υπάρχουν στην οικογένεια και “ γνήσια παιδιά “. Η οικογενειακή συνοχή διαλύεται εύκολα , όταν αποκαλυφθεί το μεγάλο μυστικό, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει συναισθηματική επαφή, σεβασμός και αγάπη. (Φαρσεδάκης, 1986: 63)

Τα ενδοοικογενειακά προβλήματα και οι συγκρούσεις, που μπορεί να οδηγήσουν σε διαζύγιο, έχουν κατηγορηθεί ως ένας παράγοντας που σηματοδοτεί μια προπαραβατική κατάσταση ενός ανηλίκου. Οι ενδοοικογενειακές συγκρούσεις, που συνδέονται με μια αυξανόμενη αναποτελεσματικότητα της γονικής επίβλεψης και επιβολής πειθαρχίας, αλλά και παρέχουν πρότυπα επιθετικότητας και ασυνέπειας, αποτελούν την βάση για φάσεις καταναγκαστικής οικογενειακής αλληλεπίδρασης και αποτελούν δείγμα της ανυπαρξίας αγάπης και στοργής των μελών της οικογένειας. (οπ. π.: 65)

5.2.2 Το σχολείο και οι Φίλοι του Ανήλικου

Παρά την μεγάλη εξάπλωση της εκπαίδευσης σε ολόένα και μεγαλύτερα στρώματα του πληθυσμού, δεν επαληθεύθηκαν οι ελπίδες που είχαν στηριχθεί σ’ αυτήν για την μείωση της παραβατικότητας των ανηλίκων , αλλά και της εγκληματικότητας των ενηλίκων. Αντίθετα παρουσιάζει μια συνεχής αύξηση τους. (οπ. π.: 68)

Βέβαια από πολύ νωρίς οι Ferrri και οι Tarde είχαν διαπιστώσει πως η στοιχειώδεις εκπαίδευση δεν ασκούσε καμία ευεργετική σχετική επίδραση στο άτομο. Είχαν, όμως την ελπίδα πως αυτό μπορούσε να το πραγματώσει η μέση και η ανώτερη εκπαίδευση. Αλλά ούτε αυτό επιβεβαιώνεται από τα πράγματα. Ένα σημαντικό στοιχείο που συνάγεται απ’ όλες τις έρευνες είναι ο παρατηρούμενος συσχετισμός, μεταξύ σχολικής προσαρμοστικότητας και παραβατικότητας. (οπ. π.: 68)

Η μη προσαρμοστικότητα στο σχολείο είναι δυνατόν να αποτελεί το αρχικό στάδιο μιας κοινωνικής μη προσαρμοστικότητας του παιδιού στην μετέπειτα ζωή του. Αν βέβαια οφείλεται στην διαφορά της οικογενειακής ατμόσφαιρας με εκείνη του σχολείου, στην φυσική ή ψυχική υγεία του παιδιού, σε σφάλματα προσανατολισμού, στην ανωριμότητα ακόμη της προσωπικότητας του, στην ακαταλληλότητα του σχολείου κ.α., τότε αυτή δεν αποτελεί τίποτε άλλο από

ένα παροδικό σύμπτωμα. Αν όμως αυτό δεν συμβαίνει, τότε οι σχολικές αποτυχίες και καθυστερήσεις τις οποίες συνεπάγεται αποτελούν επιβαρυντικές περιστάσεις που βλάπτουν την διαδικασία κοινωνικοποίησης του παιδιού . αποτελούν το σήμα κινδύνου για την παρουσία παραγόντων γένεσης της παραβατικής συμπεριφοράς , μια και στο σχολείο παρουσιάζουν , τόσο τα ιδιοστασιακά προβλήματα του παιδιού (διαταραχές, ευφυΐας, προσοχής κ.α.) όσο οι παιδαγωγικές και συναισθηματικές ανεπάρκειες της οικογένειας. (Leaute, 1972: 73)

Μια αναμφισβήτητη διαπίστωση στην οποία καταλήγουν οι έρευνες είναι πως οι παραβατικοί ανήλικοι δείχνουν πολύ μικρό ενδιαφέρον ή και καθόλου για το σχολείο. Είναι φυσικό, να εννοήσουμε γιατί αυτοί οι μαθητές εμφανίζουν υψηλό ποσοστό σχολικών αποτυχιών. Δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος . αποτυγχάνουν γιατί δεν ενδιαφέρονται , αλλά και δεν ενδιαφέρονται γιατί έχουν υποστεί αποτυχίες που τους αποθάρρυναν. Και έτσι για να αποφύγουν να νιώσουν την αποστέρωση που γεννά μια άλλη μελλοντική αποτυχία, έχουν την τάση να περιορίσουν τις φιλοδοξίες τους , άρα να εργάζονται λιγότερο , με αποτέλεσμα οι αποτυχίες πλέον να είναι αλληπάλληλες (Cusson,1981: 23)

Αυτή η έλλειψη ενδιαφέροντος είναι σε γενικές γραμμές, απότοκος της επίδρασης των οικογενειακών παραγόντων. Όλες οι έρευνες δείχνουν πως η οικογένεια παίζει σημαντικό ρόλο στην γένεση της σχολικής μη προσαρμοστικότητας του παιδιού. (Φαρσεδάκης, 1986: 72)

Πέρα από όλα αυτά, στην παραβατικότητα των ανηλίκων επιδρούν κι οι καθ' αυτό σχολικοί παράγοντες , σε συνάρτηση βέβαια με πολλούς άλλους και ιδιαίτερα τους οικογενειακούς. Ο αυταρχισμός, η έλλειψη συμμετοχής των μαθητών στην λήψη αποφάσεων που τους αφορούν, η παιδαγωγική που χρησιμοποιείται, η έλλειψη σύνδεσης σχολείου και κοινότητας, το ανταγωνιστικό σύστημα , η κακή προετοιμασία για την αγορά εργασίας , κ.α. είναι ορισμένα από τα χαρακτηριστικά του σχολείου για το οποίο ασκείται έντονη κριτική. (οπ. π.: 72)

Αυτή η ατμόσφαιρα του σχολείου δημιουργεί σ' όλα τα παιδιά μια ισχυρή πίεση κι όλα θέλουν να δραπέτεύσουν , κάποια στιγμή από αυτή την δυσάρεστη εμπειρία. Κι εδώ ακριβώς, ο ρόλος των γονέων είναι καθοριστικός. Αν ενδιαφερθούν να του εξηγήσουν πως αξίζει τον κόπο να υποβληθεί σ' αυτήν και στην προσωρινή στέρηση ορισμένων απολαύσεων, αν καταφέρουν να το ενδυναμώσουν, όταν αρχίσει να κλονίζεται, το παιχνίδι έχει κερδηθεί σ' αυτό το επίπεδο. Όμως, το παραβατικό παιδί δεν θα βρει αυτήν την αναγκαία

οικογενειακή υποστήριξη. Οι έρευνες δείχνουν πως οι γονείς των παραβατικών παιδιών έχουν την τάση να μην έχουν φιλοδοξίες για τα παιδιά τους και έχουν την τάση να υποτιμούν το σχολείο. (οπ. π.: 74)

Η ευθύνη του σχολείου και του δασκάλου είναι σ' αυτό το σημείο καθοριστικές, συνήθως αντιδρούν με τιμωρίες και αποβολές. Η δομή, αλλά και ο τρόπος λειτουργίας, του σχολείου αδυνατούν να αντιμετωπίσουν τις σχολικές αποτυχίες. (Cusson, 1981: 25)

Φίλοι, παρέες του ανήλικου

Δεν θα πρέπει ασφαλώς να παραλείψουμε να τονίσουμε την επίδραση της ομάδας των συμμαθητών, των συνομηθίκων και φίλων στην συμπεριφορά, τόσο μέσα όσο και έξω στο σχολείο.

Κάνοντας μια επισκόπηση και σύνοψη των σχετικών ερευνών, ασχολείται αναλυτικά με τον τρόπο επίδρασης της παρέας των φίλων. Διακρίνει δύο μεγάλες φάσεις, ανάλογα με το αν είναι κανείς αρχάριος ή αν έχει κάποια σχετική εμπειρία. Στην πρώτη φάση οι παραβάσεις είναι σχετικά απλές στην εκτέλεση τους και λιγότερο σοβαρές (κλοπές ποδηλάτων, βανδαλισμοί κ.α.). κυρίως τείνουν στην ικανοποίηση 4 στόχων: την διέγερση, το παιχνίδι, την απόκτηση κύρους, την έντονη επιθυμία). Συνίστανται σε μια διαδικασία αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας ενίσχυσης που μπορεί να αναλυθεί σε 4 στοιχεία: τη μίμηση, την παρακίνηση, την βοήθεια και την επιδοκιμασία. (Φαρσεδάκης, 1986: 78)

Η δεύτερη φάση εκείνη της εκμάθησης της τεχνικής είναι η πιο δύσκολη. Υπάρχει ένα πλήθος λεπτομερειών. Το δυσκολότερο δεν είναι όμως η εκμάθηση αλλά η εξεύρεση του αναγκαίου δασκάλου. Και αυτός συνήθως εξευρίσκεται μέσα από κλειστά ιδρύματα αγωγής των παραβατικών ανηλίκων.

Γιατί όμως, συνηθίζουν να δρουν όλοι μαζί? Γιατί όταν είναι περισσότεροι μεγιστοποιούν τα αναμενόμενα κέρδη, ελαχιστοποιούν τις πιθανότητες να συλληφθούν επ' αυτοφώρω, αυξάνουν την ικανοποίηση που αισθάνονται κατά την παράβαση και τους δίνεται η ευκαιρία να αποκτήσουν κύρος μεταξύ των ομοίων τους. (οπ. π.: 78)

5.2.3 Η περιοχή, η πόλη και η γειτονιά

Η εγκληματολογική επιστήμη δεν έπαυε να ασχολείται με την διερεύνηση της επίδρασης του φυσικού περιβάλλοντος και της γεωγραφικής περιοχής στην έκταση και στο είδος της παραβατικής συμπεριφοράς . τα τελευταία μάλιστα χρόνια, οι σχετικές έρευνες γνωρίζουν νέα άνθηση. Το μέγιστο ποσοστό παραβατικότητας εμφανίζεται στις φτωχικές πολυκατοικημένες περιοχές των βιομηχανικών πόλεων που κατοικούνται από άτομα χαμηλού κοινωνικού status και το κατώτατο στις οικονομικά ανθηρές ευρύτερες περιοχές της υπαίθρου. (Baldwin, 1979: 52)

Μεγαλύτερη παραβατικότητα παρατηρείται στις μεγαλουπόλεις , μικρότερη στις μεσαίες, ακόμη μικρότερη στις μικρές, τέλος πιο μικρή στην ύπαιθρο. Αυτό δείχνουν οι στατιστικές όλων των χωρών και ιδιαίτερα οι ευρωπαϊκές. (Φαρσεδάκης, 1986: 83)

Η αστικοποίηση ευνοεί την ανάπτυξη μορφών παραβατικότητας, με ισχυροποίηση του διανοητικού στοιχείου, αντί για μορφές όπου κυριαρχεί η βία, ιδιαίτερα, η σωματική. Στις πόλεις τα αγαθά, αλλά και οι ευκαιρίες, είναι περισσότερα. Το ίδιο συμβαίνει και με τις ανθρώπινες επαφές που πολλαπλασιάζονται, με συνέπεια να αυξάνουν τις πιθανότητες δημιουργίας συγκρούσεων. Το πρόβλημα καθίσταται οξύτερο, εξαιτίας των ατομικών και κοινωνικών συνθηκών στην πόλη. (οπ. π.: 83)

Παρουσιάζονται επίσης και ενδοαστιακές διαφορές που διατηρούνται, σταθερές για μακρά χρονικά διαστήματα.

A) Η περιοχή

Ο παράγων “ περιοχή ” φαίνεται πως δεν επιδρά άμεσα στα παιδιά, αλλά έμμεσα μέσω της οικογένειας. Αφού οι σχετικές διαφορές εξηγούνται αποκλειστικά από την μεγαλύτερη συχνότητα οικογενειακής δυσλειτουργίας στην πόλη, όπως φαίνεται από τις μεταβλητές : γονική εγκληματικότητα, γονική ψυχική διαταραχή, συζυγική δυσαρμονία, μεγάλο μέγεθος της οικογένειας. Όμως παρατηρούν οι Rutter κ Giller (1985) , δεν γνωρίζουμε γιατί οι οικογένειες στην πόλη είναι πιο ευάλωτες και τι ακριβώς , στην πόλη προδιαθέτει στην οικογενειακή διχόνοια, την ψυχική διαταραχή και την εγκληματικότητα των γονέων. (οπ. π.:88)

B) Γειτονιά

Οι πολιτιστικές αλλαγές και οι στερεότυπες απαντήσεις, αποτελούν την βάση της δημιουργίας των προβληματικών περιοχών. Οι νέοι που ζουν σε τέτοιες περιοχές μπορεί να έχουν δυσμενή μεταχείριση στο σχολείο , ή όταν ψάχνουν για δουλειά, επειδή υποτίθεται πως ως άτομα είναι πιθανόν να φέρουν τα χαρακτηριστικά του στερεότυπου της περιοχής. (οπ. π.: 89)

Έρευνες έδειξαν πως, συνολικά, το κοινωνικό status της περιοχής μπορεί να είναι τόσο σημαντικό ή και πιο σημαντικό από το κοινωνικού status του ατόμου και πως παρ' ότι αναγκαίου ακόμη πολλές έρευνες, για να διευκρινίσουν, πολλές επί μέρους όψεις. (οπ. π.: 89).

5.3. M.M.E.

Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, ιδιαίτερα η τηλεόραση, με τον τρόπο που λειτουργούν, δεν είναι διόλου αμέτοχα στην δημιουργία και ένταξη των ανομικών συναισθημάτων στους νέους, συναισθημάτων που προέρχονται από την δυσαναλογία μεταξύ της εικόνας ενός εξωπραγματικού κόσμου που παρέχουν και της αδυναμίας των μέσων για την κατάκτηση του. (Φαρσεδάκης, 1986: 52)

Σ' αυτά τα πλαίσια , σύγχρονες εγκληματολογικές θεωρίες έχουν εστιάσει το ενδιαφέρον τους στον ρόλο αυτών των μέσων και στην επίδραση τους, ως προς την υιοθέτηση αντικοινωνικών νοοτροπιών και συμπεριφορών, κυρίως από τους ανήλικους, οι οποίοι έχουν στιγματίσει ως το πλέον ευάλωτο κοινωνικό στρώμα , σε τέτοια μηνύματα.(Γεωργούλας , 2003: 128)

Τέτοιες θεωρίες, που υπογραμμίζουν την αλλοτριωμένη επίδραση των μέσων, δεν είναι κάτι καινούργιο. Έχουν υπάρξει παλαιότερες κατηγορίες ότι η άσεμνη λογοτεχνία και τα λαϊκά αναγνώσματα, σε διάφορες ιστορικές περιόδους, συνέβαλαν ως παράγοντες εγκληματογένεσης . και στην σύγχρονη κοινωνία , τέτοια αναγνώσματα και κυρίως βίαια κόμικς και περιοδικά καταγεγραμμένα ως πορνογραφικό υλικό, έχουν κατηγορηθεί ότι διαταράσσουν την διαδικασία κοινωνικής ωρίμανσης , εξαπατούν τα πάθη και οδηγούν στην αφομοίωση, από τους ανήλικους, στερεοτύπων που δικαιολογούν το μισογυνισμό και την άσκηση βίας. (Λαγοπούλου, 1999: 207)

Όμοια έχει κατηγορηθεί και η διάμεση. Πέρα από το γεγονός ότι η διαφήμιση συμβάλλει στην υιοθέτηση αντικοινωνικών στερεοτύπων και

προτύπων μέσα από ένα συμβολικό σύστημα αντικειμένων - εμπορευμάτων ή και μηνυμάτων για τους κοινωνικούς ρόλους , όπως καταδεικνύεται στο “ story ” των διαφημίσεων που μας κατακλύζουν, συμβάλλει και στην τεχνητή δημιουργία αναγκών για καταναλωτικά αγαθά. Είναι γεγονός ότι οι διαφημίσεις στοχεύουν στο “ ευάλωτο ” , όπως έχει χαρακτηριστεί, καταναλωτικό κοινό των ανηλίκων. (Γεωργούλας , 2003: 129)

Οι ανάγκες , όμως , που δημιουργούνται δεν αντιστοιχούν σε πραγματικές ανάγκες όλων των προϊόντων. Οι γονείς αντιδρούν και οι νέοι, πλήρως εξαρτημένοι από τις τεχνικές ανάγκες, επιχειρούν την άμεση αγορά με το χαρτζιλίκι τους. Όταν αυτό, δεν φθάνει, τότε οι νέοι οδηγούνται στις μικροκλοπές και άλλες αντικοινωνικές συμπεριφορές, ακόμα και στην ανθρωποκτονία. Η θεωρία της ανομίας του Merton, βρίσκει απήχηση αυτήν την υπόθεση εργασίας, νέων που στερούνται την δυνατότητα νόμιμης απόκτησης των διαφημιζόμενων [προϊόντων και χρησιμοποιούν παράνομα μέσα απόκτησης τους. (οπ. π.: 139)

Ειδική αναφορά, έχει γίνει σε έρευνες για τον ρόλο των προτύπων - ηρώων της μικρής και μεγάλης οθόνης και την επίδραση τους στην υιοθέτηση παραβατικών συμπεριφορών από ανήλικους όπως προκύπτει, η προσωπική μας κατάσταση με την κατάσταση του ήρωα , η αναγνώριση λειτουργεί ως αρχή μιας ηθικής απόφασης - είναι η προβολή αυτού που θα θέλαμε να είμαστε. Ενώ αρχικά το αντικείμενο εμφανίζεται ως εκδήλωση της προσωπικότητας , η προσωπικότητα εκμηδενίζεται . ταυτόχρονα όμως με τον κακό ήρωα που μας προκαλεί και μας ενθουσιάζει ως “ τύπος ” και εύκολα οι ευάλωτοι ανήλικοι μπορούν να παρασυρθούν από τις πράξεις του στην σκηνή , οι καλοί ήρωες , χρησιμοποιούν ιλιγγιώδεις δυνατότητες λειτουργίας για να επιτύχουν το ιδανικό της απόλυτης παθητικότητας. (οπ. π.: 130)

Ο νέος όμως , δεν βλέπει, νεανικές παραγωγές και ταινίες στην τηλεόραση. Είναι μεγάλο καταναλωτικό κοινό και σε βιντεοταινίες. Η πρώτη προτίμηση των ανηλίκων είναι οι περιπέτειες , όπου όμως , “ η ηθική νοσηρότητα ή η υπερβολική πολυτέλεια και εύκολη ζωή διαποτίζουν τα περισσότερα θεάματα που προσφέρονται αφειδώς . οι νέοι ταΐζουν τους εαυτούς τους με τους δήθεν ήρωες των ταινιών αυτών και η ηρωοποίηση του κακού γίνεται βίωμα τους δεύτερη προτίμηση τους είναι οι σεξοκωμωδίες. Οι ταινίες δεν τόσο αθώες , διότι θίγουν ηθικές αξίες, θεσμούς, πολιτεία και πολλές φορές τείνουν στην διακωμώδηση όλου του φάσματος της κοινωνικής

ζωής. Πολύ λιγότερο προσφέρουν στην σπίλωση υγιών χαρακτήρων, αξιών, πολιτών και καλλιεργημένων ατόμων. (Γκιουτζίδου, 2000, σελ 207)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

6.1. Ποινικός Κώδικας

Η ποινική ευθύνη των ανηλίκων καθορίζεται από ειδικές διατάξεις του Ποινικού Κώδικα τις οποίες παραθέτουμε:

Άρθρον 121 – Ορισμοί

1. Στο κεφάλαιο αυτό με τον όρο ανήλικοι νοούνται αυτοί που, κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης, έχουν ηλικία μεταξύ του όγδοου και του δέκατου όγδοου έτους της ηλικίας τους συμπληρωμένων.
2. Οι ανήλικοι υποβάλλονται σε αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα ή σε ποινικό σωφρονισμό σύμφωνα με τις διατάξεις των επόμενων άρθρων.
3. Το άρθρο 122 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:
(Εφημερίς της κυβερνήσεως, 2003: 4315)

Άρθρον 122 – Αναμορφωτικά μέτρα

1. Αναμορφωτικά μέτρα είναι : α) η επίπληξη του ανηλίκου, β) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς ή στους επιτρόπους του, γ) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια, δ) η ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε ιδρύματα ανηλίκων ή σε επιμελητές ανηλίκων, ε) η συνδιαλλαγή μεταξύ ανηλίκου δράστη και θύματος για έκφραση συγγνώμης και εν γένει για εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης, στ) η αποζημίωση του θύματος ή κατ' άλλον τρόπο άρση ή μείωση των συνεπειών της πράξης από τον ανήλικο, ζ) η παροχή κοινωφελούς εργασίας από τον ανήλικο, η) η παρακολούθηση από τον ανήλικο κοινωνικών και ψυχολογικών προγραμμάτων σε κρατικούς, δημοτικούς, κοινοτικούς ή ιδιωτικούς φορείς, θ) η φοίτηση του ανηλίκου σε σχολές επαγγελματικής ή άλλης εκπαίδευσης ή κατάρτισης, ι) η παρακολούθηση από τον ανήλικο ειδικών προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής, ια) η ανάθεση της εντατικής επιμέλειας και επιτήρησης του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλίκων και ιβ) η τοποθέτηση του ανηλίκου σε κατάλληλο κρατικό, δημοτικό, κοινοτικό ή ιδιωτικό ίδρυμα αγωγής.

2. Σε κάθε περίπτωση ως πρόσθετο αναμορφωτικό μέτρο μπορεί να επιβληθούν επιπλέον υποχρεώσεις που αφορούν τον τρόπο ζωής του ανηλίκου ή τη διαπαιδαγώγηση του. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να επιβληθούν δύο ή περισσότερα από τα μέτρα που προβλέπονται στις περιπτώσεις α΄ έως και ια΄ της προηγούμενης παραγράφου.

3. Στην απόφαση του δικαστηρίου ορίζεται η μέγιστη διάρκεια του αναμορφωτικού μέτρου.

4. Το άρθρο 123 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής: (οπ. π.: 4315)
Άρθρον 23 – Θεραπευτικά μέτρα

1. Αν η κατάσταση του ανηλίκου απαιτεί ιδιαίτερη μεταχείριση, ιδίως αν πάσχει από ψυχική ασθένεια ή τελεί σε νοσηρή διατάραξη των πνευματικών του λειτουργιών ή από οργανική νόσο ή κατάσταση που του δημιουργεί σοβαρή σωματική δυσλειτουργία ή του έχει γίνει έξη η χρήση οινόπνευματών ποτών ή ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλλει με τις δικές του δυνάμεις ή εμφανίζει ανώμαλη καθυστέρηση στην πνευματική και την ηθική του ανάπτυξη, το δικαστήριο διατάσσει: α) την ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς στους επιτρόπους του ή στην ανάδοχη οικογένεια, β) την ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρίες ή σε επιμελητές ανηλίκων, γ) την παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος από τον ανήλικο και δ) την παραπομπή του ανηλίκου σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάστημα. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να επιβληθούν τα μέτρα που προβλέπονται στις περιπτώσεις α΄ ή β΄ σε συνδυασμό με το μέτρο που προβλέπεται στην περίπτωση γ΄.

2. Τα θεραπευτικά μέτρα διατάσσονται ύστερα από προηγούμενη διάγνωση και γνωμοδότηση από εξειδικευμένη ομάδα ιατρών, ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι κατά περίπτωση υπάγονται σε Μονάδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης ή σε ιατρικά κέντρα υγείας ή κρατικά νοσηλευτικά ιδρύματα.

3. Αν ο ανήλικος είναι χρήστης ναρκωτικών και αν η χρήση του έχει γίνει έξη και δεν μπορεί να την αποβάλλει με τις δικές του δυνάμεις, το δικαστήριο πριν επιβάλει θεραπευτικά μέτρα που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου διατάσσει ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη και εργαστηριακή εξέταση, σύμφωνα με το άρθρο 13 παράγραφος 2 του Ν. 1729/1987.”

4. Το άρθρο 124 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής: (οπ. π.: 4315, 4316)

Άρθρον 124 – Μεταβολή ή άρση μέτρων

1. Το δικαστήριο που δίκασε μπορεί οποτεδήποτε να αντικαταστήσει τα αναμορφωτικά μέτρα που επέβαλε με άλλα, αν το κρίνει αναγκαίο. Αν τα μέτρα εκπλήρωσαν το σκοπό τους, τα αίρει.
2. Το ίδιο μπορεί να πράξει και για τα θεραπευτικά μέτρα, ύστερα από γνωμοδότηση σύμφωνα με το άρθρο 123 παρ. 2.
3. Το δικαστήριο αντικαθιστά τα αναμορφωτικά μέτρα με θεραπευτικά, ύστερα από γνωμοδότηση, σύμφωνα με το άρθρο 123 παράγραφος 2.
4. Η συνδρομή των προϋποθέσεων αντικατάστασης ή άρσης των αναμορφωτικών ή θεραπευτικών μέτρων ελέγχεται από το δικαστήριο το αργότερο μετά την πάροδο ενός έτους από την επιβολή τους. ``
5. Το άρθρο 125 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής: (οπ. π.: 4316)

Άρθρον 125 – Διάρκεια μέτρων

1. Τα αναμορφωτικά μέτρα που επέβαλε το δικαστήριο που παύουν αυτοδικαίως, όταν ο ανήλικος συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας. Το δικαστήριο μπορεί, ειδικά αιτιολογημένη απόφασή του, να παρατείνει τα μέτρα, το πολύ μέχρι τη συμπλήρωση του εικοστού πρώτου έτους της ηλικίας του ανηλίκου.
2. Τα θεραπευτικά μέτρα επιτρέπεται να παραταθούν και μετά το δέκατο όγδοο έτος, ύστερα από γνωμοδότηση, σύμφωνα με το άρθρο 123 παράγραφος 2, το πολύ μέχρι τη συμπλήρωση του εικοστού πρώτου έτους της ηλικίας του ανηλίκου. ``
3. Το άρθρο 126 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής: (οπ. π. 4316)

Άρθρον 126 – Ανήλικοι ποινικώς ανεύθυνοι

1. Η αξιόποινη πράξη που τελέστηκε από ανήλικο οκτώ έως δεκατριών ετών δεν καταλογίζεται σε αυτόν.
2. Σε ανήλικο που τέλεσε αξιόποινη πράξη χωρίς να έχει συμπληρώσει το δέκατο τρίτο έτος της ηλικίας του επιβάλλονται μόνο αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα.
3. Σε ανήλικο που τέλεσε αξιόποινη πράξη και έχει συμπληρώσει το δέκατο τρίτο έτος της ηλικίας του επιβάλλονται αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα, αν δεν υπάρχει περίπτωση να υποβληθεί ο ανήλικος σε ποινικό σωφρονισμό κατά το επόμενο άρθρο. ``
4. Το άρθρο 127 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής: (οπ. π.: 4316)

Άρθρον 127 – Ανήλικοι ποινικώς υπεύθυνοι

1. Αν το δικαστήριο ερευνώντας τις περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκε η πράξη και την όλη προσωπικότητα του ανηλίκου που έχει συμπληρώσει το δέκατο τρίτο έτος της ηλικίας του κρίνει ότι είναι αναγκαίος ο ποινικός σωφρονισμός του για να συγκρατηθεί από την τέλεση νέων αξιόποινων πράξεων, τον καταδικάζει σε περιορισμό σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων.
2. Στην απόφαση του δικαστηρίου ορίζεται επακριβώς ο χρόνος παραμονής του ανηλίκου στο κατάστημα αυτό σύμφωνα με το άρθρο 54. ``
3. Το άρθρο 128 του Ποινικού Κώδικα τροποποιείται ως εξής: (οπ. π.: 4316)

Άρθρον 128 – Πταίσματα ανηλίκων

Αν η πράξη που τέλεσε ο ανήλικος συνιστά πταίσμα, εφαρμόζονται μόνο τα αναμορφωτικά μέτρα υπό στοιχεία α', β', και ι' της παραγράφου 1 του άρθρου 122. ``

Το άρθρο 129 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής: (οπ. π.: 4316)

Άρθρον 129 – Απόλυση υπό όρο

1. Με τη λήξη του ημίσεως της ποινής του περιορισμού σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων, η οποία έχει επιβληθεί, το δικαστήριο απολύει τον ανήλικο,

κατά τα οριζόμενα παρακάτω. Στην απόφαση για την απόλυση υπό όρο ορίζεται ο χρόνος της δοκιμασίας, που δεν μπορεί να υπερβαίνει το υπόλοιπο της ποινής.

2. Η απόλυση υπό όρο χορηγείται οπωσδήποτε, εκτός αν κριθεί με ειδική αιτιολογία ότι η διαγωγή του ανηλίκου κατά την έκτιση της ποινής καθιστά απολύτως αναγκαία τη συνέχιση της κράτησης του, για να αποτραπεί η τέλεση από αυτόν νέων αξιόποινων πράξεων. Για τη χορήγηση της υπό όρο απόλυσης η διεύθυνση του καταστήματος στο οποίο κρατείται ο ανήλικος υποβάλλει αίτηση μαζί με έκθεση της κοινωνικής υπηρεσίας του καταστήματος μόλις συμπληρωθεί η έκτιση του ημίσεως της επιβληθείσας ποινής.

3. Η απόλυση υπό όρο μπορεί να χορηγηθεί και πριν από την έκτιση του ημίσεως της ποινής που έχει επιβληθεί, μόνο για σπουδαίους λόγους και εφόσον έχει εκτιθεί πραγματικά το ένα τρίτο αυτής.

4. Για τη χορήγηση της υπό όρο απόλυσης, ως ποινή που εκτίθηκε θεωρείται και αυτή που υπολογίστηκε ευεργετικά σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις. Η απόλυση υπό όρο δεν μπορεί να χορηγηθεί, αν ο ανήλικος δεν έχει παραμείνει σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων για χρονικό διάστημα ίσο με το ένα τρίτο της ποινής που έχει επιβληθεί.

5. Στον απολυόμενο μπορεί να επιβληθούν κατά τη διάρκεια του χρόνου δοκιμασίας του υποχρεώσεις που αφορούν τον τρόπο ζωής του και ιδίως τον τόπο διαμονής, τη διαπαιδαγώγηση ή την παρακολούθηση εγκεκριμένου από το νόμο θεραπευτικού προγράμματος ψυχικής απεξάρτησης από ναρκωτικές ή άλλες οιοπνευματώδεις ουσίες. Στον αλλοδαπό απολυόμενο μπορεί να διαταχθεί και η απέλαση του στη χώρα από την οποία προέρχεται, εκτός αν η οικογένεια του διαμένει νομίμως στην Ελλάδα ή απέλαση του είναι ανέφικτη. Αν ο απολυόμενος παραβιάσει τους όρους εφαρμόζεται αναλογικώς το άρθρο 107.

6. Αν ο απολυόμενος κατά το χρόνο δοκιμασίας του καταδικασθεί για κακούργημα ή πλημμέλημα από δόλο, η απόλυση αίρεται και εφαρμόζεται το άρθρο 132.

7. Αν μετά την απόλυση παρέλθει ο χρόνος δοκιμασίας τον οποίο όρισε η απόφαση χωρίς να γίνει ανάκληση, η ποινή θεωρείται ότι εκτίθηκε.

8. Αρμόδιο για την απόλυση του ανηλίκου και την ανάκληση της υπό όρο απόλυσης είναι το Τριμελές Δικαστήριο Ανηλίκων στο Πλημμελειοδικείο του τόπου όπου εκτίεται ο περιορισμός σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων.

9. Αν ανήλικος κατά την διάρκεια του περιορισμού σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων για έγκλημα του άρθρου 5 του Ν. 1729/1987, όπως ισχύει, ή για έγκλημα που φέρεται ότι τελέστηκε για να διευκολυνθεί η χρήση ναρκωτικών ουσιών, παρακολούθησε επιτυχώς εγκεκριμένο συμβουλευτικό πρόγραμμα και υπάρχει δήλωση από τον υπεύθυνο αναγνωρισμένου προγράμματος ψυχικής απεξάρτησης ότι γίνεται δεκτός σε αυτό, η παρακολούθηση αυτή συνιστά σπουδαίο λόγο για πρόωρη απόλυση υπό όρο με την έννοια της παραγράφου 3. Οι υπεύθυνοι του εκτός καταστήματος προγράμματος ψυχικής απεξάρτησης έχουν την υποχρέωση να ενημερώνουν ανά δίμηνο τη δικαστική αρχή για τη συνεπή παρακολούθηση του προγράμματος και χωρίς καθυστέρηση για την αδικαιολόγητη διακοπή της παρακολούθησης του. Στην περίπτωση διακοπής ανακαλείται η υπό όρο απόλυση.

10. Αν η αίτηση για απόλυση υπό όρο δεν γίνει δεκτή, νέα αίτηση μπορεί να υποβληθεί μετά δύο μήνες από την απόρριψη, εκτός αν υπάρξουν νέα στοιχεία. ``

11. Το άρθρο 130 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής: (οπ. π.: 4316, 4317)

Άρθρον 130 – Εκδίκαση μετά τη συμπλήρωση
του δέκατου όγδοου έτους

1. Αν ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο τρίτο έτος της ηλικίας του τέλεσε αξιόποινη πράξη και εισάγεται σε δίκη μετά τη συμπλήρωση του δέκατου όγδοου έτους, το δικαστήριο μπορεί, αντί για περιορισμό σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων, να επιβάλει την ποινή που προβλέπεται για την πράξη που τελέστηκε, ελαττωμένη, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 83. Τούτο γίνεται, αν το δικαστήριο κρίνει ότι, αν και ποινικός σωφρονισμός του ανηλίκου είναι αναγκαίος, δεν είναι όμως σκόπιμος ο περιορισμός του σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων.

2. Οι στερητικές της ελευθερίας ποινές που επιβλήθηκαν σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο δεν συνεπάγονται σε καμία περίπτωση τη στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων ή την παραπομπή σε κατάσταση εργασίας.

3. Κατά γενικό κανόνα οι κατάδικοι αυτοί κρατούνται χωριστά από άλλους ενήλικους καταδίκους. `` (οπ. π.: 4317)

Άρθρο 45 Α: Αποχή από ποινική δίωξη ανηλίκου

1. Αν ανήλικος τελέσει αξιόποινη πράξη, η οποία είναι ππαιίσμα ή πλημμέλημα, ο εισαγγελέας μπορεί να απόσχει από την άσκηση της ποινικής δίωξης αν κρίνει, ερευνώντας τις περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκε η πράξη και την όλη προσωπικότητα του ανηλίκου, ότι η άσκηση της δεν είναι αναγκαία για να συγκρατηθεί ο ανήλικος από την τέλεση νέων αξιόποινων πράξεων.
2. Στον ανήλικο μπορεί να επιβληθούν με διάταξη του εισαγγελέα ένα ή περισσότερα από τα αναμορφωτικά μέτρα που προβλέπονται στις περιπτώσεις α΄ έως και ια΄ του άρθρου 122 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και η καταβολή χρηματικού ποσού μέχρι 1.000 ευρώ σε μη κερδοσκοπικό ή κοινωφελές νομικό πρόσωπο. Με την ίδια διάταξη ορίζεται και η προθεσμία συμμόρφωσης. Αν ο ανήλικος συμμορφωθεί με τα μέτρα και τις υποχρεώσεις που του επιβλήθηκαν, ο εισαγγελέας ενεργεί σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο άρθρο 43 παρ. 2. Σε αντίθεση περίπτωση ο εισαγγελέας κινεί την ποινική δίωξη σύμφωνα με το άρθρο 43 παρ. 1. ``
3. Το άρθρο 113 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αντικαθίσταται ως εξής:
(οπ. π.: 4318)

Άρθρον 113

Τα δικαστήρια ανηλίκων δικάζουν τις αξιόποινες πράξεις που τελούνται από ανηλίκους ηλικίας από δεκατριών μέχρι και του δέκατου όγδοου έτους συμπληρωμένου, με τις παρακάτω διακρίσεις:

Α. Το μονομελές δικαστήριο ανηλίκων δικάζει: α) τις πράξεις που τελούνται από ανηλίκους, εκτός από εκείνες που δικάζονται από το τριμελές δικαστήριο ανηλίκων, β) τα ππαιίσματα που τελούνται από ανήλικους στην έδρα του πρωτοδικείου και γ) τις εφέσεις κατά των αποφάσεων του ππαιισματοδικείου για ανηλίκους.

Το μονομελές δικαστήριο ανηλίκων επιβάλλει επίσης τα αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα που ορίζονται από τον Ποινικό Κώδικα για ανηλίκους που δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο τρίτο έτος της ηλικίας τους.

Β. Το τριμελές δικαστήριο ανηλίκων δικάζει τις αξιόποινες πράξεις που τελούνται από ανηλίκους, για τις οποίες η ποινή περιορισμού σε ειδικά καταστήματα κράτησης νέων που πρέπει να επιβληθεί σύμφωνα με τον Ποινικό Κώδικα είναι πέντε ετών.

Γ. Το εφετείο ανηλίκων δικάζει τις εφέσεις κατά των αποφάσεων των μονομελών και τριμελών δικαστηρίων ανηλίκων που λειτουργούν στα πλημμελειοδικεία. (οπ. π.: 4318)

Άρθρον 282 – Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι

Η παράγραφος 3 του παρόντος εφαρμόζεται και για ανήλικο κατηγορούμενο που έχει συμπληρώσει το δέκατο τρίτο έτος της ηλικίας του, εφόσον η πράξη για την οποία κατηγορείται απειλείται στο νόμο με ποινή κάθειρξης τουλάχιστον δέκα ετών. Η αδυναμία παροχής εγγύησης δεν επιτρέπεται να οδηγήσει από μόνη της σε προσωρινή κράτηση. `` (οπ. π.: 4318)

1. Όσο διαρκεί η προδικασία, αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου για κακούργημα ή πλημμέλημα που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών, είναι δυνατό να διαταχθούν περιοριστικοί όροι, εφόσον αυτό κρίνεται απολύτως αναγκαίο για την επίτευξη των αναφερόμενων στο άρθρο 296 σκοπών. (Βαβαρέτου, 1972: 70)

3. Προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί αντί για περιοριστικούς όρους, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της πρώτης παραγράφου του άρθρου αυτού, μόνο αν ο κατηγορούμενος διώκεται για κακούργημα και δεν έχει γνωστή διαμονή στη χώρα ή έχει κάνει προπαρασκευαστικές ενέργειες για να διευκολύνει τη φυγή του ή κατά το παρελθόν υπήρξε φυγόποινος ή φυγόδικος ή κρίθηκε ένοχος για απόδραση κρατουμένου ή παραβίαση περιορισμών διαμονής ή κρίνεται αιτιολογημένα ότι αν αφεθεί ελεύθερος είναι πολύ πιθανό, όπως προκύπτει από ειδικά μνημονευόμενα περιστατικά της προηγούμενης ζωής του ή από τα συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης για την οποία κατηγορείται, να διαπράξει και άλλα εγκλήματα. Μόνο η κατά το νόμο βαρύτητα της πράξης δεν αρκεί για την επιβολή προσωρινής κράτησης. (οπ. π.: 70)

Άρθρον 565 – Αμφιβολίες σχετικά με το είδος
ή τη διάρκεια της ποινής

Κάθε αμφιβολία ή αντίρρηση σχετικά με την εκτελεστότητα της απόφασης και το είδος ή τη διάρκεια της ποινής λύεται από το δικαστήριο των πλημμελειοδικών του τόπου όπου εκτίεται η ποινή. Το ίδιο ισχύει και σε περίπτωση περιορισμού σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων. Κατά της απόφασης αυτής επιτρέπεται να ασκηθεί αναίρεση από τον εισαγγελέα και από τον καταδικασμένο. `` (Εφημερίς της κυβερνήσεως, 2003: 4318)

ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

Κωφάλαλοι εγκληματίες:

Σύμφωνα με άρθρο 33 του ποινικού κώδικα,

1. Η πράξη που τέλεσε ο κωφάλαλος δεν του καταλογίζεται, αν κριθεί ότι δεν έχει την απαιτούμενη πνευματική ικανότητα να αντιληφθεί το άδικο της πράξης του ή να ενεργήσει σύμφωνα με την αντίληψη του για το άδικο αυτό.
2. αν δεν συντρέχει περίπτωση εφαρμογής της προηγούμενης παραγράφου, ο κωφάλαλος τιμωρείται με ελαττωμένη ποινή(άρθρο 83) (Ποινικός Κώδικας)

Διατάραξη των πνευματικών λειτουργιών ή της συνείδησης :

Σύμφωνα με το άρθρο 34 του ποινικού κώδικα, η πράξη δεν καταλογίζεται στο δράστη αν, όταν την διέπραξε, λόγω νοσηρής διατάραξης των πνευματικών λειτουργιών ή διατάραξη της συνείδησης, δεν είχε την ικανότητα να αντιληφθεί το άδικο της πράξης του ή να ενεργήσει σύμφωνα με την αντίληψη του για το άδικο αυτό. (οπ. π)

Υπαίτια διατάραξη της συνείδησης :

Σύμφωνα με το άρθρο 35,

1. Πράξη που κάποιος αποφάσισε σε κανονική ψυχική κατάσταση, αλλά που για την τέλεση της έφερε τον εαυτό του σε κατάσταση διαταραγμένης συνείδησης του καταλογίζεται σαν να την τέλεσε με δόλο.
2. αν η πράξη που τέλεσε σε τέτοια κατάσταση είναι άλλη από εκείνη που είχε αποφασίσει, ο υπαίτιος τιμωρείται με ποινή ελαττωμένη(άρθρο 83).

3. πράξη που ο υπαίτιος πρόβλεψε ή μπορούσε να προβλέψει ότι ενδέχεται να τελέσει, αν οδηγηθεί σε κατάσταση διατάραξη της συνείδησης, του καταλογίζεται ως πράξη που τελέστηκε από αμέλεια. (οπ. π.)

6.2. ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ

Οι καλοί άνθρωποι δεν πέφτουν απ' τον ουρανό.

Δημιουργούνται.

Σήμερα που ο μύθος της εγκληματικής προσωπικότητας του «γεννημένου» εγκληματία με προδιαθέσεις γεννητικά προκαθορισμένες, έχει πια καταρριφθεί, είναι πια ευρέως αποδεκτό ότι η παραβατική συμπεριφορά σχετίζεται άμεσα με τους όρους ζωής του ατόμου, είναι προϊόν του περιβάλλοντός του και «ατυχών» συγκυριών. Σε όλους μας, παραβάτες και μη, αλλά πολύ περισσότερο στους ανηλίκους, τους εκφραστές της δυναμικής μιας κοινωνίας, θα έπρεπε λοιπόν, να παρέχεται κάθε δυνατότητα, κάθε ευκαιρία για καλυτέρευση αυτών των όρων ζωής, για επιλογή άλλου μέλλοντος απ' αυτό που το περιβάλλον τους προδιαγράφει. Παρ' όλα αυτά η πρακτική που το ελληνικό κράτος υιοθέτησε για την αντιμετώπιση της παραβατικότητας των ανηλίκων, που ολοένα και αυξάνεται, εκπορεύεται και σαφώς εξυπηρετεί την ιδεολογία της περιθωριοποίησης, του στιγματισμού και τελικά του εγκλεισμού των «κακών» προς «προστασία του κοινωνικού συνόλου».

Η κοινωνική ένταξη των ανηλίκων παραβατών, η προετοιμασία τους για τον «έξω κόσμο» πραγματοποιείται κάτω από συνθήκες στέρησης ελευθερίας, μέσα σε ιδρυματικό περιβάλλον και με χρήση μέτρων περισσότερο κατασταλτικών παρά «αναμορφωτικών». Μέσα σ' ένα καθεστώς εγκλεισμού και κοινωνικής απομόνωσης που χαρακτηρίζεται κι απ' τη σχεδόν παντελή ανυπαρξία ερεθισμάτων, τα παιδιά αυτά καλούνται, παραμένοντας στο μικρό τους «γκέτο», να μάθουν ν' αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις της «αληθινής» ζωής, να αναπτύξουν τις καλύτερες πλευρές της προσωπικότητάς τους, να μορφωθούν να επανενταχθούν και να μας «εκπλήξουν». (Πιτσελλά, 1996: 21)

Οι ανήλικοι παραβάτες

Κατά την τελευταία εικοσαετία, ο αριθμός των ανηλίκων που φέρεται να εκδηλώνει παραβατική συμπεριφορά, αυξάνεται σταδιακά και σταθερά. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής της Δικαιοσύνης ενώ το 1973, 20.000 περίπου άτομα ηλικίας 7 έως 21 ετών, φέρονταν ως δράστες παραβατικών πράξεων, το 1984 ο αριθμός αυτός αυξήθηκε στις 38.000, το 1990 στις 40.000 και το 1993 στις 46.000 περίπου. Κατά την ίδια εικοσαετία παρατηρείται μια αύξηση της καταγεγραμμένης παραβατικότητας των νέων που είναι πολύ μεγαλύτερη απ' την αύξηση της εγκληματικότητας των ενηλίκων. Εντύπωση επίσης προκαλεί το πολύ υψηλό ποσοστό υποτροπής που παρατηρείται σε δράστες μετεφηβικής ηλικίας και το οποίο φθάνει στο 80% επί του συνόλου. Όσο επιφυλακτικοί κι αν σταθούμε μπροστά στα αποτελέσματα αυτά των ερευνών, τα προαναφερθέντα στατιστικά στοιχεία και ιδιαίτερα το υψηλότατο ποσοστό των υποτροπών δεν μπορεί παρά να μας προβληματίσει για την αποτελεσματικότητα του σωφρονιστικού μας συστήματος και την επιτυχία της «αναμορφωτικής» διαδικασίας που λαμβάνει χώρα στα ιδρύματα αγωγής και σωφρονιστικά καταστήματα για ανηλίκους. (οπ. π.: 32)

6.2.1.ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΑΓΩΓΗΣ

Στον ελληνικό χώρο η ειδική αντιμετώπιση των ανηλίκων παραβατών άρχισε μετά από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ωστόσο η νομοθετική ρύθμιση και η εδραίωση του θεσμού των ιδρυμάτων αγωγής ανηλίκων έλαβαν χώρα με το νόμο 1724/1940 «Περί οργάνωσης και λειτουργίας των αναμορφωτικών ιδρυμάτων». Το 1976 με το προεδρικό διάταγμα 602 έγινε αλλαγή του ονόματος των «αναμορφωτικών ιδρυμάτων» σε «ιδρύματα αγωγής» με δικαιολογητικό την «κατάργηση ενός όρου που δύναται να δυσχεράνει την επανένταξη του ανηλίκου». Με βάση τον ποινικό κώδικα που ισχύει, «η τοποθέτηση του ανηλίκου σε κατάλληλο κρατικό, δημοτικό, κοινοτικό ή και ιδιωτικό κατάστημα αγωγής» πραγματοποιείται με την προϋπόθεση ότι δεν έφεραν αποτέλεσμα άλλα προηγηθέντα μέτρα καθώς και με την προϋπόθεση ότι «η κατάσταση του ανηλίκου δεν απαιτεί ιδιαίτερη μεταχείριση» στην περίπτωση δηλαδή που ο ανήλικος «πάσχει από ψυχική ασθένεια ή άλλη νοσηρή διατάραξη των πνευματικών του λειτουργιών ή είναι τυφλός, κωφάλαλος, επιληπτικός ή του έχει γίνει έξη η χρήση

οινοπνευματωδών ποτών ή ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλλει με τις δικές του δυνάμεις ή εμφανίζει ανώμαλη καθυστέρηση στην πνευματική και την ηθική του ανάπτυξη, οπότε και «το δικαστήριο διατάσσει την παραπομπή του σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάσταση». Ο εγκλεισμός πραγματοποιείται είτε μέσω της δικαστικής οδού, είτε μέσω διοικητικών ενεργειών και πιο συγκεκριμένα με απόφαση του Υπουργείου Δικαιοσύνης ύστερα από γνωμάτευση του δικαστή ανηλίκων. Προϋπόθεση για τον εγκλεισμό στο ίδρυμα μέσω της διοικητικής οδού είναι η ύπαρξη «σοβαρών ενδείξεων ηθικού κινδύνου», όταν ο ανήλικος παρουσιάζει σημεία «ηθικής παρέκκλισης» εξαιτίας «κακών συνηθειών» που έχει αποκτήσει, ή όταν έχει αναφερθεί ως εγκαταλελειμμένος και άστεγος χωρίς εμφανείς πόρους ή στερούμενος οποιασδήποτε άλλης βοήθειας.

Έτσι σύμφωνα με το ισχύον νομικό καθεστώς, τα ελληνικά ιδρύματα αγωγής στεγάζουν στον ίδιο χώρο ανηλίκους επτά ως δεκαεπτά ετών, οι οποίοι αντιμετωπίζουν δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής με την έννοια ότι διαβιώνουν σε κοινωνικό περιβάλλον ατόμων, τα οποία τελούν καθ' ἑξῆς ή καθ' ἑπάγγελμα αξιόποινες πράξεις (α'17:5ν. 2298/95), ανηλίκους εγκαταλελειμμένους ή δράστες αξιοποίνων πράξεων και εφήβους κατά των οποίων διατάχθηκε η εισαγωγή σε ίδρυμα αγωγής ως περιοριστικός όρος. (Μανωλεδάκης, 1990: 53-55)

Η λειτουργία των ιδρυμάτων υπάγεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και μάλιστα στη διεύθυνση «Πρόληψης εγκληματικότητας και Σωφρονιστικής Αγωγής Ανηλίκων». Προς το παρόν λειτουργεί μόνο το ίδρυμα αγωγής ανηλίκων αρρένων Βόλου. Το ίδρυμα αγωγής ανηλίκων Θηλέων Παπάγου και το ίδρυμα αγωγής αρρένων Κορυδαλλού καταργήθηκαν με το Π.Δ. 180/1977 λόγω της ανάγκης «αναδιοργάνωσης και εκσυγχρονισμού του τρόπου λειτουργίας τους προκειμένου τα ιδρύματα αυτά να ανταποκριθούν στους επαναπροσδιοριζόμενους στόχους τους σύμφωνα με τις σύγχρονες επιστημονικές και κοινωνικές αντιλήψεις». Ειδικές εγκαταστάσεις για ανήλικες αυτή τη στιγμή δεν υπάρχουν. Γι αυτό κρατούνται μαζί με τις ενήλικες γυναίκες στο κατάστημα γυναικών Κορυδαλλού, σε μια ξεχωριστή πτέρυγα με δικό της προσωπικό και διεύθυνση. Η ισχύουσα αυτή πραγματικότητα έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη βασική αρχή του διαχωρισμού ανηλίκων και ενηλίκων κρατουμένων, υποδίκων και καταδίκων (α. 9:1 και α. 12:2 Κώδικα βασικών κανόνων για την μεταχείριση κρατουμένων). Έτσι οι ανήλικες κρατούμενες παραμένουν μαζί με τις ενήλικες στο ίδρυμα του Κορυδαλλού και οι υπόδικες

μαζί μ' αυτές που ήδη εκτίουν στερητική της ελευθερίας τους ποινή, καταστρατηγώντας έτσι κι έναν απ' τους βασικούς κανόνες που περιλαμβάνεται στον Κανόνα των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Ανηλίκων και ορίζει: «οι υπόδικοι κρατούμενοι θα πρέπει να διαχωρίζονται απ' τους καταδικασμένους ανηλίκους» και «κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται απ' τους ενήλικες, εκτός αν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού» (κανόνας 17, α. 37 περί. γ' εδ. 2 της ΔΣΠΔ). (Πιτσελλά, 1996: 44)

Ένα σχολείο «διαφορετικό»

Στη δημιουργία ειδικών σχολείων μέσα στα ιδρύματα συνηγόρησε εκτός των άλλων και η έντονη αντίδραση των γονέων των «φυσιολογικών» παιδιών οι οποίοι δεν ανέχονταν την παρουσία τροφίμων μέσα στις σχολικές τάξεις.

Όπως αναφέρει η κοινωνική λειτουργός ενός τέτοιου ιδρύματος: «Παλιότερα δεν υπήρχε το ειδικό δημοτικό σχολείο μέσα στο ίδρυμα και τα παιδιά στέλνονταν όλα στο διπλανό σχολείο. Η αντίδραση των γονιών ήταν πολύ μεγάλη. Πέρυσι για παράδειγμα είχαμε στείλει κάποιο παιδί στο διπλανό δημοτικό. Το παιδί αυτό απέκτησε έναν κολλητό φίλο. Η μητέρα του όταν το έμαθε, ήρθε έξω από το ίδρυμα, φώναξε τον ανήλικο, του έδωσε ένα πεννητάριο και του ζήτησε να σταματήσει να κάνει παρέα με το δικό της παιδί». Με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας σε συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης στα πλαίσια του θεσμού λειτουργεί το ειδικό σχολείο, υποχρεωτικά στο εσωτερικό του ιδρύματος. Οι διδάσκοντες πέραν των τυπικών τους προσόντων οφείλουν να έχουν παρακολουθήσει ειδική εκπαίδευση, όσον αφορά τα συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των συγκεκριμένων παιδιών. Η ειδική αυτή εκπαίδευση, με τη μορφή σεμιναρίων που διοργανώνει το Υπουργείο Παιδείας παρέχει «βασικές γνώσεις ψυχολογίας, κοινωνιολογίας, κοινωνικής πρόνοιας, σε θέματα σχετικά με τις παρεκκλίνουσες συμπεριφορές των ανηλίκων και τους τρόπους αντιμετώπισής τους. Η πραγματικότητα όμως απέχει πολύ απ' το νομοθετικό πλαίσιο. Ουσιαστικά ελάχιστοι εκπαιδευτές έχουν παρακολουθήσει την ειδική αυτή εκπαίδευση, ενώ συνήθως λειτουργεί μονάχα μία ή δύο τάξεις στα πλαίσια του σχολείου αυτού. Σύμφωνα με το νόμο, το πρόγραμμα πρέπει να ακολουθεί πιστά το πρόγραμμα που ορίζεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, τη στιγμή που οι ώρες διδασκαλίας είναι μονάχα οι μισές. Η διδακτέα ύλη

υποτίθεται ότι είναι η ίδια με εκείνη που διδάσκεται στα άλλα σχολεία. Για παράδειγμα, α) γλώσσα, β) αριθμητική, γ) φυσική, δ) γεωγραφία, ε) γυμναστική, στ) οικοκυρικά. Η ίδια ύλη διδάσκεται σε όλους, μόνο το αναγνωστικό είναι διαφορετικό ανάλογα με τις γνώσεις τους. (Στασινός, 1991: 81)

Όμως ούτε η οργάνωση της τάξης, ούτε οι μέθοδοι διδασκαλίας και αξιολόγησης μα ούτε και η διδακτέα ύλη, προσομοιάζει μ' αυτήν των υπόλοιπων σχολικών μονάδων της χώρας, αυτών για τα «κανονικά» παιδιά. Είναι χαρακτηριστική, η αφήγηση μια τέτοιας εμπειρίας απ' την καθημερινή εκπαιδευτική ζωή των ανηλίκων κρατουμένων όπως παρουσιάζεται στην διδακτορική διατριβή του Ν. Παναγιωτόπουλου (1997) «Οι απόκληροι. Τα ιδρύματα αγωγής ανηλίκων». «Θέλω να είμαι σκλάβος και χορτάτος». Τα παιδιά προσέρχονταν στην αίθουσα περίπου στις 8.30 το πρωί. Οι παιδονόμοι παρακολουθούν την προσέλευση των παιδιών φωνάζοντας : «Έλα, έλα, όλοι για μάθημα μέσα», και στη συνέχεια απομακρύνονται με την είσοδο του εκπαιδευτικού. Ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να κάνουν ησυχία για να με παρουσιάσει, τα παιδιά όμως συνεχίζουν να φωνάζουν. Βλέποντας ότι δεν ήταν δυνατό να τα καθησυχάσει, ο εκπαιδευτικός βγήκε έξω και φώναξε τον παιδονόμο, ο οποίος έριξε στα παιδιά ένα αφ' υψηλού βλέμμα χωρίς να πει απολύτως τίποτε και αμέσως επικράτησε ησυχία. Κατόπιν, ο εκπαιδευτικός με παρουσίασε στα παιδιά ως συνάδελφό του, ο οποίος θα ήθελε να παρακολουθήσει πώς γίνεται το μάθημα, και ζήτησε από ένα παιδί να αρχίσει την ανάγνωση. (Παναγιωτόπουλος, 1997: 120)

Μέσα στην τάξη υπήρχαν παιδιά με διαφορετικό γνωστικό επίπεδο : από τους αναλφάβητους μέχρι τα παιδιά που είχαν παρακολουθήσει τις δύο τελευταίες τάξεις του δημοτικού. Τα παιδιά άρχισαν να φωνάζουν για να μάθουν ποιος θα διαβάσει μετά. Το παιδί που άρχισε να διαβάζει, με παρακάλεσε να το προσέξω. Στη διάρκεια του μαθήματος, όταν ο εκπαιδευτικός υποδείκνυε κάποιο παιδί για να διαβάσει, τα άλλα παιδιά έπαιζαν σβούρες πάνω στα θρανία. Κάποια στιγμή, ένα «σκληρό καρύδι» (σύμφωνα με τη γνώμη του προσωπικού) σηκώθηκε, έκλεισε το μάτι στον καθηγητή και χωρίς να πει τίποτε, βγήκε έξω. Σιγά σιγά η φασαρία άρχισε πάλι να επεκτείνεται και ο καθηγητής προσπαθούσε να επαναφέρει την τάξη : «Σταμάτα ρε, μ' έφαγες», «Θα σηκώσω το χέρι μου και θα στις βρέξω, μη μιλάς, ρε», «ε, κοίτα, δεν θέλω να σε χτυπήσω». Κάποια στιγμή, όταν ένα παιδί χτύπησε το διπλανό του, ο καθηγητής γύρισε και το χαστούκισε και το

παιδί αντέδρασε : «Δεν ντρέπεσαι, κύριε Β., να με χτυπήσεις μπροστά του», ενώ κάποια άλλα παιδιά φώναζαν «ε, πάρ'τα τώρα», «παρ'τα μάπα». Στη συνέχεια, για κάποιο παιδί που διάβαζε πολύ καλά ο καθηγητής ζήτησε από τους άλλους να χειροκροτήσουν, αλλά επί ματαίω. Το κεφάλαιο είχε τον τίτλο «Ο σκύλος και ο λύκος». Ο καθηγητής ρώτησε το παιδί αν θα ήθελε να είναι νηστικό και ελεύθερο όπως ο λύκος, και το παιδί του απάντησε «θέλω να είμαι σκλάβος και χορτάτος». Λίγο πριν από το τέλος της ώρας και ενώ τα παιδιά είχαν χάσει τελείως την προσοχή τους, ο καθηγητής άρχισε να μου εξηγεί πως τα παιδιά είχαν πολύ χαμηλό δείκτη νοημοσύνης. Όπως ήταν όρθια τα παιδιά, μου έδειξε κάποιο που ήταν μουσουλμάνος, και έγραψε πάνω στον πίνακα, δήθεν για να μην καταλάβει το παιδί : Κλίμακα Ν : 50-55. Τότε σηκώθηκε κάποιο άλλο παιδί και άρχισε να γράφει ακριβώς από κάτω, χωρίς να έχει καταλάβει, 60-65, 65-70 κ.ο.κ. Ο καθηγητής γέλασε και φώναξε «διάλειμμα!». (οπ. π.: 121,)

Η επαγγελματική εκπαίδευση ενδιαφέρει περισσότερο τα παιδιά και πραγματοποιείται σε εργαστήρια μέσα στο ίδρυμα. Κατά κανόνα οι υπεύθυνοι των εργαστηρίων, χαίρουν της εκτίμησης των παιδιών και ασκούν ιδιαίτερη επιρροή σ' αυτά. Πολλές φορές καταφεύγουν κατά τη διδασκαλία τους σε βίαιες κυρώσεις (όπως χτυπήματα, αγγαρείες κ.ο.κ.) τα οποία όμως όπως διαφαίνεται απ' τις συνεντεύξεις (των παιδιών), δεν είναι ικανά να άρουν την εμπιστοσύνη των παιδιών στο πρόσωπό τους. Πολλές φορές οι διδάσκοντες στο εργαστήριο, οι τεχνίτες που μεταδίδουν τη γνώση τους στα παιδιά αποτελούν ένα είδος προτύπου γι' αυτά, απ' τη στιγμή που αυτά ευελπιστούν ότι στο μέλλον ίσως ασκήσουν το ίδιο επάγγελμα. Οι διδάσκοντες στα εργαστήρια και η ίδια η επαγγελματική εκπαίδευση βρίσκονται □ όπως συνάγεται απ' τις αφηγήσεις των ίδιων των παιδιών □ πολύ υψηλότερα στην κλίμακα αξιών τους απ' ότι οι διδάσκοντες του σχολείου και η γενική παιδεία. (οπ. π.: 122)

Η πρωτοκαθεδρία της επαγγελματικής εκπαίδευσης στη συνείδηση των παιδιών και η θεώρηση της γενικής παιδείας ως συμπληρωματικής ή και «περιττής», διαιωνίζει και νομιμοποιεί την αντίθεση μεταξύ της χειρονακτικής και πνευματικής εργασίας. Τα ίδια τα παιδιά, βιώνοντας καθημερινά μια κατάσταση διανοητικής χαλαρότητας και χαινότητας, πλήρους ανυπαρξίας ερεθισμάτων και προαιρετικής ουσιαστικά συμμετοχής τους σε μαθήματα της στοιχειώδους εκπαίδευσης χωρίς κάποιο οργανωμένο πρόγραμμα διδασκαλίας τείνουν να πιστέψουν στο «μάταιο και ανέφικτο της σχέσης τους

με την πνευματική εργασία», τείνουν να πιστέψουν ότι δεν είναι ούτε ικανά ούτε προκαθορισμένα γι' αυτή. Χαρακτηριστικό είναι εξάλλου, ότι και στα ιδρύματα αγωγής θηλέων, ενόσω αυτά λειτουργούσαν, το μοναδικό αντικείμενο επαγγελματικής εκπαίδευσης ήταν η κομμωτική και η κεντητική που συγκέντρωναν και τη δηλωμένη προτίμηση της μεγάλης πλειοψηφίας των μαθητριών. Ανάλογο φαινόμενο παρατηρείται και στα αγόρια, όσον αφορά τα τεχνικά επαγγέλματα. Οι διδάσκοντες στα εργαστήρια λοιπόν, έχοντας συχνά την ίδια ταξική προέλευση, τον ίδιο τρόπο έκφρασης και αντιμετώπισης του κόσμου με τα παιδιά, μιλώντας την «ίδια γλώσσα» μ' αυτά, αποκτούν διακεκριμένη θέση στη συνείδηση των παιδιών, σε αντίθεση με τους συναδέλφους τους της γενικής εκπαίδευσης. (οπ. π.: 123)

Τα ιδρύματα αγωγής προσφέροντας στην πράξη την ελάχιστη οργανωμένη και ελκυστική από άποψη ερεθισμάτων σχολική εκπαίδευση, σ' εκείνα τα παιδιά που έρχονται στο ίδρυμα, από περιβάλλον συνήθως στερημένο μορφωτικών ερεθισμάτων, οδηγούν τους ανηλικούς κρατούμενους να αποδίδουν τα αίτια της κοινωνικής τους «αποτυχίας», της σχολικής τους ανεπάρκειας, στις ελλείψεις της προσωπικότητάς τους. Έξοδοι απ' το ίδρυμα για εκπαιδευτικούς ή πολιτιστικούς σκοπούς δεν πραγματοποιούνται σχεδόν ποτέ. Οι εκδηλώσεις μέσα στο ίδρυμα με παρόμοιο περιεχόμενο είναι σπάνιες. Η επαφή των παιδιών με την καλλιτεχνική δημιουργία, με την κοινωνική πραγματικότητα, με τα μέσα και τις διαδικασίες παραγωγής είναι ανύπαρκτη. Τα παιδιά αγνοούν τη λειτουργία των θεσμών, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, την ιστορική και κοινωνική συνέχεια, τα επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνολογίας, και κανείς δε φαίνεται να ενδιαφέρεται να τους τα γνωρίσει. (οπ. π.: 123, 124)

Σήμερα, μετά την αναστολή λειτουργίας των υπολοίπων ιδρυμάτων αγωγής, λειτουργεί μόνο το ίδρυμα αγωγής αρρένων Βόλου, δυναμικότητας. Ο εγκλεισμός τους εκεί επιβάλλεται σαν αναμορφωτικό μέτρο και είναι αόριστης διάρκειας, παρατείνεται ή συντομεύεται δηλαδή ανάλογα με την «επιτυχία» της «αναμορφωτικής» διαδικασίας. Οι ηλικίες των παιδιών κυμαίνονται από 7 έως 17 ετών και τα περισσότερα στερούνται πλήρως γραμματικών γνώσεων. Στο ίδρυμα λειτουργεί 2/θέσιο Δημοτικό Σχολείο, το οποίο υπάγεται απευθείας στο Υπουργείο Παιδείας και υπηρετούν σ' αυτό δύο δάσκαλοι. Η φοίτηση σ' αυτό είναι υποχρεωτική για όλα τα παιδιά, εκτός αυτών που έχουν ήδη απολυτήριο δημοτικού. Δεν λειτουργεί όμως πέμπτη και έκτη τάξη, καθότι ενώ τα παιδιά είναι πολύ μεγαλύτερα ηλικιακά, οι γνώσεις

τους είναι ελάχιστες. Τρεις φορές την εβδομάδα τα παιδιά κάνουν γυμναστική με γυμναστή σταλμένο απ' την τοπική Μητρόπολη. Επίσης λειτουργεί στα πλαίσια της επαγγελματικής εκπαίδευσης, τμήμα αγγειοπλαστικής, για τους αποφοίτους του Δημοτικού Σχολείου. Έξοδοι των παιδιών απ' το ίδρυμα πραγματοποιούνται πάντοτε όμως με συνοδεία προσωπικού του ιδρύματος. (Στασινός, 1991: 93)

6.2.2. Καταστήματα Κράτησης

Ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα (ΣΚΑ) εφαρμόζεται μόνο για τους ανήλικους παραβάτες που βρίσκονται στην εφηβική ηλικία (12 έως 17 ετών) και που το δικαστήριο ανηλίκων ερευνώντας τις ιδιαίτερες περιστάσεις τέλεσης της παράνομης πράξης και την όλη προσωπικότητά τους κρίνει ότι είναι αναγκαίος ο ποινικός σωφρονισμός τους για την αποφυγή τέλεσης νέων αξιόποινων πράξεων (ά. 127: 1 Π.Κ.). Σαν απαραίτητη προϋπόθεση εγκλεισμού του ανήλικου παραβάτη σε σωφρονιστικό κατάστημα τίθεται η καταφατική πρόγνωση επικινδυνότητας του συγκεκριμένου ανηλίκου, που επαφίεται στην ανεξέλεγκτη κρίση του δικαστηρίου ανηλίκων. Η πρόγνωση τούτη όμως, βασισμένη σε μια τόσο γενική διάταξη, είναι ιδιαίτερα επισφαλής και κανείς δεν εγγυάται την ομοιόμορφη εφαρμογή της, έρχεται δε σε αντίθεση με τα α. 2και5:1 του Συντάγματος που κατοχυρώνουν το σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του. Η δυσμενής αυτή πρόγνωση προσωπικότητας και μάλιστα από δικαστές στερούμενους των βασικών γνώσεων για μια τέτοια διάγνωση και βασιζόμενους σε «ανύπαρκτα» κριτήρια, καθιστά επικίνδυνο και σαφώς αντισυνταγματικό αφ' ενός το δικαστικό κανόνα, αφετέρου την εφαρμογή του απ' τα δικαστήρια ανηλίκων.

Όπως ορίζεται στο άρθρο 39 του κώδικα μεταχείρισης κρατουμένων που τέθηκε σε ισχύ από την 1.1.1990, σκοπός της αγωγής των κρατουμένων είναι η ομαλή επανένταξή τους στο κοινωνικό, επαγγελματικό και οικογενειακό περιβάλλον. Η αγωγή των κρατουμένων γίνεται από εξειδικευμένο προσωπικό, με σύγχρονες και κατάλληλες επιστημονικές μεθόδους και προγράμματα, σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο (άρθρ. 40:1 Κώδ. ΜΕΚ). Οι ανήλικοι κρατούμενοι διαβιώνουν χωριστά από τους ενήλικους κρατουμένους οποιασδήποτε κατηγορίας (ά.9:1 Κωδ. ΜΕΚ). Όσον αφορά τη σχολική παιδεία

η πρωτοβάθμια εκπαίδευση των νέων κρατουμένων είναι υποχρεωτική (ά.48:1 Κώδ.ΜεΚ). ενώ σ' αυτούς που έχουν συμπληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση παρέχεται η δυνατότητα να συνεχίσουν την δευτεροβάθμια εκπαίδευση με εκπαιδευτικές άδειες (ά. 48:2 Κωδ.ΜεΚ) ενώ μπορούν χωρίς περιορισμούς να σπουδάζουν με αλληλογραφία (ά. 47:3 Κωδ.ΜεΚ). Η παιδεία των κρατουμένων αποβλέπει στην απόκτηση ή συμπλήρωση πρωτοβάθμιας ή επαγγελματικής εκπαίδευσης. Για το σκοπό από στα διάφορα καταστήματα λειτουργεί μονοτάξιο δημοτικό σχολείο.

Επίσης οργανώνονται με τη συνεργασία αρμόδιων φορέων προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού και εκπαίδευσης. Οι παρεχόμενοι τίτλοι σπουδών είναι ισότιμοι με τους τίτλους των αντίστοιχων σχολών της δημόσιας ή επαγγελματικής εκπαίδευσης και δεν αναγράφεται σ' αυτούς το όνομα του καταστήματος (ά. 47:1 και 2 Κωδ.ΜεΚ). Αυτό είναι περίπου το θεωρητικό νομικό πλαίσιο όπου κινείται ο Κώδικας Μεταχείρισης Κρατουμένων, όσον αφορά την εκπαίδευση σχολική και επαγγελματική των ανηλίκων. (Κουράκης, Μηλιώνη, 1995: 88).

Στο ΣΚΑ Βόλου κρατούνται ανήλικοι, κυρίως αλλοδαποί και στην πλειοψηφία τους Αλβανοί υπήκοοι. Λειτουργούν επίσης το σωφρονιστικό κατάστημα ανηλίκων στην Αυλώνα (είναι το πρώην σωφρονιστικό κατάστημα ανηλίκων Κορυδαλλού που πλέον έχει μεταφερθεί), το σωφρονιστικό κατάστημα ανηλίκων Διαβατών και το Αγροτικό σωφρονιστικό κατάστημα ανηλίκων Κασσαβέτειας Βόλου. (οπ. π.: 88)

Στο Α.Σ.Κ.Α. Κασσαβέτειας δυναμικότητας 200 κρατουμένων, ενώ το κατάστημα αυτό προορίζεται αποκλειστικά για ανηλίκους κρατούνται εκεί και ενήλικες που εκτίουν την ποινή τους. Κρατούνται έτσι εκεί σε χωριστές πτέρυγες, ανήλικοι έλληνες υπήκοοι, ανήλικοι αλλοδαποί και ενήλικες. Εκεί λειτουργεί ειδικό δημοτικό σχολείο και τα μαθήματα πραγματοποιούνται με συνδιδασκαλία όλων των τάξεων. Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης είχαν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν στα πλαίσια λειτουργίας των ΚΕΚ. Αυτή τη στιγμή όλα τα προγράμματα «έχουν παγώσει», προφανώς λόγω έλλειψης χρηματοδότησης. Σύμφωνα με έγκυρη ερευνητική εργασία οι ανήλικοι που κρατούνται στα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας μας, έχουν βιώσει και βιώνουν καθημερινά πολλαπλές και ποικίλες καταστάσεις στέρησης και κοινωνικού αποκλεισμού, όπως «διαταραγμένο» οικογενειακό περιβάλλον, χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, έλλειψη επαγγελματικών προσόντων, ασθενή οικονομική κατάσταση και μηδαμινές προοπτικές για μια μελλοντικά

αυτοδύναμη αντιμετώπιση των βιοτικών τους αναγκών. Ένας στους τέσσερις ανηλίκους είναι αγράμματος, δεν κατέχει δηλαδή γραφή κι ανάγνωση, τρεις στους τέσσερις δεν διέθεταν κανενός είδους επαγγελματική εκπαίδευση και δύο στους πέντε προέρχονταν από δομικά ή λειτουργικά αποδιοργανωμένες οικογένειες. Βάσει της ίδιας έρευνας δυσάρεστα συμπεράσματα προκύπτουν κι όσον αφορά τις συνθήκες κράτησής τους και συγκεκριμένα τις συνθήκες εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και εργασίας των ανηλίκων παραβατών, τους σκοπούς στους οποίους αποβλέπει ο εγκλεισμός τους, την επανένταξή τους δηλαδή μέσω της εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και δυνατοτήτων μελλοντικής εργασίας. (οπ. π.: 89)

Σημειωτέον ότι από έρευνες που έχουν γίνει έχει συσχετιστεί η χαμηλή σχολική επίδοση με την μετέπειτα παραβατική συμπεριφορά και μια πιθανή εξήγηση είναι ίσως ότι παιδιά που ήδη βιώνουν απορριπτικές ή και τραυματικές εμπειρίες από ένα προβληματικό οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον παρουσιάζουν ως εκ του αποτελέσματος και χαμηλή σχολική επίδοση. Έτσι με προστιθέμενη στις ήδη προϋπάρχουσες- ακόμα μία εμπειρία ματαίωσης κι αποτυχίας, ανταποκρίνονται με την παραβατική τους συμπεριφορά στις μηδαμινές προσδοκίες των γονέων, των δασκάλων, του γύρω τους κόσμου (η λεγόμενη αυτοεκπληρούμενη προφητεία).

Ερωτηματικά δημιουργεί και ο τρόπος με τον οποίο οι ανήλικοι περνούν το χρόνο τους μέσα στα ιδρύματα αγωγής και σωφρονιστικά καταστήματα, δεδομένης της σχεδόν ανύπαρκτης απασχόλησής τους με εκπαίδευση και εργασία. Γεννά επίσης ερωτηματικά, ως προς κατά πόσο ο εγκλεισμός στο ίδρυμα εφαρμόζεται περιοριστικά ως το έσχατο μέσο, αφού οι ανήλικοι έχουν προηγουμένως υποβληθεί σε κάθε άλλο πρόσφορο εξωιδρυματικό μέτρο, όπως ορίζει η κείμενη νομοθεσία. Το πιο συχνά μάλιστα διαπραχθέν αδίκημα απ' τους ανήλικους παραβάτες είναι η κλοπή (49%). Απ' όλα τούτα συνάγεται, ότι παρά το γράμμα του νόμου, τα ελληνικά δικαστήρια πολύ γρήγορα προσφεύγουν στο έσχατο μέσο, δηλαδή στην επιβολή στερητικής της ελευθερίας ποινής, χωρίς προηγουμένως να έχουν επιβάλλει εξωιδρυματικά αναμορφωτικά μέτρα, στους ανήλικους παραβάτες. (Στασινός, 1991: 130)

6.2.3. Μια κριτική προσέγγιση της ιδρυματικής και σωφρονιστικής μεταχείρισης των ανηλίκων στην Ελλάδα

Στην ελληνική έννομη τάξη η ποινική ανηλικότητα εκτείνεται από το όγδοο ως το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας ενός ατόμου. Το όγδοο έτος άρα αποτελεί το κατώτερο ηλικιακό όριο για την παρέμβαση του μονομελούς δικαστηρίου ανηλίκων. Το ίδιο όριο ηλικίας ισχύει και στην Ελβετία, ενώ στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες είναι αισθητά πιο υψηλό (π.χ. στην Πορτογαλία το δωδέκατο, στην Βόρειο Ιρλανδία το δέκατο, στην Πολωνία το δέκατο τρίτο). Επειδή η παραβατικότητα των παιδιών (παιδιά κατά τον Ποινικό Κώδικα θεωρούνται οι ανήλικοι οχτώ έως και δεκατρία ετών) είναι στη συντριπτική πλειοψηφία ελαφριάς φύσης (μικροκλοπές κ.ά.), η επαφή τους αυτή με το ποινικό και σωφρονιστικό μας σύστημα έχει στιγματικές συνέπειες.

Η εγγραφή του επιβληθέντος αναμορφωτικού μέτρου στο ποινικό τους μητρώο, το καθεστώς εγκλεισμού σε ίδρυμα αγωγής χωρίς τη δική τους συναίνεση ή τη συναίνεση των γονέων τους, χρήζουν σίγουρα επανεξέτασης, καθότι τα μέτρα αυτά, δεν είναι σύμφωνα με τις αρχές του κράτους δικαίου. Το ελληνικό δίκαιο προβλέπει αυτή τη στιγμή πολύ φτωχό αριθμό εξωιδρυματικών αναμορφωτικών μέτρων αντιμετώπισης της παραβατικότητας των ανηλίκων (επίπληξη, ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς, στους επιτρόπους ή τους κηδεμόνες του και ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε επιμελητές ανηλίκων). Η θέσπιση περισσότερων αριθμητικά και πιο σύγχρονων και αποτελεσματικών εξωιδρυματικών αναμορφωτικών μέτρων για τους ανηλικούς, κρίνεται απαραίτητη, έτσι ώστε να καθίσταται περιττό μέτρο στις περισσότερες των περιπτώσεων, η εισαγωγή σε ίδρυμα αγωγής ή σωφρονιστικό κατάστημα ανηλίκων (Σ.Κ.Α.).

Τέτοια εξωιδρυματικά αναμορφωτικά μέτρα θα μπορούσαν ίσως να είναι η επανόρθωση (έστω και μερική) της ζημίας, συγχρόνως με προσπάθεια συνδιαλλαγής ή συμφιλίωσης του δράστη με το θύμα, η συμμετοχή σε κύκλο μαθημάτων κοινωνικής αγωγής, η παροχή κοινωφελούς εργασίας κ.ά.). Οι κυρώσεις του ποινικού δικαίου ανηλίκων είναι αόριστης διάρκειας. Αόριστη είναι τόσο η διάρκεια των αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων όσο και η διάρκεια του ποινικού σωφρονισμού με καθορισμό του ελάχιστου και του μέγιστου ορίου του από τα δικαστήρια ανηλίκων. Η συγκεκριμένη σε κάθε περίπτωση διάρκεια του ποινικού σωφρονισμού του ανηλίκου εξαρτάται

γενικά απ' την πορεία κοινωνικής αναπροσαρμογής του και αποσαφηνίζεται κατά τη διάρκεια έκτισης της ποινής του. Η χρονική αοριστία σκοπό έχει να ενεργοποιήσει τον ανήλικο, έτσι ώστε να σμικρύνει το χρόνο κράτησής του με δικές του προσπάθειες. Στην πράξη όμως έχει αποδειχθεί ότι αφενός η αόριστη διάρκεια της ιδρυματικής κύρωσης οδηγεί στην πραγματικότητα σε παράταση της κράτησης προκειμένου να αποτραπεί η τέλεση νέων εγκλημάτων, αφετέρου δε βιώνεται απ' τον ανήλικο ως πρόσθετο δεινό και δρα αποθαρρυντικά οδηγώντας τον μάλιστα αρκετές φορές και ανάλογα με την προσωπικότητά του, σε υποκριτική προσαρμογή στις συνθήκες των σωφρονιστικών καταστημάτων, με σκοπό την επίτευξη μιας βραχύτερης ποινής. Η αοριστία τούτη στη διάρκεια έκτισης της στερητικής της ελευθερίας, ποινής γίνεται διεθνώς αντικείμενο κριτικής, καθότι αποδεδειγμένα επιφέρει βλαπτικά και ζημιογόνα αποτελέσματα στην ανάπτυξη του ανηλίκου.

Διαπιστώνοντας την πλήρη έλλειψη ουσιαστικού ενδιαφέροντος απ' τη μεριά της πολιτείας για την παροχή πραγματικά «ίσων» ευκαιριών εκπαίδευσης στους ανήλικους παραβάτες, δε μπορεί να μην αναρωτηθεί κανείς με ποιο τρόπο οραματίζεται η πολιτεία πως θα συντελεστεί η «αγωγή και η κοινωνική τους επανένταξη» που αποτελεί σκοπό των κατά καιρούς σωφρονιστικών νομοθετημάτων (ά.111 Κωδ. ΜεΤ.Κ) Οι ανήλικοι κρατούμενοι κατά την έξοδό τους απ' τα ιδρύματα αγωγής και ειδικά απ' τα σωφρονιστικά καταστήματα, «φέρουν» μαζί τους ακόμη μια «κατάσταση αποκλεισμού». Το «στίγμα» του πρώην τροφίμου και την απόκτηση πια μιας «αρνητικής» κοινωνικής ταυτότητας, που τους ακολουθεί. Με ελλιπή σχολική εκπαίδευση, μικρή έως ανύπαρκτη επαγγελματική κατάρτιση, επιστρέφουν σε ένα «αρνητικό» συνήθως οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον επιδιώκοντας την ισότιμη ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο και τη διεκδίκηση ευκαιριών εργασίας, από εργοδότες πολύ επιφυλακτικούς ή αρνητικά προδιατεθειμένους σε ένα πρώην «έγκλειστο».

Απ' το 1986, προχωρώντας σ' ένα θετικό βήμα, ο Ο.Α.Ε.Δ. οργάνωσε τα πρώτα προγράμματα επιχορήγησης εργοδοτών για τη δημιουργία επιδοτούμενων εργασιακών θέσεων για νέους 15 έως 21 ετών στους οποίους επιβλήθηκαν αναμορφωτικά μέτρα ή ποινικός σωφρονισμός και βρίσκονται εκτός ιδρύματος ή Σωφρονιστικού καταστήματος. Οι όροι επιχορήγησης των εργοδοτών είναι άκρως δελεαστικοί, αφού η απασχόληση των νέων που προσλαμβάνονται, τους κοστίζει ένα ασήμαντο συγκριτικά με τους

υπόλοιπους εργαζομένους ποσό. Το πρόγραμμα τουλάχιστον στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του (έως και το 1988) δεν στέφθηκε με ιδιαίτερη επιτυχία.

Η δυσπιστία των ιδιωτών εργοδοτών απέναντι σ' αυτά τα παιδιά ήταν «δικαιολογημένη» εάν αναλογιστούμε ότι το ίδιο το κράτος που τα οργάνωνε απέκλειε την υπαγωγή των κρατικών φορέων ως εργοδοτών, σ' αυτά τα προγράμματα (άρθρ. 2 της 30714/1988 Απόφ. Υπ. Εργασίας). Το κράτος λοιπόν ζητεί απ' τους ιδιώτες εργοδότες να περιβάλλουν μ' εμπιστοσύνη □ έστω κι έναντι αντιτίμου □ τους ανηλίκους αυτούς, ενώ το ίδιο δυσπιστεί, τους στιγματίζει και τους απομονώνει. Η εκπαίδευση, όπως επισημαίνεται απ' τον Γ. Πανούση [(1998) Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων] θα πρέπει να σκοπεύει όχι μόνο στην αποτροπή της εγκληματογέννησης, μέσω της επίτευξης κοινωνικής αποδοχής, σχολικής □ οικογενειακής ένταξης και εργασιακής αποκατάστασης, για τους ανηλίκους παραβάτες. Κύριος σκοπός της θα πρέπει να είναι να τους μάθει να ζουν ελεύθεροι □ μέσα κι έξω απ' τη φυλακή □ κι όχι σαν «φυλακισμένοι», παγιδευμένοι σε συγκεκριμένες κοινωνικές προδιαγραφές.

Η ελληνική πολιτεία μέχρι σήμερα δεν έχει επιδείξει όχι τη «βούληση» μα ούτε καν την «πρόθεση» να δώσει στα παιδιά αυτά □ γιατί για παιδιά πρόκειται □ αυτό που «οφείλει» μια πραγματική «δεύτερη» ευκαιρία, όπου το «δεύτερη» αποτελεί πλεονασμό, γιατί αυτά στο συντριπτικό τους ποσοστό δεν είχαν καν «μια ευκαιρία». Αυτό όμως προϋποθέτει, ότι η εκπαίδευση δεν θα αντιμετωπίζεται πια σαν ένα «προνόμιο» που παραχωρείται στους ανηλίκους κρατούμενους, αλλά σαν «δικαίωμα» αυτών και «θεμελιώδη συνταγματική υποχρέωση» της πολιτείας. Η ύπαρξη της χρόνιας κεκαλυμμένης ιδεολογίας «περί της κατωτέρας ή διαφορετικής φύσεως του εγκληματία», που καλλιεργείται εντέχνως μέσα από τα Μ.Μ.Ε. και την εκπαίδευση, και παρουσιάζεται κεκαλυμμένη μεν αλλά ισχυρή σ' όλες τις εκφάνσεις του δημόσιου βίου, θα ήταν το πρώτο που θα καλούνταν να αντιμετωπίσει η πολιτεία, σε περίπτωση που υπήρχε από μέρους της, πραγματική βούληση να προχωρήσει σε τομές, στο χώρο της αντιμετώπισης των ανηλίκων παραβατών. Η ανυπαρξία υλικοτεχνικής υποδομής, η έλλειψη ειδικά επιμορφωμένου ειδικού προσωπικού, το δυσκίνητο γραφειοκρατικό σύστημα, η έλλειψη γενναίων χρηματοδοτήσεων και οι προκαταλήψεις της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους ανηλίκους παραβάτες, αποτελούν επίσης μερικά μόνο απ' τα προβλήματα, που χρήζουν άμεσης και γενναίας αντιμετώπισης. Παρόλα αυτά, επειδή «η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή

του Κράτους» (άρθρο 16:2 του Συντάγματος) και το προκύπτουν «δικαίωμα στη μόρφωση» πουθενά δεν αναφέρεται ότι αφορά μόνο «τους μη στερηθέντες την ελευθερία τους», είναι επιβεβλημένο συνταγματικά, να δοθούν στους ανήλικους παραβάτες, ευκαιρίες εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, τουλάχιστον ίσες αν όχι περισσότερες □ με αυτές που δίνονται στους υπόλοιπους συνομηλικούς τους. Όπως εξάλλου διατύπωσε απ' το 1984 ήδη σε διάλεξή του, ο έγκριτος καθηγητής του Ποινικού Δικαίου, Ι. Μανωλεδάκης : «οι κοινωνικές συνθήκες είναι ώριμες για να αναγνωριστεί το κοινωνικό αγαθό της παιδικής ηλικίας, η ιδιότητα του αυτοτελούς εννόμου αγαθού και να του αφιερωθεί ιδιαίτερο σχετικό κεφάλαιο στον Ποινικό μας Κώδικα. (Μανωλεδάκης, 1984: 55)

Το παιδί πρέπει να προστατευθεί ως αυτοτελής κοινωνική οντότητα και αξία, αφού είναι το μέλλον αλλά και το πιο όμορφο παρόν της κοινωνίας μας, η προέκταση της ανθρώπινης παρουσίας μέσα στο χρόνο. Ούτε ως αντικείμενο εξουσίας ούτε ως απαραίτητο στοιχείο της αστικής οικογένειας, αλλά ως αυτοτελές αγαθό που μόνο του ανεξάρτητα από την ύπαρξη, τη δομή, τη μορφή και το μέλλον της οικογένειας έχει προέχουσα κοινωνική σημασία καθεαυτό και συνεπώς αξίζει την ιδιαίτερη δραστική προστασία της πολιτείας. Φορέας του αυτοτελούς αυτού αγαθού θα είναι, φυσικά ο ίδιος ο ανήλικος, πράγμα που θα αποκλείει την αναγνώριση οποιουδήποτε «δικαιώματος» πάνω σ' αυτόν».

Όπως είναι αυτονόητο, οι φορείς του έννομου αγαθού της ανηλικότητας, πουθενά δεν διαχωρίζονται ούτε με βάση την εθνική τους ή κοινωνική τους προέλευση ούτε με βάση την παραβατική ή μη συμπεριφορά τους. Η ανηλικότητα αποτελεί ξεχωριστό, αυτοτελές έννομο αγαθό, που κατά την προστασία του από την πολιτεία, δε χωρεί καμία διάκριση.

6.2.4. Επίλογος

Ο εγκλεισμός είτε σε ίδρυμα είτε σε σωφρονιστικό κατάστημα αποτελεί στην ουσία μια κοινωνική διεργασία θέσης συνόρων. Η νοητή τούτη συνοριακή γραμμή χωρίζοντας τους «φυσιολογικούς» ανήλικους απ' τους συνομηλικούς τους «παραβάτες», ουσιαστικά συντελεί στην παραγωγή «ξεχωριστών» «αφύσικων» ανθρώπων, που αναγνωρίζοντας τα διαχωριστικά σύνορα που έχουν υψωθεί τριγύρω τους και την αρνητική κοινωνική

ταυτότητα που έχουν ως τρόφιμοι αποκτήσει, αποδέχονται πια για τον εαυτό τους τις πιο χαμηλές προσδοκίες και τείνουν να ανταποκριθούν σ' αυτές. Η συγκέντρωση σ' ένα απομονωμένο χώρο νεαρών ατόμων που προσομοιάζουν μεταξύ τους □ πολύ συχνά □ απ' την άποψη κάποιων κοινωνικών χαρακτηριστικών, έχει ως αποτέλεσμα την παραγωγή μιας ομοιογενούς ομάδας, της οποίας η ομοιογένεια ενισχύεται απ' τη συνεχή επαφή μεταξύ των εγκλειστών και την έλλειψη ουσιαστικής επικοινωνίας με τους υπολοίπους συνομήλικους τους.

Η αποκοπή των ανηλίκων απ' τον έξω κόσμο, η εκ του αποτελέσματος προσχώρηση και προσκόλλησή τους σε μια άτυπη ομάδα με «κοινά» χαρακτηριστικά έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας πραγματικά «κοινής» «κουλτούρας», που χαρακτηρίζει πια τους σωφρονιζόμενους. Αυτή η κοινή κουλτούρα που χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένη συμπεριφορά, τρόπο ομιλίας αλλά ίσως και «στάση» απέναντι στην ίδια τη ζωή, τους καθορίζει και τους ακολουθεί ακόμη και μετά την έξοδό τους απ' το ίδρυμα ή το σωφρονιστικό κατάστημα. Το γεγονός δε του εγκλεισμού τους και όσων αυτός επιφέρει αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σπουδαιότητα, καθότι οι ανήλικοι βρίσκονται κατά τη διάρκειά του, σε μια καθοριστική για τη διαμόρφωση άποψης και προσωπικότητας, ηλικία. Αν σ' όλα αυτά προστεθεί αφενός η παντελής έλλειψη ερεθισμάτων εκπαιδευτικών, πολιτιστικών, καλλιτεχνικών που χαρακτηρίζει αυτού του είδους τα ιδρύματα «σωφρονισμού» και αφετέρου το αρνητικό περιβάλλον □ οικογενειακό και κοινωνικό απ' το οποίο σε πολύ υψηλό ποσοστό προέρχονται οι ανήλικοι, δεν πρέπει να προκαλεί εντύπωση το πολύ υψηλό ποσοστό «υποτροπής» που παρουσιάζουν αυτοί, κατά την έξοδό τους απ' τα ιδρύματα αγωγής και σωφρονιστικά καταστήματα.

Εξερχόμενοι απ' αυτά συνήθως δεν έχουν άλλα εφόδια παρά μόνο το «στίγμα» του εγκλεισμού τους και την εδραίωση της πίστης τους ότι ανήκουν πια σε μια «ιδιότυπη κοινωνική ομάδα» □ που χαρακτηρίζεται απ' τον αποκλεισμό και την περιθωριοποίηση. Τείνουν έτσι ν' ανταποκριθούν στην αναμονή, στις προσδοκίες του γύρω τους κόσμου γι' αυτούς, ακολουθώντας μια προδιαγεγραμμένη κοινωνική και προσωπική πορεία. Καθότι γίνεται σήμερα ευρέως αποδεκτό, ότι η κοινωνική επανένταξη και η αγωγή των ανηλίκων κάτω από συνθήκες κοινωνικής απομόνωσης και στέρησης της ελευθερίας τους δεν είναι δυνατό να επιτευχθεί, αναζητούνται πια νέες μορφές παρέμβασης και στήριξης των ανηλίκων παραβατών. Το ζητούμενο είναι ο ανήλικος να μάθει να ζει ελεύθερος και ν' ανταποκρίνεται επιτυχώς στις

προκλήσεις του πραγματικού κόσμου κι όχι να προσαρμόζεται στις τεχνικές συνθήκες ζωής του ιδρύματος ή του σωφρονιστικού καταστήματος όπου παραμένει έγκλειστος (ιδρυματοποίηση). Ένα πλέγμα εξωιδρυματικών μέτρων κοινωνικής στήριξης του ανηλικού και παροχής σ' αυτόν ευκαιριών εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης και μετέπειτα εργασιακής απασχόλησης, θα μπορούσαν ίσως να φέρουν θετικά αποτελέσματα.

Στην έσχατη περίπτωση που δεν μπορεί να αποφευχθεί η ιδρυματική μεταχείριση, θα πρέπει να προβλέπεται ως κανόνας η κράτηση σε ανοικτά καταστήματα. Σύμφωνα εξάλλου με τους κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία Ανηλίκων στερημένων της ελευθερίας τους «οι εγκαταστάσεις για ανηλικούς θα πρέπει να είναι αποκεντρωμένες και τέτοιου μεγέθους ώστε να διευκολύνεται η πρόσβαση και η επαφή μεταξύ των ανηλίκων και των οικογενειών τους». «Μικρής κλίμακας εγκαταστάσεις θα πρέπει να ιδρυθούν και να ενταχθούν στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον της τοπικής κοινότητας (κανόνας 30) ώστε η σχολική παιδεία και ενδεχομένως η επαγγελματική εκπαίδευση να μπορεί να περατωθεί στον «έξω κόσμο», σε σχολεία και προγράμματα της τοπικής κοινότητας (κανόνας 38)».

Η ύπαρξη καταρτισμένου και ικανού παιδαγωγικού προσωπικού καθώς και η καλλιέργεια κοινωνικών σχέσεων με τους άλλους συνομήλικους τους, κρίνονται απαραίτητες προϋποθέσεις για την επίτευξη της κοινωνικής στήριξης και ένταξης των ανηλίκων με παραβατική συμπεριφορά. Καθότι η ελλιπής ή ανύπαρκτη εκπαίδευση και η απουσία σταθερής εργασιακής απασχόλησης συνδέονται άμεσα με την τέλεση αξιόποινων πράξεων, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στην παροχή μιας μορφής εκπαίδευσης που θα προσφέρει βιώματα επιτυχίας και αυτοεκτίμησης στους ανηλικούς, βοηθώντας τους να αξιοποιήσουν δημιουργικά τον χρόνο παραμονής τους σε τέτοιου τύπου καταστήματα «σωφρονισμού». Αυτού του είδους η εκπαίδευση όμως δεν μπορεί να πραγματοποιήσει τους σκοπούς της, παρεχόμενη στους ανήλικους κρατούμενους, σε «ειδικές» κλειστές σχολικές μονάδες μέσα στο ίδρυμα ή στο σωφρονιστικό κατάστημα.

Οι ανήλικοι που διαβιώνουν εκεί θα πρέπει ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδό τους να εντάσσονται σε κανονικές σχολικές μονάδες και με την παράλληλη στήριξη ειδικά επιμορφωμένου εκπαιδευτικού, να συμμετέχουν στην ίδια εκπαιδευτική διαδικασία που συμμετέχουν κι οι υπόλοιποι συνομήλικοί τους. Μόνο έτσι μπορεί να υπάρξει κοινωνική αλληλεπίδραση,

κοινωνικές σχέσεις και αλληλοαποδοχή με τον «έξω» κόσμο, το κοινωνικό σύνολο.

Ήδη με τη ψήφιση και δημοσίευση του νόμου 2817/2000 γίνεται ένα βήμα προς την κατεύθυνση αυτή, αν και πιστεύουμε πως όταν ο νομοθέτης τον συνέτασσε καμία πρόθεση δεν είχε να συμπεριλάβει στο νομοθέτημα αυτό τους ανηλίκους με παραβατική συμπεριφορά. Σύμφωνα με το νόμο αυτό □ που αφορά την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες □ άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θεωρούνται τόσο αυτά που έχουν σημαντική δυσκολία μάθησης και προσαρμογής εξαιτίας σωματικών, διανοητικών, ψυχολογικών, συναισθηματικών και κοινωνικών ιδιοσυμπεριφορών (άρθρο 1:1) όσο κι αυτά που έχουν σύνθετες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες (άρθρο 1:2 περ. στ.) ή έχουν ανάγκη από ειδική εκπαιδευτική προσέγγιση και φροντίδα για ορισμένη περίοδο ή ολόκληρη την περίοδο της σχολικής ζωής τους (άρθρο 1:3 εδαφ. 1).

Σύμφωνα με τον ίδιο νόμο οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να φοιτούν «στη συνήθη σχολική τάξη με παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής» ή «σε ειδικά οργανωμένα και κατάλληλα στελεχωμένα τμήματα ένταξης που λειτουργούν μέσα στα σχολεία της γενικής και τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης» (άρθρο 11 περιπτ. α) και β) Μόνο στην περίπτωση που η φοίτηση στα κοινά σχολεία καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη, λόγω του είδους και του βαθμού του προβλήματός τους η εκπαίδευση των παιδιών αυτών παρέχεται :

- α) σε αυτοτελή σχολεία ειδικής αγωγής
- β) σε σχολεία ή τμήματα που λειτουργούν είτε ως αυτοτελή είτε ως παραρτήματα άλλων σχολείων (άρθρο 12 περιπτ. α) και β).

Σ' αυτό ακριβώς το σημείο βρίσκουμε το «παράθυρο» που αφήνει ο νόμος, έτσι ώστε να συνεχίζεται η εκπαίδευση να παρέχεται στο ίδιο καθεστώς εγκλεισμού και απομόνωσης, που παρεχόταν μέχρι τώρα, όσον αφορά τους ανηλίκους παραβάτες.

Παρόλα αυτά βάσει ακριβώς αυτού του νομοθετήματος, μπορεί και πρέπει να διεκδικηθεί δυναμικά, η ένταξη στη «κανονική» σχολική ζωή και η συνεκπαίδευση μαζί με τους υπολοίπους συνομηλίκους τους, των παιδιών που διαμένουν σε ιδρύματα αγωγής ή κρατούνται αυτή τη στιγμή σε σωφρονιστικά καταστήματα. Κι αυτό γιατί όπως κι ο νόμος τούτος ορίζει η «ειδική» αυτή εκπαίδευση επιδιώκει ιδιαίτερα την αλληλοαποδοχή με το κοινωνικό σύνολο και την ισότιμη κοινωνική εξέλιξη των παιδιών με ειδικές

εκπαιδευτικές ανάγκες, μέσω της ένταξης ή επανένταξής τους στο κοινό εκπαιδευτικό σύστημα (άρθρο 6 περίπτ. β. και δ).

Το εγχείρημα αυτό μπορεί να παρουσιάσει θεαματικά αποτελέσματα εφόσον υπάρξει έστω και ως προϊόν πιέσεων □ πραγματική βούληση της πολιτείας προς αυτή την κατεύθυνση. Θα πρέπει βέβαια να προηγηθεί προσπάθεια πληροφόρησης και παρέμβασης με σκοπό την αλλαγή στάσης τόσο των συμμετεχόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία όσο και του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος. Οι εκπαιδευτικοί που θα στηρίξουν τούτη την προσπάθεια, θα πρέπει να διαθέτουν όχι μόνο την κατάλληλη εκπαίδευση αλλά και την προσωπική θετική στάση, την ιδιαίτερη ευαισθησία έτσι ώστε να μπορούν να διαμορφώσουν ένα κλίμα αποδοχής, εμπιστοσύνης και θετικών προσδοκιών απέναντι στους ανηλίκους που προερχόμενοι συνήθως από αρνητικό κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον και έχοντας βιώσει την εμπειρία του εγκλεισμού, της στέρησης ελευθερίας και της κοινωνικής τους απομόνωσης, είναι αναμενόμενο να τους διακρίνει δυσπιστία έως ακόμη και επιθετικότητα απέναντι σ' ένα κόσμο τόσο εχθρικό γι' αυτούς. Γιατί όπως σωστά είχε επισημανθεί απ' τον Bruno Bettelheim στο βιβλίο του □L□ amour ne suffit pas□ : «κανένα παιδί δεν παρουσιάζει εγκληματική συμπεριφορά, αν προηγουμένως δεν έχει ζήσει σ' ένα περιβάλλον απορριπτικό ή καταστροφικό. Αυτή λοιπόν η οριακή κατάσταση οδηγεί το παιδί σε ακραίες ενέργειες. Δηλαδή ή να εξοντώσει τους εχθρούς του ή να αποσυρθεί ολοκληρωτικά από έναν κόσμο τόσο τρομακτικό». Η αλλιώς : «δεν μπορείς να δώσεις τίποτε, παρά μόνο ότι έχεις πάρει. Κι αν έχεις εισπράξει βία, δυσπιστία κι απόρριψη αυτά είναι και τα καλύτερα που μπορείς να δώσεις».

6.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΝΕΩΝ

Οι κοινωνικές υπηρεσίες του τομέα αυτού εξυπηρετούν ανήλικους που έχουν υποπέσει σε παραβατική ή εγκληματική συμπεριφορά, καθώς και ανήλικους που ζουν σε οικονομικά, κοινωνικά και συναισθηματικά επιβαρυνμένες συνθήκες, οι οποίες είναι πιθανόν να τους οδηγήσουν σε συγκρούσεις με το περιβάλλον τους ή και σε παραβατική συμπεριφορά. Για την αντιμετώπιση προσωπικών και οικογενειακών αναγκών τις οποίες δημιουργεί η κράτηση του ατόμου, καθώς επίσης για την κοινωνική

επανένταξη του αποφυλακισμένου, προβλέπεται η χρησιμοποίηση κοινωνικών λειτουργών στα σωφρονιστικά καταστήματα.

Ειδικότερα στο άρθρο 113 του κώδικα περιγράφονται λεπτομερώς τα καθήκοντα του κοινωνικού λειτουργού. Αυτά είναι:

- Να έρχεται σε άμεση επικοινωνία με τον κρατούμενο, χωρίς την παρέμβαση τρίτου ατόμου, εκτός εάν υπάρχουν δικαιολογημένοι λόγοι ασφαλείας.
- Να λαμβάνει γνώση του ατομικού φακέλου των κρατουμένων και ενεργεί επιτόπιες κοινωνικές έρευνες για συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων της ατομικής, οικογενειακής και κοινωνικής κατάστασης τους.
- Να τηρεί μητρώο περιπτώσεων, ατομικές καρτέλες ή φακέλους και δελτία εξέλιξης και κοινωνικής έρευνας, καθώς και στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις ενέργειες και τα αποτελέσματα της κοινωνικής εργασίας
- Να ενημερώνει τον διευθυντή και το επιστημονικό συμβούλιο για την προσωπικότητα και τα προβλήματα του κρατουμένου και υποβάλλει προτάσεις για την εξατομικευμένη μεταχείριση του,
- Να συντάσσει τις προβλεπόμενες εκθέσεις για τους κρατουμένους , των οποίων το περιεχόμενο είναι εμπιστευτικό,
- Να μεριμνά για την κάλυψη υλικών και ηθικών αναγκών των κρατουμένων, σε συνεργασία με κοινωνικούς φορείς και άλλες ομάδες ,
- Να προετοιμάζει τον απολυόμενο κρατούμενο και το περιβάλλον του για την ομαλή επανένταξη του και τον παρακολουθεί, μετά την αποφυλάκιση, όσες περιπτώσεις κρίνει απαραίτητο,
- Εφαρμόζει τις μεθόδους κοινωνικής εργασίας με άτομα ή ομάδα

Ιδιαίτερα ευρύ και σημαντικό είναι το πεδίο της κοινωνικής εργασίας με τους ανήλικους παραβάτες και τις οικογένειες τους καθ' όλη την διάρκεια της εμπλοκής τους με τις υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης, και πιο συγκεκριμένα :

- Αμέσως μετά την σύλληψη ή την απαγγελία της κατηγορίας
- Στο στάδιο της προφυλάκισης, πριν την δίκη
- Κατά την διάρκεια έκτισης της ποινής (προληπτικός ή ποινικός σωφρονισμός)
- Στη φάση προετοιμασίας της αποφυλάκισης
- Μετά την αποφυλάκιση (Καλλινικάκη, 1998: 197)

Ο κοινωνικός λειτουργός συμμετέχει σε συμβούλια και διαδικασίες που αφορούν την μεταχείριση των κρατουμένων, και είναι μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου. Το συμβούλιο αυτό αποφασίζει για όλα τα κρίσιμα θέματα της διαβίωσης και της μεταχείρισης του κρατουμένου. Μελετά τις δυνατότητες και προϋποθέσεις αδειών απουσίας ή άλλων μορφών ημιελεύθερης διαβίωσης, και εισηγείται σχετικά στην επιτροπή του άρθρου 55. Στο άρθρο 55, αρμόδια για την χορήγηση της πρώτης άδειας είναι επιτροπή που αποτελείται από το δικαστή εκτέλεσης ποινών, τον διευθυντή όπου κρατείται ο κατάδικος και έναν κοινωνικό λειτουργό, ο οποίος και εισηγείται στην επιτροπή. Τις επόμενες τακτικές άδειες χορηγεί ο διευθυντής του καταστήματος με εισήγηση του κοινωνικού λειτουργού. (Παπάζογλου – Γαλατάκη 1987: 191)

Στο άρθρο 79, η μεταγωγή κρατουμένου γίνεται ύστερα από αίτηση του, για λόγους προσωπικούς, οικογενειακούς, υγείας, ή για τοποθέτηση σε εργασία, με πρόταση του διευθυντή που συνοδεύεται από αντίστοιχη εισήγηση της κοινωνικής υπηρεσίας.

Στο άρθρο 85 αναφέρεται ότι σε κάθε κατάσταση κράτησης λειτουργεί πειθαρχικό συμβούλιο, το οποίο αναμένει τις αμοιβές και επιβάλλει τις βαθύτερες πειθαρχικές κυρώσεις. Το συμβούλιο συγκροτείται από διευθυντή, ως πρόεδρο, ένα κοινωνικό λειτουργό και ένα από τα υπόλοιπα μέλη του επιστημονικού συμβουλίου.

Στο άρθρο 95 προβλέπεται η συμμετοχή του κοινωνικού λειτουργού στην διαδικασία κοινωνικής και επαγγελματικής επανένταξης των κρατουμένων. (οπ. π.: 192)

Οι εκθέσεις και τα λοιπά στοιχεία, τα οποία τηρούν οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι απόρρητα και δεν μπορούν να αποτελέσουν στοιχείο δικογραφίας, ούτε να λάβουν οποιαδήποτε μορφή δημοσιότητας. Κατ' εξαίρεση, τα στοιχεία αυτά μπορούν να τεθούν υπόψη του ιατρού, του ψυχολόγου, του διευθυντή του καταστήματος ή ανωτέρου υπαλλήλου του υπουργείου δικαιοσύνης με γραπτή εντολή του υπουργού ή του εισαγγελέα. Στις φυλακές επίσης προβλέπεται να υπηρετούν εγκληματολόγοι, ψυχολόγοι, νοσοκόμοι, ιερείς, ο κάθε ένας με συγκεκριμένες αρμοδιότητες και καθήκοντα. (οπ. π.: 193)

Στο έργο της κοινωνικής υπηρεσίας για την επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία συμβάλλουν και οι εταιρίες αποφυλακισομένων .

οι εταιρίες αυτές λειτουργούν στις έδρα των πρωτοδικείων της χώρας. Είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και τελούν υπό την εποπτεία του υπουργείου δικαιοσύνης. Βασικός στόχος τις εταιρίας είναι η βοήθεια προς τους αποφυλακιζόμενους – υλική, ιατρική περίθαλψη και οικονομική ενίσχυση σε άπορους. Τα οικονομικά μέτρα είναι πολύ περιορισμένα και συνεπώς η προσφερόμενη βοήθεια είναι περιστασιακή και περιορισμένη. (οπ. π.: 193)

Στη διεύθυνση της Χριστιανικής Αλληλεγγύης της Αρχιεπισκοπής Αθηνών, λειτουργεί γραφείο για την συμπαράσταση φυλακισμένων. Η συμπαράσταση αυτή εκδηλώνεται με επισκέψεις, ενίσχυση με ιματισμό και μικρή οικονομική βοήθεια.

Τέλος, οι Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων, με την σημερινή μορφή λειτουργίας και την έλλειψη επιστημονικού προσωπικού , δεν μπορούν να ανταποκριθούν στον τομέα της πρόληψης της παραπτωματικότητας των ανηλίκων. (οπ. π.: 194)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

7.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι γεγονός ότι χρόνο με το χρόνο η εγκληματικότητα αυξάνει και μάλιστα με ρυθμούς ιδιαίτερα ανησυχητικούς. Η εγκληματικότητα είναι ένα αρκετά σύνηθες φαινόμενο της εποχής μας το οποίο προσβάλλει τα ατομικά δικαιώματα του ανθρώπου και επηρεάζει την ομαλή λειτουργία του κοινωνικού συνόλου. Η εγκληματικότητα έχει τις ρίζες της σε λάθη αγωγής που γίνονται από το οικογενειακό περιβάλλον στην πρώτη παιδική ηλικία του ατόμου, όπου το άτομο, βιώνει τις περισσότερες φορές, αδιαφορία και απόρριψη από το οικογενειακό και ευρύτερο περιβάλλον και καλλιεργεί συναισθήματα εχθρότητας. Ένας επίσης σημαντικός παράγοντας της εκδήλωσης εγκληματικής συμπεριφοράς των νέων είναι η σχολική βία που υπάρχει μέσα στο σχολείο και η οποία εκδηλώνεται είτε από συνομήλικους των νέων, είτε από μεγαλύτερα άτομα .ο χουλιγκανισμός, ο βανδαλισμός κ.α. είναι επίσης φαινόμενα τα οποία προδιαθέτουν ένα νέο άτομο να φθάσει ακόμα και σε ανθρωποκτονία, καθώς οι περισσότεροι έφηβοι εθίζονται, σε τέτοιου είδους φαινόμενα, καθώς προσπαθούν να ξεχωρίσουν και να δείξουν την υπεροχή τους. Μεταξύ των ανδρών και των γυναικών οι άνδρες εγκληματούν περισσότερο λόγο της αυξημένης μυϊκής τους δύναμης, της ανάγκης υπεράσπισης του ανδρισμού τους και της εξουσίας που θέλουν να έχουν πάνω στο γυναικείο φύλο. Στην ανθρωποκτονία οδηγούνται άτομα τα οποία αισθάνονται έντονο θυμό αλλά και το αίσθημα της αδικίας από κάποιο πρόσωπο. Προσπαθώντας να αποδείξουν ότι έχουν δίκιο καταλήγουν σε διαπληκτισμό και βίαιη συμπεριφορά η οποία οδηγεί στην πράξη της ανθρωποκτονίας .

Τέλος, τα σωφρονιστικά ιδρύματα μέσα από ειδικά προγράμματα και ειδικά καταρτισμένο προσωπικό με γνώσεις πάνω στο κλάδο της εγκληματικότητας, βοηθούν τα άτομα που έχουν εισαχθεί, στη θεραπεία, στην αποϊδρυματοποίηση και επανένταξη στο κοινωνικό περιβάλλον.

Κλείνοντας, πρέπει να τονίσουμε ότι, τα άτομα που εκδηλώνουν εγκληματική συμπεριφορά θα πρέπει να αντιμετωπίζονται όχι επιφανειακά παρά μέσα από την πραγματική διάσταση των προβλημάτων.

7.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

- Ø Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σχετικά με το φαινόμενο της εγκληματικότητας και της ανθρωποκτονίας ως έγκλημα.
- Ø Αναβάθμιση και ενίσχυση του θεσμού της οικογένειας ως βασικό κύτταρο του κοινωνικού συνόλου .
- Ø Ο ρόλος της οικογένειας στην ανατροφή και διαπαιδαγώγηση του ατόμου πρέπει να είναι τέτοιος ώστε να μεταδίδονται στο άτομο κοινωνικές αξίες και αρχές για τη διαμόρφωση μιας υγιούς προσωπικότητας με υγιείς σχέσεις κατά τη διάρκεια της ζωής του.
- Ø Δημιουργία προγραμμάτων συμβουλευτικής και θεραπείας για άτομα τα οποία αντιμετωπίζουν προβλήματα ψυχολογικά και κοινωνικά μέσα από τη δημιουργία ειδικών Συμβουλευτικών Σταθμών.
- Ø Να περιοριστεί η προβολή εγκληματικότητας από τα Μ.Μ.Ε και να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην διαπαιδαγώγηση και ευαισθητοποίηση του κοινού στο θέμα της εγκληματικότητας των ανηλίκων.
- Ø Να παρθούν μέτρα από την πολιτεία σχετικά με το φαινόμενο του χουλιγκανισμού, του βανδαλισμού καθώς επίσης και της σχολικής βίας.
- Ø Σχετικά με τους επαγγελματίες οι οποίοι ασχολούνται και έχουν γνώσεις πάνω στο θέμα της εγκληματικότητας θα μπορούσαν να γίνουν κατάλληλες ομιλίες και συζητήσεις πάνω σε θέματα πρόληψης από ειδικούς όπως οι Κοινωνικοί Λειτουργοί στα πλαίσια πολιτιστικών εκδηλώσεων σε διάφορες πόλεις και δήμους.
- Ø Θα θέλαμε να τονίσουμε επίσης ότι απαραίτητη είναι η αναβάθμιση των σωφρονιστικών ιδρυμάτων με σκοπό τις καλύτερες συνθήκες διαβίωσης στα καταστήματα κράτησης.

- Ø Τέλος σημαντική είναι η συμμετοχή των κρατουμένων στα προγράμματα του ιδρύματος και απαραίτητη είναι στο χώρο των σωφρονιστικών ιδρυμάτων η παρουσία Κοινωνικού Λειτουργού.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

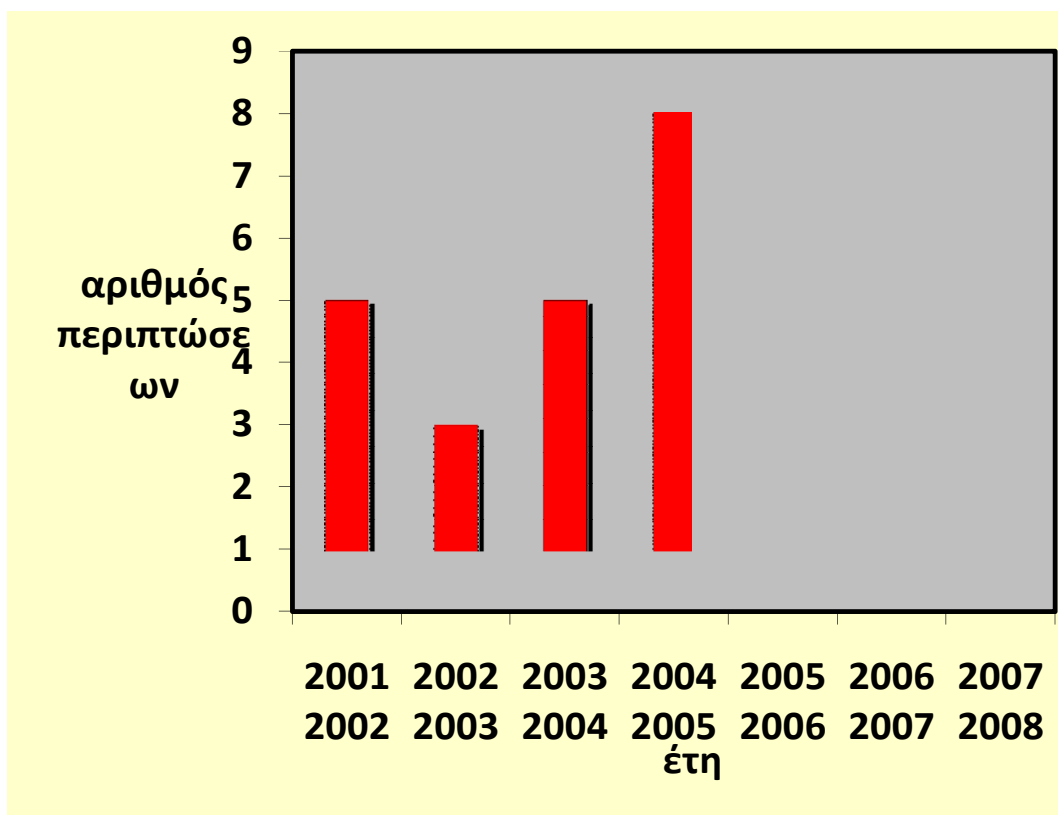
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Από το τμήμα στατιστικής του δικαστηρίου ανηλίκων Αθηνών, μας δόθηκαν όλες οι υποθέσεις που εκδικάστηκαν από το δικαστήριο ανηλίκων τη χρονική περίοδο 2001 - 2008.

Δικαστικά Έτη	Μονομελές	Τριμελές	Μονομελές Ανθρωποκτονιών	Τριμελές Ανθρωποκτονιών
2001-2002	3.672	190	4	1
2002-2003	3.521	172	2	1
2003-2004	3.799	143	1	4
2004-2005	3.944	141	1	7
2005-2006	2.200	168	2	1
2006-2007	3.100	150	3	4
2007-2008	3.092	215	2	2

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, παρατηρούμε μία άνοδο παραβατικότητας ανηλίκων από 2003-2004. Ενώ αντίθετα το μονομελές ανθρωποκτονιών, τα τελευταία δύο χρόνια παρατηρείται μία σταδιακή αύξηση, ενώ στο τριμελές ανθρωποκτονιών, έχουμε μία απότομη άνοδο το 2004-2005, που φθάνει τις επτά περιπτώσεις ανθρωποκτονιών , ενώ το 2007 – 2008 μπορούμε να πούμε ότι κρατάει μια σταθερή πορεία.

Να σημειώσουμε ότι σε αυτά τα επτά χρόνια μόνο ένα κορίτσι δικάστηκε για ανθρωποκτονία. Σ' αυτό το σημείο να εξηγήσουμε, πως το μονομελές ανθρωποκτονιών, έχει τις ανθρωποκτονίες εξ αμέλειας ή σε απόπειρα, ενώ το τριμελές ανθρωποκτονίας, περιλαμβάνει ανθρωποκτονίες σε συνέργεια ή με πρόθεση.

Ιστόγραμμα όλων των υποθέσεων που εκδικάστηκαν από τα δικαστήρια ανηλίκων Αθηνών από το 2001 έως το 2008.

Μερικές περιπτώσεις ανήλικων ανθρωποκτόνων που μας δόθηκαν από το Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών

1)

Η χ ζει σε μια οικογένεια με χαμηλό κοινωνικό- οικονομικό επίπεδο και έχει μία αδελφή μεγαλύτερη από αυτήν. Και οι δύο αδελφές αποκτήθηκαν εντός γάμου. Ο πατέρας προέρχεται από μία περιοχή του εξωτερικού, ενώ η μητέρα είναι από την Ελλάδα. Η μητέρα είχε βαριά διαταραχή προσωπικότητας (έπινε πολλά φάρμακα και κάποιο διάστημα έκανε και χρήση ναρκωτικών ουσιών), κάποια στιγμή αποπειράθηκε να σκοτώσει την μεγάλη της κόρη. Το αποτέλεσμα ήταν να μπει φυλακή και να αποφυλακιστεί ύστερα από την κατάθεση της κόρης της. Ο πατέρας πέθανε, από φυσιολογικούς τρόπους.

Η μητέρα πριν μπει στην φυλακή και μετά αφού βγήκε από την φυλακή ασκούσε αποπνικτικό έλεγχο στα παιδιά της και κυκλοφορούσε με μαχαίρια. Εν τω μεταξύ, και οι δύο κόρες της ήταν εμφανίσιμες, η δε μεγαλύτερη κόρη

ανέφερε στον επιμελητή ότι η χ άφησε το σχολείο και έκανε βαριά χρήση ναρκωτικών, μάλιστα είχε νοσηλευτεί στο παρελθόν στο ψυχιατρικό παιδών με νευρική ανορεξία. Παράλληλα, και η μεγαλύτερη είχε εμπλακεί με ναρκωτικές ουσίες, αλλά τη δεδομένη στιγμή έχει αποτοξινωθεί.

Η χ, ζούσε μαζί με τον φίλο της, ο οποίος ήταν και αυτός χρήστης ουσιών. Κάποια μέρα λοιπόν που επέστρεφε στο σπίτι, ενώ είχε κάνει χρήση ουσιών, συνάντησε τη μητέρα της η οποία την κατηγορήσε πως είχε κάνει χρήση. Η χ το αρνήθηκε και έτσι άρχισαν να έχουν μία έντονη συζήτηση. Πάνω στην διαμάχη η μητέρα αρπάζει ένα μαχαίρι και πηγαίνει να μαχαιρώσει την κόρη της. Στην διαμάχη όμως που είχαν καταφέρνει η χ να πάρει το μαχαίρι με αποτέλεσμα να μαχαιρώσει την μητέρα της.

Η χ νοσηλεύεται τώρα στο ψυχιατρείο Αττικής (Δαφνί), ύστερα από την μετατροπή των μέτρων προκειμένου να παρακολουθήσει πρόγραμμα απεξάρτησης και να δικάσεί. Η υπόθεση αυτή, εκκρεμεί μέχρι και σήμερα, καθώς ο επιμελητής της, θέλει να δουλέψει ακόμα το περιστατικό.

2) Ο 17χρονος ψ , ζούσε σε μία πολυκατοικία μαζί με την οικογένεια του. Ο πατέρας του ήταν ιδιωτικός υπάλληλος αλλά στη συνέχεια άνοιξε δικιά του πιτσαρία, ενώ η μητέρα του ασχολούταν με τα οικιακά , γιατί είχε πάθει μερική αμνησία. Ο ψ είχε άλλη μία αδελφή δύο χρόνια μικρότερη από αυτόν.

Ο ψ συνήθιζε να αφήνει το ποδήλατο του στο ισόγειο της πολυκατοικίας, κοντά στην πόρτα μιας ηλικιωμένης κυρίας. Μία μέρα που πήγαινε να πάρει το ποδήλατό του, συνάντησε την ηλικιωμένη κυρία η οποία του ζήτησε αν γίνεται να μην βάζει το ποδήλατο του από την μεριά που είναι η πόρτα της αλλά από την απέναντι. Εκείνη την ώρα λοιπόν εκνευρίζεται ο ψ και παίρνει ένα μαχαίρι και την μαχαιρώνει.

Εν τω μεταξύ αξίζει να σημειώσουμε ότι ο ψ δεν είχε εμφανίσει εγκληματική συμπεριφορά στο παρελθόν και η πραγματική αιτία δεν αποσαφηνίστηκε ποτέ. Όπως ανέφερε και ο επιμελητής του ήταν μία ειδική περίπτωση αυτή.

Ο ψ μπήκε τελικά σε κατάσταση κράτησης νέων, για περίπου δύο χρόνια, ενώ είχε καταδικαστεί για περισσότερα και βγήκε με υπό όρων απόλυση, εφόσον μέσα στο κατάστημα κράτησης είχε πολύ καλή διαγωγή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξιάδης Σ., «Εγκληματολογία», Εκδόσεις Σάκκουλα, Δ Έκδοση, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2004
2. Ανδρουτσόπουλος Γ. Ε. «Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας», Θεσσαλονίκη 1974
3. Αρτινοπούλου Β., «Βία στο σχολείο, Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη», Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2001
4. Αστρινάκης Α., «Νεανικές Υποκουλτούρες» Παρεκκλίνουσες Υποκουλτούρες της Εργατικής Τάξης. Η Βρετανική θεώρηση και η Ελληνική εμπειρία, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1991
5. Βαθρακοκοίλης Α., «Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισής του», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2001
6. Βαρβαρέτου Γ. Α., «Ποινικώς Κώδιξ»,
7. Βασίλειος Λ., «Η Πρόληψη της Παραπτωματικότητας των Ανηλίκων στην Ελλάδα», Αθήνα 1988
8. Γεωργούλας Σ., «Ανήλικοι παραβάτες στην Ελλάδα», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα , Αθήνα 2000
9. Γεωργούλας Σ., «Αποκλίνουσα Συμπεριφορά των Νέων, Εκκρεμές», Αθήνα 2003
10. Γιανναράς , «Το Πρόσωπο και ο Έρωτας», Εκδόσεις Δρόμος, Αθήνα 1987

11. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Α., «*Εγχειρίδιο εγκληματολογίας*», Μέρος Α, Εκδόσεις: Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1984
12. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Α., «*Παραδόσεις Εγκληματολογίας Α*», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1979
13. Δασκαλάκης Η., «*Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης*», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1985
14. Δημόπουλος Χ., «*Ο ανήλικος ανθρωποκτόνος*», Εκδόσεις: Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1997
15. Εφημερίς της Κυβερνήσεως, **τεύχ. 1ο, αρ.φύλ. 243**, Οκτώβριος 2003,
16. Ζαραφονίτου Χ., «*Εμπειρική Εγκληματολογία*», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1995
17. Ιωάννου Ν. Δάρα, «*Τα ψυχολογικά κίνητρα του εγκλήματος*», Εκδόσεις: Gutenberg, Αθήνα 1973
18. Καλλινικάκη Θ., «*Κοινωνική Εργασία: Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*», Εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1998
19. Καλογερόπουλος Δ., «*Επιλογές Επιστημολογικές, Θεωρητικές και Μεθοδολογικές στην Εγκληματολογία, σημειώσεις ακαδημαϊκού έτους 1988-89.*
20. Κουράκης Ν., «*Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων*», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004
21. Καρύδης Β., «*Η Εγκληματικότητα των Μεταναστών στην Ελλάδα*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1996

22. Κουράκης Ν., «Έφηβοι παραβάτες και κοινωνία», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1999
23. Κουράκης, Μηλιώνη Φ. κ.α., Έρευνα στις ελληνικές φυλακές. Α΄: Τα σωφρονιστικά καταστήματα ανηλίκων Κορυδαλλού και Κασσαβέτειας, 1995.
24. Κουράκης Ν., «Παραβατικότητα εφήβων, 1983-1996. Συμπεράσματα μιας έρευνας». *Ποινική Δικαιοσύνη* **2(24)**, 2000
25. Κουράκης Ν., Ζαγούρα Π. και Γαλανού Μ., «Συμμορίες ανηλίκων στην Ελλάδα. Πορίσματα από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου Ανηλίκων Αθηνών». *Ποινικός Λόγος τεύχος 5*, 2003
26. Μανουδάκη Θ., «Συμμορίες ανηλίκων στην Ελλάδα σήμερα. Τα αποτελέσματα μιας έρευνας». *Ποινική Δικαιοσύνη* **11**, 1998
27. Μανωλεδάκης Ι., «Μελέτες για εμβάθυνση στο ποινικό δίκαιο (1978-1989)», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1990
28. Μπεζέ Λ., «Πρόληψη εγκληματικότητας ανηλίκων», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1991
29. Νικολαΐδης, Ν, << Η Αναπαράσταση. Ψυχαναλυτικό δοκίμιο >>, Εκδόσεις Ράππα, Αθήνα 1986
30. Παναγιωτόπουλος Ν., «Οι απόκληροι. Τα ιδρύματα αγωγής ανηλίκων», Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1998
31. Πανούση Γ., «Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1998
32. Πανούσης Γ., «Θεμελιώδη ζητήματα της εγκληματολογίας», Εκδόσεις: Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2000

33. Πανούσης Γ., «Ποινική-εγκληματολογική προσέγγιση της ανθρωποκτονίας, Η εκδίκηση του Κάιν;» Υπέρ, τομ.8ος, τευχ.5^ο, 1998,
34. Πανούσης Γ., «Σύγχρονα θέματα εγκληματολογίας», Εκδόσεις: Δανά, Αθήνα 1990
35. Πανούσης Γ., «Φυσιογνωμική», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1988
36. Παπαθεοδώρου Θ., «Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική. Συγκριτική Προσέγγιση», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002
37. Παρασκευόπουλος Ν. Ι., «Η Εφηβεία, Ωριμότητα και Τρίτη Ηλικία», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999
38. Πιτσελά, Α, «Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1996
39. Πιτσελά Α., *Η Ποινική Αντιμετώπιση της Εγκληματικότητας των Ανηλίκων*. γ' έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2000
40. Ποινικός κώδικας, «Ανηλίκων», 2003
41. Σπινέλλη Κ. Δ., «Εγκληματολογία, Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις», Νομικές εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1985.
42. Σταθόπουλος Π. Α., «Κοινωνική Πρόνοια, Ιστορική Εξέλιξη-Νέες Κατευθύνσεις», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005
43. Στασινός Δ., «Η ειδική εκπαίδευση στην Ελλάδα», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1991
44. Τσαλικογλου Φ., «Σχιζοφρένια και Φόνος», Μια ψυχολογική-εγκληματολογική έρευνα, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1989

45. Φαρσεδάκης Ι., «Η Εγκληματολογική Σκέψη από την Αρχαιότητα ως τις Μέρρες μας», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1990
46. Φαρσεδάκης Ι., «Παραβατικότητα και Κοινωνικός Έλεγχος των ανηλίκων», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1985.
47. Φαρσεδάκη Ι. Ιακ., «Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996
48. Φαρσεδάκη Ι. Ιακ., «Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων», Νομική βιβλιοθήκη , Αθήνα 2005
49. Φαρσεδάκης Ι., «Στοιχεία Εγκληματολογίας», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996
50. Χάϊδου Α., «Θετικιστική Εγκληματολογία, Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

1. Abbott, A. Ed, «Επιπεδοχώρα», μτφ. Τ. Δαρβένη, Εκδόσεις Επιλογή, Θεσσαλονίκη, 1988
2. Barthes R., «Εικόνα, Μουσική, Κείμενο μτφ. Γ Σπανού, Εκδόσεις Πλέθρων , Αθήνα 1988
3. Eco U. «Κήνσορες και θεράποντες», Β΄ Έκδοση, Εκδόσεις Γνώση
4. Ferrari, V, «Λειτουργίες Δικαίου, επιμ. Ν. Γ. Γιντζεσιλόγλου, μτφ. Πάντζιου Π., Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1992.
5. Green, F F, E, << Έρωτας και έγκλημα από έρωτα >>, μτφ. η Σαγκουνίδη – Δασκαλάκη, Εκδόσεις Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα.

6. Heinz W., «Η εγκληματικότητα των ανηλίκων στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας» (απόδ. Πιτσελά Α.), Υπεράσπιση **6**, 2000
7. Leaute, J, `` Η ανθρώπινη βία `` , μ.τ.φρ. η Σαγκουνίδη- Δασκαλάκη,
8. Thio A., «Παρεκκλίνουσα Συμπεριφορά» Μετάφραση : Μαρία Μπαρπάση , Επιμέλεια : Χρήστος Τσουραμάνης , Εκδόσεις Έλλην ,4^η Έκδοση, Αθήνα 2003
9. Wolfgang M. , Ferracuti, F. «Η υποκοουλτούρα της βίας», μτφρ. Φ. Μηλιώνη, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 1996.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Baldwin J, Ecological and areal studies in great Britain and the United stage, « In morris N. Tonny M , crime and justice. An annual review of research», Chicago nad London, uni. Of Chicago press, 1979.
2. Brake M., 1985. Comparative Youth Culture. The Sociology of Youth Cultures and Youth Subcultures in America, Britain and Canada. Routledge and Kegan Paul, London.
3. Burke R.H., 2002. An Introduction to Criminological Theory. Willan, London.
4. Clinard M.B. και Meier R.F., 1979. «Sociology of Deviant Behavior», Holt, Rineheart and Winston, New York
5. Cusson M., «Delinquants pourquoi», Armand Colin, 1981
6. Daly M., Wilson, M., “Homicide”, New York, Aldine De Gruyter.,1988.

7. Daly M., Wilson, M., "An Evolutionary Psychological Perspective on Homicide", στο M.Dwayne Smith, M.A. Zahn,(1999) Homicide, a Sourcebook of Social Research, London, Sage Publications
8. Downes D., 1966. «The Delinquent Solution. A Study in Sub cultural Theory» Routledge, London
9. Ewing, «When children kill. The Dynamics of juvenile homicide», 1987
10. Herpin N., «Les sociologies americains et le siècle», Paris, P.U.F., 1973
11. Huesmann L. R.& Eron, L.D., Individual differences and the trait of aggression, European Journal of Personality,
12. Kornhauser R., «Social Sources of dilequency», Chicago 1978, University of Chicago Press.
13. Krantz, S, «Corrections and prisoners rights», west publishing 1988
14. Mc . Carthy , J.B., «Narcissism and the self in homicidal adolescent, America, Journal of Psychoanalysis», 1978.
15. McCord J. (εκδ.), 1997., «Violence and Childhood in the Inner City», Cambridge University Press, Cambridge, U.K.
16. Merton, «Social theory and social structure», 1963
17. Muncie J., 1999, «Youth and Crime: A Critical Introduction», Sage, London
18. Nettler G., 1978, Explaining Crime. McGraw Hill, New York.
19. Petti –Davinson, «Homicidal school – age children – cognitive style and demographic features ,child psychiatry and human development», 1981

20. Rosner, Wiederlight, Rosner, Wieczorek, «Adolescents Accused of murder and manslaughter . five year descriptive study” Bulletin American Academy of Psychiatry and Law, 1979.
21. Rowley – Ewing – Singer, «Juvenile homicide, the need for an interdisciplinary approach, behavioral sciences and the law», 1987
22. Sheingold, «The politics of street crime criminal process and cultural obsession», 1992
23. Tarde, G., «Ecrits de psychologie sociale , privant», Editeur, 1973
24. Wolfgang M.E. και Ferracuti F., 2002. «The Subculture of Violence». Στο: Cote S. (εκδ.), Criminological Theories: Bringing the Past to the Future, Thousand Oaks, California

Εφημερίδες

1. Ελευθεροτυπία, 13/04/2001
2. ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ, Κυριακή 11 Ιουνίου 2006

Λεξικά

1. Τεγόπουλος –Φυτράκης, Ελληνικό λεξικό, 1993 Αθήνα
2. Μοντέρνα έγχρωμη εγκυκλοπαίδεια, Εκδόσεις Αυλός, Αθήνα
3. Oxford English-Greek Learner’s Dictionary

Ιστοσελίδες (Internet)

1. www. Google. Gr
2. www. Βικιπαιδεια. Gr
3. www. Ethnos. Gr
4. www. Enet.gr
5. www. Madboys. Gr
6. www. Livepedia.gr
7. <http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=610830>
8. <http://www.kazam.gr/online/node/132037>
9. <http://www.in.gr/NEWS/article.asp?lngEntityID=491062>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Μινεσότα

Τελευταία ενημέρωση 22/03/05 22:07

Νέα τραγωδία -η χειρότερη μετά τη σφαγή στο Κολουμπάιν το 1999- σημειώθηκε τη Δευτέρα σε σχολείο των ΗΠΑ. Ένας 17χρονος μαθητής πυροβόλησε και σκότωσε εννέα ανθρώπους και στη συνέχεια αυτοκτόνησε, στο λύκειο Ρεντ Λέικ, σε ινδιάνικο καταυλισμό της Μινεσότα. Μεταξύ των νεκρών περιλαμβάνονται ο φύλακας του σχολείου, μια καθηγήτρια, η 62χρονη Νέβα Ρότζερς, και τουλάχιστον έξι μαθητές, συμπεριλαμβανομένου του δράστη και αυτόχειρα. Τουλάχιστον άλλα δώδεκα άτομα τραυματίστηκαν. Νωρίτερα, πριν πάει στο σχολείο του, ο μαθητής Τζεφ Βάιζε σκότωσε μέσα στο σπίτι του τον παππού του Ντάριλ Ντας Λούσιερ, βετεράνο αστυνομικό, και τη γιαγιά του.

«Πιστεύουμε ότι δρούσε μόνος του» δήλωσε ο πράκτορας του FBI, Πολ ΜακΚέιμπ, προσθέτοντας ότι τα θύματα στο σχολείο βρέθηκαν όλα στην ίδια αίθουσα. Ο νεαρός μαθητής πυροβόλησε επίσης τις πόρτες των αιθουσών όπου είχαν καταφύγει, έντρομοι, οι συμμαθητές και οι καθηγητές του.

«Έφτασε στο σχολείο και το πρώτο άτομο που σκότωσε ήταν ο φύλακας στην είσοδο. Ένας από τους μαθητές μου είπε ότι σημάδεψε ένα αγόρι αλλά μετά άλλαξε γνώμη, χαμογέλασε, τον χαιρέτησε και πυροβόλησε κάποιον άλλο» είπε η Μόλι Μίρον, εκδότρια της τοπικής εφημερίδας Bemidji Pioneer. Οι αστυνομικοί, που ειδοποιήθηκαν για τη σφαγή όταν τους τηλεφώνησαν άλλοι μαθητές από τα κινητά τους τηλέφωνα, είπαν ότι αντάλλαξαν πυρά με το νεαρό ο οποίος είχε ταμπουρωθεί σε μια αίθουσα.

7. Σύμφωνα με τους αυτόπτες μάρτυρες, ο δράστης είχε μαζί του ένα κυνηγετικό όπλο και τουλάχιστον ένα περίστροφο. Τα όπλα αυτά τα είχε κλέψει από το σπίτι του παππού του. Τα κίνητρα του νεαρού μαθητή δεν έχουν γίνει γνωστά. Ένας συμμαθητής του όμως δήλωσε

σε τοπικό τηλεοπτικό σταθμό ότι πριν από ένα χρόνο του είχε πει πως ήθελε να «ανατινάξει» το σχολείο. ([www. Enet.gr](http://www.Enet.gr))

Σαν Ντιέγκο

Στις τουαλέτες σχολείου του Σαν Ντιέγκο ο ανήλικος φονιάς Αντι Γουίλιαμς πυροβόλησε χαμογελώντας για πρώτη φορά εναντίον των συμμαθητών του, για να ξεσπάσει το δολοφονικό του αμόκ στους διαδρόμους, πριν παραδοθεί στους αστυνομικούς. «Είμαι ολομόναχος, μην ψάχνετε για άλλους» είπε στους αστυνομικούς. Δυο νεκροί, ο 14χρονος Μπραιαν Ζουγκορ και ο 17χρονος Ραντι Γκορντον και 13 τραυματίες είναι ο απολογισμός του μακελειού. Ήταν η εκδίκηση που όπλισε το χέρι του 15χρονου Αντι. Ήθελε να δείξει ποιος ήταν σε όλους εκείνους που τον χλεύαζαν για την εμφάνισή του. Επρόκειτο για ένα λεπτό και μικροκαμωμένο αγόρι που γινόταν συχνά αντικείμενο κοροϊδίας των συμμαθητών του. Παιδί χωρισμένων γονιών, ο Αντι είχε δυσκολία προσαρμογής στο νέο του περιβάλλον στην Καλιφόρνια όπου είχε μετακομίσει πρόσφατα με τον πατέρα του. Η μητέρα του ζει στη Νότια Καρολίνα.

Ο νεαρός σκόρπισε το θάνατο με ένα όπλο που έκλεψε από τη συλλογή του πατέρα του. Ενδεικτικό της μανίας του είναι το γεγονός ότι έριξε «στα τυφλά» περισσότερες από 30 σφαίρες και αναγκάστηκε να γεμίσει το όπλο του 4 φορές. Συμμαθητές του με τους οποίους μίλησε λίγα 24ωρα πριν την «αντίστροφη μέτρηση», υποστηρίζουν πως τους είχε προειδοποιήσει μεταξύ αστείου και σοβαρού για αυτό που ετοίμαζε. Κανένας όμως δεν του είχε δώσει ιδιαίτερη σημασία. Η βία η οποία κατακλύζει τις εικόνες και τα μηνύματα που λαμβάνουν τα παιδιά από πολύ μικρή ηλικία ανάγεται σε πρωτεύοντα παράγοντα της μετέπειτα εξέλιξής τους. Η αμερικανική κοινωνία στο Μίτσιγκαν των ΗΠΑ, «πάγωσε» το 2000 στο άκουσμα της δολοφονίας μίας εξάχρονης μαθήτριας από συνομήλικό της. Σοκαρισμένοι συμμαθητές και δάσκαλοι δεν μπορούν να «συλλάβουν» ότι ο λόγος που οδήγησε τον εξάχρονο στην πράξη αυτή ήταν η άρνηση της μικρής Κάιλα να του δώσει τη γομολάστιχά της... Τα ηλεκτρονικά παιχνίδια βίας τα οποία διατίθενται χωρίς περιορισμούς και μονοπωλούν το ενδιαφέρον χιλιάδων ανηλίκων «γεννούν» εικονικούς δολοφόνους. Ο Γιάννης στα 15 του κλείστηκε σπίτι, διάβαζε όσο

χρειαζόταν για να μην του απαγορεύσουν το ηλεκτρονικό παιχνίδι, ξεχνούσε ακόμα και να φάει. Είχε μετατραπεί σε έναν εικονικό δολοφόνο, έβγαινε στο δρόμο και νόμιζε ότι είναι οπλισμένος. Ακόμα και τώρα που έχει περάσει το στάδιο της εφηβείας, το σπίτι του είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες του παιχνιδιού και κατά διαστήματα, τον απασχολούν μόνο οι ηλεκτρονικές εκτελέσεις, οι συμμορίες, τα τέρατα, οι αποκεφαλισμοί. «Απλώς τώρα πια, το βλέπω σαν παιχνίδι»..

Τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο εισέβαλε και στην Ελλάδα.

Τον Ιούνιο του 1998 στη Νίκαια συμμορία ανηλίκων έκαψε έναν έφηβο. Ο νεαρός σώθηκε με σοβαρά εγκαύματα. Οι δικηγόροι που είχαν αναλάβει τότε την υπεράσπιση των ανηλίκων δραστών, μιλούν για παιδιά που ήθελαν να σκοτώσουν.

ΤΑ... ΠΡΟΤΥΠΑ. Παραγγελίες θανάτου μέσω Διαδικτύου

Ο 19χρονος σπουδαστής θα μπορούσε να είχε μιμηθεί τους νεαρούς φονιάδες που σόκαραν την υφήλιο με τη δράση τους. Στις 11 Μαρτίου στο Γυμνάσιο της Στουτγάρδης, στη Γερμανία, ο 16χρονος δολοφόνος φόρεσε μαύρα ρούχα και μέσα σε λίγα λεπτά σκότωσε 16 άτομα.

Το προηγούμενο βράδυ, είχε προειδοποιήσει με μηνύματα στο Διαδίκτυο για την πράξη του λέγοντας χαρακτηριστικά «βαρέθηκα αυτή την αναθεματισμένη ζωή» και αναφέροντας πως θα πάρει ένα όπλο, θα πάει στο παλιό του σχολείο και θα γίνει «κόλαση». Μιλώντας σε chat room, ανέφερε: «Πάντα τα ίδια. Ολοι γελάνε μαζί μου. Κανείς δεν βλέπει τις δυνατότητές μου. Μιλάω σοβαρά. Εχω όπλα και το πρωί θα πάω στο παλιό μου σχολείο για ένα «γνήσιο μπάρμπεκιου». Μπορεί και να ξεφύγω. Να θυμάσαι το όνομα του μέρους. Γουίνεντεν...».

Τρεις εβδομάδες νωρίτερα ο 16χρονος Γιάννης Κατέχης, Έλληνας ομογενής με καταγωγή από την Κέρκυρα, μιλούσε μέσα από δημοφιλή ιστοσελίδα γνωριμιών με 47χρονο ραδιοφωνικό παραγωγό της Νέας Υόρκης τον οποίο στη συνέχεια μαχαίρωσε. Στην προσωπική του σελίδα στο «My Space» ο 16χρονος Κατέχης είχε δημιουργήσει ένα προφίλ, σκιαγραφώντας τον

χαρακτήρα του και προβάλλοντας την επιθετική του διάθεση αλλά και αναρτώντας απειλητικά σχόλια για τη ζωή όσων δεν δείξουν σεβασμό στο πρόσωπό του.

Ο 16χρονος νεαρός είχε αναρτήσει πλούσια συλλογή με φωτογραφίες στις οποίες πόζαρε με μαχαίρια και σπαθιά. «Όσο δείχνετε σεβασμό στο πρόσωπό μου θα σας δείχνω και εγώ, αν δεν με σέβεστε, θα σας σπάσω τον λαιμό» ανέφερε χαρακτηριστικά, όμως κανείς δεν πήρε στα σοβαρά την απειλή του.

Θα πεθάνετε όλοι». Παρασκευή, ώρα 6 το πρωί, η τελευταία επίσκεψη του Δημήτρη Πατμανίδη στην προσωπική σελίδα στο Ιντερνετ και το σαφέστατο μήνυμα για το φρικτό μακελειό που θα προκαλούσε δύομισι ώρες αργότερα. Ακολουθώντας την «τακτική» των νεαρών δολοφόνων που εμφανίζονται τελευταία σε όλον τον κόσμο, ο 19χρονος αποδείχτηκε άριστος «μαθητής»: αναγγέλλει τι θέλει να κάνει, αναρτά τις φωτογραφίες του, τα όπλα που θα χρησιμοποιήσει, τα ρούχα που θα φορά, τα τσιγάρα του, το απόλυτα απαξιωτικό μήνυμά του για την κοινωνία και τη ζωή.

Προετοιμάζει μεθοδικά για δέκα ημέρες τη φρίκη που εξελίχθηκε στις 8:45 το πρωί της Παρασκευής στις σκάλες της σχολής του ΟΑΕΔ, όταν έβγαλε από την τσάντα του δύο όπλα και άρχισε να πυροβολεί...

Μια ημέρα πριν, την Πέμπτη, ο εξοργισμένος δράστης είχε αναρτήσει στη σελίδα του το «μανιφέστο του θανάτου». Ο Δημήτρης Πατμανίδης εισήλθε στον ιντερνετικό κόσμο του Myspace.com, την 1η Απριλίου, στις 12.38 τη νύχτα. Επέλεξε να έχει ένα κατάμαυρο προφίλ με κόκκινα γράμματα, σε αντίθεση με το συνηθισμένο lay out, που είναι λευκό. Η ταυτότητα χρήστη (user ID) που διάλεξε ήταν η «death_salvation». Η επιλογή των λέξεων δεν είναι τυχαία, καθώς σημαίνουν «θάνατος_λύτρωση»...

(<http://www.kazam.gr/online/node/132037>)

Γερμανία

Πριν από μερικούς μήνες, σαν κοινοί εγκληματίες, τέσσερις νεαροί 16 ετών, βίασαν έναν 14χρονο στη Γερμανία υπό την απειλή όπλου και βιντεοσκόπησαν με τα κινητά τους τηλέφωνα την τραγική σκηνή. «Η ηλικία δεν θα πρέπει να εντυπωσιάζει, θεωρώντας μάλιστα πως ακυρώνει

το ενδεχόμενο παιδιά να λειτούργησαν κατά έναν τόσο εγκληματικό και μεθοδευμένο τρόπο. Η παραβατική συμπεριφορά είναι μέρος της ανθρώπινης φύσης κι η βία ενυπάρχει εγγενώς, αλλά καταστέλλεται μέσα από τον κοινωνικό συγχρωτισμό και τις νουθεσίες ή επιβολές της οικογενειακής και σχολικής μέριμνας». Χαρακτηριστικό είναι πως στην υπόθεση του Άλεξ στη Βέροια, το κοινό σημείο των πέντε παιδιών δεν είναι η φυλετική τους ταύτιση, αλλά η εγκατάλειψη, η απειθαρχία, η φτώχεια και το προβληματικό περιβάλλον ανάπτυξης.

της Βιβής Μπλούτσου

20 Απριλίου 1999, Λίτλετον του Κολοράντο, ώρα 11:19 π.μ.: Στην καφετέρια του λυκείου της πόλης εισβάλουν ένοπλοι δύο μαθητές. Με το βλέμμα θολωμένο και με μια έκφραση διεστραμμένης εξουσίας στα πρόσωπά τους, προχωρούν προς τους συμμαθητές τους που τους κοιτούν πανικόβλητοι. Οι πυροβολισμοί μπερδεύονται ανάμεσα στις κραυγές, τρόμου, απελπισίας, πόνου και απόγνωσης και στις φωτιές από τις βόμβες μολότοφ που κατέκλυσαν την αίθουσα, που λίγα λεπτά νωρίτερα έσφυζε από παιδικά όνειρα.

Ώρα 11:35 π.μ.: Αιματοκυλισμένα πατώματα, άψυχα παιδικά κορμιά με τα μάτια ορθάνοιχτα να κραυγάζουν την οργισμένη επιθυμία τους για ζωή, σακατεμένα 14χρονα παιδιά με τις σφαίρες καρφωμένες μέσα τους να σπαράζουν, να ψυχορραγούν, κλαίγοντας για τον ανείπωτο πόνο και για την απορία που έμεινε αναπάντητη με τρόπο ανυπόφορο. Όρθιος, ατάραχος ο ένας από τους δύο μαθητές σταματά σε ένα τραπέζι για να πιει μια σόδα. Μόλις 16 λεπτά χρειάστηκαν ο Εντ Χάρις και ο Ντίλαν Κλέμπολντ για να εκτελέσουν 12 συμμαθητές τους και έναν καθηγητή τους. Φρικτή λεπτομέρεια... Πριν τους φόνους, ρωτούσαν τα θύματά τους για ποιο λόγο θα έπρεπε να τους χαρίσουν τη ζωή. Μετά από το μακελειό οι δύο ανήλικοι αυτοκτόνησαν.

Οι δύο μαθητές προσπάθησαν να βάλουν φωτιά στις φιάλες προπανίου με τις οποίες είχαν παγιδεύσει όλο το σχολικό συγκρότημα. Η απειρία τους δεν τους επέτρεψε να τα καταφέρουν. Αν πετύχαινε το σχέδιό τους θα μπορούσαν να είχαν σκοτωθεί περισσότεροι από 500 μαθητές.

Η διεθνής κοινότητα είχε γίνει και πάλι μάρτυρας ενός εγκλήματος με ανήλικους θύτες, στην περίπτωση του μικρού Τζέιμς Μπούλγκερ, η δολοφονία του οποίου είχε προκαλέσει σάλο στη Γηραιά Αλβιόνα το 1993. Το δίχρονο αγόρι βρισκόταν μαζί με τη μαμά του σε ένα εμπορικό κέντρο της Βρετανίας. Δύο αγόρια μόλις δέκα χρόνων το απήγαγαν, το ξυλοκόπησαν μέχρι θανάτου και άφησαν το νεκρό παιδάκι πάνω στις ράγες του τραίνου. Οι δεκάχρονοι δράστες δικάστηκαν σαν ενήλικοι και καταδικάστηκαν σε πολυετή κάθειρξη.

(<http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=610830>)

Σιβηρία

Αντιμέτωποι με τη δικαιοσύνη θα βρεθούν πέντε νεαροί, οι τέσσερις από τους οποίους είναι ανήλικοι, στη Σιβηρία που κατηγορούνται ότι με το πρόσχημα ότι ήθελαν να "καθαρίσουν" την πόλη του Ιρκούτσκ, διέπραξαν πέντε τουλάχιστον φόνους με θύματα άστεγους και αλκοολικούς, καθώς και αρκετές απόπειρες. Οι νεαροί, εκ των οποίων οι τέσσερις ηλικίας 14 και 15 ετών και ο άλλος, που φέρεται ως αρχηγός τους, 22, διέπραξαν πέντε δολοφονίες και τρεις απόπειρες δολοφονίας σε διάστημα τριών μηνών με στόχο κυρίως αστέγους και αλκοολικούς.

Όπως ανακοίνωσαν οι εισαγγελικές αρχές, τα εγκλήματα που διέπραξε η ομάδα αυτή, η οποία ονομαζόταν "Η μαγεία του αίματος", "σοκάρισαν τους ανακριτές λόγω της βίας και του κυνισμού που τα διέκρινε", γράφει σήμερα η εφημερίδα.

Οι νέοι, όπως αναφέρουν δημοσιεύματα του τοπικού τύπου, "ξυλοκοπούσαν τα θύματά τους με σιδερολοστούς και τα έκαιγαν ζωντανά". "Έκοβαν μέλη του σώματός τους, μερικές φορές ενώ τα θύματα ήταν ακόμη ζωντανά και τα φύλαγαν στα σπίτια τους ως τρόπαια", τονίζει η ανακρίτρια που έχει αναλάβει την υπόθεση.

Ένα από τα θύματα βρέθηκε κατατεμαχισμένο και αποκεφαλισμένο στην αυλή ενός σχολείου. Οι δράστες, οι οποίοι είχαν κρεμάσει το κεφάλι του θύματος σε φράχτη, δήλωσαν ότι το έκαναν για να διασκεδάσουν.

"Ήθελα να μάθω πώς πεθαίνουν οι άνθρωποι. Ήταν για να εμπλουτίσω τις γνώσεις μου", δήλωσε ο 22χρονος αρχηγός της σπείρας, ο οποίος σύμφωνα με τα δημοσιεύματα, ονειρευόταν να γίνει δάσκαλος και είχε αποβληθεί από παιδαγωγικό ινστιτούτο.

Ντένβερ

Ήταν έξι εβδομάδες πριν από 20ή Απριλίου του 1999 όταν οι ανήλικοι Έρικ Χάρις και Ντίλαν Κλέμπολντ «έπαιζαν» σε λόφους του Ντένβερ με τα ίδια όπλα που αφαίρεσαν τη ζωή 12 συμμαθητών, ενός καθηγητή και τη δική τους. Βίντεο-ντοκουμέντο, που έδωσαν την Πέμπτη στη δημοσιότητα οι Αρχές του Κολοράντο, φέρνει πίσω στη μνήμη την τραγωδία του Κολουμπάιν.

Ο 17χρονος Ντίλαν Κλέμπολντ και ο 18χρονος Έρικ Χάρις μαζί με τρεις ακόμη φίλους πυροβολούν γελώντας με ημιαυτόματα όπλα σε δέντρα στους λόφους του βορειοδυτικού Ντένβερ. Η κάμερα καταγράφει τα ματωμένα χέρια τους από την αναπήδηση των όπλων και μία φωνή ακούγεται να λέει: «Τα όπλα είναι κακά: όταν τα επιδεικνύεις και τα καθιστάς παράνομα, άσχημα πράγματα συμβαίνουν».

8. Ο Κλέμπολντ ντυμένος με το ίδιο μαύρο παλτό που φορούσε την ημέρα του μακελειού κοιτά τις τρύπες από τους πυροβολισμούς σε μπουκάλες του μπόουλινγκ. «Φαντάσου το αυτό στον γ... εγκέφαλο κάποιου» αναφέρει έξι εβδομάδες προτού ο ίδιος και ο Χάρις πυροβολήσουν με τα ίδια όπλα 12 συμμαθητές και ένα καθηγητή τους. Έξι εβδομάδες προτού στρέψουν τα ίδια όπλα στον εαυτό τους. (www. Enet.gr)

ΣΤΙΣ 17 ΙΑΝΟΥΡΙΟΥ 2009

Μία οικογένεια χθες θρήνησε έναν γιο και μία άλλη βρέθηκε με έναν τραυματία..

Για ποιον λόγο?

Οι δηλώσεις του πατέρα του αδικοχαμένου νέου συγκλονίζουν :

"Είχαμε πάει στο γήπεδο, γυρίσαμε σπίτι και μου λέει "Μπαμπά πάω να πιω ένα ποτό στην καφετέρια που πηγαίνω".

Μετά μας πήρανε τηλέφωνο και μας είπανε ότι μπήκανε κάποιοι παναθηναϊκοί και μαχαίρωσαν τα παιδιά. Τον έχασα το γιο μου, τον έχασα. Αλλά θα μάθω, θα βρω ποιος το έκανε... Τους χτυπήσανε με λάμα και στη συνέχεια με σουγιάδες τους μαχαίρωναν. Δεν είχε διαμάχες με κανέναν. Τι να κάνω; Το μόνο που θα κάνω είναι να μάθω ποιος το έκανε! Ένα γιο είχα και δύο κόρες!

Αυτό που θα κάνω είναι να "φάω" και εγώ ένα, δύο, τρεις, όσους μπορώ! Δεν με σταματάει κανένας... Είμαι 67 χρονών τελείωσε για εμένα η ζωή μου... Ας κατέβει ο Θεός ο ίδιος... Ας με πάνε φυλακή... Εγώ θα τους σκοτώσω...".

Οι τελευταίες πληροφορίες αναφέρουν πως οι δύο από τους τέσσερις της αιματηρής συμπλοκής συνελήφθησαν και ήδη έχουν προσαχθεί για ανάκριση από τις αρχές, οι οποίες φέρονται πως έχουν ήδη αποσπάσει την ομολογία του ενός. Οι άλλοι δύο αναζητούνται. Η αστυνομία υποστηρίζει πως πρέπει να είναι ξεκαθάρισμα λογαριασμών αλλά επιβεβαίωσε ότι πρόκειται για οπαδούς του Παναθηναϊκού.

Το θέμα όμως δεν είναι τι ομάδα είναι οι εν λόγω εγκληματίες..

Σήμερα είναι πράσινοι και αύριο θα είναι κίτρινοι ή κόκκινοι...

Προς τι τόσος φανατισμός?

Κάθε λίγο και λιγάκι βλέπουμε οργισμένους οπαδούς να μπλέκονται σε φασαρίες και να αλληλοσκοτώνονται ,

για την μία ή την άλλη ομάδα!

Δεν πιστεύω πως η ομάδα είναι ο λόγος...

Είναι απλά η αφορμή για να ξεσπάσει η βία που ήδη υπάρχει..

Να βγουν στην επιφάνεια οι καταπιεσμένες ορμές με ζωώδη τρόπο..

Ας αναρωτηθούν μερικοί δήθεν φίλαθλοι αν πάνε στο γήπεδο για να υποστηρίξουν την ομάδα τους ή αν πάνε για ξύλο!

Ας αναρωτηθεί η κυβέρνηση τι κάνει για να περιορίσει το φαινόμενο βίας στα γήπεδα...

Ας αναρωτηθούν οι γονείς για την παιδεία και τα ιδανικά που προσφέρουν στα παιδιά τους...

Ας αναρωτηθεί καθένας από εμάς την συμπεριφορά του...

Πριν από μία ακόμα μαύρη σελίδα στον επόμενο αγώνα ας αναρωτηθούμε όλοι αν αξίζει τον κόπο να μετράμε θύματα με γελοίες αφορμές..

Λες και δε φθάνανε όλα τα άλλα

(Ελευθεροτυπία, 13/04/2001)